

T.C.
MUĞLA SITKI KOÇMAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

MUĞLA'DA SİYASİ HAYAT
(1946-2011)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN
OSMAN KÖSE

DANIŞMAN
PROF. DR. BAYRAM AKÇA

HAZİRAN-2015
MUĞLA

T.C.
MUĞLA SITKI KOÇMAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

MUĞLA'DA SİYASİ HAYAT
(1946-2011)

HAZIRLAYAN
OSMAN KÖSE

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsünde
“Yüksek Lisans”
Diploması Verilmesi İçin Kabul Edilen Tezdir.

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih : 6.07.2015
Tezin Sözlü Savunma Tarihi : 15.06.2015

Tez Danışmanı : Prof. Dr. Bayram AKÇA
Jüri Üyesi : Doç. Dr. Özgür YILDIZ
Jüri Üyesi : Doç. Dr. Dilşen İNCE ERDOĞAN

Enstitü Müdürü : Prof. Dr. Mehmet MARANGOZ
HAZİRAN-2015
MUĞLA

TUTANAK

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün 03.06.2015 tarih ve 682-2 sayılı toplantısında oluşturulan jüri, Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 24. maddesine göre, Tarih Anabilim Dalı Yüksek lisans öğrencisi Osman KÖSE'nin "Muğla'da Siyasi Hayat (1946-2011)" adlı tezini incelemiş ve aday 1506/2015 tarihinde saat 09.. 'da jüri önünde tez savunmasına alınmıştır.

Adayın kişisel çalışmaya dayanan tezini savunmasından sonra 60.. dakikalık süre içinde gerek tez konusu, gerekse tezin dayanağı olan anabilim dallarından sorulan sorulara verdiği cevaplar değerlendirilerek tezin kararla... olduğuna aydınlat... ile karar verildi.

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Bayram AKÇA

Üye

Doç. Dr. Özgür YILDIZ

Üye

Doç. Dr. Dilşen İNCE ERDOĞAN

Üye

YEMİN

Yükseklisans tezi olarak sunduğum “Muğla’da Siyasi Hayat (1946-2011)” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Kaynakça’da gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

..15.06.2015

OSMAN KÖSE

YÜKSEKÖĞRETİM KURULU DOKÜMANTASYON MERKEZİ
TEZ VERİ GİRİŞ FORMU

YAZARIN

Soyadı : Köse

Adı : Osman

Kayıt No:

TEZİN ADI

Türkçe : Muğla'da Siyasi Hayat (1946-2011)

Y. Dil : Political Life in Muğla (1946-2011)

TEZİN TÜRÜ: Yüksek Lisans

Doktora

Sanatta Yeterlilik

TEZİN KABUL EDİLDİĞİ

Üniversite : Muğla Sıtkı Koçman

Fakülte : Fen Edebiyat

Enstitü : Sosyal Bilimler

Diğer Kuruluşlar :

Tarih :

TEZ YAYINLANMIŞSA

Yayınlayan :

Basım Yeri :

Basım Tarihi :

ISBN :

TEZ YÖNETİCİSİNİN

Soyadı, Adı : AKÇA Bayram

Ünvanı : Prof.Dr

TEZİN YAZILDIĞI DİL : Türkçe

TEZİN SAYFA SAYISI: 337

TEZİN KONUSU (KONULARI) :

1. Muğla'da siyasi hayat
2. Genel ve yerel seçimler
3. Muğla iline yapılan siyasi ziyaretler

TÜRKÇE ANAHTAR KELİME :

1. Muğla
2. Seçimler
3. Yerel
4. Ziyaretler

İNGİLİZCE ANAHTAR KELİMELER:

1. Political
2. Election
3. Local

- 1- Tezimden fotokopi yapılmasına izin vermiyorum
- 2- Tezimden dipnot gösterilmek şartıyla bir bölümünün fotokopisi alınabilir
- 3- Kaynak gösterilmek şartıyla tezimin tamamının fotokopisi alınabilir

Yazarın İmzası :

Tarih : 15.06.2015

ÖZET

Muğla ili öncesi ve sonrası ile gerek coğrafi konumu gerekse stratejik özellikleri ile Anadolu'nun önemli şehirlerinden biri olmuştur. Tarihsel geçmişinin arka planında siyasi, askeri ve ekonomik özelliklerinin büyük etkisi vardır.

Gazi Mustafa Kemal Atatürk tarafından kurulan ilk partiden itibaren, gerek çok partili hayata geçiş sürecinde gerekse sonrasında Muğla ili siyasi hayatta aktif bir rol almış ve adeta pilot bir bölge olma özelliğini taşımıştır. Bu çalışmamızda tüm bu süreçler 1946-2011 genel ve yerel seçimleri, halk oylamaları, darbeler dönemleri dikkate alınarak analiz edilmiştir. Bu bağlamda milletvekillerinin faaliyetleri, yerel gazeteler ve çeşitli arşiv belgeleri incelenmiştir. Önemli siyasetçilerin zaman zaman bölgeye yaptıkları ziyaretlerden bahsedilmiştir. Genel seçim sonuçları Türkiye geneli ile kıyaslanarak anlatılmıştır.

Çalışmamız beş bölümden oluşmaktadır. Muğla ili siyasi faaliyetleri; ilk bölümde çok partili siyasi hayata geçiş sürecinde, ikinci bölümde Demokrat Parti döneminde, üçüncü bölümde 27 Mayıs 1960 Darbesi sonrası, dördüncü bölümde 12 Eylül 1980 Darbesi sonrası ve beşinci bölümde de Adalet ve Kalkınma Partisi sonrası itibarıyla incelenmiştir.

ABSTRACT

Muğla has been one of the most important cities of Anatolia thanks to its geographic location as well as its strategic properties both in the past and right now. Its political, military and economic characteristics have had a great influence in the background of its history.

Since the first party founded by Mustafa Kemal Atatürk, Muğla has taken an active role in the political sphere both during and after the transition period to multi-party system and has acted as a pilot region. This study analyses all these processes considering the general and local elections, referendums, coup d'état periods between 1946 and 2011. In this regard, the activities of the deputies, local newspapers and various archival documents are examined. The occasional visits of important politicians to the region are mentioned. The general election results are described in comparison with Turkey in general.

Our study consists of five chapters. Muğla's political activities are analysed in terms of the transition period to multi-party system in the first chapter, while the second one deals with the Democratic Party. The third and fourth chapters examine the post-May 27, 1960 coup and the post-September 12, 1980 coup periods respectively. Finally the fifth chapter analyses the Justice and Development Party period.

ÖNSÖZ

Bu araştırmada 1946–2011 döneminde Muğla’da Siyasi Hayat konusu ele alınmıştır. Bu süre içerisinde ülkemizde yapılan genel seçim sonuçları, Muğla’da seçimler öncesi ve sonrası faaliyetler, seçim sonuçları karşılaştırılmaları yapılarak değerlendirmeler yapılmıştır. Muğla ili sonuçları, yerel seçim sonuçları, halk oylamaları, Muğla ilinde meydana gelen siyasi faaliyetler, yaşanan gelişmeler, ülkede yaşanan önemli gelişmelerin ile yansımaları, Muğla basınında çıkan haberler, ulaşabildiğimiz ölçüde devlet erkânı ve siyasilerin Muğla iline ziyaretleri ve konuşmaları, milletvekilleri özgeçmişleri ve parlamento faaliyetleri ele alınmıştır. Öncelikle giriş bölümünde Muğla’da çok partili siyasi hayat (1946) öncesi Mustafa Kemal Atatürk ve İsmet İnönü dönemi siyasi gelişmelerine ana hatları ile değinildikten sonra 2011 yılına kadar geçen sürede Muğla siyasi hayatı ele alınmıştır.

Çalışma giriş ve beş bölümden oluşmaktadır. Amaç daha önce yapılan çalışmalar göz önüne alınarak 1946–2011 tarihleri arasında, Türkiye ve Muğla genel ve yerel seçimleri, siyasi gelişmeleri, Muğla milletvekillerinin parlamento faaliyetleri, yerel gazete haberleri esas olmak üzere bu dönem içinde ilde yaşanan bütün siyasi gelişmeleri değerlendirmeye çalışmaktadır.

Araştırma sırasında TBMM Arşivi milletvekilleri şahsi dosyalarından, Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi belgelerinden, meclis zabıtlarından, Devlet İstatistik Kurumu Arşivi’nden, Yüksek Seçim Kurumu Arşivi’nden ve söz konusu dönemle ilgili Resmi Gazete, yerel gazeteler, çeşitli istatistiklerden faydalanılmıştır.

Araştırmacılar için son yıllarda yapılan çalışmalar araştırmacıların işlerini kolaylaştırmakla birlikte hiç şüphesiz yetersiz kalmakta ve halen daha bazı sıkıntılar yaşanmaktadır. Birçok kurumun arşivi maalesef bodrum katlarda, havasız ortamlarda bulunmakta bu da araştırmacıları olumsuz yönde etkilemektedir. Dijital ortama aktarma işi yavaş ilerlemekte, istenilen kadar belge ya da kitaba anında ulaşılamamaktadır.

Bu çalışmaya beni yönlendirerek, çalışmamın başından sonuna kadar büyük bir sabır ve titizlikle bana yol gösteren, bilgi ve tecrübelerinden istifade ettiğim çok kıymetli danışman hocam Sayın Prof. Dr. Bayram Akça’ya, tezin hazırlanması sırasında gerek yardımları ve gerekse sabır ve anlayışı ile her an yanımda hissettiğim sevgili eşim Zeynep’e teşekkürlerimi sunarım. Yine araştırmam sırasında yardımları

olan Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi alışanlarına, TBMM Arşivi ve Kütüphanesi alışanlarına, Milli Kütüphane ve Türk Tarih Kurumu Kütüphanesi alışanlarına, Muğla Koca Mustafa Efendi Kütüphanesi çalışanlarına teşekkürlerimi sunmayı bir borç bilirim.

Osman KÖSE

Muğla -2015

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	I
ABSTRACT.....	II
ÖNSÖZ.....	III
İÇİNDEKİLER.....	V
KISALTMALAR.....	XII
TABLolar.....	XV

GİRİŞ

ÇOK PARTİLİ HAYATA GEÇİŞ ÖNCESİ MUĞLA'DA SİYASİ HAYAT (1923-1946)

1. Mustafa Kemal Atatürk Dönemi	1
2. İsmet İnönü Dönemi.....	6

I. BÖLÜM

ÇOK PARTİLİ SİYASİ HAYATA GEÇİŞ SÜRECİNDE MUĞLA'DA SİYASİ HAYAT

1. Çok Partili Hayata Geçiş Dönemi ve Muğla.....	8
2. 1946 Muğla Yerel Seçimleri	9
3. 1946 Seçimleri ve Muğla	9
3.1. Seçim Kanununun Kabulü	9
3.2.Siyasi Partilerin Seçim Hazırlıkları ve Muğla'da Milletvekili Adaylarının Belirlenmesi	11
3.3. 1946 Seçimlerinin Yapılması.....	12
3.4. 1946 Seçim Sonuçları	13
4. 1949 Yılında İsmet İnönü'nün Muğla Ziyareti	15
5. Millet Partisi'nin Kurulması ve Muğla'daki Faaliyetleri	18
6. TBMM VIII. Dönem (1946) Muğla Milletvekillerinin Muğla İle İlgili Meclis Faaliyetleri.....	18

II. BÖLÜM
DEMOKRAT PARTİ DÖNEMİNDE MUĞLA'DA SİYASİ HAYAT
(1950-1960)

1.1950 Seçimleri ve Muğla	20
1.1 Siyasi Partilerin Seçim Hazırlıkları ve Muğla'da Milletvekili	
Adaylarının Belirlenmesi	21
1.2. 1950 Seçimlerinin Yapılması.....	24
1.3. 1950 Seçim Sonuçları	25
2.1950 Muğla Yerel Seçimleri	27
3.1950 Yerel Seçimleri Sonrası Muğla İline Yapılan Siyasi Ziyaretler.....	28
4. 1951 Ara Seçimleri ve Muğla	28
5. 1951 Yılında Başbakan Adnan Menderes'in Muğla'yı Ziyareti.....	29
6. 1953 Yılında Başbakan Adnan Menderes'in Muğla'yı Ziyareti.....	32
7. 1954 Seçimleri ve Muğla	33
7.1.Siyasi Partilerin Seçim Hazırlıkları ve Muğla'da Milletvekili	
Adaylarının Belirlenmesi	34
7.2. 1954 Seçimlerinin Yapılması.....	35
7.3. 1954 Seçim Sonuçları	35
8. 1954 Seçimleri Sonrası Muğla İline Yapılan Siyasi Ziyaretler Ve Yaşanan	
Bazı Siyasi Gelişmeler	38
9. 1955 Muğla Yerel Seçimleri	39
10.1955 Muğla Yerel Seçimleri Sonrası Muğla İline Yapılan Siyasi Ziyaretler	
Ve Yaşanan Bazı Gelişmeler	40
11. 1957 Seçimleri ve Muğla	41
11.1.Siyasi Partilerin Seçim Hazırlıkları Ve Muğla'da Milletvekili	
Adaylarının Belirlenmesi	42
11.2.1957 Seçimlerinin Yapılması.....	43
11.3.1957 Seçim Sonuçları	44
12.TBMM IX., X., XI. Dönem (1950-1954-1957) Muğla Milletvekillerinin	
Muğla İle İlgili Meclis Faaliyetleri	49

III. BÖLÜM

27 MAYIS 1960 DARBESİ VE SONRASI MUĞLA'DA SİYASİ HAYAT

1. 27 Mayıs 1960 Darbesi ve Sonrasında Muğla'da Siyasi Durum	52
1.1 Adalet Parti'nin Kuruluşu ve Muğla Teşkilatının oluşumu	56
2. 1961 Anayasa Referandumu ve Muğla	57
3. 1961 Seçimleri ve Muğla	60
3.1.Siyasi Partilerin Seçim Hazırlıkları Ve Muğla'da Milletvekili Adaylarının Belirlenmesi	61
3.2. 1961 Seçimlerinin Yapılması.....	62
3.3. 1961 Seçim Sonuçları	63
4. 1961 Seçimleri Sonrası Muğla İline Yapılan Siyasi Ziyaretler Ve Yaşanan Bazı Siyasi Gelişmeler	66
5. 1965 Seçimleri ve Muğla	68
5.1.Siyasi Partilerin Seçim Hazırlıkları ve Muğla'da Milletvekili Adaylarının Belirlenmesi	68
5.2. 1965 Seçimlerinin Yapılması.....	70
5.3. 1965 Seçim Sonuçları	71
6. 1965 Seçimleri Sonrası Muğla İline Yapılan Siyasi Ziyaretler	75
7. 1968 Muğla Yerel Seçimleri	75
8. 1968 Muğla Yerel Seçimleri Sonrası Muğla İline Yapılan Siyasi Ziyaretler Ve Yaşanan Bazı Gelişmeler	76
9. 1969 Seçimleri ve Muğla	78
9.1.Siyasi Partilerin Seçim Hazırlıkları Ve Muğla'da Milletvekili Adaylarının Belirlenmesi	78
9.2. 1969 Seçimlerinin Yapılması.....	78
9.3. 1969 Seçim Sonuçları	79
10.1969 Seçimleri Sonrası Muğla İline Yapılan Siyasi Ziyaretler Ve Yaşanan Bazı Siyasi Gelişmeler	82
11. 1973 Muğla Yerel Seçimleri	89
12. 1973 Seçimleri ve Muğla	89

12.1.Siyasi Partilerin Seçim Hazırlıkları Ve Muğla'da Milletvekili Adaylarının Belirlenmesi	90
12.2. 1973 Seçimlerinin Yapılması.....	93
12.3. 1973 Seçim Sonuçları	93
13. 1977 Seçimleri ve Muğla.....	97
13.1.Siyasi Partilerin Seçim Hazırlıkları Ve Muğla'da Milletvekili Adaylarının Belirlenmesi	97
13.2. 1977 Seçimlerinin Yapılması.....	98
13.3. 1977 Seçim Sonuçları	99
14. 1977 Muğla Yerel Seçimleri.....	102
15. 1979 Ara Seçimleri ve Muğla	103
16. Kurucu Meclis, Millet Meclisi I.,II., III., IV. Dönem Muğla Milletvekillerinin Muğla İle İlgili Meclis Faaliyetleri	103

IV. BÖLÜM

12 EYLÜL 1980 DARBESİ VE SONRASI MUĞLA'DA SİYASİ HAYAT

1. 12 Eylül 1980 Askeri Darbesi.....	109
2. 12 Eylül 1980 Askeri Darbesi'nin Muğla'ya Yansımaları.....	112
2.1.Askerî yönetim ve Muğla	114
3.1982 Anayasa Referandumu ve Muğla	117
4. 1982 Anayasa Referandumu Sonrası Yaşanan Siyasi Gelişmeler	119
4.1 Anavatan Partisi'nin Kuruluşu ve Özal'ın Yılları	119
4.2 Muğla'ya Yapılan Siyasi Ziyaretler Ve Siyasi Partilerin Kurulma Çalışmaları.....	120
5. 1983 Seçimleri ve Muğla	123
5.1. Siyasi Partilerin Seçim Hazırlıkları Ve Muğla'da Milletvekili Adaylarının Belirlenmesi.....	123
5.2. 1983 Seçimlerinin Yapılması.....	124
5.3.1983 Seçim Sonuçları	124
5.4. 1984 Yılında Başbakan Turgut Özal'ın Muğla İlini Ziyareti.....	127
6. 1984 Muğla Yerel Seçimleri	128

7. 6 Eylül 1987 Anayasa Değişikliği Referandumu ve Muğla	128
8. 1987 Seçimleri ve Muğla	130
8.1.Siyasi Partilerin Seçim Hazırlıkları Ve Muğla’da Milletvekili Adaylarının Belirlenmesi.....	130
8.2.1987 Seçimlerinin Yapılması.....	132
8.3.1987 Seçim Sonuçları	133
9. 1988 Anayasa Değişikliği Referandumu ve Muğla.....	136
10. 1989 Muğla Yerel Seçimleri	138
11.Turgut Özal'ın Cumhurbaşkanı Seçilmesi ve Muğla’ya Yansımaları.....	139
12.Türkiye'nin İlk Kadın Valisi Lale Aytaman'ın Muğla’ya Atanması ve Göreve Başlaması	140
13. 1991 Tarihinde Cumhurbaşkanı Turgut Özal'ın Muğla Ziyareti	140
14. 1991 Seçimleri ve Muğla	141
14.1.Siyasi Partilerin Seçim Hazırlıkları Ve Muğla’da Milletvekili Adaylarının Belirlenmesi	141
14.2. 1991 Seçimlerinin Yapılması	143
14.3.1991 Seçim Sonuçları.....	143
15. 1991 Seçimleri Sonrası Türkiye ve Muğla’da Yaşanan Bazı Siyasi Gelişmeler.....	147
16. 1994 Muğla Yerel Seçimleri	148
17. 1995 Seçimleri ve Muğla	150
17.1. Siyasi Partilerin Seçim Hazırlıkları Ve Muğla’da Milletvekili Adaylarının Belirlenmesi	150
17.2.1995 Seçimlerinin Yapılması.....	151
17.3. 1995 Seçim Sonuçları	151
18. 28 Şubat 1997 Post Modern Darbe Girişimi ve Muğla’ya Yansımaları	155
19. 1999 Seçimleri ve Muğla	157
19.1.Siyasi Partilerin Seçim Hazırlıkları Ve Muğla’da Milletvekili Adaylarının Belirlenmesi	158
19.2. 1999 Seçimlerinin Yapılması	159
19.3. 1999 Seçim Sonuçları	159
20. 1999 Muğla Yerel Seçimleri	164

21. 1999 Yerel Seçimler Sonrası Türkiye’de Ve Muğla’da Yaşanan Bazı Siyasi Gelişmeler	165
22. TBMM XVII., XVIII., XIX., XX., XXI. Dönem Muğla Milletvekillerinin Muğla İle İlgili Meclis Faaliyetleri.....	167

V. BÖLÜM

ADALET VE KALKINMA PARTİSİ’NİN KURULUŞU VE SONRASI SÜREÇTE MUĞLA’DA SİYASİ HAYAT

1. Adalet Ve Kalkınma Partisini Kurulması Ve Muğla’daki Faaliyetleri.....	177
2. 2002 Seçimleri ve Muğla	178
2.1.Siyasi Partilerin Seçim Hazırlıkları Ve Muğla’da Milletvekili Adaylarının Belirlenmesi	178
2.2. 2002 Seçimlerinin Yapılması	180
2.3.2002 Seçim Sonuçları	180
3. 2004 Muğla Yerel Seçimleri	186
4. 2007 Seçimleri ve Muğla	186
4.1.Siyasi Partilerin Seçim Hazırlıkları Ve Muğla’da Milletvekili Adaylarının Belirlenmesi	186
4.2. 2007 Seçimlerinin Yapılması.....	186
4.3. 2007 Seçim Sonuçları	187
5. Abdullah Gül’ün Cumhurbaşkanı Seçilme Süreci ve Muğla’ya Yansımaları...191	
6. 2007 Anayasa Değişikliği Referandumu ve Muğla.....	194
7. 2009 Muğla Yerel Seçimleri	197
8. 2010 Anayasa Değişikliği Referandumu ve Muğla.....	199
9. 2011 Seçimleri ve Muğla	201
9.1. Siyasi Partilerin Seçim Hazırlıkları Ve Muğla’da Milletvekili Adaylarının Belirlenmesi	201
9.2. 2011 Seçimlerinin Yapılması	204
9.3. 2011 Seçim Sonuçları	204
10. TBMM XXII., XXIII., XXIV. Dönem Muğla Milletvekillerinin Muğla İle İlgili Meclis Faaliyetleri	207

SONUÇ	216
KAYNAKÇA	219
EKLER	227

KISALTMALAR

a.g.e.	: Adı Geçen Eser
a.g.m.	: Adı Geçen Makale
a.g.t.	: Adı Geçen Tez
AKP	: Adalet ve Kalkınma Partisi
ANAP	: Anavatan Partisi
AP	: Adalet Partisi
AYM	: Anayasa Mahkemesi
B.	: Birleşim
BCA	: Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi Daire Başkanlığı
Bkz.	: Bakınız
BBP	: Büyük Birlik Partisi
BTP	: Bağımsız Türkiye Partisi
BVP	: Büyük Vatan Partisi
C.	: Cilt
CKMP	: Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi
CGP	: Cumhuriyetçi Güven Partisi
CHP	: Cumhuriyet Halk Partisi
CKMP	: Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi
CS	: Cumhuriyet Senatosu
CSTD	: Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi
D.	: Dönem
DiE	: Devlet İstatistik Enstitüsü
D.P	: Demokratik Parti
DEHAP	: Demokratik Halk Partisi

DEPAR	: Değişen Türkiye Partisi
DMTD	: Danışma Meclisi Tutanak Dergisi
DSP	: Demokratik Sol Parti
DTP	: Demokrat Türkiye Partisi
DYP	: Doğru Yol Partisi
EMEP	: Emeğin Partisi
FP	: Fazilet Partisi
GP	: Genç Parti
HADEP	: Halkın Demokrasi Partisi
HDP	: Hür Demokrat Parti
HEP	: Halkın Emek Partisi
HP	: Halkçı Parti
IDP	: Islahatçı Demokrasi Partisi
IMF	: Uluslararası Para Fonu
İP	: İşçi Partisi
KM	: Kurucu Meclis
LDP	: Liberal Demokrat Parti
MBG	: Milli Birlik Grubu
MC	: Milliyetçi Cephe
MBK	: Milli Birlik Komitesi
MÇP	: Milliyetçi Çalışma Partisi
MDP	: Milliyetçi Demokrasi Partisi
MGK	: Milli Güvenlik Konseyi
MGK	: Milli Güvenlik Kurulu
MHP	: Milliyetçi Hareket Partisi
MMTD	: Millet Meclisi Tutanak Dergisi

MSP	: Milli Selamet Partisi
ÖDP	: Özgürlük ve Dayanışma Partisi
RP	: Refah Partisi
s.	: Sayfa
SCP	: Serbest Cumhuriyet Fırkası
SHP	: Sosyal Demokrat Halkçı Parti
SODEP	: Sosyal Demokrasi Partisi
SP	: Saadet Partisi
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TBMMTD	: Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi
TBMMZC	: Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi
TCF	: Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası
TKP	: Türkiye Komünist Partisi
TMTD	: Temsilciler Meclisi Tutanak Dergisi
TSK	: Türk Silahlı Kuvvetleri
YDH	: Yeni Demokrasi Hareketi
YDP	: Yeniden Doğuş Partisi
YSK	: Yüksek Seçim Kurulu
YTP	: Yeni Türkiye Partisi

TABLOLAR

Tablo 1.1: 21 Temmuz 1946 Milletvekili Genel Seçimi Sonuçları	14
Tablo 2.1: 14 Mayıs 1950 Milletvekili Genel Seçimi Türkiye Geneli Sonuçları ...	25
Tablo 2.2: 14 Mayıs 1950 Muğla İli Seçimlerinde Oyların Partilere Göre Dağılımı ve Milletvekili Sayıları.....	26
Tablo 2.3: 2 Mayıs 1954 Türkiye Geneli Milletvekili Seçimi Sonuçları.....	36
Tablo 2.4: Muğla ili 1954 seçimlerinde Oyların Partilere Göre Dağılımı ve Milletvekili Sayıları	37
Tablo 2.5: 1954 Seçimleri Muğla İli Milletvekilleri ve Seçtikleri Partiler	38
Tablo 2.6: 27 Ekim 1957 Türkiye Geneli Milletvekili Seçimi Sonuçları	45
Tablo 2.7: Muğla ili 1957 seçimlerinde Oyların Partilere Göre Dağılımı ve Milletvekili Sayıları	46
Tablo 2.8: 1957 Seçimleri Muğla İli Milletvekilleri ve Seçtikleri Partiler	47
Tablo 3.1: 9 Temmuz 1961 Yılında Yapılan Halk Oylaması Türkiye Geneli Sonuçlar.....	58
Tablo 3.2: Muğla İli Geneli 9 Temmuz 1961 Halk Oylaması Sonuçları	59
Tablo 3.3: Muğla İli Merkez ve İlçeleri 9 Temmuz 1961 Halk Oylaması Sonuçları.....	59
Tablo 3.4: 15 Ekim 1961 Milletvekili Genel Seçimi Türkiye Geneli Sonuçları....	64
Tablo 3.5: Muğla İli 1961 Seçimlerinde Oyların Partilere Göre Dağılımı ve Milletvekili Sayıları.....	66
Tablo 3.6: 10 Ekim 1965 Milletvekili Genel Seçimi Türkiye Geneli Sonuçları....	73
Tablo 3.7 : Muğla İli 1965 Seçimlerinde Oyların Partilere Göre Dağılımı ve Milletvekili Sayıları.....	74
Tablo 3.8: 12 Ekim 1969 Milletvekili Genel Seçimi Türkiye Geneli Sonuçları....	80
Tablo 3.9: Muğla İli 12 Ekim 1969 Seçimlerinde Oyların Partilere Göre Dağılımı ve Milletvekili Sayıları.....	81
Tablo 3.10: 1969 Seçimleri Muğla İli Milletvekilleri ve Seçtikleri Partiler.....	82
Tablo 3.11: 14 Ekim 1973 Milletvekili Genel Seçimi Türkiye Geneli Sonuçları ..	94
Tablo 3.12: Muğla İli 1973 Seçimlerinde Oyların Partilere Göre Dağılımı ve Milletvekili Sayıları	96

Tablo 3.13: 1973 Seçimleri Muğla İli Milletvekilleri ve Seçildikleri Partiler	97
Tablo 3.14: 5 Haziran 1977 Milletvekili Genel Seçimi Türkiye Geneli Sonuçları .	100
Tablo 3.15: Muğla İli 1977 Seçimlerinde Oyların Partilere Göre Dağılımı ve Milletvekili Sayıları	101
Tablo 3.16: 1977 Seçimleri Muğla İli Milletvekilleri ve Seçildikleri Partiler	102
Tablo 4.1: 7 Kasım 1982 Yılında Yapılan Halk Oylaması Türkiye Geneli Sonuçları	117
Tablo 4.2: Muğla İli Geneli 7 Kasım 1982 Halk Oylaması Sonuçları	118
Tablo 4.3: Muğla İli Merkez ve İlçeleri 1982 Halk Oylaması Sonuçları.....	118
Tablo 4.4: 6 Kasım 1983 Milletvekili Genel Seçimi Türkiye Geneli Sonuçları...	125
Tablo 4.5: Muğla İli 1983 Seçimlerinde Oyların Partilere Göre Dağılımı ve Milletvekili Sayıları	126
Tablo 4.6: 1983 Seçimleri Muğla İli Milletvekilleri ve Seçildikleri Partiler	127
Tablo 4.7: 6 Eylül 1987 Yılında Yapılan Halk Oylaması Türkiye Geneli Sonuçları	129
Tablo 4.8: Muğla İli Geneli 6 Eylül 1987 Halk Oylaması Sonuçları.....	129
Tablo 4.9: Muğla İli Merkez ve İlçeleri 6 Eylül 1987 Halk Oylaması Sonuçları...	130
Tablo 4.10: 29 Kasım 1987 Milletvekili Genel Seçimi Türkiye Geneli Sonuçları..	134
Tablo 4.11: Muğla İli 29 Kasım 1987 Seçimlerinde Oyların Partilere Göre Dağılımı ve Milletvekili Sayıları.....	135
Tablo 4.12: 1987 Seçimleri Muğla İli Milletvekilleri ve Seçildikleri Partiler	136
Tablo 4.13: 25 Eylül 1988 Yılında Yapılan Halk Oylaması Türkiye Geneli Sonuçları	136
Tablo 4.14: Muğla İli Geneli 1988 Halk Oylaması Sonuçları	137
Tablo 4.15: Muğla İli Merkez ve İlçeleri 1988 Halk Oylaması Sonuçları.....	138
Tablo 4.16: 20 Ekim 1991 Milletvekili Genel Seçimi Türkiye Geneli Sonuçları.....	144
Tablo 4.17: Muğla İli 1991 Seçimlerinde Oyların Partilere Göre Dağılımı ve Milletvekili Sayıları	146
Tablo 4.18: 24 Aralık 1995 Milletvekili Genel Seçimi Türkiye Geneli Sonuçları	152

Tablo 4.19: Muğla İli 1995 Seçimlerinde Oyların Partilere Göre Dağılımı ve Milletvekili Sayıları	154
Tablo 4.20: 1995 Seçimleri Muğla İli Milletvekilleri ve Seçildikleri Partiler	154
Tablo 4.21: 19 Nisan 1999 Milletvekili Genel Seçimi Türkiye Geneli Sonuçları..	160
Tablo 4.22: Muğla İli 1999 Seçimlerinde Oyların Partilere Göre Dağılımı ve Milletvekili Sayıları	163
Tablo 4.23: 1999 Seçimleri Muğla İli Milletvekilleri ve Seçildikleri Partiler	164
Tablo 5.1: 3 Kasım 2002 Milletvekili Seçimi Türkiye Geneli Sonuçları	182
Tablo 5.2: Muğla İli 2002 Seçimlerinde Oyların Partilere Göre Dağılımı ve Milletvekili Sayıları	184
Tablo 5.3: 22 Temmuz 2007 Milletvekili Genel Seçimi Türkiye Geneli Sonuçları	188
Tablo 5.4: Muğla İli 2007 Seçimlerinde Oyların Partilere Göre Dağılımı ve Milletvekili Sayıları	190
Tablo 5.5: 2007 Seçimleri Muğla İli Milletvekilleri ve Seçildikleri Partiler	190
Tablo 5.6: 21 Ekim 2007 Yılında Yapılan Halk Oylaması Türkiye Geneli Sonuçları.....	195
Tablo 5.7: Muğla İli Geneli 21 Ekim 2007 Halk Oylaması Sonuçları.....	196
Tablo 5.8: Muğla İli Merkez ve İlçeleri 21 Ekim 2007 Halk Oylaması Sonuçları	196
Tablo 5.9: 2009 Yerel Seçimleri Muğla Belediye Başkanlığı Seçim Sonuçları	198
Tablo 5.10: 2010 Anayasa Değişikliği Referandumu Türkiye Geneli Sonuçları. ..	199
Tablo 5.11: Muğla İli Geneli 2010 Anayasa Değişikliği Halk Oylaması Sonuçları	200
Tablo 5.12: Muğla İli Merkez ve İlçeleri 2010 Anayasa Değişikliği Halk Oylaması Sonuçları	200
Tablo 5.13: 12 Haziran 2011 Milletvekili Genel Seçimi Türkiye Geneli Sonuçları	204
Tablo 5.14: Muğla İli 2011 Seçimlerinde Oyların Partilere Göre Dağılımı ve Milletvekili Sayıları	206
Tablo 5.15: 2011 Seçimleri Muğla İli Milletvekilleri ve Seçildikleri Partiler	207

GİRİŞ

ÇOK PARTİLİ HAYATA GEÇİŞ ÖNCESİ MUĞLA'DA SİYASİ HAYAT (1923–1946)

1. Mustafa Kemal Atatürk Dönemi

Yeni Türk devletinin Ankara'da Gazi Mustafa Kemal önderliğinde kuruluşundan sonra Muğla Anadolu'nun ayrı bir ili olmuş ve bu süreçte her türlü gelişimini devam ettirmiştir. Yeni devletle birlikte hızlı bir örgütlenmeye giren ülkenin idari yapısı içinde yerini alarak birçok siyasi devlet adamı ile gazini yanında yer almıştır. Ankara'da kurulan Türkiye Büyük Millet Meclisi olağanüstü koşullarda bir araya gelmiş ve mecliste görev alacak temsilciler de özel bir seçimle iş başına gelmiştir. Ankara'da meclisin toplanacağıın ilanından sonra Tüm yurttaki olduğu gibi Muğla ilinde de seçim hazırlıkları başlamış ve Ankara tarafından milletvekili adayları belirlenmiştir. Bu adaylar: ¹

İstanbul Hükümeti'nin Mustafa Kemal'i vatan hainliği ile suçlamasına karşılık karşı bir fetva yayınlarak Mustafa Kemal Paşa ve arkadaşlarının haklı davasına destek olan Ankara Müftüsü Rıfat Efendi (Börekçi)

Dönemin Muğla Mutasarrıfı Ethem Fehmi Efendi (Arslanlı)

Kasım Nuri Bey

Mahmut Nedim Bey

Mesut Efendi

Ülkenin içinde bulunduğu zor durum ortada olduğu için seçimler çok süratli yapılmıştır. Sonraki isim değişimleri de bunu teyit etmektedir. Amaç hızlı şekilde seçimi yapıp vekilleri Ankara'ya göndermektir.

Daha sonra TBMM I. Dönem vekilliğine seçilen Kasım Nuri Bey'in istifası üzerine yerine Ahmet Saadettin Bey (Özsan) seçilmiş ve meclise katılmıştır.²Yine aynı şekilde yapılan seçimlerde seçilen Kurmay Yarbey Mahmut Bey'in Düzce bölgesinde çıkan isyanlarda şehit edilmesi üzerine yerine Ahmet Rüştü Bey (Aras)

¹ Fahri Çoker, **Türk Parlamento Tarihi, Milli Mücadele ve TBMM I. Dönem 1919-1923**, C. 3, Ankara, 1994, s. 761.

² Çoker, **a.g.e.**, s. 762.

seçilerek meclise katılmıştır. İlk yapılan seçimlerde vekil seçilen Mesut Efendi'nin yerine Emin Kamil Bey seçilmiştir. O da istifa edince yerine Hamza Hayati Bey seçilerek meclis çalışmalarına katılmıştır. Fakat daha sonra izinli bulunduğu sırada Muğla'da vefat etmiştir.³

I. TBMM görevini tamamladıktan sonra Nisan 1923 tarihinde seçim kararı almıştır. Bu doğrultuda Muğla ilinden aşağıda verilen kişiler milletvekili adayları olarak belirlenmiştir:⁴

Eski İzmir Milletvekili Yunus Nadi (Abalıoğlu)

Mehmet Esat İleri I dönem Aydın vekili

Şükrü Bey (Kaya)

16 Temmuz 1923'te yapılan seçimde yukarıda ismi geçen kişiler 319 oy alarak Mentеше'den milletvekili seçilmişlerdir.⁵

Mustafa Kemal'in Yeni Türkiye'yi yeniden inşa ederken birçok yakın adamları içinde Muğla'dan da birçok isim yer almıştır.⁶

9 Eylül 1923 tarihinde Halk Fırkası'nın kurulmasından sonra Ankara'dan çıkarılan resmi yazıda Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti idare heyetinin aynen Halk Fırkası'nda görev yapacağı bildirilmiştir. Bu yazı üzerine Muğla'da bulunana Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti üyeleri Halk Fırkası'nın Muğla'daki kurucuları oldular. CHP'nin Muğla ilindeki kurucuları şunlardır:⁷

Milletvekili Hamza Bey

Belediye Başkanı Ragıp Bey

Gazeteci Cavit Bey

Cemal Karamuğla

İskender Bey (Alper)

Halk Firması'nın Muğla ilk müfettişi Belediye Başkanı Ragıp Bey olmuştur.⁸

CHP kuruluşundan sonra Muğla belediye seçimleri yapılmış ve Muğla'da CHP adayları seçimi kazanmıştır.

³ Çoker, a.g.e., s. 768.

⁴ Kazım Öztürk, **Türk Parlamento Tarihi TBMM II. Dönem (1923-1927)**, C. 3, Ankara, 1995, s. 613-618.

⁵ Öztürk, a.g.e., s. 614-619.

⁶ Ünal Türkeş, **Kurtuluş Savaşında Muğla**, İstanbul, 1993, s. 161.

⁷ Bayram Akça, **Sosyal-Siyasal ve Ekonomik Yönüyle Muğla (1923-1960)**, Ankara, 2002, s. 93.

⁸ Akça, a.g.e.,s.94.

31 Ağustos 1927 tarihinde III. Dönem TBMM CHP Muğla milletvekili adayları açıklanmıştır. Bunlar şu isimlerden oluşuyordu:⁹

Şükrü Bey (Kaya), II. Dönem Mentеше Mebusu

Ali Nazmi Bey (Özögür), Fırka Müfettişi

Mehmet Nuri (Tuna), Manisa Ağır Ceza Mahkemesi Reisi

Yunus Nadi (Abalıoğlu), Gazeteci

Yapılan seçimleri yukarıda ismi geçen kişiler kazanmışlar ve Muğla milletvekili olmuşlardır.

1914 yılından 1928 yılına kadar Muğla belediye başkanlığı görevini başarı ile sürdüren Ragıp Bey 1928 yılında rahatsızlanmış ve ölmüştür. Bunun üzerine yeniden belediye başkanlığı seçimleri yapılmış ve Dr. Hüseyin Avni Bey (Ercan)¹⁰ belediye başkanı olarak belirlenmiştir.¹¹

Türkiye’ de Serbest Cumhuriyet Fırkası, Mustafa Kemal’in yakın dostu ve silah arkadaşı Fethi Okyar’dan bir muhalefet partisi kurmasını bizzat talep etmesi üzerine kuruldu. Bu istek, büyük ölçüde tüm unsurları cumhuriyetçi, modernist, ilerici olması koşuluyla, demokratik çoğulcu nitelikte bir siyasal sisteme duyduğu inançtan kaynaklanıyordu. Diğer bir sebep de Mustafa Kemal’in CHP’yi denetlemek amacıyla muhalefet partisinden yararlanma isteğiydi.¹² Mustafa Kemal’in yeni bir parti kurulmasını istemesinde demokratik bir devlet anlayışının yerleşmesini istemesi belki en önemli etkendi. Mustafa Kemal demokratik bir yönetimin çok sesli bir meclis bünyesinde daha etkin ve hızlı olarak gelişeceğini düşünüyordu. Atatürk başlangıç reformlarının temel amacına ulaştığına, cumhuriyet ve laikliğin genel kabul gördüğüne inanıyordu.¹³

Bu noktalardan hareketle kurulan parti kısa sürede il ve ilçelerde örgütlenmeye başlamıştır. Partinin Muğla teşkilatı 22 Ekim 1930 tarihinde İzmir’den Muğla’ya gelen Dr. Ethem Asaf ve Lütfü Bey tarafından kurulmuştur. Yapılan belediye seçimlerinde bağımsız aday olan Fehmi (Savran) kalabalık bir partili

⁹ Öztürk, **a.g.e.**, s.497-501.

¹⁰ Eşi ve oğlu (Ercan) olan soyadlarını Muğla Asliye Hukuk Hâkimliğinin 18 Şubat 1949 günlü ilânı ile (Topaloğlu) olarak değiştirmişlerdir. TBMM XI. Dönem Muğla Milletvekili Turgut Topaloğlu’nun babasıdır.

¹¹ Akça, **a.g.e.**, s. 104.

¹² Kemal Karpat, **Türk Siyasi Tarihi**, İstanbul, 2011, s. 54.

¹³ Stanford J. Shaw, Ezel Kural Shaw, **Osmanlı İmparatorluğu ve Modern Türkiye**, C. 2, İstanbul, 1983, s. 453.

eşliğinde bu partiye katılmışlardır. Partinin Muğla'da faaliyet gösteren merkezi Balcıoğlu Hanı'nda bir oda da bulunmaktaydı.

İlerleyen süreçte Serbest Cumhuriyet Fırkası rejime ve yapılanlara muhalif kesimin toplandığı alanlar olmaya başlayınca bizzat partinin kurucusu Ali Fethi (Okyar) tarafından 17 Kasım 1930 tarihinde kapatılmıştır. Partini kapatılması ile birlikte Muğla teşkilatı da kapatılmıştır. Ve uzun yıllar Türkiye bir daha çok partili hayata geçme teşebbüsünde bulunmayacak ve CHP Tek parti idaresi yaklaşık 16 yıl daha devam edecektir.

Muğla'da tüm Türkiye'de olduğu gibi 15 Ekim 1930 tarihinde belediye meclisi ve başkanlığı seçimleri yapılmıştır. Seçimlere CHP adayları ve bağımsız olarak da Fehmi Savran katılmıştır. Seçimleri CHP adayları kazanmış ve eski belediye başkanı Hüseyin Avni Bey (Ercan) belediye başkanı olarak belirlenmiştir.

24 Nisan 1931 tarihinde yeni milletvekili seçimlerini yapılması kararı üzerine Belediye Başkanı Hüseyin Avni Bey görevinden ayrılmıştır. Bunun üzerine Muğla' da yeniden belediye meclisi ve başkanlık seçimi yapıldı. Yapılan seçimde CHP adayları seçimi kazandı ve yapılan görüşmelerden sonra belediye meclisi İskender Bey'i (Alper) başkanlığa getirmiştir.¹⁴

20 Nisan 1931 tarihinde Ankara tarafından belirlenen IV. Dönem TBMM CHP Muğla milletvekili adayları şu kişilerden oluşuyordu:¹⁵

Şükrü Kaya (Dahiliye Vekili Muğla Vekili)

Yunus Nadi (Muğla Eski Milletvekili)

Mehmet Nuri Bey (Tuna) (Muğla Eski Milletvekili)

Dr. Hüseyin Avni (Ercan) (Muğla Belediye Başkanı)

24 Nisan 1931 tarihinde Muğla'da yapılan seçimlerde yukarıda ismi geçen adaylar Muğla milletvekili olarak seçilmişlerdir.¹⁶Ardından Ankara'ya giderek meclis çalışmalarına katılmışlardır.

Türkiye'de demokratik alanda birçok değişimle birlikte 1934 tarihinde Türkiye'de kadınlara milletvekili seçme ve seçilme hakkının verilmesi üzerine

¹⁴ **Muğla'da Halk**, 17 Nisan 1931.

¹⁵ Akça, **a.g.e.**, s. 95.

¹⁶ Fahri Çoker, **Türk Parlamento TBMM IV. Dönem 1931–1935**, C. 2, Ankara, 1994, s. 459-463.

Muğlalı kadınlar 9 Kasım 1934 tarihinde başta Atatürk olmak üzere Başbakan İsmet İnönü ve TBMM Başkanı Kazım Özalp'a teşekkür telgrafi çekmişlerdir.¹⁷

15 Ekim 1934 yılında Muğla'da belediye başkanlığı seçimleri yapıldı. Seçimlerde CHP adayları kazandı ve belediye meclisi toplanarak İskender Bey'i (Alper) yeniden belediye başkanlığına seçti.

Muğla ilinde siyasi hayat 1935 yılında seçimlerin yenilenmesi kararı üzerine 5 Şubat 1935 tarihinde Ankara tarafından V. Dönem TBMM CHP Muğla milletvekili adaylarının açıklanmasıyla devam etmiştir. Bu isimler:

Hüseyin Avni Ercan (Muğla Eski Belediye Başkanı ve Eski Muğla Milletvekili)

Şükrü Kaya (İçişleri Bakanı)

Yunus Nadi (Abaloğlu) (Muğla Eski Milletvekili)

Nuri Tuna (Muğla Eski Milletvekili)

Hüsnü Kitapçı (IV. Dönem İzmir Milletvekili)

8 Şubat 1935 tarihinde yapılan seçimler sonucunda yukarıda ismi geçen Muğla milletvekili adayları V. Dönem TBMM vekili seçilmişlerdir.¹⁸

1938 yılında Muğla Milletvekili Nuri Tuna'nın ölümüyle boşalan Muğla Milletvekilliğine Hüseyin Kitapçı seçildi.¹⁹

Türkiye'de belediye seçimleri dört yılda bir yapılmakta idi. 1938 yılında belediye seçimleri yapılma kararı alındı. Yapılan seçimleri CHP İskender Alper kazandı ve Muğla'nın tekrar belediye başkanı oldu.

Atatürk'ün ölümü tüm ülkede olduğu gibi Muğla'da da büyük bir üzüntü yaratmış, millet Gazi'nin ölümüyle adeta yıkılmıştır. Gerek il merkezinde gerekse ilçelerde Atatürk'ün ölümü üzerine törenler düzenlenmiştir.

Cumhuriyet döneminde 1927, 1931, 1935, 1939 ve 1943 yıllarında olmak üzere dört senelik aralıklarla beş milletvekili genel seçimi yapılmıştır.

¹⁷ Akça, a.g.e., s. 95.

¹⁸ İhsan Güneş, **Türk Parlamento Tarihi, V. Dönem 1935–1939**, C. 2, Ankara, 2001, s. 580.

¹⁹ Güneş, a.g.e., s. 583.

2. İsmet İnönü Dönemi

Cumhuriyet'in ikinci cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün Muğla'ya ilk ziyareti 1925 yılı ilkbahar aylarında gerçekleşmişti. Beraberinde Genelkurmay Başkanı Mareşal Fevzi Çakmak ve Milli Mücadele'nin Süvari Kolordusu Komutanı Orgeneral Fahrettin Altay vardı. Akşam yemeği Muğla Belediye Başkanı Zorbazade Ragıp Bey'in sonraları Çaçaron Sabri Acarsoy'a satılan evinde yendi.

İsmet İnönü Muğla'ya birinci gelişinde Köyceğiz ve Fethiyelilerin en büyük ricaları olan Dalaman Köprüsü'nü gündemine almıştı. Dalaman Köprüsü Başbakan İsmet İnönü'nün Muğla'da gerçekleştiği en büyük bayındırlık hizmetidir. Dalaman'dan sonra kurulan nice köprünün başına gelen sel, seylâp, statik ve dinamik hesaplardaki aşınmalar bir takım çöküntülere neden olmuşsa da, Dalaman bütün bu badirelerden yara almadan bugünlere kalan tek ve büyük köprüdür.

1939 yılında TBMM seçimleri yenileme kararı alması üzerine 25 Mart 1939 tarihinde Ankara tarafından belirlenen VI. Dönem TBMM CHP Muğla milletvekili adayları açıklanmıştır. Bu isimler:

Hüseyin Avni Ercan (Muğla Eski Belediye Başkanı ve Eski Muğla Milletvekili)

Hüsni Kitapçı (Muğla Eski Milletvekili)

Yunus Nadi (Abalıoğlu) (Muğla Eski Milletvekili)

Sadullah Güney

Mehmet Cemal Karamuğla (CHP İl Yönetim Kurulu Üyesi)'dan oluşmaktaydı.²⁰

Yapılan seçimler sonucunda VI. Dönem için yukarıda ismi verilen kişiler milletvekili olmaya hak kazanmışlar ve meclise gitmişlerdir.²¹

VI. Dönem Muğla milletvekili seçilen Hüseyin Avni Ercan 1939 yılında vefat edince yerine CHP genel merkezi tarafından aday olarak emekli orgeneral İzzettin Çalışlar gösterildi. 3 Mart 1940'ta yapılan ara seçimde 444 reyle Muğla mebusu seçildi. 18 Mart 1940'ta meclise katıldı.²²

²⁰ Akça, **a.g.e.**, s. 97.

²¹ Ş. Şenal Günay, **Türk Parlamento Tarihi, VI. Dönem 1939-1943**, C. 5, Ankara, 2004. s. 573-577.

²² Günay, **a.g.e.**, s. 578.

Türkiye genelinde belediye başkanlığı seçimleri yapılması kararı alınca 1 Ekim 1942 tarihinde Muğla'da yeniden belediye meclisi ve başkanlığı seçimleri yapıldı. 4036 seçmenin oy kullandığı seçimlerde CHP adayları seçimleri kazandı. Ardından toplanan belediye meclisi, Eski Belediye Başkanı İskender Alper'i yeniden belediye başkanlığına seçti, Dâhiliye Vekâleti'nce onanmasının ardından görevine tekrar başladı.²³

Türkiye'de İsmet İnönü yıllar oldukça zor geçiyordu. Gerek iç sıkıntılar gerekse II. Dünya Savaşı yılları olması nedeniyle Türkiye genelinde ve ilimiz olan Muğla'da ciddi sıkıntılar yaşanmaktaydı. Bu şartlar altında 15 Ocak 1943 tarihinde TBMM, seçimleri yenileme kararı almıştı. Seçim kararının alınmasının ardından seçim çalışmaları başlamış, Türkiye henüz çok partili hayata geçemediğinden seçimlerde çok fazla sıkıntı yaşanmamıştı. Tek parti seçimlere girmekte, aday tespiti yapılmakta ve kısa sürede süreç tamamlanmaktaydı. 18 Ocak 1943 tarihinde belediye azalarından ve parti vilayet daimi azalarından oluşan bir teftiş kurulu oluşturuldu ve ardından seçim çalışmaları başladı. 27 Şubat 1943 tarihinde CHP Genel Merkezi tarafından VII. Dönem CHP Muğla milletvekili adayları belirlenmişti ve şu isimlerden oluşmaktaydı:²⁴

Hüsnü Kitapçı (Muğla Eski Milletvekili)

Sadullah Güney (Muğla Eski Milletvekili)

Mehmet Cemal Karamuğla (Muğla Eski Milletvekili)

İzzettin Çalışlar (Muğla Eski Milletvekili)

Feridun Osman Menteşoğlu

Yunus Nadi (Muğla Eski Milletvekili)

Ethem Menderes (Aydın CHP İdare Heyeti Başkanı)

Yapılan seçimlerde aday olan kişilerden İzzettin Çalışlar, Sadullah Güney, Mehmet Cemal Karamuğla, Hüsnü Kitapçı, Feridun Osman Menteşoğlu seçilmiş ve meclis çalışmalarına katılmışlardır. Daha sonra Sadullah Güney'in vefat etmesi üzerine yapılan ara seçimde CHP İl İdare Kurulu Başkanı Abidin Çakır seçilmiştir.²⁵

²³ Akça, a.g.e., s. 97.

²⁴ **Muğla'da Halk**, 27 Şubat 1943.

²⁵ Akça, a.g.e., s. 98.

I. BÖLÜM

ÇOK PARTİLİ SİYASİ HAYATA GEÇİŞ SÜRECİNDE MUĞLA'DA SİYASİ HAYAT

1. Çok Partili Hayata Geçiş Dönemi ve Muğla

II. Dünya Savaşı sonrası oluşan ortam Türkiye'de çok partili hayatın gerekliliğini bir kez daha ortaya koymuştu. Gelişen süreç ve yaşanan olaylar sonrası ilk olarak 18 Temmuz 1945'te Milli Kalkınma Partisi, ardından da 7 Ocak 1946 tarihinde Demokrat Parti Türk siyasi hayatında yerini aldı.²⁶ Böylelikle uzun yıllar tek parti iktidarı tarafından idare olunan Türkiye, ilk defa çok partili hayata geçmeyi başardı. DP'nin doğuşuna yol açan en önemli sebep, CHP'ye duyulan muhalefetin çok yaygın ve köklü bir hale gelmiş olmasıdır. Halk CHP'nin devletçi-müdahaleci ekonomi politikalarından tedirgin olmakta ve kendilerini güven içinde hissetmemektedirler. Ayrıca, halkın çoğunluğu sefalet içindeydi. Savaş yılları büyük bir kıtlık dönemi olmuştur. Köylüler jandarma baskısından şikayetçiydiler. Sabit gelirli bir grup olan memurlar, savaş içinde fiyatların dört misline fırlamış olması yüzünden ekonomik anlamda son derece sıkıntılı bir duruma düşmüşlerdir.²⁷

DP Muğla İl Teşkilatı, 24 Mayıs 1946 tarihinde, Müteşebbis Heyeti Başkanı Avukat Nuri Özsan'ın başkanlığında, Mehmet Aksoy, Naci Karaosman, Mehmet Birgili, Hulusi Türer, Halil İbrahim Doğruer ve Mehmet Kökçü'den oluşan kişiler tarafından Saatli Kule Caddesi üzerinde bulunan kıraathane hanında küçük bir odada kurularak faaliyetlerine başlamıştır.²⁸ Yıllarca rakipsiz olarak şehrin yönetiminde bulunan CHP'li yerel yöneticiler DP'nin kuruluşunu biraz endişeyle; fakat daha çok küçümseyerek karşılamışlardı. Genel merkezle yapılan yazışmalardan bu açıkça anlaşılmaktadır. Muğla halkının DP olan tavrına gelince, halkın çok partili hayata olan ihtiyacı belirgindir; ama bir taraftan da bu sürecin başarılı olamayacağını düşünenler vardır. Bu dönemde Muğla'da yayın yapan Halk Gazetesi CHP'nin yayın

²⁶ Cem, Eroğul, **Demokrat Parti Tarihi ve İdeolojisi**, Ankara, 2003, s.11,

²⁷ Eroğul, **a.g.e.**, s. 85,86.

²⁸ Akça, **a.g.e.**, s. 101.

organıdır ve bu sürecin başarılı olamayacağını yazmaktadır. Hatta DP destekleyenler çok açık olmasa da ihanetle suçlanmaktadır.²⁹

DP kuran isimlerin birçoğu daha önce CHP saflarında yer alan kişilerdi bu nedenle genişleyen ve büyüyen muhalefet partisi CHP'yi fazlasıyla rahatsız ediyordu.

Tek parti iktidarı döneminde resmi bayram kutlama protokollerinde o yerleşim yerinin valisi veya kaymakamı, garnizon komutanı ve CHP başkanı yer almıştır. Protokol sırasının dahi çok partili yaşama geçişle birlikte sorun teşkil ettiği, Muğla'da yaşanan örneklerde somut bir biçimde görülmüştür.

2. 1946 Muğla Yerel Seçimleri

DP İl Teşkilatı kurulduktan sonra 26 Mayıs 1946 tarihinde yapılan Muğla belediye başkanlığı seçimlerine, anti-demokratik kanunların yürürlükte olduğunu ve tam olarak teşkilatlanamadığını gerekçe göstererek katılmamıştır.³⁰

Yapılan belediye seçimine 5998 seçmenden 1848'i iştirak etmiş ve belediye başkanlığını CHP adayları kazanmıştır. 6 Haziran 1946'da seçimi kazanan belediye meclisi toplanarak belediye başkanı olarak İskender Alper'i belirlemiştir.³¹

3. 1946 Seçimleri ve Muğla

3.1. Seçim Kanununun Kabulü

Milletvekili seçim yasasında ilk önemli değişiklik 1942 yılında gerçekleşmiştir. Bu yasa değişikliği ile, Türkiye, Cumhuriyet tarihinin ilk toplu seçim yasasına kavuşmuştur.³² Çok partili hayata geçiş sürecinde (1946-1950), milletvekili seçim yasasında üç değişiklik gerçekleşmiştir: (1) 5 Haziran 1946, (2) 9 Temmuz 1948, (3) 16 Şubat 1950.

TBMM'de kabul edilen 5 Haziran 1946 tarihli milletvekili Seçim Kanunu ile çift dereceli seçim sisteminden vazgeçilmiştir. Böylelikle 21 Temmuz 1946'da yapılan seçimde muhalefetin de katıldığı tek dereceli seçim sistemi uygulanmıştır.³³

²⁹ **Muğla'da Halk**, 26 Haziran 1946.

³⁰ **Ulus**, 27 Mayıs 1946.

³¹ **Muğla'da Halk**, 8 Haziran 1946.

³² Cemil Koçak, **Türkiye'de Milli Şef Dönemi (1939–1945)**, C. 2, İstanbul, 1996, s. 285.

³³ **T.C. Resmî Gazete**, (6. 6.1946).

Bu seçimler Türkiye için ne kadar önemli ise Muğla için de o denli önem arz etmektedir.

Mecliste sert tartışmalar yaşanmış ve DP'liler belediye seçimlerindeki şikâyetlerini tekrarlamışlardır. Adnan Menderes bir konuşmasında şöyle demiştir: *“Belediye seçimine hâkim olan zihniyet ve ruh bu kanunun tatbikinde de hâkim olacaksa eseflenmemek mümkün değildir”*. DP'liler gerekirse yapılacak olan milletvekili seçimlerine de katılmayabileceklerini açıklamışlardır.³⁴ Çünkü Demokratlar bu tarih itibarıyla sadece 34 ilde ve 160 ilçede teşkilat kurmuşlardır.³⁵

İktidar partisi CHP, rejimi normalleştirmek ve muhalefetin eleştirilerinden kurtulmak adına genel seçimler öncesinde kanunların bir kısmını kaldırmış, bir kısmını da esnek bir hale getirmiştir. Çıkarılan yeni kanun tek dereceli bir seçimi ve oyların açık verileceği, sayımın ise gizli yapılacağı hükmünü taşımaktaydı. Ayrıca seçimler tümü CHP'li meclis üyelerinden oluşan kurulların denetiminde gerçekleşecekti. Kısacası seçimlerin yargı denetiminde, tek dereceli, eşit ve gizli oy, açık tasnif esasına göre yapılması gerekirken; açık oy, gizli tasnif ve idari organların denetiminde yapılmıştır. Bu yüzden 1946 seçimleriyle ilgili şaibe ve söylentilerin ardı arkası kesilmemiştir.³⁶

İktidarın bu adımları, muhalefet tarafından yeterli olmayan; ama demokrasi adına kaydedilecek önemli birer merhale olarak nitelendirilmiştir. Meclisin 10 Haziran'da seçimleri yenileme kararını vermesinden sonra merak edilen konu, muhalefetin seçimlere katılıp katılmayacağı olmuştur. DP'nin seçimlere katılacağını açıklamasından sonra Türk toplumu, tarihinde ilk defa, tek dereceli seçim sistemiyle birlikte birden fazla partinin katılacağı hararetle bir seçim atmosferine girmiştir.³⁷

Seçimden önce ülke genelinde oldukça ilginç olaylar gerçekleşmiş ve partiler birbirlerini çeşitli ithamlarla suçlamışlar ve halktan destek almak için farklı uygulamalara başvurdukları görülmüştür.³⁸ Cumhuriyet Halk Partisi, bu partinin cumhuriyeti kurduğunu, Atatürk'ün partisi olduğunu, devrimlere öncülük ettiğini ve

³⁴ **Cumhuriyet**, 01.06.1946.

³⁵ **Cumhuriyet**, 12.06.1946.

³⁶ Ersin Güven, **1946-1960 Arası TBMM Kayseri Milletvekilleri ve Faaliyetleri**, [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi], Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Kayseri, s. 16.

³⁷ Mustafa Albayrak, **Türk Siyasi Tarihinde Demokrat Parti (1946-1960)**, Ankara, 2004, s. 76.

³⁸ **Tasvir**, 7 Temmuz 1946.

dünyanın içinde bulunduğu bu kritik dönemde iktidarda deneyimli bir partinin bulunması gerektiğini vurguluyordu.³⁹

DP Başkanı Celal Bayar konuşmalarında, *biz, millete hizmet için ortaya atılmış Türk evlatlarıyız; memleketin selametini hangi politikada görürsek, o politikanın taraftarıyız*, diyerek, dini politikaya alet etmeyi asla hatırlarından geçirmediklerini belirtiyordu. Celal Bayar şunları ilave ediyordu: *“Arkadaşlar; Demokrat Parti’nin Rus parası ile kurulduğunu söylediler. Böyle propaganda yapan bir valiyi mahkemeye vermiş bulunuyoruz”*. Demokrat Parti mitinglerde daha çok halkın CHP için kullandığı, *bizi aç bıraktınız, çıplak bıraktınız; ölülerimizi saracak kefen bulamaz olduk*, ifadelerini dile getiriyordu.⁴⁰

Yine Düzce’nin Cuma Camii’nde ilginç bir olay yaşanmıştı. Düzce Müftüsü Mehmet Saktı Otluoğlu vaazında şunları söylemişti: *“Ey cemaati Müslimin, ben buraya bir vazife ile gelmedim. Allah’ın emirlerini sizlere tebliğ ve sizleri irşat için bu kürsiye çıktım. Bazı abdestsiz Demokrat Parti mensupları her tarafta halk içine girerek bir tefrika ve fesat tohumu ekmeğe çalışıyorlar. Bunlar mektepleri kaldırmağa ve bu suretle halka yaranmağa çalışmaktadırlar. Sakın bunların igfalatına kapılmayınız. CHP’den ayrılmayınız. Doğru yol budur”*. Bir başka deyişle Demokrat Parti’yi devamlı dini siyasete alet etmekle suçlayan CHP bu seçimlerde aynı yöntemi kullanıyordu.⁴¹

3.2. Siyasi Partilerin Seçim Hazırlıkları ve Muğla’da Milletvekili Adaylarının Belirlenmesi

DP Genel Merkezi 16 Haziran 1946’da bir açıklama yaparak 21 Temmuz 1946’da yapılacak olan genel seçimlere katılacağını duyurdu.⁴² Bunun üzerine Muğla’da seçime katılacak olan CHP ile DP taraftarları arasında kıyasıya bir seçim mücadelesi başlamış oldu. 19 Temmuz 1946’da partilerin belirlediği milletvekili

³⁹ Albayrak, **a.g.e.**, s. 81.

⁴⁰ **Vatan**, 18.07.1946.

⁴¹ Sena Sönmez, **1946-1950 Yılları Arasında İktidar Muhalefet İlişkileri Açısından Demokrat Parti’nin İşlevi**, [Basılmamış Yüksek Lisans Tezi], S.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Konya. s. 26.

⁴² **Cumhuriyet**, 17 Haziran 1946; **İzmir**, 17 Haziran 1946; **Ulus**, 18 Haziran 1946.

adayları listesi açıklandı.⁴³ CHP’de, parti tüzüğünün hükümlerine göre genel başkanlık divanınca tespit edilen milletvekillerini Genel Başkan İsmet İnönü ilan etti. Bu isimler CHP eski milletvekilleri, Abidin Çakır, General İzzettin Çalışlar, Cemal Karamuğla, Hüsnü Kitapçı ve CHP Fethiye İlçe Başkanı Hilmi Dögerli’ydi.⁴⁴

DP adayları ise Avukat Mehmet Nuri Özsan, Avukat Necati Erdem, Dahiliye Mütahassısı Dr. Mithat Sakaroğlu, Madenci Cemal Hunal ve Avukat Asım Gürsu idi.⁴⁵

Seçime müstakil olarak katılan adaylar ise Selehattin Okyay, Haydar Seçkin, Yakup Menzilioğlu, Eski Muğla Milletvekili Ferudun Osman Menteşoğlu, Eski İzmir Milletvekili Halil Menteşe’ydi. Muğla ili 1946 seçimlerine bu isimler ile girecekti.

3.3. 1946 Seçimlerinin Yapılması

1946 seçimleri tek dereceli olması ve seçimlere birden çok partinin katılması nedeni ile Türkiye’de siyasal ve sosyal açıdan köklü değişimlere neden olmuştur.

1946 seçim kampanyası oldukça hızlı ve coşkulu bir şekilde yapılmıştır. Bütün muhalefet DP çatısı altında birleşmiş, CHP’ye karşı bir milli seferberlik havası doğmuştur. Ülkede, yaşanan gelişmelere tepki olarak bir duruş, bunun yanında hürriyet, baskı ve zorlamalara karşı muhalif tavırlar sergilenmektedir. DP, heyecan ve coşkusuyla halkı harekete geçirebilmiştir.

1946 yılındaki genel seçimlere hazırlık süreci, DP ve CHP arasında Türk siyasi tarihinde, o güne kadar görülmemiş bir propaganda ve mücadeleye sahne oldu. DP, hiç alışılmadık bir seçim propagandası yürütüyor, yurdun dört bir tarafında seçim mitingleri düzenliyordu. DP yöneticileri, Türk halkının 23 yıldır devam eden baskıcı tek parti iktidarından duyduğu bıkkınlığı iyi biliyordu, bunun içinde halka hitap etme yeteneği yüksek olan hatiplere halkın duymak istediği şeyleri söyletiyordu.⁴⁶

⁴³ Metin Toker, **Demokrasimizin İsmet Paşalı Yılları**, Ankara, 1998, s. 102.

⁴⁴ **Muğla’da Halk**, 20 Temmuz 1946.

⁴⁵ **Muğla’da Halk**, 20 Temmuz 1946.

⁴⁶ Eroğul, **a.g.e.**, s. 82.

DP'li adaylar gittikleri her bölgede coşkun kalabalıklar ve ilgiyle karşılanmışlardır.⁴⁷ 21 Temmuz 1946 seçimleri 3 partinin katılımı ile olaysız bir şekilde gerçekleşmiştir.⁴⁸

Seçimler tüm Türkiye'de olduğu gibi Muğla'da da çok çekişmeli geçmiştir. Seçim sonuçlarına çok ciddi itirazlar olmuştur. Özellikle sandıklarda hileler yapıldığı yönünde söylentiler ortaya atılmış, bu konuda DP milletvekilleri CHP'den seçilen Abiden Çakır'ın Muğla merkez ilçeye bağlı Kesre Köyü'ndeki sandıkta hileyle oy kazandığını, bir DP adayının seçilmesi gerektiğini TBMM'ye bir dilekçe ile sunmuşlar ve konu ile ilgili bir tahkikat yapılmasını istemişlerdir.⁴⁹ 12 Kasım 1946'da yapılan tahkikat sonucunda seçimlerde herhangi bir hile yapılmadığı sonucuna varılmış ve Abidin Çakır'ın CHP Muğla Milletvekili olduğu kararına varılmıştır.⁵⁰

3.4. 1946 Seçim Sonuçları

21 Temmuz 1946 seçimlerine CHP bütün illerde seçime katılırken DP; Ağrı, Bingöl, Bitlis, Çorum, Diyarbakır, Gümüşhane, Hakkâri, Kars, Kırşehir, Malatya, Mardin, Muş, Niğde, Rize, Siirt ve Van olmak üzere 16 ilde, örgütlenme fırsatı bulamadığı için, seçimlere katılamamıştır.⁵¹ Yapılan seçim sonucuna göre:

21 Temmuz 1946 Türkiye Geneli Seçim Bilgileri ⁵²

Seçmen Sayısı	: 8.551.548
Oyunu Kullanan Seçmen Sayısı	: 6.373.543
Seçime Katılım Oranı	: % 75.00

21 Temmuz 1946 seçimi, bu seçimden çok kısa bir süre önce, 5 Haziran 1946'da kabul edilen 4918 Sayılı Milletvekilleri Seçimi Kanunu'na göre yapılmıştır. 21 Temmuz 1946 seçimlerinde katılım oranı % 75 olmuştur.

⁴⁷ Albayrak, a.g.e., s. 81.

⁴⁸ Şevket Süreyya Aydemir; **İkinci Adam**, C. 2, İstanbul, 1995.

⁴⁹ **Muğla'da Halk**, 27 Temmuz 1946.

⁵⁰ Akça, a.g.e., s. 101.

⁵¹ **Cumhuriyet**, 25 Temmuz 1946.

⁵² **TBMM Ad Defteri**, Dönem VIII, 1946 Seçimleri.

Tablo 1.1: 21 Temmuz 1946 Milletvekili Genel Seçimi Sonuçları⁵³

Partiler	Milletvekili Sayısı	Oy Oranı %
Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	397	85.4
Demokrat Parti (DP)	61	13.1
Bağımsızlar (DP listesinde yer alarak seçilen)	4	0.9
Bağımsız (Bağımsız aday olarak seçilen)	3	0.6
Toplam	465	

Seçim sonuçları açıklandığında, sakin geçen seçim gününü izleyen günlerde ortalık karışmıştı. Çünkü seçim sonuçlarını duyan pek çok kimse düş kırıklığına uğruyor ve itiraz ediyordu. DP'nin oyları şehirlerde ilerideydi; ancak kırsal alanlardan gelen seçim sonuçlarının ezici çoğunluğu CHP lehineydi. Muhalefet, seçim sonuçlarının gizli görüşmelerden sonra CHP lehine değiştirilmiş olduğunu iddia ediyordu. Alınan sonuçlara göre ise, 465 milletvekilliğinin, 397'sini CHP, 61'ünü DP, 7'sini de bağımsızlar kazanmıştı.⁵⁴

Bu dönemde Muğla ilinde genel 99.232 seçmen bulunmaktadır. Oy kullanan seçmen sayısı 56.607 olarak tespit edilmiştir. Seçim sonuçlarına göre DP' den

Asım Gürsu 29.143

Necati Erdem 29.744

Mehmet Nuri Özsan 30.370

CHP den ise

Abidin Çakır 25.803⁵⁵ oy alarak Muğla milletvekili olmuşlardır.

Görüldüğü üzere DP Türkiye genelinde seçimlerde beklediği başarıyı yakalayamamıştır. Fakat Muğla'da milletvekillerinin dört tanesini kazanmıştır. Bu bir anlamda 1950 seçimlerine bir işaret vermektedir de diyebiliriz.

DP İl Başkanı olan Nuri Özsan'ın milletvekili olması üzerine il başkanlığına Turgut Topaloğlu getirilmiştir. Ardından 1947'de yapılan il kongresinde DP il

⁵³ **Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA)**, 30.01.51.309.7. (Bundan Sonra bu ibare **BCA** şeklinde geçecektir)

⁵⁴ Erol Tuncer, **1946 Seçimleri**, Tesav Yayınları, Ankara 2008, s. 6.

⁵⁵ **Muğla'da Halk**, 22 Temmuz 1946; TBMM Arşivi, **Milletvekilleri Şahsi Dosyası**, Milletvekili Mazbatası.

başkanlığına milletvekili adayı olan fakat kazanamayan Madenci Cemal Hunal getirilmiştir. Hunal bu görevini 1950 seçimlerine kadar sürdürecektir.⁵⁶

Bu siyasi atmosfer altında belediye seçimleri 26 Mayıs 1946'da yapılmıştır. Olaylı geçen seçimlerde partiler birbirini suçlamışlardır. CHP, DP ve MKP'yi işe fesat sokmakla suçlarken, muhalefet, CHP'yi hile ve baskı yapmakla suçluyordu.

4. 1949 Tarihinde İsmet İnönü'nün Muğla Ziyareti

16 Ağustos 1949'da Cumhurbaşkanı İsmet İnönü ve eşi Mevhibe Hanım, TBMM Başkanı Şükrü Saraçoğlu, Genel Kurmay Başkanı Abdurrahman Nafiz Gürman ile birlikte Muğla'ya gelmiştir. Onları karşılamak üzere generaller, CHP Bölge Müfettişi, Muğla ve Aydın milletvekilleri de Muğla'ya gelmişlerdi.⁵⁷

O gün Muğla halkı Hükümet Konağı ile Muğla Ortaokulu (Bugün Kız Meslek Lisesi) arasındaki caddeyi doldurarak Cumhurbaşkanı İnönü'yü beklemeye başladı. Akşam saat 20.00 sıralarında Muğla'ya gelen Cumhurbaşkanı İnönü'yü büyük bir kalabalık ve devlet erkânı karşıladı. Muğla Ortaokulu önünde arabasını durdurarak halkı selamlayan Cumhurbaşkanı İnönü'ye, Belediye Başkanı İskender Alper Muğla'ya gelişi nedeniyle şu konuşmayı yaptı:⁵⁸

“Savaşın eşsiz kahramanı, sulhun kudretli diplomati, faziletin yüksek timsali, Türk'ün büyük evladı Sayın İnönü hoş geldiniz. 23 seneden beri hasretinizi çeken Muğlalıların aziz cumhurbaşkanlarını bu gün görmekle duydukları bahtiyarlığı huzurlarınızda arz ederim. Vatandaşlarımın sevinçlerinin azameti göğüslerini kabartmakta, sevgilerinin derinliği gözlerinden okunmaktadır. Yurt ve millet sevgisiyle çarpan kalbiniz, asil ve temiz duygularla titreyen varlığınız en büyük ümit, cesaret ve teselli kaynağımızdır. Milletimizin büyük kısmı, daima türlü ve feyizli izinizde ve arkanızdadır. Allah sizi başımızdan eksik etmesin, sağ olun!”

Bu konuşmadan sonra Cumhurbaşkanı İnönü Muğla Ortaokulu'ndan Hükümet Konağı'na kadar yürüyerek geldi. Daha sonra Halkevi'nin balkonuna çıkan İnönü, Muğla halkına kendisine gösterdiği ilgiden dolayı bir teşekkür konuşması yaparak, *Muğla'yı çok şirin ve halkını çok sıhhatli ve neşeli gördüğünü ve bu yüzden büyük bir zevk duyduğunu*, belirtti. Halkevi'nde Atatürk için

⁵⁶ Akça, a.g.e., s. 101.

⁵⁷ **Muğla'da Halk**, 17 Ağustos 1949.

⁵⁸ **BCA**, 490.01.723.510.2; **Muğla'da Halk**, 17 Ağustos 1949.

hazırlanmış olan, Riyaset-i Cumhur Odası'nda kaldı. Kat, Atatürk'ün sevdiği gül kurusu renklerden oluşan perde ve örtülerle kaplıydı. Ancak bu odada kalmak Atatürk'e nasip olmamıştı.

16 Ağustos akşamını Halkevi'nde geçiren Cumhurbaşkanı İnönü 17 Ağustos 1949 günü saat 11.30'da Halkevi Bahçesi'ni ve Cumhuriyet Meydanı'nı dolduran halka hitaben bir konuşma yapmıştır.

“Muğlalılar, Aziz Hemşehrilerim. İnsana huzur içinde, sükûnetle düşünmek zevkini tattıran muhitinizde ve mizacınızda sizinle konuşmak istiyorum. Siz memleketimizin o köşesindeyiz ki burada vatandaşlarımız bir evin en kıymetli yerinden kiremidinin üstüne kadar her şeyin tertemiz olmasını adet edinmişlerdir. Yaşamısından temizliğe bu kadar kıymet veren bir muhit temiz sözleri ve temiz münasebetleri düşünecek, taktir edecek en büyük kemale ermiştir. Sizinle kısa ve yalnız hadiseler üzerinde görüşeceğim. Ve Muğla'da söylediklerim bütün memlekette düşüncelere, şimdiye kadar söylediklerimde birbirini ekleyerek salim neticelere varmayı kolaylaştıracaktır,⁵⁹ diyerek sözlerine başlamış ve 1947'deki siyasi durum hakkında bilgi verdikten sonra Türkiye'de yaşanan gelişmelere ilişkin çarpıcı açıklamalar yapmıştır. Özellikle çok partili hayata geçişle ilgili yaşanan sıkıntılara değinmiş, ülkede bir şiddet politikasının yapıldığını eğer şiddet halka yayılırsa sıkıntıların olacağını belirtmiştir. Vatandaşın görüşünün çok önemli olduğunu eğer halk isterse bu rejim devam eder istemezse devam etmez demiştir. İktidarda bulunan hükümetin iş başında olduğunu memlekette huzur ve sükûn bulunduğunu bunu içerde ve dışarda herkesin bilmesi gerektiğini söylemiştir. Serbest bir seçim neticesinde herkesin görüşünü ortaya koyacağını ve sonuçlarına herkesin razı geleceğini ifade etmiştir. Konuşmasının sonunda:

Teşekkür ederim Muğlalılar, sizin muhabbetinizle, sizin sükûnetinizle birkaç gündür söylediğim sözleri bir başka şekilde hülasa etmek fırsatını buldum. Muğlalılar, her dileğiniz, her arzunuz bütün muhabbetinizle el üstündedir. Siz benden akıllısınız. Ne vakit yapılır, nasıl yapılır, düşünerek arzularınızın yerine getirilmesini takip ediniz. Muğla istediklerinizin hepsinden daha fazlasıyla layıktır. Emin olabilirsiniz ki Muğla'nın yol meselesi, sıkıntıda olan yerlerinin geçimi

⁵⁹ <http://www.ayintarihi.com/OinQZ/date/1949-08-18> (22.02.2014); Akça, **a.g.e.**, s. 102. (Konuşmanın tamamı için bkz.Ek-3)

meselesi hiçbir zaman hatırımdan çıkmamıştır. Allah ismarladık, sağ olun var olun Muğlalılar.”⁶⁰ diyerek sözlerini tamamlamıştır.

İsmet İnönü'nün bu konuşması oldukça yankı bulmuş ve ulusal gazeteler tarafından sık sık konuşmaya atıfta bulunulmuştu. İnönü konuşmasını yaparken yanı başında devletin üst kademe yöneticilerinden olup Muğlalı olan Haldun Derin bulunuyordu. Haldun Derin Riyaset-i Cumhur Özel Kalem Müdürü'ydü. Babası TBMM Hükümeti'nin (1920) ilk Ziraat Genel Müdürü Zihni Derin idi. Muğlalı Kuloğulları ailesindendi. Atatürk'ün özel teşvikine ve desteğine sahipti. Doğu Karadeniz'de çay tarımını başlatan Türkiye'nin ilk genel müdürüydü. İsmet İnönü bu değerli Muğla evladı Haldun Derin'i son başbakanlığı döneminde (1961–1965) Başbakanlık Müsteşarı olarak kendisini çok yakın bir devlet erkinin sahibi yapmıştı. Bu halka hitabından ve görüşmelerden sonra Cumhurbaşkanı İsmet İnönü 17 Ağustos 1949 gün ve saat 15.30'da Muğla'dan ayrıldı.⁶¹

İsmet İnönü'nün bu ziyareti Muğla'da CHP'liler için büyük bir moral olmuştu.⁶²

İsmet İnönü'nün Cumhurbaşkanı olarak gerçekleştirdiği son Ege gezisini Anadolu Gazetesi, III. İnönü Zaferi, olarak nitelendirmişti.⁶³ Fakat DP'liler İnönü'nün bu gezisine farklı eleştiriler getirmişlerdi. *Sayın başkan, acaba Cumhurbaşkanı olarak mı yoksa bir parti genel başkanı olarak mı bu ziyaretleri gerçekleştirmektedir, eleştirileri vardı. Eğer bir parti genel başkanı olarak bu ziyaretleri gerçekleştiriyorsa gittiği her yerde devletin valileri niçin kendisine refakat etmekteydi? Eğer bir Cumhurbaşkanı olarak bu ziyaretleri gerçekleştiriyorsa CHP bölge müfettişleri ve resmi sığata haiz olmayan diğer kimseler niçin gittiği her yerde İnönü'nün yanı başındaydı. Dünyanın hiçbir yerinde devlet başkanlarının siyasi bir nutuk söyledikleri görülmemiştir. Devlet başkanlarının tarafsız olması gerekir. Aslında problem devlet başkanlığı ile bir genel başkanlığının aynı şahısta toplanmasından ileri gelmekteydi. Önce bu durumu düzeltmesi gerekmekteydi. Burada Fransız Cumhurbaşkanı Millerand'ın durumunu hatırlatmak yerinde olacaktır. Cumhurbaşkanı genel seçimler öncesi birleşen sol siyasi partilerin aleyhinde bir*

⁶⁰ *aynı yer.*

⁶¹ **Muğla'da Halk**, 18 Ağustos 1949.

⁶² **Muğla'da Halk**, 20 Ağustos 1949.

⁶³ **Anadolu**, 19 Ağustos 1949.

nutuk söylemiştir. Ancak seçimi sol cenah kazanınca istifa etmek zorunda kalmıştır.⁶⁴ Günümüzde yaşanan tartışmalara benzer tartışmaların yaşandığı görülmektedir.

5. Millet Partisi'nin Kurulması ve Muğla'daki Faaliyetleri

Bu dönemde yaşanan bir başka önemli gelişme ise Millet Partisi'nin (MP) kurulmasıdır. MP, DP'den ayrılanlar ve ihraç edilenler tarafından 20 Temmuz 1948'de kurulmuş, partinin genel başkanı ise Mareşal Fevzi Çakmak olmuştur.

Millet Partisi kurucuları Ankara'da yaptıkları toplantı sonucu partinin ülke genelinde teşkilatlanması kararını almışlar ve Ege Bölgesi'nde parti teşkilatını kurmakla Mustafa Kentli'yi görevlendirmişlerdir.⁶⁵ 1948'de Mustafa Kentli Millet Partisi İl Teşkilatı'nı kurmak için Muğla'ya gelmiştir. Parti Muğla'da şimdiki Mustafa Muğlalı Caddesi üzerinde, tek katlı bir binada siyasi faaliyetlerine başlamıştır. Partinin kurucuları arasında Fehmi Savran, Hulsi Türer, Fehmi Giresun, Ali Rıza Yerli, Emin Moralı, Hadi Baykal, Mehmet Ekiz ve dört kişi daha yer almaktadır.⁶⁶

Millet Partisi ülke genelinde beklediği hızda örgütlenememiştir. Millet Partisi'nin çok kısa bir zaman içerisinde iç kavgalara düşmesi ve Fevzi Çakmak'ın vefatı üzerine bu parti toplumda kendisine belli bir hava yakalayamamıştır.

6. TBMM VIII. Dönem (1946) Muğla Milletvekillerinin Muğla ile İlgili Meclis Faaliyetleri

NURİ ÖZSAN (MEHMET NURİ ÖZSAN)

Söz Alma 48, Teklif 2, Önerge 3 olmak üzere toplam 51 adet meclis faaliyeti bulunmaktadır.⁶⁷ Faaliyetleri içerisinde Muğla ili ile ilgili herhangi bir Söz Alma, Teklif ya da Önerge bulunmamaktadır.

⁶⁴ **Demokrat İzmir**, 17 Ağustos 1949.

⁶⁵ Akça, **a.g.e.**, s.102.

⁶⁶ **Muğla'da Halk**, 20 Ağustos 1948.

⁶⁷ **TBMMTD**, "Söz Almalar", D. VIII, C.1, 3, 4, 5, 6, 8, 10, 11, 12, 14, 16, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24; **TBMMTD**, "Teklifler", D. VIII, C. 21, B. 5, s. 79, C. 23 B. 25, s. 3; **TBMMTD**, "Önergeler" D. VIII, C. 2, s. 15, C. 19, B. 86, 88 s. 400, 496.

NECATİ ERDEM

Söz Alma 29 olmak üzere toplam 29 adet meclis faaliyeti bulunmaktadır.⁶⁸
Faaliyetleri içerisinde Muğla ili ile ilgili herhangi bir Söz Alma bulunmamaktadır.

ASİM GÜRSU

Söz Alma 1 olmak üzere toplam 1 adet meclis faaliyeti bulunmaktadır.⁶⁹ Bu Söz Alma da Muğla ile ilgili değildir.

MİTHAT SAKAROĞLU

Söz Alma 19 olmak üzere toplam 19 adet meclis faaliyeti bulunmaktadır.⁷⁰
Faaliyetleri içerisinde Muğla ili ilgili herhangi bir Söz Alma bulunmamaktadır.

ABİDİN ÇAKIR

Milletvekilinin Meclis Tutanak Dergisi'nde herhangi bir faaliyeti bulunmamaktadır

⁶⁸ **TBMMTD**, “Söz Almalar”, D. VIII, C. 1, 8, 9, 10, 11, 12, 16, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25.

⁶⁹ **TBMMTD**, D. VIII, C. 27. s. 738.

⁷⁰ **TBMMTD**, D. VIII, C. 8, 11, 16, 18, 19, 22, 23.

II. BÖLÜM

DEMOKRAT PARTİ DÖNEMİ'NDE MUĞLA'DA SİYASİ HAYAT (1950–1960)

1. 1950 Seçimleri ve Muğla

14 Mayıs 1950 seçimleri yaklaşırken Muğla'daki siyasi partilerde seçimle ilgili hareketlilik gün geçtikçe artıyordu. CHP 1946 seçimlerinde Muğla'da almış olduğu yenilginin bir anlamda telafisini yapmak, özellikle 1946 öncesi gücüne tekrar dönmek ve eski ihtişamlı günlerine ulaşmak için çalışmalar başlatmıştır.

CHP İl İdare Kurulu'nun yaklaşan seçimler öncesi 8 Mayıs 1949 tarihinde CHP Genel Sekreterliği'ne gönderdiği belgede seçimin kazanılması için Muğla ilinde yapılması gerekenler bir bir anlatılarak tedbirler alınması gerektiği belirtilmiştir.⁷¹ Bunlar arasında devlet dairelerinde işi olan vatandaşların işlerinin yapılmasında azami kolaylıklar gösterilerek vatandaşın gönlünün kazanılması ve partiyi ve hükümeti kötüleyen, bu gibi zararlı fikir ve beyanda bulunan, Komünistlik taraftarı görünen memurların derhal görevinden uzaklaştırılması gibi kararlar vardı. Seçim Kanunu'nda değişiklik yapılmalıydı. Parti Teşkilatı tarafından halka gidilmeli ve halkı ikna çalışmaları yapılmalıydı. Bu işle yetkili kişilerin hitabet ve ikna kabiliyeti güçlü olmalıydı. Partiye ait Ulus Gazetesi'nin fiyatı düşürülmeli ve halka ulaştırılması sağlanmalıydı. Merkezden gönderilen sayının ilin köy ve kasabalarını dolaşmaya yeterli olmamasından dolayı bu sayının artırılması istenmekteydi. İlin temel geçim kaynağı olan tütünün alımlarının arttırılması halkın hükümete ve partiye olan güvenini arttıracaktı. Yine gönderilen belgede ilginç bir bölüm karşımıza çıkmaktadır. Bu bölümde, halen köy ve kasabalarda çalışmakta olan enstitü mezunu bazı öğretmenlerin bu günkü durumlarının çok tehlikeli olduğu, bunların hükümete ve partiye söz ve fiille muhalefet ettikleri, bu muhalefetin engellenmesi gerektiği, bunun içinse bu öğretmenlerin ait olduğu dairelerce kontrol altında tutulmaları ve seçimden önce buldukları bölgelerden uzaklaştırılmaları tavsiye edilmekteydi.⁷²

Bunun için öncelikli olarak 17 Şubat 1950'de 1936–1939 yılları arası Muğla'da valilik yapan, bu süre içinde Muğla'nın modern bir şehir olmasında büyük

⁷¹ BCA, 490.100.375.1583.1.

⁷² BCA, 490.100.378.1583.2.

çaba sarf eden, Muğla'ya birçok eser bırakan ve halk tarafından sevilen Recai Güreli CHP Müfettiş olarak Muğla'ya tayin edildi.⁷³ 16 Mart 1950'de Muğla'ya gelen Recai Güreli Cumhuriyet Meydanı'nda kalabalık bir partili tarafından karşılandı ve burada kendisine sevgi gösterisinde bulunuldu. Daha sonra İl Başkanı Ethem Serim ile birlikte halkla temaslarda bulunarak onların sorunlarını dinledi.⁷⁴

Recai Güreli'nin Muğla'ya CHP Müfettişi olarak atanması parti adına bir heyecan getirmiş ve muhalefet partisi olan DP üzerinde bir psikolojik baskı olarak kullanılmıştır. Yerel gazete olan Muğla Halk Gazetesi'nde bir haberde şöyle denmektedir: “*Sayın Recai Güreli'nin CHP Müfettişi olarak Muğla'ya gelmesiyle DP Teşkilatı'nda meydana gelen endişe ve şaşkınlık devam etmektedir. Güreli'nin ziyaret ettiği ilçe, bucak ve köylerde DP'de çözülüş artmış ve halk kitleler halinde memleketin ana partisi olan CHP saflarında yer almaya başlamıştır*”.⁷⁵

1950 yılına kadar Muğla'da Halk Gazetesi'nin sütunlarını CHP ile ilgili haberler doldurmakta idi. 1950 yılından itibaren Muğla'da Halk Gazetesi'nin yerini Muğla Gazetesi almış ve sütunları DP ile ilgili haberlerle doldurulmuştur. Genellikle DP ilçe kongreleri gazetenin sayfalarında geniş yer bulmuştur.

Muğla'da yayın yapan Halk Gazetesi ile ilgili olarak İl İdare Kurulu'nun CHP Genel Merkezi'ne göndermiş olduğu bir yazıda şu ifadeler geçmektedir:

*“İlimizde partimiz tarafından çıkarılmakta olan Halk Gazetesi'nin hali hazır durumundan bahsetmek istiyoruz. Bu gazete kağıt tedarikinde çekilen müşkülât dolayısıyla birkaç ay yayınına tadil etmiş ise de bu gün yine yayınına devam etmektedir. Kâğıt sıkıntısı nedeni ve yazı erkânındaki eksiklikler dolayısıyla istenilen netice alınamamaktadır.”*⁷⁶

1.1 Siyasi Partilerin Seçim Hazırlıkları ve Muğla'da Milletvekili Adaylarının Belirlenmesi

14 Mayıs 1950 seçimleri öncesi Muğla'da hareketli günler başlamış ve seçimler yaklaştıkça partilerin seçim çalışmaları ve faaliyetlerin hız kazanmıştır. Muğla CHP İl Kongresi, 2 Ocak 1950 tarihinde delegelerin katılımı ile Muğla Halkevi'nin büyük lokalinde toplanmıştır. Muğla'dan göstereceği milletvekili

⁷³ Muğla'da Halk, 18 Şubat 1950.

⁷⁴ Muğla'da Halk, 18 Mart 1950.

⁷⁵ Muğla'da Halk, 2 Mayıs 1950.

⁷⁶ BCA, 490.100.179.717.1.

adaylarının %70'inin ön seçimle, % 30'unun da parti genel meclisince belirleneceğini bildirmiştir.⁷⁷

Bunun üzerine 9 Nisan 1950 tarihinde Muğla Halkevi Salonu'nda yoklama kurulu tarafından ön seçim yapılarak %70'lik dilime giren milletvekili adayları şu şekilde belirlenmiştir:⁷⁸

Ethem Serim (CHP İl Başkanı)

Baha Şıkman (Eski Fethiye Belediye Başkanı)

Dr. Celal Gökbel

Nazmi Akdeniz (Milas Belediye Başkanı)

Parti Müfettişi Recai Güreli Muğla'da seçim çalışmaları ve incelemelerine devam etmiştir. Recai Gürel'in seçim çalışmaları ile ilgili Demokrat İzmir Gazetesi'nde şöyle bir haber yer almıştır: “Muğla'da CHP Müfettişi Recai Güreli halk ve memurlar üzerinde tazyik yapmak suretiyle CHP'nin nüfuzunu artırmak için çaba sarfetmektedir. Muğla Ziraat Bankası Müdürü, Özel İdare Gelirler Müdürü ile Tahsilat Müdürü başka yerlere tayin edildiği halde CHP faydalı olabileceklerini ileri sürülerek tayinleri durdurmuştur. Vali vekili dürüst bir kişi olduğu için parti müfettişinin birçok kanunsuz isteklerine karşı gelmiş ve bu nedenle parti müfettişi tarafından hemen başka bir yere tayin edilmiştir. CHP Müfettişi Recai Bey'in bu tür kanunsuz davranışları DP'ye olan sevgi ve itimadı bir kat daha artırmaktadır.”⁷⁹

Yine Muğla'da yayınlanan Halk Gazetesi'nde şu ifadeler yer almaktadır:

*“CHP İl Başkanı Ethem Serim'den aldığımız bir mektupta aşağıdaki hususlar açıklanmaktadır. Bazı memur arkadaşlarımızın DP lehine çalıştıkları iddiasıyla Halk Partisi teşekkülü ve başkanı tarafından yüksek makamlara jurnal edildiği şayiyesi ısrarla dolaşmaktadır. Ne Halk Partisi'nin yüksek şahsiyeti maneviyesi ne de benim hemşerilerimizce malum karakterim bu küçük vaatli oyunlara müsait değildir.”*⁸⁰

⁷⁷ Muğla'da Halk, 18 Mart 1950.

⁷⁸ Demokrat İzmir, 11 Nisan 1950.

⁷⁹ Demokrat İzmir, 19 Nisan 1950.

⁸⁰ Muğla'da Halk, 26 Nisan 1950.

22 Nisan 1950'de CHP Genel Merkezi tarafından Muğla listesindeki % 30'luk nispetindeki adaylar açıklanmıştır. Bu kısma girenler ise Recai Güreli ve Şükrü Kaya'dır.⁸¹

25 Nisan 1950'de Muğla bağımsız milletvekili aday listesi açıklanmıştır. Bağımsız adaylar şu isimlerden oluşmaktadır:⁸²

Muğla Maden İrtibat Memuru	Hamza Sadi Özbek
İstanbul'da Avukat	Nezihi Savran
Muğla'da Avukat	Muhsin Sünnetçioğlu
Muğla Eski Valisi	İbrahim Ethem Akıncı
Fethiye'de Kereste Tüccarı	Nevzat Yılmaz

CHP'li Muğla vekil adayları açıklandıktan sonra 28 Nisan 1950'de Şükrü Kaya⁸³ seçim çalışmaları yapmak üzere Muğla'ya gelmiştir.⁸⁴ Şükrü Kaya Muğla'da özellikle kahve toplantıları yaparak seçim çalışmalarını sürdürmüştür.⁸⁵

Muğla'da yayınlanan Hak Gazetesi'nde yer alan haberlere göre Şükrü Kaya İlk geldiği zaman ilçe, bucak ve köyleri dolaşmış ve halkın yoğun ilgisinin olduğunu ifade etmiştir.⁸⁶ Fakat ilerleyen zamanlarda bu ilgi kaybolmuş, seçim çalışmalarını sürdürmek istediye de kendine fazla itibar edilmemesi nedeniyle kısa süre içinde Muğla'dan ayrılmak zorunda kalmıştır.

CHP'de durum bu yönde ilerlerken DP'de Muğla'da halkın önüne koyacağı listenin her bakımdan onların sevgi ve itimadını kazanmış kişilerden oluşmasına dikkat ediyordu.⁸⁷ DP adaylarını önseçim sonucu belirledi ve liste şu kişilerden oluşmaktaydı.⁸⁸

⁸¹ **Muğla'da Halk**, 27 Nisan 1950.

⁸² Akça, **a.g.e.**, s. 104.

⁸³ 11 Ağustos 1923 den 30 Ağustos 1924 tarihine kadar Menteşe Milletvekilliği, 30 Ağustos 1924 den 22 Aralık 1924 e kadar Ziraat Vekilliği (Bakan) yapmıştır.22 Aralık 1924 tarihinden 3 Mart 1925 tarihine kadar Hariciye Vekilliğinde bulunmuş ve kabinenin istifası üzerine de ayrılmıştır. 4 Mart 1925 de tekrar Menteşe Milletvekilliğine seçilmiş, 2 Kasım 1927 den 11 Kasım 1938 tarihine kadar İçişleri Bakanlığı yapmış Atatürk'ün ölümü üzerine hükümetin istifa etmesi üzerine ayrılmıştır. İçişleri Bakanı olduğu sırada çeşitli tarihlerde Dışişleri Bakanına vekâlet etmiş, Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliğinde bulunmuştur. Fransızca ve İngilizce bilmektedir. Bilimsel ve edebi tercümeleri kitap olarak yayınlanmıştır. 1938 yılından sonra Milletvekili seçilmemiş, çeşitli gazete ve dergilerde makaleler yazmıştır. [http://www.mfa.gov.tr/sayin-sukru-kaya_nin_ozgecmisi.tr.mfa,\(14-02-2014\)](http://www.mfa.gov.tr/sayin-sukru-kaya_nin_ozgecmisi.tr.mfa,(14-02-2014))

⁸⁴ **Muğla'da Halk**, 29 Nisan 1950.

⁸⁵ Akça, **a.g.e.**, s. 105.

⁸⁶ **Muğla'da Halk**, 29 Nisan 1950.

⁸⁷ **Demokrat İzmir**, 12 Nisan 1950.

⁸⁸ Akça, **a.g.e.**, s. 106.

Samet Ağaoğlu (Avukat, DP Genel İdare Kurulu Üyesi)

Nuri Özsan (Milletvekili)

Nadir Nadi Abalıoğlu (Cumhuriyet Gazetesi Başyazarı, Bağımsız)

Cemal Hünel (DP İl Başkanı)

Zeyyad Mandalıncı (Paris Siyasal Bilgiler Fakültesi Mezunu)

Yavuz Başer (Avukat, Milas DP İlçe Başkanı)

DP Muğla adaylarını açıkladıktan sonra çok hızlı bir şekilde seçim çalışmalarına başlamıştır. Bu arada seçimlerin yaklaşmasıyla birlikte CHP'nin haksızlıklarını ve köylüyü şehirli ve memurdan ayrı tuttuğunu gerekçe göstererek bazı partililer CHP'den istifa ederek DP'ye kayıt yaptırmaya başlamışlardır.⁸⁹

1.2. 1950 Seçimlerinin Yapılması

1950 seçimi Türk siyasal hayatında serbest iradeyle yapılan, seçmenin tercihini hür bir şekilde sandığa yansıttığı ilk seçim olmuştur. Birçok tartışmalardan sonra seçim öncesi seçim kanunu yenilenmiş, CHP iktidarı muhalefetin de istekleri doğrultusunda davranıp bir takım yeni uygulamaları başlatmıştır.

DP'nin 1950 seçimi sırasında kullandığı afişte bir elin beş parmağı ile el havaya kaldırılıp, üzerinde “*yeter, söz milletindir*” cümlesi yer almaktadır. Bu işaret Türkiye’de artık iktidara karşı, ilk defa uyarı niteliğinde kaldırılan bir bayrak gibiydi. Bir isyan bayrağı değil, aşağıdan gelen ve yukarıya doğru dalgalandırılan bir protesto ve ihtar bayrağı gibiydi. Bu afişte dile gelen ses, belki bilerek, belki bilmeyerek yalnız yıllardan değil, hatta asırlardan beri halkın iç âleminde biriken bir özlemin, basit, sade, ama nice kale duvarları gücünde, bir direnişti, bir haykırıştı.⁹⁰ Bu atmosferde gerçekleşen seçimler tüm ülkede olduğu gibi Muğla ilinde de heyecan ile takip edilmiştir.

Bu gelişmeler doğrultusunda 14 Mayıs 1950 tarihinde yapılan TBMM IX. Dönem milletvekili seçimleri sonucunda Muğla’da DP adayları kazanmıştır. Bu kişiler şu isimlerden oluşmaktadır:⁹¹

Yavuz Başer

Cemal Hünel

⁸⁹ **Demokrat İzmir**, 2 Mayıs 1950.

⁹⁰ Şevket Süreyya Aydemir, **İhtilalin Mantığı ve 27 Mayıs İhtilali**, İstanbul, 1973, s. 200,201.

⁹¹ **BCA**, 030.010.77.510.13.

Zeyyat Mandalinci

Nadir Nadi Abaloğlu (DP Listesinden Bağımsız olarak)

Nuri Özsan

Samet Ağaoğlu

1.3. 1950 Seçim Sonuçları

14 Mayıs 1950 tarihinde yapılan seçimlere ilişkin veriler aşağıdaki bulunmaktadır.

1950 Türkiye Geneli Seçim Bilgileri ⁹²

Seçmen Sayısı : 8.905.743

Oyunu Kullanan Seçmen Sayısı : 7.953.085

Seçime Katılım : % 89.30

1946 seçimlerine katılım oranı % 75 iken bu seçimlerde katılım oranı %90'a yakındır. 1946 seçimlerine kıyasla oyunu kullanan seçmen sayısı ve katılım oranında ciddi artış yaşanmıştır. Bu seçimlerde halkın sandığa gitme oranının oldukça yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 2.1: 14 Mayıs 1950 Milletvekili Genel Seçimi Türkiye Geneli Sonuçları ⁹³

	Partiler	Aldıkları Oy Toplamı	Oy Oranı %	Milletvekili Sayısı
1	DP	4.391.694	55.22	420
2	CHP	3.148.626	39.59	63
3	MP	368.537	4,63	1
4	Bağımsız	44.537	0.56	-

14 Mayıs'ta yapılan seçimlerde DP birinci parti olmuş ve 1946 yılında kazanamadığı seçimleri bu seçimde büyük çoğunlukla kazanmıştır. 420 vekil çıkartan DP seçimlerin tartışmasız galibi olmuştur. CHP 63 vekilde kalırken MP bir vekil meclise gönderebilmiştir. Daha önce yapılan seçime nazaran DP bu seçimi kesin bir galibiyetle kazanmış ve 1923 yılından beri tek başına iktidar olan CHP' yi yenmeyi başarmış ve bir dönemin kapanmasına neden olmuştur. O yüzden bu seçimle Türk siyasi hayatında yeni bir sayfa açılmıştır. Cumhuriyet Halk Partisi 27

⁹² BCA, 030.01.51.309.7.

⁹³ BCA, 030.01.51.303.6.

yıl süren iktidarından sonra bu tarihten itibaren ana muhalefet partisi olacak ve devlet partisi ile halk partisi geleneği arasında bir “bocalama” dönemi yaşayacaktır. Süre içerisinde güçlü bir muhalefet görüntüsü sergileyecektir.⁹⁴

Bu seçimler sonrasında DP yöneticilerinin seçim kampanyaları sırasında kendilerine halk tarafından gelen en büyük talep; ezanın yeniden Arapça okunmasıdır. Türkçe ezan okunması kanunu 1932 yılında Atatürk tarafından çıkarılmıştır. Halkın isteklerini dikkate alan DP hükümeti, 16 Haziran 1950 tarihinde çıkardığı kanunla Arapça ezan okunması uygulamasına yeniden geçilmesini sağlamıştır. Bu kanun sadece muhalefette değil, DP içerisinde de hoşnutsuzluk çıkarmıştır, kanunun çıkmasını isteyen Menderes ile, askıya alınmasını isteyen Bayar arasında kısa süreli bir gerginlik olmuşsa da sonuçta bu kanun çıkarılmıştır.⁹⁵ Seçim meydanlarında halka en çok vaatlerden biri böylelikle gerçekleştirilmiş oldu.

Muğla İli Genel 14 Mayıs 1950 Seçim Bilgileri⁹⁶

Seçmen sayısı	: 109. 583
Oy kullanan seçmen sayısı	: 96. 647
Katılım oranı	: (%) 88.2
Milletvekili sayısı	: 6

Seçimlere Muğla ilinde katılım oranı oldukça yüksek olmuştur. % 88’lik bir katılım gerçekleşmiş ve ilin çıkaracağı vekil sayısı 6 olarak belirlenmiştir.

Tablo 2.2: 14 Mayıs 1950 Muğla İli Seçimlerinde Oyların Partilere Göre Dağılımı ve Milletvekili Sayıları⁹⁷

S	Partiler	Aldıkları Oy Toplamı	Oy Oranı %	Milletvekili Sayısı
1	DP	53.719	55.06	6
2	CHP	43.842	45.96	-

⁹⁴ Nihal, Kara, **Türkiye’de Çok Partili Sisteme Geçiş ve Demokrasi Sorunları**, İstanbul, 1992, s. 85.

⁹⁵ M. Ali, Birand, Can Dündar, Bülent Çaplı, **Demirkırat Bir Demokrasinin Doğusu**, İst.,2005, s. 58,59.

⁹⁶ **BCA**, 030.01.51.309.7.

⁹⁷ Türkiye İstatistik Kurumu, **Milletvekili Genel Seçimleri (1923–2007)**, Ankara, 2008, s. 76

Yukarıdaki tabloda da görüldüğü üzere Muğla'da genel seçimleri yirmi bin kusur oy farkı ile DP kazanmış ve il genelinde birinci parti olarak altı vekilin altısını da almayı başarmıştır. 1946 seçimlerinde DP il genelinde yine birinci parti olmuştu. 1946 seçimlerinde Muğla'da CHP bir vekil, DP dört vekil çıkarmıştı.

2. 1950 Muğla Yerel Seçimleri

14 Mayıs 1950 seçimlerinden hemen sonra bu defa partiler 3 Eylül 1950'de yapılacak belediye başkanlığı seçimleri için hazırlıklara başladılar. Muğla'da CHP kaybettiği oyları tekrar kazanmak ve seçim rövanşını almak için bu defa güçlü bir belediye meclisi ortaya çıkarmıştı.⁹⁸

29 Ağustos 1950 tarihinde Muğla'da belediye seçimine girecek partiler belediye meclisi listelerini kamuoyuna açıkladılar.⁹⁹ Seçime girecek partiler arasında CHP ile DP'den başka 1948'de kurulan ancak Muğla'da 1950 milletvekili seçimlerine katılmayan Millet Partisi de vardı. 3 Eylül 1950 tarihinde yapılan belediye başkanlığı seçimi Muğla'da oldukça yüksek katılımı ve hareketli geçti.¹⁰⁰ Belediye Meclisi ilk toplantısını yaparak Naci Karaosmanoğlu'nu belediye başkanlığına seçti.¹⁰¹

1950 yılında yapılan seçimlere itirazlar olmuştur. Bunlardan birine örnek Fethiye Belediye Başkanlığı seçimidir. DP seçim sonuçlarına itiraz etmiştir. DP İlçe Örgütü itirazında, *DP'nin Ankara'dan sonra kurulduğu ilk yer olan Fethiye'de seçimlerin kaybedilmesinde hileler olduğunu*, ifade etmiştir. Demokrat Parti, *seçimde görevli memurların fesatlı hareketlerde bulunduğunu, kütüklerde değişiklik yapıldığını, birçok vatandaşın kütükten çıkarıldığını ve seçmen olmayanların kütüklere eklenerek yeniden dört nüsha kütük tanzim edildiğini*, bildirmiştir. Yüksek Seçim Kurulu yapılan bu itirazı reddetmiş ve Adalet Bakanı yazdığı yazıyla seçimin itirazının reddedildiğini bildirmiştir.¹⁰²

Belediye başkanlığı seçimlerinden hemen sonra DP hükümetinin Gümrük ve Tekel Bakanı ve aynı zamanda Muğla Milletvekili olan Nuri Özsan Muğla'ya

⁹⁸ Muğla'da Halk, 26 Ağustos 1950.

⁹⁹ Muğla'da Halk, 30 Ağustos 1950.

¹⁰⁰ Akça, a.g.e., s. 106.

¹⁰¹ Muğla'da Halk, 6 Eylül 1950.

¹⁰² BCA, 030.01.55.337.2.

gelmiştir. Nuri Özsan Muğla’da bir dizi incelemelerde bulunup halkın sorunlarını dinledikten sonra Muğla’nın en önemli geçim kaynağı olan tütün ile ilgili olarak hükümetin tütün politikasını izah ederek üreticiye moral vermiştir.¹⁰³

3. 1950 Yerel Seçimleri Sonrası Muğla İline Yapılan Siyasi Ziyaretler

28 Eylül 1950’de ise DP Hükümeti’nin Başbakan Yardımcısı ve Devlet Bakanı Samet Ağaoğlu Muğla’ya gelmiştir. Ağaoğlu ziyaretinde DP il merkezinin bulunduğu Kıraathane Hanı’nda halkın şikâyetlerini dinlemiş ve DP Hükümeti’nin dört aylık icraatlarını anlatmıştır.¹⁰⁴

23 Ocak 1951’de Gümrük ve Tekel Bakanı Nuri Özsan tekrar Muğla’yı ziyarette bulunarak tekel piyasasındaki destekleme alımların devam edeceğini açıklamıştır. Böylece Muğlalı tütüncülere iyi bir moral vermiştir.¹⁰⁵ DP’li bakanların sık sık Muğla’yı ziyaretleri DP Muğla İl Teşkilatı için de moral oluyordu.

4. 1951 Ara Seçimleri ve Muğla

14 Mayıs 1950 seçimlerinde DP ve CHP’den 19 kişi yasadan yararlanarak iki ayrı yerden aday olmuşlar ve İsmet İnönü dışında bu adayların çoğu her iki yerden milletvekili seçilmişlerdir. Milletvekilleri, seçildikleri yerlerden birini tercih ettiklerinden, Mecliste milletvekili açığı ortaya çıkmış, anayasa uyarınca boşalan milletvekillikleri için 22 il’de ara seçimin yapılması gerekmiştir.¹⁰⁶ 27 Mart 1951’de İçişleri Bakanlığı Eylül 1951’de milletvekili münhal bulunan yerlerde ara seçim yapılacağını açıklamıştı. Bu yerler arasında Muğla da vardı. Çünkü 1950 seçimlerinde hem Muğla hem de Manisa milletvekili adayı gösterilen Samet Ağaoğlu daha sonra Manisa’yı tercih etmişti. Eylül 1951’de yapılan seçimler sonucunda yeni Muğla Milletvekili DP Adayı Natık Poyrazoğlu olmuştu.¹⁰⁷

¹⁰³ **Muğla’da Halk**, 6 Eylül 1950.

¹⁰⁴ **Muğla’da Halk**, 30 Eylül 1950.

¹⁰⁵ **Muğla’da Halk**, 24 Ocak 1951.

¹⁰⁶ Şerafettin, Turan, **Türk Devrim Tarihi, Çağdaşlık Yolunda Türkiye**, 4. Kitap, Ankara, 1999, s. 278.

¹⁰⁷ Akça, **a.g.e.**, s. 107.

5. 1951 Yılında Başbakan Adnan Menderes'in Muğla'yı Ziyareti

Başbakan Adnan Menderes, 2 Mayıs 1951 tarihinde Muğla'da yapılan DP İl Kongresi'ne katılmak için, Dışişleri Bakanı Fuat Köprülü, Çalışma Bakanı Nuri Özsan, Manisa Milletvekili Fevzi Lûtfi Karaosmanoğlu ve kendilerine refakat eden milletvekilleri, Aydın ve Muğla valileri ile Muğla'ya gitmek üzere saat 14.30'da Aydın'dan hareket etmiştir. Muğla hududunda Kavakaltı Mevkii'nde büyük bir otomobil kafilesi halinde başta belediye başkanları, Demokrat Parti İl ve Merkez İdare Kurulu başkan ve üyeleri, Muğla ve Yatağanlılar, Muğla'ya 40 kilometre mesafede Kayırlı'da da Cumhuriyet Halk Partisi ve Millet Partisi başkanları ve idare kurulu üyeleri tarafından karşılanmışlardır.¹⁰⁸ Milas yol kavşağında da Milas Belediye Başkanı ve Demokrat Parti başkan ve üyeleri kafiyeyle iltihak etmişlerdir. Bütün yol boyundaki köylüler davul ve zurna ile kafiyeyle sevinçle karşılayıp uğurlamışlardır. Muğla'ya yaklaştıkça kafiye gittikçe büyümüş, başbakan ve arkadaşları bütün bu karşılayıcıları selamlayarak bizzat görüşmüşlerdir. Yollarda o kadar çok durulmaya mecbur olunmuştur ki, bu yüzden Muğla'ya giriş programında bir kaç saat tehir olmuştur. Bütün yol boyunca köylüler ne kadar güzel söz söylemek kabilsen söylemişler ne kadar ikram etmek kabilsen etmişlerdir. Herkes şen, herkes güler yüzlüdür ve her şey içten gelmektedir. Muğla'ya giriş ise, hakikaten görülecek bir manzara teşkil etmektedir. Cumhuriyet Meydanı'na bir iki kilometre mesafede, bütün Muğla halkı kadını, erkeği ve çocuğu ile iki taraflı yolları doldurmuş misafirlerini alkışlıyor, “*hoş geldiniz*” diye bağırıyor ve pencerelerden mendiller sallıyorlardır. Küçük yavrular misafirlerine birçok buketler sunmuşlardır. Çok büyük bir intizam içinde kafiyeyle yol açmakta ve birbiriyle elele vererek bu insan akışı önünde misafirlerini götürmektedirler. Başbakan ve arkadaşları bu coşkunluk havası içinde Demokrat Parti İl Merkezi'ne gelirler. Başbakan parti binası balkonundan Muğlalılara şöyle hitap eder: “*Sizler bu tezahürlerinizle bizi bütün imkân ve kabiliyetleri kullanarak memleket hizmetinde çalışmaya teşvik ve hatta mecbur ediyorsunuz. Türk milletinin emrinde olmak saadetlerin en büyüğünü teşkil eder. Hepinizi muhabbet ve sevgi ile selamlar, kendim ve arkadaşlarım namına teşekkürlerimi arz ederim. Sağ olun sevgili Muğlalılar*”. Başbakan ve beraberindekiler buradan doğrudan Demokrat Parti İl Kongresi'nin toplandığı Halkevi

¹⁰⁸ Milliyet, 2 Mayıs 1951.

Gazinosu'na gitmişlerdir.¹⁰⁹ Başbakan Adnan Menderes, Muğla DP Kongresi kapanırken verdiği nutukta, *kongrede delegelerin ders olacak bir olgunlukla bütün memleket meseleleri konuştuklarını zevkle dinlediğini söylediikten sonra kongrede bulunan ve dışarıda kendisini dinleyen muhalefet mensuplarına teşekkürü vazife bildiğini, kendilerini uzaktan ve güler yüzle karşıladıklarını ve bu hareketleriyle partiler arasındaki münasebetlerin normalleşmesi yolunda girişilen teşebbüsü layıkıyla anladıklarını gösterdiklerini, bunun hürriyet nizamının kolayca ve sarsıntısız kurulması bakımından kuvvetli bir beşaret teşkil ettiğini, söylemiştir. Buna rağmen muhalefet çevresine mensup bazı kimselerin bu hareketten telâşa düştüklerini izah ederek şöyle der: “Toplantılarda, mecliste, gazetelerde velhasıl nerede fırsat bulursanız tenkitlerinizi yapınız. Fakat hemen işe başladığımız birkaç ay zarfında görülen kötü ve insafsız tarza nihayet vererek dediğimiz zaman buna cevap almak mümkün olmalıdır. Siyasî sulh teşebbüsünden kaçmak isteseler de peşlerinden gideceğiz. Bilhassa Halk Partisi'nin taşra teşkilâtını olgun gördüm. Bunu memleketin istikbalinde kuvvetli bir istinat noktası olarak kabul etmek lâzımdır. Demek ki ilk günlerin fırtınaları bittikten ve sisler dağıldıktan sonra memleket çocukları kolayca birleşiyorlar. Geri kalan zehirlenmiş mahdut insanları da kendi yolumuza çekeceğimize şüphe yoktur. Başbakan bundan sonra kongrede dilekleri ve tenkitleri dikkatle dinlediğini ve bunların imalı ve ölçülü olduğunu söyledi. Delegelerden birinin temas ettiği Balıkesir nutkundaki vaatler meselesi üzerinde durarak muhalefetin Demokrat Parti'nin iktidara geldiğinin ilk aylarında umumî bir taarruza geçtiğini, elde başka silâh bulamayınca bunu kullandıklarını ve vaziyeti açıklaması icap ettiği için bu vaatlerin ne olduğunu sordu. Yerine getirilmeyenler varsa söylersiniz, vaatler olsa olsa partimizi ilzam edecek programımız, tüzüğümüz, beyannamelerimiz ve seçim beyannamelerimizde yer almış olan vaatlerdir. Muhaliflerimizin bize isnat ettiği ve bazı kimselerin şurada burada ölçüyü kaçırarak sarf ettiği sözler Demokrat Parti'yi ilzam etmez dedim. Bu hücum silâhının ne kadar çürük olduğunu sabahtan beri burada cereyan eden müzakereler ispat etmeye kâfidir. Sizler vicdanınızdan gelen sesleri tam olarak söylemek serbestisine malik insanlarsınız. Basmakalıp söz söyleyen bir topluluk değilsiniz, her şeyi açıkça söylememeye sizleri kim icbar edebilir. Onun için âtiye emniyetle bakabiliriz, bu*

¹⁰⁹ **Ayın Tarihi**, 1 Mayıs 1951, (<http://www.ayintarihi.com/LjIUZ/date/1951-05-01>)(12.03.2014)

yalnız burada değil, yurdun her köşesinde aynıdır. İşte bu toplantılar, yollarda gördüğümüz heyecan ve sevgi tezahürleri hatalı yolda olmadığımızı anlatacak delillerdir. Endişemiz yoktur. Herşeyin birden değişmesi imkânsız olan bir şeydir. 10–12 ay bir milletin hayatında büyük bir şey ifade etmez. Bizim tılsımlı bir değnek ve sihirli bir fırça ile bütün manzarayı değiştirdiğimizi ifade etmek çok büyük insafsızlık olur.” Başbakan Menderes, bundan sonra, bazı memurlardan olan şikâyete karşı bu hususta büyük bir salâh mevcut olduğunu, kısa bir zamanda memnuniyet verici bir tahavvül bulunduğunu, memurların süratle yeni iktidara intibak ettiklerini, içlerinden bazıları henüz bunu anlamamışsa onların da yola gireceklerine, fakat insanların derunî hissini bilmekliği ve izhar edilmemiş hislerini muhakeme etmekliği istemenin ancak engizisyon mahkemelerinin kârı olduğunu, memlekette memurun, tüccarın ve bütün Türk çocuklarının hürriyetin âşığı olduklarını, mütemerrid insanların ise mutlaka yola geleceklerini ve istisnaların umumî kaideleri bozamayacağını ve bugün hükümetin çehresinin değiştiğini, halkın hizmetinde bir hükümet olduğunu, memurların halkı güler yüzle karşılamak zorunda bulunduğunu, şikâyetleri salahiyyetli makamların dinleyip derhal harekete geçeceğini anlatarak, inkılâbın kökleşmesi yolunda dikkatimizi bir an bile eksiltmeyeceğiz, dedi. Başbakan “Bundan sonra zaman geçtikçe muvaffakiyetin daha iyi anlaşılacağı ve o zaman her şeye rakamlarla cevap verileceğini ve hiçbir şeyin bundan 11 ay evvelkinden daha kötü olduğunu söyleyecek tek bir adam bulunamayacağını, kongredeki tenkitlerin ve temennilerin ise hedefe bir an evvel vasil olmak hasretinden doğduğunu söyledi ve sürekli alkışlar arasında kongrede istenilen şeylerin birçoklarına daha şimdiden başlanmış olduğunu ve bu yıl içinde mutlaka biteceğini ve Milletvekili Yavuz Başer'in verdiği izahatın uzun bir istikbale muzaf olmayıp derhal yapılacak işlerden olduğunu ve bunların yalnız Muğla’da değil 63 vilâyette de böyle olduğunu, ilâve etmiştir. Başbakan Menderes daha sonra ziraat işlerine ve çiftçilerin durumuna geçerek, bu çalışkan kitlenin durumunun islahı için her şeyin yapılmakta olduğunu ve yapılacağını, fakat şimdiye kadar geçen hükümetlerin bir istihsal sistemi tutmadıklarını ve nüfusumuzun % 90’ı köylü olduğu unutulmuş devlet bütçesinin en mühim kısmının bir netice vermeyen büyük işlere hasredilmek suretiyle millî servetin dondurulduğunu izah etti ve bundan sonra tapulama işine geçerek bu işin on senede ikmal edileceğini ve sosyal dâvaların sıkı surette ele alınacağını ve bu kadar ihmal

edilmiş bir işde milletin arzusunun mümkün olursa daha evvel başarılmaya çalışılacağını, orman kanununun da bu arada olduğunu, beyan etmiştir. Başbakan, devletin manevî şahsiyetinin elinde bulunan arazinin de süratle dağıtılacağını, kurutulan bataklıkların çiftçinin eline geçeceğini, devlet elindeki çiftliklerdeki fazla arazinin ve bu arada Dalaman Çiftliği'ndeki fazla toprakların da köylüye dağıtılacağını ve bilhassa ziraatın makineleşeceğini, söyledikten sonra: “Biz, karasabandan pulluğa değil, makineye atlıyoruz. Her yanda dağlara tırmanan kamyonlara bakınız. Bu, milletin kaderinin kağından, karasabandan kurtulması gerekir” demiştir.¹¹⁰

Adnan Menderes DP İl Kongresi'nin sonunda yaptığı bu uzun konuşmanın ardından şehirden ayrılmıştır. Bu ziyaret Adnan Menderes'in başbakan sıfatı ile Muğla iline ilk gelişi olması nedeni ile önem arz etmektedir. Konuşmasında gerek ülke gündemi ile ilgili gerek dış politika ile ilgili önemli açıklamalar yapmıştır. Yine konuşmasının bir bölümünde Muğla il ve İlçeleri ile ilgili değerlendirmelerde bulunmuş, yapılacak ve yapılmakta olan hizmetler ile ilgili bilgiler vermiştir.

6. 1953 Yılında Başbakan Adnan Menderes'in Muğla'ya Ziyareti

4 Ağustos 1953 tarihinde yapılan DP Muğla İl Kongresi'ne bu defa Başbakan Adnan Menderes kalabalık bir bakan ve milletvekili eşliğinde iştirak etmiştir. Başbakan Menderes 3 Ağustos'ta, saat 11:00'da beraberindeki heyet ile Aydın'dan Muğla'ya hareket etmiş ve Muğla'ya 15.20 sularında gelmiştir. Çayırli Mevkii'nde kalabalık bir Demokrat Partili tarafından karşılanmıştır. Karşılayanlar arasında Nuri Özsan, Namık Gedik, Vilayet Reisi Turgut Topaloğlu da bulunmaktadır. Yatağan'a gidinceye kadar yol kenarında bulunan vatandaşlar başbakana samimi sevgi gösterisinde bulunmuşlardır. Yatağan'a girilince büyük bir kalabalık tarafından karşılanan Menderes'i bilhassa Halk Partililer ellerinde bayraklar, üzerlerinde “*Hoş geldin Büyüğümüz*” yazılı pankartlarla karşılamıştır.¹¹¹ CHP Vilayet İdare Heyeti Azaları da başbakanı karşılamış ve ziyaret etmişlerdir. Köylü vatandaşlar traktörleri ile araba ve otomobilleri ile karşılamaya gelmişler, yollar arabalar ile dolmuştur. Yatağan'da Tarım Kredi Kooperatifi'nin açılışını yapan Menderes halka kısa bir

¹¹⁰ **Ayın Tarihi**, 1 Mayıs 1951, (<http://www.ayintarihi.com/LjIUZ/date/1951-05-01>) (12.03.2014)

¹¹¹ **Milliyet**, 5 Mayıs 1953.

konuşma yaptıktan sonra buradan çok kalabalık bir halk eşliğinde Muğla'ya doğru hareket etmiştir. Kafile Muğla'ya ulaşınca kadar birçok kez köylüler tarafından durdurulmuş ve kurbanlar kesilmiştir. Muğla'ya saat 15.20'de ulaşılmıştır. Cumhuriyet Meydanı'nda büyük bir kalabalık toplanmıştır. Menderes burada halka bir konuşma yapmıştır sözlerine, *sevgili Muğlalılar! Bu sıcak günde bizleri güler yüzle karşılamaktasınız. Bu surette bize yeni bir çalışma hızı veriyorsunuz. Biz bunlara şahit oldukça emrinizde ve memleket hizmetinde bulunmaktan büyük bir haz duyuyoruz,* diyerek başlamıştır. Ardından il kongresine geçilmiştir.¹¹² Adnan Menderes İl Kongresi'nde yaptığı konuşmada hükümetin icraatları, partiler arası münasebetler ve umumi politik durum hakkında geniş açıklamalarda bulunduktan sonra ve şöyle bir konuşma yapmıştır: *“Muarızlarımız bütün memleketi karış karış dolaşmakta bir biri ardına toplantılar yapmaktadırlar. Ellerindeki birkaç gazetede sabahtan akşama kadar türlü heyecanlı yazılar yazmaktadırlar Memlekette bazı defa hatta mütemadiyen huzursuzluğa bile gidebilecek derecede bir manevi huzursuzluk yaratma peşindedirler.”*¹¹³ Biz gelecekte bile millete vatana hizmet etmiş olmanın huzuru içinde olacağız onlar ise kaçırılmış fırsatın acısı içindeler varsınlar istedikleri gibi bağırıp çağırınsınlar fakat bu milletin huzurunu kaçıramayacaklar”. Sözü'nün sonunda bu gün kendisi karşılayan Halk Partilileri yürekten selamladığını söylemiştir.¹¹⁴

7. 1954 Seçimleri ve Muğla

1950 seçimlerinin ardından Türkiye hem siyasi hem de ekonomik açıdan süratle değişen bir döneme girmişti. Bu değişimlerin olumlu olumsuz sonuçları, 1954 seçimleri için seçim propagandalarında siyasi partiler tarafından kullanılacaktır. Seçim süreci boyunca gerek toplantılar gerekse gazeteler aracılığıyla propaganda çalışmalarına başlanmıştır. DP kendini yaptıkları ve yapacakları ile halka anlatmaya çalışacak, muhalefet ise yapılan yanlışları dile getirerek iktidarı yıpratmayı amaçlayacaktır.

2 Mayıs 1954 tarihinde hükümet tarafından, milletvekili genel seçimleri yapılması kararı alınmıştır. Bu kararın üzerine Muğla'da ve ilçelerinde, DP ve CHP

¹¹² Muğla, 6 Ağustos 1953.

¹¹³ Akça, a.g.e., s. 107.

¹¹⁴ Milliyet, 5 Mayıs 1953.

saflarında seçim çalışmaları başlamıştır. 28 Mart 1954 tarihinde DP ve CHP milletvekili adayları açıklanmıştır.¹¹⁵

7.1. Siyasi Partilerin Seçim Hazırlıkları ve Muğla'da Milletvekili Adaylarının Belirlenmesi

2 Mayıs 1954 tarihinde yapılacak olan milletvekili seçimleri için tüm Türkiye'de olduğu gibi Muğla'da da seçim çalışmaları başlamıştır. Partiler öncelikle milletvekili adaylarını belirleme sürecine girmişlerdir. Bu süreçte Muğla DP milletvekili adayları şu isimlerden oluşmuştur:

Nuri Özsan Avukat (Eski Milletvekili)
Zeyyad Mandalinci
Natik Poyrazoğlu
Yavuz Başer
Turhan Akarca

23 Nisan 1954 tarihinde DP merkez kontenjanlarından Muğla milletvekili aday listesine Antalya Eski Milletvekili Akif Sarıoğlu ilave edilmiştir.¹¹⁶

Muğla CHP Milletvekili Adayları ise şunlardır:

Vedat Dicleli
Selami Savran
Dr.Rebii Barkın
Ahmet Arıkan
Recai Güreli

Merkez adayı olarak Necati Çiller aday gösterilmiştir.

Milletvekili aday listelerinin açıklanmasından sonra DP cephesinde adayların muhitin sevgi ve takdirini kazanmış kişiler olması nedeniyle sevinç yaşanırken CHP cephesinde adayların Muğlalı olmaması nedeniyle hüznün ve tepkiyle karşılaşmıştır.¹¹⁷

¹¹⁵ Muğla, 30 Mart 1954.

¹¹⁶ Akça, a.g.e., s. 109.

¹¹⁷ Muğla, 12 Nisan 1954.

7.2. 1954 Seçimlerinin Yapılması

2 Mayıs 1954 tarihinde yapılan milletvekili seçimlerini tüm yurttaki olduğu gibi Muğla'da da büyük bir olgunluk içinde geçmiştir. Seçim öncesi her ne kadar partiler arası çekişmeler aşırı derece yoğunluk kazansa ve zaman zaman tatsız olaylar yaşansa da seçimler herhangi olumsuz bir durum yaşanmadan gerçekleşmiştir. Muğla'da seçimi DP adayları kazanmıştır.¹¹⁸

7.3. 1954 Seçim Sonuçları

2 Mayıs 1954 seçimleri öncesi 14 Aralık 1942 tarihinde kabul edilen Cumhuriyet tarihinin ilk seçim kanunu, 5 Haziran 1946'da bazı değişikliklere uğramıştır. İllerde en çok oyu alan partinin, o ilin tüm milletvekillerini kazanması anlamına gelen “çoğunluk sistemi” uygulanmıştır.¹¹⁹

2 Mayıs 1954 Milletvekili Genel Seçimi Bilgileri¹²⁰

Seçim Tarihi	: 2 Mayıs 1954
Nüfus	: 20.947.188
İl	: 67
Seçim Çevresi	: 67
Seçmen / Nüfus Oranı	: % 48,99
Seçim Sistemi	: Liste Usulü Çoğunluk
Kadın Milletvekili (Sayı-Oran)	: 4 - % 0,74
Yeni Milletvekili (Sayı-Oran)	: 268 - % 49,54
Eski Milletvekili (Sayı-Oran)	: 269 - % 49,72

Yukarıdaki verilerde de görüldüğü üzere ülke nüfusu yirmi bir milyona yakındır. İl sayısı altmış yedidir. Seçimler sabah saat 08:00'de başlayıp, 17:00'de sona ermiş ve oyların sayımı da 17:00'den sonra başlamıştır. Seçimlerin sonuçlarına baktığımız zaman;

¹¹⁸ Muğla, 4 Mayıs 1954.

¹¹⁹ Türkiye'de 1950, 1954 ve 1957 seçimleri tek dereceli liste usulü çoğunluk sistemi ile, 1961 seçimleri çevre barajlı nispi temsil (d'Hondt) sistemi, 1965 seçimleri milli bakiye sistemi, 1969, 1973 ve 1977 seçimleri ise barajsız d'Hondt seçim sistemi ile yapılmıştır. 1983 seçimlerinde ülke barajlı ve seçim çevresi barajlı nispi temsil (d'Hondt) sistemi getirilmiş, 1987 ve 1991'de bu sisteme kontenjan uygulaması getirilmiştir. 1995'te kontenjan aday uygulaması ve seçim çevresi barajı kaldırılmış, barajlı d'Hondt yöntemi uygulamaya konulmuştur. Bu sistem 1999, 2002 ve 2007, 2011'de de uygulanmaya devam etmiştir.

¹²⁰ Türkiye İstatistik Kurumu, a.g.e., s. 75.

2 Mayıs 1954 Türkiye Geneli Seçim Sonuçları¹²¹

Toplam Seçmen	: 10.262.063
Toplam Kullanılan Oy	: 9.095.367
Toplam Geçerli Oy	: 8.959.904
Katılım Oranı	: % 88,63
Milletvekili Sayısı	: 541

2 Mayıs 1954 seçimleri katılım oranı itibari ile 1950 seçimlerinden çok az bir fark olmuştur. Halk seçimlere ciddi bir ilgi göstermiştir. Özellikle 1954 seçimlerinde toplam seçmen sayısı 8.905.743 iken bu sayı 1954 seçimlerinde 10.262.063 olarak belirlenmiştir.

Tablo 2.3: 2 Mayıs 1954 Türkiye Geneli Milletvekili Seçimi Sonuçları¹²²

S	Partiler	Aldıkları Oy Toplamı	Oy Oranı %	Milletvekili Sayısı
1	Demokrat Parti (DP)	5.313.659	58,42	503
2	Cumhuriyet Halk Partisi(CHP)	3.193.471	35,11	31
3	Cumhuriyetçi Millet Partisi (CMP)	480.249	5,30	5
4	Köylü Partisi	50.935	0,60	---
5	Türkiye İşçi Partisi (TİP)	910	0,01	---
6	Bağımsızlar	56.393	0,62	2
	TOPLAM	9.095.563	100	541

2 Mayıs 1954 seçimlerinin resmi rakamları Adalet Bakanlığı tarafından 22 Mayıs'ta açıklanmıştır. Seçime katılım oranı %88.6'dır. DP, tarihi bir zafere imza atmış ve oyların %58.42'sini alarak yeniden iktidara gelmiştir. 10.262.063 seçmenden 9.095.367 seçmen oy kullanmıştır. CHP'si %35.11'ini alarak 31 milletvekili çıkarmıştır. DP, oyların %58.42'sini alarak 503 milletvekili çıkarmıştır. CMP ise oyların %5.2 alarak 5 milletvekili çıkarabilmiştir. 2 milletvekili de bağımsız olmak üzere 541 milletvekilinin meclisteki dağılımı gerçekleşmiştir. 1950 seçimlerine göre DP oylarını ülke genelinde bir milyondan fazla arttırmıştır. CHP ise 1950 seçimlerinden aldığı oydan yaklaşık elli bin civarında bir oy artışı sağlamıştır.

¹²¹ BCA, 030.01.51.309.7.

¹²² Türkiye İstatistik Kurumu, a.g.e., s. 76.

2 Mayıs 1954 seçimlerinin Türkiye'deki oy dağılımı hiç kuşkusuz DP'nin zaferini belgeleyen bir harita gibidir. CHP; Kars, Erzincan, Malatya, Tunceli, Sinop'tan oy alarak milletvekili çıkarabilmiştir. CMP ise sadece Kırşehir'den oy alabilmiş ve 5 milletvekilini de bu şehirden çıkarabilmiştir.¹²³

2 Mayıs 1954 seçimleri Muğla ili verilerine baktığımız zaman şu bilgilerle karşılaşırız:

Muğla İli Genel Seçim Verileri¹²⁴

Toplam Seçmen	:	124.140
Toplam Kullanılan Oy	:	107.435
Toplam Geçerli Oy	:	106.341
Katılım Oranı	:	% 86,54
Milletvekili Sayısı	:	6

1954 seçimlerinde Muğla ilinde yukarıdaki verilerde de görüldüğü üzere Muğla'da seçimlere katılım oldukça fazla olmuştur. Seçimlere %86 küsur bir katılım söz konusudur. Katılım Ülke geneli ile yakın sonuçlar vermektedir. Ülke genelinden iki puan daha az katılım olmuştur. 1954 seçimlerinde Muğla ilinde toplam seçmen 109.583 iken bu seçimlerde bu sayı 124.140 olarak tespit edilmiştir. İlin çıkardığı milletvekili sayısı altıdır.

Tablo 2.4: Muğla ili 1954 Seçimlerinde Oyların Partilere Göre Dağılımı ve Milletvekili Sayıları¹²⁵

S.	Partiler	Aldıkları Oy Toplamı	Oy Oranı %	Milletvekili Sayısı
1	DP	64.467	58.6	6
2	CHP	41.755	39,27	-
3	BAĞ.	119	0,11	-
4	CMP	0	0,00	-
5	TKP	0	0,00	-

Seçim sonuçlarından anlaşılacağı üzere en yüksek oyu DP almış ve seçime katılan 107.435 seçmenin 64.467 oyunu alarak Türkiye genelinde olduğu gibi Muğla'da da birinci parti olmuştur. 1950 seçimlerinde DP il genelinde % 55.6

¹²³ Türkiye İstatistik Kurumu, **a.g.e.**, s. 29-95

¹²⁴ **BCA**, 030.01.51.309.7.

¹²⁵ Türkiye İstatistik Kurumu, **a.g.e.**, s. 76.

oranında oy alırken bu seçimde bu oran % 58.6 oranında gerçekleşmiştir. CHP'nin ise 1950 de oy oranı % 45.96 iken bu seçimlerde oy oranı 39.27 ye düşmüştür. Bu sonuçlara göre DP ülke genelindeki artışını Muğla ilinde de devam ettirmiş ve ilin 6 vekilini de almayı başarmıştır.

1954 seçiminde DP'ye Batı Anadolu ve Marmara bölgelerindeki seçmenler tarafından oldukça fazla destek verilmiştir. Buralarda DP'nin yapmış olduğu çalışmalar seçmeni memnun etmiştir. Fakat, Güneydoğu ve Doğu Anadolu seçmeni ise tercihini CHP'den yana kullanmıştır.

Seçim sonuçları Muğla yerel basınında “*Millet Tarihi Kararını Dün Verdi*”¹²⁶ şeklinde yer almıştır.

1954 seçimleri sonrası Muğla milletvekilleri aşağıdaki isimlerden oluşmuştur:

Tablo 2.5: 1954 Seçimleri Muğla İli Milletvekilleri ve Seçildikleri Partiler¹²⁷

Adı	Soyadı	Partisi
Zeyyad	Mandalinci	DP
Nuri	Özsan	DP
Natık	Poyrazoğlu	DP
Yavuz	Başer	DP
Turhan	Akarca	DP
Akif	Sarıoğlu	DP

8. 1954 Seçimleri Sonrası Muğla İline Yapılan Siyasi Ziyaretler ve Yaşanan Bazı Siyasi Gelişmeler

Muğla'da 2 Mayıs 1954 seçimlerini DP adaylarının kazanmasından bir süre sonra 25 Eylül 1954'te, Cumhurbaşkanı Celal Bayar; Dahiliye Vekili Namık Gedik, Muğla ve Aydın milletvekilleri ile birlikte Muğla'ya ziyarette bulunmuştur. Bayar Muğla'da halka hitaben bir konuşma yapmış, ardından çeşitli heyetlerle görüşmelerde bulunmuştur. Geceyi Vali Konağı'nda geçirdikten sonra 26 Eylül'de Muğla'dan Aydın'a geçmiştir.¹²⁸

1954 milletvekili seçimlerinden sonra Muğla'da CHP ile DP 7 Kasım 1954 tarihinde muhtar ve ihtiyar heyeti seçimlerinde karşı karşıya gelmiştir. Bu seçimlerde

¹²⁶ Muğla, 3 Mayıs, 1954.

¹²⁷ TBMM Albümü (1920–2010); Haziran 2010, C.3, s. 586,587.

¹²⁸ Akça, a.g.e., s. 109.

de DP adayları CHP'ye karşı üstünlük sağlamıştır.¹²⁹ Yapılan seçimlerde bazı bölgelerde, özellikle merkez kazada, Fethiye, Marmaris ve Milas'ta CHP seçimlere katılmamıştır. Bu seçimlerde CHP çok fazla varlık gösterememiştir.¹³⁰ 41 mahalle heyeti seçiminden 36'sını DP, 1'ini Bağımsız, 1'ini karma liste ve sadece birini de CHP adayı kazanmıştır.¹³¹

Yapılan seçimlerin ardından CHP'den DP'ye katılımlar olduğu görülmüştür. Muğla Gazetesi'nde verilen bir haberde şu ifadeler kullanılmaktadır: *“Muğla merkez kazası köylerinde Demokrat Parti'nin müspet çalışmaları ve hükümetimizin köylerde yaptığı müspet icraat karşısında CHP'nin en ileri gelen zevatı dahi bu bedahet karşısında CHP'den istifade edip DP ocaklarına kaydolmaktadır.”*¹³²

Yine ilerleyen süreçte Muğla Gazetesi haberlerinde sıklıkla Muğla il ve ilçelerinde CHP'den DP'ye katılımlar ile ilgili haberlere geniş yer vermiştir: *“CHP'nin muhalefeti bile temsil edemeyeceğini anlayarak DP'ye intisap eden selim akıllı vatandaşların isimlerini neşrediyoruz.”* başlığı altında haberler bulunmaktadır.¹³³

21 Haziran 1955 tarihinde Muğla CHP İl Kongresi yapılmıştır. Kongreye CHP Genel Sekreteri Kasım Gülek, Sabık İzmir Valisi Osman Sabri Adal ve Hasan Reşit Tankut da katılmıştır. Kongreye özellikle Kasım Gülek'in de katılması CHP Muğla İl Teşkilatı açısından büyük bir sevinç kaynağı ve DP teşkilatına karşı bir gövde gösterisi olmuştur. Kongrede Kasım Gülek bir konuşma yaparak; DP hükümetinin icraatlarını eleştirmiştir. Kongre sonucu yeni idare heyetinin belirlenmesi ve gerekli çalışmalar yapıldıktan sonra Kasım Gülek Muğla'dan ayrılmıştır.¹³⁴

9. 1955 Muğla Yerel Seçimleri

13 Kasım 1955'te Muğla Belediye Meclisi seçimleri yapılmıştır Seçimlere CHP, DP, Bağımsız aday olarak 1950 belediye başkanlığı seçimlerini DP'ye katılarak kazanan Naci Karaosmanoğlu katılmıştır. DP ilk defa 1950'den beri yapılan

¹²⁹ Muğla, 9 Kasım 1954.

¹³⁰ Muğla, 8 Kasım 1954.

¹³¹ Muğla, 9 Kasım 1954.

¹³² Muğla, 22 Kasım 1954.

¹³³ Muğla, 27 Kasım 1954.

¹³⁴ Muğla, 22 Haziran 1955.

bir seçimi Muğla'da kaybetmiştir. İlginç bir biçimde DP'lilerin beklemediği bir sonuç çıkmış ve seçimi bağımsız aday Naci Karaosmanoğlu kazanmıştır.¹³⁵

10. 1955 Muğla Yerel Seçimleri Sonrası Muğla İline Yapılan Siyasi Ziyaretler ve Yaşanan Bazı Gelişmeler

8 Mayıs 1956'da hükümetin Ticaret Vekâleti'ne Muğla Milletvekili Zeyyad Mandalin'ci getirildi. Mandalinci Türkiye'yi uzun süre Avrupa Konseyi'nde temsil eden ve II. Dünya Savaşı ve sonrası CHP iktisat politikasını şiddetle eleştiren bir kişi olarak tanınıyordu. Zeyyad Mandalinci'nin Nuri Özsan'dan sonra Muğla'da ikinci bakan olarak hükümete girmesi Muğla DP İl Teşkilatı'nda büyük bir sevinç yarattı. Böylece Muğla hükümette iki bakan ile temsil edilir hale gelmiştir.¹³⁶

24 Nisan 1957 günü saat 19.30'da Anadolu'nun Güney Batı Bölgesi'nde meydana gelen depremde merkez Fethiye olmak üzere büyük bir sarsıntı yaşanmıştır. Fethiye halkının büyük bir bölümü teravih namazı için camilerde toplandığı sırada deprem meydana gelmiştir. Depremle birlikte halk sokaklara dökülmüş, kasabada büyük bir kargaşa ve korku yaşanmaya başlamıştır. Fethiye merkezde bulunan Yeni Cami'nin minaresinin yıkılması sonucu 4 kişi hayatını kaybetmiştir.¹³⁷

Ayrıca bu deprem sonrasında Fethiye savcısının evleri teker teker dolaşarak halkı evlerinin dışına çıkarması ve Fethiyelilerin geceyi dışarıda geçirmeleri nedeniyle 25 Nisan 1957'de saat 04.26'da, 7,1 şiddetinde gerçekleşen şiddetli depremde can kaybı nispeten az olmuştur.¹³⁸ 25 Nisan 1957 tarihinde yaşanan depremde, kaza merkezi ve ona bağlı köylerde 27 ve diğer ilçelerde 40 kişi olmak üzere toplam 67 kişi hayatını kaybetmiştir. Evlerine çok yakın geceleyen ya da bina duvarlarının yanında uyuyanlar arasında hayatını kaybedenler olmuştur. Fethiye ilçesi, deprem merkezine yakınlığı ve arazisinin büyük bir kısmının bataklık olması nedeniyle bu depremde diğer yerlere göre en fazla hasara ve can kaybına uğrayan yer olmuştur. Bu depremden sonra ilçe boşaltılmış, halk Çalıcı ve Patlangıç Ovası'nda kurulan çadırlara alınmış, gelen askeri birliklerin aldığı tedbirlerle yağma önlenmiş,

¹³⁵ Akça, a.g.e., s. 109.

¹³⁶ Muğla, 9 Mayıs 1956

¹³⁷ Muğla, 6 Mayıs 1957.

¹³⁸ Muğla, 7 Mayıs 1957.

yaralılar için seyyar hastane kurulmuş ve buraya yurdun her tarafından yiyecek ve giyecek yardımları yapılmış, kurtarma ekipleri gelmiştir.¹³⁹

28 Nisan 1957 tarihinde Cumhurbaşkanı Celal Bayar, Başbakan Adnan Menderes ve İçişleri Bakanı Namık Gedik Fethiye'ye gelerek depremle ilgili incelemelerde bulunmuşlardır.¹⁴⁰ Depremin yaralarının en kısa sürede sarılacağını ve devletin tüm imkânlarının seferber edildiğini beyan etmişler ve can kaybını az olmasının sevindirici olduğunu söylemişlerdir.

25 Nisan 1957 depreminden sonra İçişleri Bakanlığı 12 Mayıs 1957 tarihinde saat 16.30'da bir toplantı yapmıştır. Bu toplantıda depremin yaptığı tahribat, depremle ilgili yapılan işler ve yardımlar gözden geçirilerek tahribata maruz kalan yerlerin hızla yeniden inşa edilmesi konusu görüşülmüştür. Ayrıca bu toplantıda depremin bilançosu da şu şekilde açıklanmıştır: 386 ev, 20 okul, 8 cami, 23 resmi bina, 124 iş yeri yıkılmış; 886 ev, 34 okul, 1 iş yeri, 14 resmi bina ağır hasar görmüş; 669 ev, 46 okul, 5 cami ise hafif hasar görmüştür. İlerleyen süreçte devlet eliyle depremin yaraları sarılmaya başlamıştır.

7 Mayıs 1958 tarihinde İçişleri Bakanı Namık Gedik Muğla milletvekilleriyle Fethiye'ye gelerek buradaki depremzedeler için 650 evin temelini atmıştır.¹⁴¹

Fethiye'de yaşanan bu deprem sonrası devletin zirvesinin ziyaretleri ve yardımları ile bir nebze olsun halkın yaralarının sarılması sağlanmaya çalışılmıştır.

1957 yılının 25 Temmuz'unda CHP Muğla İl Kongresi yapılmıştır. Kongreye gelen CHP Genel Sekreteri Kasım Gülek yaptığı konuşmada yine DP hükümetinin iç ve dış politikasını eleştirmiştir. Özellikle DP'nin uygulamalarının hoş karşılanmadığını halkın içinde bulunduğu durumun kötü olduğunu ve ülkenin kötü yönetildiğini, Ülkeyi CHP kadrolarının daha iyi yöneteceğini söylemiştir.¹⁴²

11. 1957 Seçimleri ve Muğla

TBMM tarafından 27 Ekim 1957 tarihinde milletvekili seçimlerinin yapılması kararı alındıktan sonra Muğla'daki siyasi partilerde bir hareketlilik gözlenmeye

¹³⁹ Pınar Gün, **Sosyal, Siyasal Ve Ekonomik Yönüyle Fethiye (1923–1960)** [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi], Muğla Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla, 2006. s. 48.

¹⁴⁰ **Muğla**, 28 Nisan 1957.

¹⁴¹ **Muğla**, 8 Nisan 1958.

¹⁴² **Muğla**, 26-27 Temmuz 1957.

başlanmıştır.¹⁴³ 20 Eylül 1957’de Muğla Eski Valisi ve dönemin Dâhiliye Vekâleti Müsteşarı olan Dilaver Argun DP’den Muğla milletvekili adayı olmak için görevinden istifa etti.¹⁴⁴ Yine 26 Eylül 1955 nüfus sayımlarına göre Muğla’nın çıkaracağı milletvekili sayıları resmi gazetede yayımlandı. Buna göre Muğla 1957 seçimlerinde 7 milletvekili çıkaracaktı.¹⁴⁵

11.1.Siyasi Partilerin Seçim Hazırlıkları ve Muğla’da Milletvekili Adaylarının Belirlenmesi

2 Ekim 1957’de DP Muğla milletvekili aday yoklaması yapıldı. Yoklama sonucu şu kişiler DP Muğla milletvekili adayı olma hakkı kazandılar.¹⁴⁶

Nuri Özsan (Çalışma Eski Vekili)

Zeyyad Mandalinci (Ticaret Eski Vekili)

Turan Akarca (Muğla Milletvekili)

Dilaver Argun (Muğla Eski Valisi ve Dahiliye Vekaleti Müsteşarı)

Sadi Zeki Pekin (Fethiye Belediyesi Eski Başkanı)

Turgut Topaloğlu (DP İl Başkanı)

Aday olmaya hak kazanan kişiler oldukça bilindik ve halkın sevgi ve saygısını kazanmış kişilerden oluşuyordu. Bunlardan ikisi bakanlık yapmış kişilerdi.

7 Ekim 1957’de XI. Dönem TBMM DP Muğla milletvekili adayları açıklandı. Bu adaylar 2 Ekim’de yapılan aday yoklamasını kazanan kişiler ile merkezin ilan ettiği aday olan Gazeteci Burhan Belge’den oluşuyordu.¹⁴⁷

DP’de bu gelişmeler yaşanırken muhalefet partisi olan CHP’de çalışmalar devam etmekteydi. Milletvekilleri seçimi için CHP İl Teşkilatı tarafından milletvekili aday yoklaması yapıldı. Yoklama sonucu 27 Ekim’de yapılacak olan seçimlerde CHP Muğla milletvekili adayı olma hakkını kazanan isimler şunlardı:¹⁴⁸

Mesut Savran

Şevket İlgin

Şerif Baydur

¹⁴³ Akça, **a.g.e.**, s. 110.

¹⁴⁴ **Muğla**, 21 Eylül 1957.

¹⁴⁵ **Muğla**, 27 Eylül 1957.

¹⁴⁶ **Muğla**, 3 Ekim 1957.

¹⁴⁷ Akça, **a.g.e.**, s. 110.

¹⁴⁸ **Muğla**, 1 Ekim 1957.

Recai Güreli
 Faruk Ağaoğlu
 Baha Şıkman
 Etem Serim

11.2. 1957 Seçimlerinin Yapılması

Normalde 1958’de yapılması gereken seçimler yaşanan gelişmeler nedeni ile erkene alınmıştır. 1957 seçimlerine yaklaşılana dönemde, Türkiye’de muhalefet üç partiden oluşuyordu. Bu partileri; İsmet İnönü idaresindeki CHP, Osman Bölükbaşı’nın başkanlığını yaptığı Cumhuriyetçi Millet Partisi ve Fevzi Lütfi Karaosmanoğlu’nun başkanlığındaki Hürriyet Partisidir. Bu üç parti 1957 seçimlerinde DP’ye karşı birleşme kararı almıştır. Ancak DP Hükümeti kendisine karşı hazırlanan bu ittifak hareketini engellemek için, mevcut seçim yasasını değiştirerek yeni bir seçim yasası çıkarmıştır. Ayrıca muhalif partilerin birbirleriyle anlaşamaması da bu adımları sonuçsuz bırakmıştır. DP’nin çıkardığı yeni seçim yasasına göre; bir siyasi partiden ayrılan milletvekili, altı ay süre geçmeden başka bir siyasi partiye geçemiyordu. Bu madde ile amaçlanan şey; Fuat Köprülü’nün seçimlerde DP’ye rakip olmasını engellemektir.¹⁴⁹

Özellikle muhalefetin giderek güç kazandığı 1957 seçimleri arifesinde iktidara karşı yoğun bir kampanya başlatılmıştır. DP’nin en çok eleştirilen uygulamalarının başında muhalefete yönelik sert tutum gelmektedir. Cumhuriyetçi Millet Partisi (CMP) Genel Başkanı Osman Bölükbaşı’nın tutuklanması, CHP Genel Sekreteri Kasım Gülek’in gözaltına alınması büyük tepkilere neden olmuştur. Olaylarla geçen seçim kampanyasının ardından 27 Ekim seçimlerinin galibi uğradığı oy kaybına rağmen yine DP olmuştur. DP’nin katıldığı son seçim olan 1957 seçimleri sonrasında siyasi ortam giderek gerginleşmiştir.¹⁵⁰ 27 Ekim 1957’de yapılan seçimler tüm ülkede büyük bir çekişme içinde gerçekleşmiştir. Gerek DP gerekse CHP arasında zaman zaman gerginlikler yaşansa da seçim genel itibari ile sorunsuz bir şekilde gerçekleşmiş ve seçimi tekrar DP listeleri kazanmayı başarmıştır.

¹⁴⁹ Eroğul, **a.g.e.**, s. 192-193.

¹⁵⁰ Mustafa Albayrak, **Türk Siyasi Tarihinde Demokrat Parti** (1946- 1960), Ankara, 2004, s. 294–300.

11.3. Seçim Sonuçları

27 Ekim 1957 seçimleri DP ile CHP arasında oldukça gergin bir atmosferde geçmiştir. Ülkede yaşanan gelişmeler, özellikle DP'nin uygulamalarına karşı CHP'nin oldukça sert eleştirileri bu seçimlere damga vurmuştur. Cumhuriyet tarihinin en sert seçimlerinden birisi 1957 seçimleri olmuştur. Ayrıca 1957 seçimi Türk siyasi yaşamındaki ilk erken seçimdir.¹⁵¹

1957 seçimlerine ilişkin veriler aşağıda verilmiştir.

27 Ekim 1957 Milletvekili Genel Seçimi Bilgileri¹⁵²

Seçim Tarihi	: 27 Ekim 1957
Nüfus	: 24.064.763
İl	: 67
Seçim Çevresi	: 67
Seçmen / Nüfus Oranı	: % 50,19
Seçim Sistemi	: Liste Usulü Çoğunluk
Kadın Milletvekili (Sayı-Oran)	: 8 - % 1,31
Yeni Milletvekili (Sayı-Oran)	: 365 - % 59,84
Eski Milletvekili (Sayı-Oran)	: 237 - % 38,85

Bu seçimlerde liste usulü çoğunluk seçim sistemi uygulanmıştır. Bu sistemde adaylar isterlerse iki seçim çevresinden seçime girebileceklerdir. Seçim sonrası istedikleri ili tercih edebileceklerdir. Buna göre bu seçimde CHP'den 5 aday, DP'den de 3 aday iki ilde aday olmuşlardır.

Türkiye Geneli Seçim Bilgileri¹⁵³

Toplam Seçmen	: 12.078.623
Toplam Kullanılan Oy	: 9.253.949
Toplam Geçerli Oy	: 9.127.580
Katılım Oranı	: % 76,61
Milletvekili Sayısı	: 610

27 Ekim 1957 seçimlerine katılım oranı önceki seçimlerde % 90'lara yakınken bu seçimlerde % 76.6 olmuştur. Oldukça düşük bir katılım söz konusudur. Bunda partilerin birbirleri ile olan sert söylem ve çekişmeleri etkili olsa gerektir.

¹⁵¹ Birand vd., a.g.e., s.94.

¹⁵² Türkiye İstatistik Kurumu, **Milletvekili Genel Seçimleri (1923–2007)**, Ankara 2008. s. 27.

¹⁵³ Türkiye İstatistik Kurumu, a.g.e., s. 28.

1954 seçimlerinde toplam seçmen sayısı 10.262.063 iken bu seçimde 12.078.623 olarak tespit edilmiştir. Yine 1957 seçimlerinde milletvekili sayısı 610'dur. Daha önceki seçim olan 1954 seçimlerinde bu sayı 541 olmuştur.

Buna göre Türkiye Cumhuriyeti 1957 yılı milletvekili genel seçimlerinde partilerin aldıkları oylar ve oranlarına bakılacak olursa aşağıdaki tablo yerinde olacaktır.

Tablo 2.6: 27 Ekim 1957 Türkiye Geneli Milletvekili Seçimi Sonuçları¹⁵⁴

S	Partiler	Aldıkları Oy Toplamı	Oy Oranı %	Milletvekili Sayısı
1	Demokrat Parti (DP)	4.497.811	48.6	424
2	Cumhuriyet Halk Partisi(CHP)	3.825.267	41.4	178
3	Cumhuriyetçi Millet Partisi (CMP)	604.087	6.5	4
4	Hürriyet Partisi (HP)	321.771	3.5	4
5	Bağımsızlar	1.850	0.0	-
	TOPLAM	4.372.621		610

Seçim sonunda DP'nin oy oranı % 48.6, milletvekili sayısı 424, CHP'nin oy oranı % 41.4, milletvekili sayısı ise 178 olmuştur. DP'nin oy oranı ise % 50'nin altına düşmüştür. DP bir önceki seçim olan 1954 seçimlerinde 5.313.659 oy almıştır. Bu seçimde ise oyunu 4.497.811 düşürmüştür. 27 Ekim 1957 seçimleri, önceki seçimlere göre DP için önemli bir gerileme olmuştur; ancak yine de TBMM'de sayısal olarak siyasi rakiplerine karşı ezici bir üstünlük sağlamayı başarmıştır. CHP'nin oyları ise 1954 seçimlerinde % 36'lardan, % 41 civarına yükselmiştir.1954 seçimlerinde oyu 3.193.471 iken bu seçimde oyunu 3.825.267 ye yükseltmiştir. Bu seçimlerde Cumhuriyetçi Millet Partisi ve Hürriyet Partisi meclise 4'er vekil taşımışlardır.1954 seçimlerinde bağımsızlar 2 vekil ile temsil olurken bu seçimlerde vekilleri bulunmamaktadır.

1957 seçimlerinde DP 44 ilde milletvekillerinin tamamı, 3 ilde kısmen olmak üzere 424 vekil çıkarmıştır. CHP ise 18 ilde tamamen, 3 ilde de kısmen olmak üzere 178 vekil çıkarmıştır. Hürriyet Partisi ve Cumhuriyetçi Millet Partisi 1'er ilden 4'er vekil çıkarmışlardır.¹⁵⁵ 1957 seçimleri Muğla ili seçim bilgileri aşağıda verilmiştir.

¹⁵⁴ a.g.e., s. 29.

¹⁵⁵ BCA, 030.01.52.312.1.

Muğla İli 27 Ekim 1957 Genel Seçim Bilgileri¹⁵⁶

Toplam Seçmen	: 137.336
Toplam Kullanılan Oy	: 110.418
Toplam Geçerli Oy	: 108.739
Katılım Oranı	: % 80,40
Milletvekili Sayısı	: 7

Seçimlerde Muğla ilinde toplam seçmen sayısı 137.336'dır. 1954 seçimlerinde bu sayı 124.140'tır. Yine seçime katılım oranı % 80.40 olmuştur. Bir önceki 1954 seçimlerinde katılım oranı % 86.34 olarak gerçekleşmiştir. Bu seçimde ilin çıkardığı milletvekili sayısı 7 olmuştur.

Tablo 2.7: Muğla ili 1957 seçimlerinde Oyların Partilere Göre Dağılımı ve Milletvekili Sayıları¹⁵⁷

S	Partiler	Aldıkları Oy Toplamı	Oy Oranı %	Milletvekili Sayısı
1	DP	60.321	58.6	7
2	CHP	47.305	39.4	-
3	Cumhuriyetçi Millet P. (CMP)	1.201	1.2	-
4	Hürriyet Partisi(HP)	912	0.9	-
5	BAĞ.	0	0	-

Görüldüğü üzere yapılan seçimlerde yine galip parti DP olmuş ve üçüncü seçimi de başarı ile kazanarak Türk siyasi hayatında bir ilki yaşatmıştır. Muğla'da da seçimler büyük bir merak ile takip edilmiş ve seçimlere beş parti katılmış ve en çok oyu DP, en az oyu ise HP almıştır.

Muğla'da sonuçlara göre 1954 seçimlerinde DP 64.467 oy almışken bu seçimlerde bu sayı 60.321 olarak gerçekleşmiştir. Yine 1954 seçimlerinde oy oranı 58.6 iken bu seçimlerde de ilginç bir şekilde aynı kalarak oy oranı yüzde 58.6 olmuştur. CHP 1954 yılı seçimlerinde 41.755 oy alırken 1957 seçimlerinde 47.305 oy almıştır. Yüzde olarak da 1954 seçimlerinde % 39.27 olan oy oranı bu seçimlerde

¹⁵⁶ BCA, 010.09.459.1330.6.

¹⁵⁷ Türkiye İstatistik Kurumu, a.g.e., s. 76.

% 39.40 olarak gerçekleşmiştir. Cumhuriyetçi Millet ve Hürriyet Partisi'nin çok varlık gösteremediği hatta % 1'lerde oy aldığı görülmektedir. Seçimden bir gün sonra ve sonraki günlerde Muğla basını seçime geniş yer ayırmıştır. Özellikle seçim sonuçları halka manşetlerden duyurulmuş ve genel değerlendirmeler yapılmıştır.

Bu sonuçlara göre ilin toplam 7 vekilinin 7'sini de DP adayları kazanmıştır. 27 Ekim 1957 seçimleri sonuçlarına göre Muğla milletvekilleri aşağıdaki isimlerden oluşmuştur.

Tablo 2.8:1957 Seçimleri Muğla İli Milletvekilleri ve Seçildikleri Partiler¹⁵⁸

Adı	Soyadı	Partisi
Zeyyad	Mandalinci	DP
Nuri	Özsan	DP
Dilaver	Argun	DP
Burhan	Belge	DP
Sadi	Pekin	DP
Turgut	Topaloğlu	DP

18 Kasım 1957'de DP İl Başkanı Turgut Topaloğlu'nun, 27 Ekim seçimlerinde milletvekili olması üzerine DP İl İdare Kurulu toplanarak İl Başkanlığına Avukat İlhan Tekinalp'i getirmiştir.¹⁵⁹

1957 seçimleri sonrası ülke içerisinde yaşanan gelişmeler, özellikle DP'nin son döneminde yaşanan bazı gelişmeler, iktidarı güç durumda bırakmıştır. 1958 yılı içerisinde fiyat artışları ile birlikte kuyruklar ve karaborsa ortaya çıkmıştır. Türkiye Köylü Partisi, Cumhuriyetçi Millet Partisi'ne; Hürriyet Partisi ise CHP'ye katılarak iktidara karşı bir güç birliği oluşturmuşlardır. DP ise buna karşılık Vatan Cephesi'ni kurarak ülke içinde örgütlenmeye başlamıştır. Ayrıca Menderes Manisa'da 12 Ekim 1958 günü muhalefetin "*kin ve husumet*" cephesine karşı bir "*Vatan Cephesi*" kurulması çağrısında bulunmuştur. Menderes, halka Vatan Cephesi'nin neden gerekli olduğunu şu şekilde açıklamıştır:

"Politika ve ihtirastan vareste vatandaşların karşımızda kurulmuş olan kin ve husumet cephesine karşı vatanperverane gayretlerini birleştirip eserlerinin müdafaasına azmetmiş bir Vatan Cephesi'nin kurulması zarureti kendisini

¹⁵⁸ TBMM Albümü (1920-2010), Haziran, 2010, C. 1, s. 943.

¹⁵⁹ Akça, a.g.e., s. 110.

*göstermişti. Aziz vatandaşlarım, Vatan Cephesi'nde birleşerek eserlerimizi hep birlikte muhafaza edeceğiz. Dünyada siyasi, iktisadi ve içtimai istikrarı örnek telakki olunabilecek bir mükemmeliyette olarak Türk milletinin bütün gayretlerini bu istikamet üzerinde tevcih edilmiş görmek bize nasip olacaktır... Allah hepimizi muvaffak etsin vatandaşlarım.”*¹⁶⁰

Bu gelişmeler üzerine Muğla il ve ilçelerinde Vatan cepheleri kurulmaya başlamış ve gazetelerde üyeliklerle ilgili gelişmeler yer almıştır.

Özellikle iktidar ve muhalefet arasında zaman zaman çok sert tartışmalar yaşanmıştır. Kıbrıs meselesi ile ilgili hükümetin çabaları ve Menderes'in geçirmiş olduğu uçak kazası muhalefet ve iktidar arasındaki ilişkileri geçici bir süre de olsa yumuşatmıştır. Ancak 1959 yılında Türk lirasının değerinin düşürülmesi ve enflasyonun yükselmeye başlaması kamuoyunda tepkilere yol açmış, muhalefetin güçlenmesi ile birlikte CHP'de erken seçim istekleri gündeme gelmeye başlamıştır. 1960'a gelindiğinde ise iktidar ve muhalefet arasındaki gerginlik iyice artmış, muhalefet DP'yi baskı rejimi kurmakla suçlarken, DP iktidarı ise muhalefeti “*ihtilal çığırkanlığı*” yapmakla suçlamıştır. Siyasi ortamın giderek gerginleştiği bu dönemde DP Meclis Grubu *CHP'nin yasa dışı yöntemlerle siyaset yaptığı ve bazı basın organları tarafından da desteklendiği*, iddiası ile on beş kişilik bir soruşturma kurulu oluşturulmasını kararlaştırmıştır.¹⁶¹ Kurulan Tahkikat Komisyonu siyasi faaliyetlerle beraber kendi çalışmalarıyla ilgili haber ve değerlendirmelere de yasak getirmiştir.¹⁶² 27 Nisan'da bu kurulun yetkilerini genişleten yasanın çıkması ile birlikte İstanbul ve Ankara'daki öğrenci olayları hükümetin tutumunu daha da sertleştirmiştir. Sıkıyönetim ilanına rağmen dinmeyen tepkiler ve ordunun açık bir şekilde ortaya koyduğu hoşnutsuzluk, 27 Mayıs 1960 askeri müdahalesi ile neticelenmiştir. 27 Mayıs ile ilgili iki farklı görüş ortaya çıkmıştır. Bunlardan biri demokrasi dışı uygulamaları kontrol edemeyen bir hükümete karşı demokratikleşmeyi sağlayan meşru bir darbeydi. Diğer görüş ise seçimle iş başına gelmiş bir iktidarı deviren ve

¹⁶⁰ Hakkı, Uyar, **Vatan Cephesi**, İstanbul, 2001, s. 25.

¹⁶¹ Sedef, Bulut, “**27 Mayıs 1960'tan Günümüze Paylaşılmayan Demokrat Parti Mirası**“, *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı:19, Mayıs 2009, s. 79.(ss.73–90.)

¹⁶² **T.C. Resmî Gazete**, 19 Nisan 1960 (Sayı:10484)

kendisinden sonra gelen darbelere yol açarak demokrasinin kökleşmesini önleyen bir darbedir.¹⁶³

12. TBMM IX., X., XI. Dönem (1950-1954-1957) Muğla Milletvekillerinin Muğla İle İlgili Meclis Faaliyetleri

YAVUZ BAŞER

TBMM IX. Dönem çalışmalarında faaliyet; olarak Söz Alma 1 olmak üzere toplam 1 adet meclis faaliyeti bulunmaktadır.¹⁶⁴ Bu faaliyeti Muğla ile ilgili değildir.

CEMAL HÜNAL

TBMM IX. Dönem çalışmalarında faaliyet olarak; Söz Alma 1 olmak üzere toplam 1 adet meclis faaliyeti bulunmaktadır.¹⁶⁵ Bu faaliyeti Muğla ile ilgili değildir.

ZEYYAT MANDALİNCİ

TBMM IX. Dönem çalışmalarında faaliyet olarak; Önergeler 1, Söz Alma 1 olmak üzere toplam 2 adet meclis faaliyeti bulunmaktadır.¹⁶⁶ Faaliyetleri içerisinde Muğla ile ilgili herhangi bir Söz Alma, Önerge bulunmamaktadır.

TBMM X. Dönem çalışmalarında faaliyet olarak Söz Alma 7 Önergeler 4 olmak üzere toplam 9 adet meclis faaliyeti bulunmaktadır.¹⁶⁷ Faaliyetleri içerisinde Muğla ile ilgili, *Ayvalık'tan Fethiye'ye kadar olan sahil bölgemizin emniyet ve muhafazası için ne gibi yeni tedbirler alındığına dair suali*, münasebetiyle bir adet Söz Alma faaliyeti bulunmaktadır. Önergeler içerisinde Muğla ile ilgili herhangi bir çalışması yoktur.

TBMM XI. Dönem çalışmalarında faaliyet olarak Söz Alma 3 olmak üzere toplam 3 adet meclis faaliyeti bulunmaktadır.¹⁶⁸ Faaliyetleri içerisinde Muğla ili ilgili herhangi bir Söz Alma, bulunmamaktadır.

¹⁶³ Ali Fuat Başgil, **27 Mayıs İhtilali ve Sebepleri**, İstanbul, 2006, s. 56.

¹⁶⁴ **TBMMTD**, “Söz Almalar”, D. IX, C. 13, B. 37, s. 130.

¹⁶⁵ **TBMMTD**, D. IX, C. 29, B. s. 56.

¹⁶⁶ **TBMMTD**, “Önergeler” D. IX, C. 3, 5, 16, 23, B. s. 305; **TBMMTD**, “Söz Almalar”, D. IX, C. 20, B. 51, s. 836.

¹⁶⁷ **TBMMTD**, “Söz Almalar”, D. X, C. 8, 10, 11, 12; **TBMMTD**, “Önergeler”, D. X, C. 12,13.

¹⁶⁸ **TBMMTD**, D. XI, C. 7.8.12.

NADİR NADİ ABALIOĞLU

TBMM IX. Dönem çalışmalarında faaliyet olarak; Söz Almalar 2, Teklifler 2 olmak üzere toplam 4 adet meclis faaliyeti bulunmaktadır.¹⁶⁹ Faaliyetleri içerisinde Muğla ile ilgili herhangi bir Söz Alma ve Teklif çalışması bulunmamaktadır.

MEHMET NURİ ÖZSAN (ÇALIŞMA BAKANI VE İŞLETMELER BAKANI VEKİLİ)

TBMM IX. Dönem çalışmalarında faaliyet olarak; Söz Alma 32, Önerge 2 olmak üzere toplam 34 adet meclis faaliyeti bulunmaktadır.¹⁷⁰ Faaliyetleri içerisinde Muğla ili ilgili herhangi bir Söz Alma ve Önergesi bulunmamaktadır.

TBMM X. Dönem çalışmalarında faaliyet olarak Söz Alma 7 olmak üzere toplam 7 adet meclis faaliyeti bulunmaktadır.¹⁷¹ Faaliyetleri içerisinde Muğla ili ilgili, *Muğla, Denizli, Bolu ve Sakarya vilâyetleri dâhilinde vukua gelen yer sarsıntısında zarar görenlere yapılacak yardım hakkındaki Kanun*, münasebetiyle bir adet Söz Alma faaliyeti bulunmaktadır.

TBMM XI. Dönem çalışmalarında faaliyet olarak Söz Alma 4 olmak üzere toplam 4 adet meclis faaliyeti bulunmaktadır.¹⁷² Faaliyetleri içerisinde Muğla ili ilgili herhangi bir Söz Alma bulunmamaktadır.

Yavuz BAŞER

TBMM X. Dönem’de mecliste görev almıştır ve herhangi bir meclis faaliyeti bulunmamaktadır.

TURHAN AKARCA

TBMM X. Dönem çalışmalarında faaliyet olarak; Söz Alma 2, Teklifler 1 olmak üzere toplam 3 adet meclis faaliyeti bulunmaktadır.¹⁷³ Faaliyetleri içerisinde Muğla ile ilgili herhangi bir Söz Alma ve Teklif bulunmamaktadır.

AKİF SARIOĞLU

¹⁶⁹ TBMMTD, “Söz Almalar”, D. IX, C. 1, B. 22, s. 736; C. 29, s. 472; TBMMTD, “Önergeler”, D. IX, C. 13, B. 40, s. 261; C. 20, B. 39, s. 275.

¹⁷⁰ TBMMTD, “Söz Almalar”, D. IX, C. 1, 3, 5, 7, 8, 9, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 20, 24, 28; TBMMTD, “Önergeler”, D. IX, C. 1, 3, 7.

¹⁷¹ TBMMTD, D. IX, C. 4, 7, 11, 12, 20.

¹⁷² TBMMTD, D. IX, C. 7, 9, 11.

¹⁷³ TBMMTD, “Söz Almalar”, D. X, C. 27, B. 27, s. 79; D. X, C. 4, B. 79, s. 428; TBMMTD, “Teklifler”, D. X, C. 9, B. 20, s. 4.

TBMM X. Dönem çalışmalarında faaliyet olarak; Söz Alma 1 olmak üzere toplam 1 adet meclis faaliyeti bulunmaktadır.¹⁷⁴ Bu da Muğla ili ilgili değildir.

NATIK POYRAZOĞLU

TBMM IX. Dönem çalışmalarında faaliyet olarak; Söz Alma 25, Teklifler 3 olmak üzere toplam 28 adet meclis faaliyeti bulunmaktadır.¹⁷⁵

TBMM X. Dönem çalışmalarında faaliyet olarak Teklifler 2, Önergeler 1 olmak üzere toplam 3 adet meclis faaliyeti bulunmaktadır.¹⁷⁶ Faaliyetleri içerisinde Muğla ili ilgili herhangi bir Söz Alma, Teklif ve Önergesi bulunmamaktadır.

DİLÂVER ARGUN

TBMM XI. Dönem çalışmalarında faaliyet olarak; Söz Alma 1 olmak üzere toplam 1 adet meclis faaliyeti bulunmaktadır.¹⁷⁷ *Ankara valiliğine tayin edilen Muğla Mebusu Dilâver Argun'un mebusluktan istifasına* dair bir Söz Alması bulunmaktadır.

BURHAN BELGE

TBMM XI. Dönem çalışmalarında faaliyet olarak; Söz Alma 1 olmak üzere toplam 1 adet meclis faaliyeti bulunmaktadır.¹⁷⁸ Bu da Muğla ile ilgili değildir.

SADİ PEKİN

TBMM XI. Dönem çalışmalarında faaliyet olarak; Söz Alma 2, Teklifler 1 olmak üzere toplam 3 adet meclis faaliyeti bulunmaktadır.¹⁷⁹ Faaliyetleri içerisinde Muğla ili ilgili herhangi bir Söz alma ve Teklif bulunmamaktadır.

TURGUT TOPALOĞLU

TBMM XI. Dönem çalışmalarında faaliyet olarak; Söz Alma 1 olmak üzere toplam 1 adet meclis faaliyeti bulunmaktadır.¹⁸⁰ Bu da Muğla'yla ilgili değildir.

¹⁷⁴ TBMMTD, D. X, C. 13, B. 98, s. 637.

¹⁷⁵ TBMMTD, "Söz Almalar", D. IX, C. 12, 13, 14, 15, 16, 18, 20, 21, 23, 24, 25; TBMMTD, "Teklifler", D. IX, C. 18, 27, 28.

¹⁷⁶ TBMMTD, "Teklifler", D. X, C. 11, B. 62, s. 277,278; TBMMTD, "Önergeler", D. X, C. 15, B. 20, s. 250.

¹⁷⁷ TBMMTD, D. XI, C. 4, B. 86, s. 817.

¹⁷⁸ TBMMTD, D. XI, C. 7, s. 1081.

¹⁷⁹ TBMMTD, "Söz Almalar", D. XI, C. 9, B. 82, s. 934; D. XI, C. 12, B. 41, s. 33; TBMMTD, "Teklifler", D. XI, C. 9, B. 82, s. 870.

¹⁸⁰ TBMMTD, D. XI, C. 12, B. 49, s. 820.

III. BÖLÜM

27 MAYIS 1960 DARBESİ VE SONRASI MUĞLA'DA SİYASİ HAYAT

1. 27 Mayıs 1960 Darbesi ve Sonrasında Muğla'da Siyasi Durum

Türk siyasi hayatında 27 Mayıs 1960 sabahı TSK iktidara el koymuştur. Türkiye radyodan yapılan anonslarla ordunun yönetime el koyduğu sözleriyle uyanmıştır. Radyoyu ele geçirmek ve halka hitap etmekle görevli olan subay, Kurmay Albay Alparslan Türkeş'ti. İhtilal sabahı Alparslan Türkeş, radyodan su konuşmayı yapmıştır.¹⁸¹

“Burası Türkiye Radyoları Yayın Postası; Türk Silahlı Kuvvetleri Türk Vatandaşlarını radyolarının basına davet eder. Sevgili vatandaşlar: Türk Silahlı Kuvvetleri el ele vererek memleketin idaresini almıştır. Bu hareket Silahlı Kuvvetlerimizin müşterek işbirliği sayesinde, kansız başarılmıştır. Sevgili vatandaşlarımızın sükun içinde bulunmaları, resmi sıfatı ve vazifeleri ne olursa olsun, hiç kimsenin sokağa çıkmamasını rica ederiz.”

Darbe, en yüksek rütbelisi albay olmak üzere, bir grup subay tarafından planlanmış ve gerçekleştirilmiştir. 27 Mayıs 1960 askeri darbesinin gerçekleştirilmesine neden olan etkenlerden birisi de; CHP lideri ismet İnönü ve DP lideri Adnan Menderes'in ortamı geren, kışkırtıcı sayılabilecek konuşmalarıdır. Menderes'in DP'li milletvekillerine hitaben: ‘siz isterseniz hilafeti bile getirebilirsiniz’, ‘orduyu yedek subaylarla bile idare edebilirim’, ‘odunu aday göstersem milletvekili seçilir’ sözlerine karşılık, ismet İnönü'nün: ‘çareler tükenince ihtilal mübah olur’, ‘sizi ben bile kurtaramam’ gibi sözleri, zaten bir hareketlilik içerisinde olan orduda, itici bir unsur olmuştur.¹⁸²

Darbeden sonra özellikle öğrenciler ve aydınlar arasında sevinç çılgınlıkları atılmış, gösteriler düzenlenmiş, kutlamalar yapılmıştır. DP'yi en çok destekleyen halk ise durumu sessizlikle karşılamış, olayların gelişimini izlemeye başlamıştır.¹⁸³

¹⁸¹ Şevket Süreyya Aydemir, **Menderes'in Dramı**, İstanbul, 1993, s. 116.

¹⁸² Tefik Subaşı, **Bir Arpa Boyu**, İstanbul, 2004, s. 17.

¹⁸³ Tefik Çavdar, **Türkiye'nin Demokrasi Tarihi (1950'den Günümüze)**, Ankara, Nisan 2004, s. 13, 14.

Darbe Fatih Rüştü Zorlu, Hasan Polatkan ve dönemin Başbakanı Adnan Menderes'in asılması ve birçok kişinin tutuklanmasıyla neticelenmiştir.

27 Mayıs 1960 Askeri Darbesi'nden hemen sonra 3 Haziran'da tüm Türkiye'de olduğu gibi Muğla'da da DP'nin bütün ocakları kapatılarak evrak ve emvaline el konulmuştur. 22 Haziran 1960 tarihli Bakanlar Kurulu kararı ile bütün Türkiye'de olduğu gibi Muğla'da da bütün siyasi partilerin ocak,, bucak, ilçe ve il teşkilatları kapatılmıştır.¹⁸⁴

Bakanlar Kurulu, 22 Haziran 1960 tarihinde saat 9.30'da toplanmış ve toplantı saat 13.00'a kadar devam etmiştir. Toplantıda siyasi partilerin ocak ve bucak teşkilatlarını kaldırarak bunların yalnız il ve ilçelerdeki teşkilatlarının muhafaza olunmasını sağlayan geçici kanun müzakere edilmiştir. Dönemin Milli Eğitim Bakanı Prof. Fehmi Yavuz valiliklere gönderdiği bir genelgede 27 Mayıs İhtilali'nin bütün vatandaşlara anlatılmasını istemiştir. Bakan, özellikle öğretmenlerin içinde buldukları durumu dikkate alarak, yerlerini boş bırakmamalarını istemiştir. Ayrıca halka inkılapları anlatmak ve köylüyü aydınlatmak üzere köylere gidecek üniversiteli gençlere her türlü yardımın yapılacağını bildirmiştir.

Yine aynı şekilde Diyanet İşleri Başkanlığı tüm müftülüklerle gönderdiği yazıda, *27 Mayıs inkılabının taşıdığı büyük mananın halka ve köylüye kâfi derecede ve açık bir ifade ile vaizlerin vaazlarında, hatiplerin hutbelerinde ayet ve hadislere istinaden anlatılmasını*, istemiştir. Mezkûr tamimlerde, *gerekenlerin yerine getirilmesinin dikkat ve hassasiyetle takip edilmesi* de belirtilmiştir. *Kendi bölgelerinde ve müftülük camiası içinde inkılabın ruh ve manasına aykırı mahiyetteki davranışlardan müftülerin de sorumlu oldukları* belirtilmiştir.

Yukarıda bahsedilen tamimler üzerine *ne gibi bir faaliyette bulunulup ne netice alındığının, vaiz ve hatiplerin bu mevzudaki faaliyetlerinin (faaliyetin mahiyeti ve kimler tarafından ne yapıldığını isim zikredilerek belirten) bir raporla bildirilmesi* istenmektedir.

Bundan sonra bu hususta yapılacak işler için hazırlanacak program en geç 20/10/1960 tarihinde başkanlıkta bulunmak üzere gönderilecek ve keyfiyet ilgililere önemle duyurulacaktır.¹⁸⁵

¹⁸⁴ Akça, **a.g.e.**, s. 110.

¹⁸⁵ **BCA**, 051.33.4.33.29.

Diyanet İşleri Başkanlığı imzalı yazılar tüm müftülöklere gönderilmiştir. Ayriyeten Diyanet İşleri Başkanı'nın tüm müftülöklere özel bir mektubu olmuştur. Burada özetle, *27 Mayıs Askeri Darbesi'nin bir inkılap olduğu, kıymet ve manasının halka anlatılması gerektiği, teşkilatın bunu bu güne kadar iyi yaptığı ve devam etmesi gerektiği, inkılabın dini bakımdan kıymet ve manasını belirtmenin bu teşkilata ait olduğu* belirtilmiştir. *Bugün yurdun en ücra köşelerine kadar idareyi fiilen ele alıp milli menfaatleri korumak için var kuvvetiyle çalışan hükümete destek olmanın dini bir vecibe teşkil ettiğini, aksine hareket eylemenin dünya ve ahirette mesuliyet ve hüsrani mucip olacağını ve bunu vaizler tarafından halka anlatılması gerektiği* ifade edilmiştir.¹⁸⁶

Devrim Gazetesi'ndeki haberlere göre, 2 Haziran 1960 günü Muğla'da saat 17.00'de toplanan halk 27 Mayıs inkılabını büyük bir coşkuyla karşılamış ve sempati tezahüratında bulunmuşlardır.¹⁸⁷

27 Mayıs 1960 Askeri Darbesi'nden sonra Muğla'ya Binbaşı Selahattin Kürşad vali olarak atanmış ve bu haber Muğla Gazetesi'nde şöyle duyurulmuştur: “*Şanlı ordumuzun idareyi ele alması üzerine mülki idarede de yeni tayinler yapılmıştır. Şehrimize Garnizon Kumandanımız Binbaşı Selahattin Kürşad Vali olarak atanmıştır*”.¹⁸⁸

Darbe sonrası ilginç gelişmeler yaşanmıştır. Milli Birlik Komitesi tarafından vatandaşlardan hazineye yardım kararı alınmıştır. Bu çerçevede vatandaşlar altınlarını hazineye yardım amaçlı olarak yatırmışlardır. Muğla Şehir Defterdarlığı da hazineye yapılan bu bağışlarla ilgili bilgiler vermektedir.¹⁸⁹

27 Mayıs 1960 askeri müdahalesinden sonra, feshedilen parlamentonun görevlerini bir süre için Milli Birlik Komitesi devralmıştır. Bundan sonraki ilk adım, yeni bir anayasa ile seçim kanunu hazırlayıp, en kısa zamanda seçimlere gidilmesini sağlayacak bir kurucu meclis oluşturmaktır. 13 Aralık 1960 tarihinde 158 Sayılı Kanun ile Kurucu Meclis oluşturulmuş, ardından da anayasa ve seçim kanunu ile ilgili komisyonlar kurulmuştur.¹⁹⁰ Haberlere göre ülkenin askeri yönetim altına

¹⁸⁶ BCA, 051.33.4.32.29.

¹⁸⁷ Muğla, 2,3 Haziran 1960.

¹⁸⁸ Muğla, 2 Haziran 1960

¹⁸⁹ Muğla, 16 Haziran 1960

¹⁹⁰ Çavdar, a.g.e., s. 18

alınması halk tarafından hoşnut karşılanmış ve şehirde huzur sağlandığı için büyük sevinç yaşanmıştır.

Darbeden sonra oluşturulan Kurucu Meclis, Milli Birlik Komitesi ve Temsilciler Meclisi'nden oluşmuştur. Temsilci üyelerin seçimi için kurumların ve örgütlerin temsilci göndermeleri gerekmektedir. İllerden temsilciler seçilip Ankara'ya gönderilmiştir. Her ilde olduğu gibi Muğla ilinde de temsilci seçimleri yapılmıştır. Muğla ilinde Kurucu Meclis'e gidecek il temsilcisi olarak 28 Aralık 1960 Çarşamba günü Halk Eğitim Merkezi'nde bütün kazalardan gelen delegelerin katılımı ile yapılan seçimlerde Ethem Serim, Şevket Ilgaz, Mehmet Aydınli aday olarak gösterilmiştir. 114 delegenin katıldığı oylamada Ethem Serim 89 oy ile Kurucu Meclis üyesi olarak seçilmiştir.¹⁹¹ Yapılan seçimde delege olarak; Turan Şahin, Fevzi Özer, Faruk Aksoy, Nuri Öncüer, Selehattin Sepil, Mustafa Öner, Osman Köseoğlu, Yılmaz Ercan, Sami Karasulu, Necip Şenel gibi kişiler seçilmiştir.

Kurucu Meclis 7 Ocak 1961 Cuma günü Ankara'da açılmıştır ve Muğla ilini temsil edecek kişi Etem Serim'dir.

27 Mayıs Darbesi sonrası oluşturulan Kurucu Meclis'in İkinci Cumhuriyet olarak gösterildiği görülmektedir. Muğla ilinde yayın yapan Devrim Gazetesi "*Milletimizin Büyük Günü, Kurucu Meclis Dün Açıldı ve 2. Cumhuriyet'in Temeli Atıldı*" şeklinde haber yaptığı görülmektedir. Yine "*Şehrimizde 2. Cumhuriyet Kutlandı*" şeklinde 7 Ocak 1961 tarihindeki haberde şehrin baştan sona bayraklarla süslendiği, günle ilgili törenler yapıldığı, halkın çok kalabalık olduğu, konuşmalar yapıldığı ve bayram havası içinde geçtiği bildirilmektedir.

27 Mayıs Askeri Darbesi'nin gerçekleşmesinden sonra farklı uygulamalarla birlikte, Muğla'da çıkan Devrim Gazetesi'nin 30 Temmuz 1961 tarihinde vermiş olduğu bir haber şöyledir: "*Marmaris'in Çubuk Köyü'nden karayolları köprü yapımında çalışan Ali Cevdet isminde bir şahıs 27 Mayıs inkılabını kötülemiş, devlet başkanımız Cemal Gürsel ve İsmet İnönü hakkında hakaretvari konuştuğundan dolayı ifadesi alınıp tutuklanmıştır.*"¹⁹²

¹⁹¹ **Devrim**, 29 Aralık 1960.

¹⁹² **Devrim**, 30 Temmuz 1961.

Yine 13 Ocak 1961 tarihinden itibaren İçişleri Bakanlığı'ndan alınan bilgilere göre siyasi partilerin kurulmalarına izin verilmiştir. Fakat belli kurallara ve tüzüklere göre hareket etme zorunluğu getirilmiştir.¹⁹³

Milli Birlik Komitesi İkinci Başkanı Cemal Madanoğlu 21 Mart 1961 günü Muğla iline bir ziyaret gerçekleştirmiştir. Daha önce de vazife yaptığı bu şehirde bulunan arkadaşları ile görüşmüş ve İl Temsilcisi Ethem Serim'in evinde bir yemek yemiştir.¹⁹⁴

Siyasi partilerin kurulmasına izin verildikten sonra Muğla'da siyasi anlamda hareketlenmeler başlamıştır. Partilerin çeşitli temsilcileri ile gelerek partini il teşkilatının kurulmasında çalışmalar yapmışlardır. CKMP'ye mensup Tefik Güner, Kamil Başaran isimli iki partili Muğla'ya gelerek Madenci Hamza Sadi Özbek'in yazıhanesinde, CHMP Eski Başkanı Hulisi Türer ve şehirde tanınmış siyasi kişilerle toplanmışlardır.¹⁹⁵

Yeni Türkiye Partisi'nin Muğla'da kurulmasıyla ilgili olarak YTP mensubu iki şahıs Muğla'ya gelmişler, tanınmış avukat ve tüccarlarla görüşmeler yapmışlardır. Akşam Şehir Kulübü Lokantası'nda düzenlenen yemekte Avukat Mesut Savran, Avukat Mehmet Şerefli, Mehmet Kökçü hazır bulunmuşlardır. İlde partinin kimler vasıtasıyla kurulacağı henüz netlik kazanmamıştır.¹⁹⁶

1.1. Adalet Partisi'nin Kuruluşu ve Muğla Teşkilatı'nın Oluşumu

Türk Siyasi Hayatında önemli bir yeri olan AP, Ragıp Gümüşpala liderliğinde 11 Şubat 1961 tarihinde kurulmuştur. Parti Ülke geneli örgütlenme çalışmalarına hızlı şekilde başlamıştır. Buna bağlı olarak Partinin Muğla İl teşkilatıda Denizli'den Muğla'ya gelen Emekli Tümgeneral Necmi Ökten ve İzmir avukatlarından Kadri Özek Adalet Partisi Muğla Müteşebbis Heyeti'ni kurmuşlar ve hususi dilekçe ile vilayete bildirmişlerdir. Partinin kurucuları tamamen münfesi Demokrat Partililerden teşkil etmiştir. Bu isimler Fehmi Savran, Mehmet Yalın, Mehmet Kökçü, Halil Tolga, Mehmet Şahbudak, Ahmet Özer, İlhan Tekinalp, Memduh

¹⁹³ Devrim, 14 Ocak 1961.

¹⁹⁴ Devrim, 22 Mart 1961.

¹⁹⁵ Devrim, 25 Ocak 1961

¹⁹⁶ Devrim, 24 Mart 1961.

Özsoy'dan oluşmuştur. Parti merkezi olarak Osman Çetin Hanı'nda bir oda gösterilmiştir.¹⁹⁷

Köyceğiz AP İlçe Teşkilatı 5 Mayıs 1961 tarihinde kurulmuştur. Başkanlığa Avukat Mehmet Menteşelioğlu seçilmiştir.

CHP de Muğla ilinde faaliyete geçmek için çeşitli çalışmalar yapmıştır. Haftada 3-4 kez toplantılar yapılarak örgütlenmeye çalışılmıştır. Bu süreçte geçmişte başka partiler de görev almış, isimler CHP saflarına geçmeye başlamışlardır. CKMP Başkanı Hulusi Türer, DP İlçe Başkanı Raif Ağaoğlu yeni siyasi devrede CHP saflarında yer alacaklarını açıklamışlardır.¹⁹⁸ Ardından kadın kolları ve il gençlik kolları teşkilatları kurulmuştur.

2. 1961 Anayasa Referandumu ve Muğla

Ülkemizde Cumhuriyet dönemi içinde, birincisi 9 Temmuz 1961, ikincisi 7 Kasım 1982 tarihinde olmak üzere iki kez Anayasa halk oylaması; birincisi 6 Eylül 1987, ikincisi 25 Eylül 1988, üçüncüsü 21 Ekim 2007 tarihinde ve son olarak da 12 Eylül 2011 tarihinde olmak üzere dört kez de Anayasa değişikliği ile ilgili halk oylaması yapılmıştır.

27 Mayıs 1960 Darbesi Cumhuriyet döneminin ilk darbesi olması, ardından gelen diğer darbelere örnek teşkil etmesi, Mustafa Kemal Atatürk tarafından 1924 Anayasası'yla oluşturulan devlet düzenini tamamen değiştirerek getirdiği 1961 Anayasası'yla yeni bir devlet düzeni oluşturması, siyasal iktidarın kullanılmasını yeni esaslara bağlaması, yeni yapı ve kurumları sisteme dahil etmesi açısından önemini ve tesirini hala devam ettiren bir olay olmuştur. 14 Mayıs 1950 genel seçimlerinde seçmenlerin oylarıyla barışçı yolla iktidara gelen kadro, 10 yıl sonra, Silahlı Kuvvetler içerisinde bir grup subayın gerçekleştirdiği bir darbeyle uzaklaştırılmış, henüz yeşermekte olan demokrasi büyük bir yara almıştır. Bazı partilerin ve toplum kesimlerinin darbecilerle beraber hareket etmeleri olayı asıl önemli kılan gelişme olmuştur.¹⁹⁹ Askeri darbe sonrası Türkiye Cumhuriyetinde bir

¹⁹⁷ **Devrim**, 13 Nisan 1961.

¹⁹⁸ **Devrim**, 18 Nisan 1961.

¹⁹⁹ Serkan Kumlu, **Atatürk Dönemi Sonrası Türkiye Cumhuriyeti'nde Meydana Gelen Darbeler**, [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi], Niğde Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde, 2009. s. 57.

ilk yaşanmış Başbakan Adnan Menderes, çalışma arkadaşları Fatin Rüştü Zorlu, Hasan Polatkan idam edilmişlerdir.

Anayasa Kurucu Meclis tarafından 27 Mayıs 1961 tarihinde kabul edilmiş, Devlet başkanı sıfatını taşıyan Milli Birlik Komitesi başkanı tarafından yayımlandıktan sonra 9 Temmuz 1961’de halkoyuna sunulmuştur. Bir kısım hükümleri o tarihte, bütünü ise Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin seçildiği tarih olan 15 Ekim 1961’de yürürlüğe girmiştir. Kabul edilen bu anayasa, “Türkiye Cumhuriyeti Anayasası” başlığını almıştır.

Tablo 3.1: 9 Temmuz 1961 Yılında Yapılan Halk Oylaması Türkiye Geneli Sonuçları²⁰⁰

Yıl	1961	
Sandık Sayısı	56.049	
Seçmen Sayısı	12.747.901	
Oy Kullanan Seçmen Sayısı	10.321.111	
Katılım Oranı	% 81.0	
Geçersiz Oy	39.075	% 0.4
Geçerli Oy	10.282.036	% 99.6
Evet Oyu	6.348.092	% 61.7
Hayır Oyu	3.933.944	% 38.3

Aslında bu oylama darbeden sonra Türk halkının siyasal açıdan kendini ifade etmesi için ilk fırsattır. Halk oylamasında 27 Mayıs güçleri beklenmedik ciddi bir darbe yemiştir. Çünkü oranlara bakıldığı zaman % 38.3 hayır oyu oldukça yüksek bir orandır. Bu, hiçbir örgütlenmesi olmadığı halde Menderes taraftarı seçmenin büyük ölçüde aleyhte oy verdiğini göstermektedir. DP’nin 1960 öncesinde çok güçlü olduğu 11 vilayette ret oyu verilmesi bunu doğrulamaktadır.

9 Temmuz 1961 yılında yapılan halk oylamasında % 81’lik bir katılım sağlanmış ve % 61.7 oy oranı ile yeni Anayasa halk tarafından kabul edilmiştir.

Ülke genelinde bu sonuçlar alınmışken Muğla ilinde de halk oylaması sonuçları şu şekilde sonuçlanmıştır.

²⁰⁰ Türkiye İstatistik Kurumu, **Halk Oylaması Sonuçları**, Ankara,2008, s. 2.

Tablo 3.2: Muğla İli Geneli 9 Temmuz 1961 Halk Oylaması Sonuçları²⁰¹

Yıl	1961	
Sandık Sayısı	580	
Seçmen Sayısı	151.312	
Oy Kullanan Seçmen Sayısı	112.510	
Katılım Oranı	% 74.4	
Geçersiz Oy	773	% 0.7
Geçerli Oy	111.737	% 99.3
Evet Oyu	56.744	% 50.8
Hayır Oyu	54.993	% 49.2

Muğla ilinde halk oylaması oldukça heyecanlı geçmiş ve çok az bir farkla evet oyu galip gelmiştir. Ülke genelinde katılım oranı % 81 iken bu oran Muğla'da % 74.4 olarak gerçekleşmiştir. Yine evet oyu ülke genelinde % 61.7 iken bu oran Muğla'da % 50.8 olmuştur. Tablodan anlaşılacağı üzere hayır oy oranı % 49.2 olarak gerçekleşmiştir. Bu sonuçlara göre yapılan halkoyu Muğla ilinde az bir farkla kabul edilmiştir.

Tablo 3.3: Muğla İli Merkez ve İlçeleri 9 Temmuz 1961 Halk Oylaması Sonuçları²⁰²

İlçeler	Kayıtlı Seçmen Sayısı	Oy Kullanan Seçmen Sayısı	Geçerli Oy	Katılım Oranı %	Evet Oyu Sayısı ve Yüzdesi	Hayır Oyu Sayısı ve Yüzdesi
Merkez	24 364	16 262	16 236	66.7	9072 55.97	7 164 44.1
Bodrum	13 275	10 044	10 004	75.7	3 410 34.1	6 594 65.9
Datça	3 404	2 930	2 920	86.1	1 165 39.9	1 755 60.1
Fethiye	32 156	22 873	22 766	71.1	9 231 40.5	13 535 59.5
Köyceğiz	14 601	10 640	10 577	72.9	6 626 62.6	3 951 37.4
Marmaris	6 396	4 823	4 788	75.4	3 645 76.1	1 143 23.9
Milas	31 927	25 697	25 263	80.5	13 461 53.3	11 802 46.7
Ula	7 595	5 257	5 246	69.2	3 021 57.6	2 225 42.4
Yatağan	17 594	13 984	13 937	79.5	7 113 51.0	6 824 49.0

1961 yılında yapılan halk oylamasında Muğla'dan yaklaşık % 75'lik bir katılım olmuş ve kazalarımız dâhil herhangi bir hadise olmadan neticelenmiştir.²⁰³

²⁰¹ Türkiye İstatistik Kurumu, **a.g.e.**, s. 6. (Tablolar tarafımızdan oluşturulmuştur.)

²⁰² Türkiye İstatistik Kurumu, **a.g.e.**, s. 227.

Muğla merkez ve ilçeler dahil olmak üzere en fazla katılım % 86.1 ile Datça ilçesi olmuştur. En az katılım oranı ise % 69.9. ile Ula olmuştur. Evet oyu sayısının en fazla olduğu yer % 76.1 ile Marmaris ilçesi olurken, en az evet oy oranının % 34.1 ile Bodrum olduğu görülmüştür. Hayır oy oranına baktığımızda yüzde % 65.9 ile Bodrum ilk sırada yer almıştır. En az hayır oyu ise % 23.9 ile Marmaris ilçesinde gerçekleşmiştir. Bu sonuçlara göre; Muğla’da halk oylaması katılım oranı Türkiye ortalamasının altında kalmıştır. “Evet” ve “Hayır” oranlarına bakacak olursak çok az bir farkla yeni Anayasanın kabulü için evet oyu fazla çıkmıştır.

3 . 1961 Seçimleri ve Muğla

Ocak 1961’de yeni anayasa ve seçim yasasını hazırlamak için Rauf Orbay başkanlığında çalışmaya başlayan Kurucu Meclis’ten yaklaşık bir ay sonra siyasi parti faaliyetlerine izin verilmiştir. Darbeden sonra siyasi yaşamlarına devam eden CHP, CKMP’nin yanı sıra çok sayıda yeni partinin siyasi hayatımıza katıldığı görülmüştür.

MBK’nın 13 sayılı bildirisi ile faaliyetleri yasaklanan siyasi partilerin seçimlere hazırlık yapabilmeleri için faaliyete geçmelerine izin verilmiştir. Bu bildirin ilanından sonra, varlıklarını koruyan CHP, CKMP, Birlik Partisi ve Sosyalist Parti siyasi çalışmalarına bıraktıkları yerden devam etmişlerdir. DP kapatılmış olduğu için o kesimde bir boşluk meydana gelmiştir. Bu boşluğu doldurmak amacıyla 11 Şubat 1961’de Ragıp Gümüşpala başkanlığında Adalet Partisi (AP) kurulmuştur.²⁰⁴ Bundan iki gün sonra 13 Şubat 1961’de yine DP’nin mirasına oynayan bir başka parti, Ekrem Alican’ın başkanlığında kurulan Yeni Türkiye Partisi (YTP)’dir. Aynı gün bir başka önemli gelişme daha olur. 1960’lı yıllarda Türk siyasi yaşamına yeni bir boyut getiren bir sol parti, Türkiye İşçi Partisi (TİP), Kemal Türkler ve Rıza Kuas’ın da aralarında bulunduğu bir grup sendikacı tarafından kurulur.²⁰⁵

²⁰³ **Devrim**, 10 Temmuz 1961.

²⁰⁴ Ayrıntılı bilgi için bkz. Filiz Demirci Güler, **Türkiye’nin Yakın Siyasetinde bir Örnek Olay Adalet Partisi**, Ankara, 2003, s.

²⁰⁵ İhsan Karlı, **1946- 2007 Türk Basımında Milletvekili Genel Seçimleri**, [Yayınlanmamış Doktora Tezi], Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2009, s. 86.

3.1. Siyasi Partilerin Seçim Hazırlıkları ve Muğla’da Milletvekili Adaylarının Belirlenmesi

Yaklaşan seçimler öncesi Muğla ilinde siyasi faaliyetler hız kazanmaya başlamıştır. Muğla ilinde CHP ve AP’den aday olmak isteyen kişiler adaylık başvurularını yapmışlardır. CHP’den aday olmak isteyen isimler; Turan Şahin (Orman Yüksek Mühendisi, CHP İl Başkanı), Seyfi Sadi Pencap (Doktor), Hilmi Şerif Baydur (Eczacı), Fevzi Özer (Avukat), Abdürrahim Soykan (Avukat CHP Milas İlçe Başkanı), Kemal Cingöz (Doktor), Sami Karaören (Dünya Gazetesi Yazı İşleri Müdürü), Baha Şıkman (Tüccar) ve Kemal Karadenizli (Tüccar)’dir.

CHP’de Cumhuriyet Senatosu için adaylıklarını koyanlar; Muhsin Sünnetçioğlu (Avukat), Suphi Algün (Avukat), Neşet Dişçigil (Diş Doktoru), Burhanettin Marmaris (Emekli Yarbay)’dir.

AP’den milletvekilliği için adaylıklarını koyanlar; İlhan Tekinalp (Avukat, DP Eski İl Başkanı, AP Muğla İl Başkanı), Cevdet Oskay (Tüccar, Eski DP’li) , Adnan Akarca (Çiftçi, Eski DP’li, Milas Belediye Reisi), Mümtaz Şerefli (Avukat), Lütfi Sağlat (Avukat), Mesut Savran (Eski CHP Adayı), Natık Poyrazoğlu (DP Milletvekili), Tahir Birlik (Ziraat Bankası Müfettişi), Hasan Gözenç (Emekli Albay), Recep Kara (Öğretmen), Halit Bolel (Tüccar, Eski DP’li), Mehmet Menteşeoğlu (Avukat, Eski DP’li)’dir.

AP’den Cumhuriyet Senatosu için adaylıklarını koyanlar şunlardır:

Mualla Akarca (Ziraat Mühendisi, Eski DP Milletvekili Turhan Akarca’nın yengesi), Haldun Menteşeoğlu (Mülkiye Müfettişi), Kemal Koral (Hukuk Müşaviri), Ekrem Sağlat (Emekli Albay)²⁰⁶

Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi (CKMP) Milletvekili adayları şunlardır:

Hulusi Türel (Tüccar), İskender Kırmacı (Emekli Subay), Fehmi Giresunlu (Tüccar), Muammer Mudi (Emekli Memur) Ahmet Sulhi Barış (Teknisyen)²⁰⁷

25 Eylül 1961 Pazartesi günü seçim propagandası başlamıştır. Adaylar gittikleri ilçe ve köylerde yoğun bir şekilde çalışmalara koyulmuşlardır.

Adalet Partisi Genel Başkanı Ragıp Gümüşpala yanında Genel Kurul Üyesi Nuri Beşerler ile birlikte 28 Eylül 1961’de Muğla’ya gelmişlerdir. Kocahan

²⁰⁶ **Devrim**, 13 Eylül 1961.

²⁰⁷ **Devrim**, 25 Eylül 1961.

Kahvesi'nde halka hitap etmişlerdir. İlk sözü Beşerler almış ve *altı parmaklı doğan çocukların uğursuz olduğunu, altılı olan her şeyden sakınılması gerektiğini ve bir tarafa itilmesi gerektiğini* söyleyerek CHP'ye göndermelerde bulunmuştur. Bu sözler hem ülke genelinde hem de Muğla'da çok tartışılmış ve CHP dinleyicilerinde bulunduğu toplantıda gerginliklerin yaşanmasına neden olmuştur.²⁰⁸

3.2. 1961 Seçimlerinin Yapılması

27 Mayıs askeri müdahalesinden bir yıl sonra 26 Nisan 1961'de Kurucu Meclis, seçimlerin temel hükümlerini ve seçmen kütüklerini belirleyen bir kanunu yasalaştırmıştır. Bu kanuna göre milletvekilliği seçimleri tek dereceli ve nispi temsil esasına dayalı olarak yapılacaktır. 450 milletvekili seçilecek ve her il bir seçim çevresi olarak düzenlenecektir. Üst meclis görevi görecektir Cumhuriyet Senatosu'nun üyeleri ise 150 kişiden oluşacak ve senatör seçimlerinde çoğunluk sistemi uygulanacaktır. Seçim zamanı olarak 15 Ekim 1961 tarihi tespit edilmiştir.

Bu gelişmelerden sonra hızlı bir şekilde seçim sürecine girilmiştir. Partiler seçim çalışmalarını başlatmıştır. Türk siyasal hayatında önemli bir yere sahip olan ve DP'nin mirası olarak görülen AP'nin genel başkanlarından Süleyman Demirel AP'yi şöyle tanımlamaktadır:²⁰⁹

“Bir kitle partisi olan AP, kendisini bütün içtimai zümre menfaatlerinin temsilcisi olarak görmektedir. AP, en müşkül ve en ağır siyasi şartlar içinde, milletin sinesinden doğarak gelişmiş bir partidir. Bu vasfı ile diğer siyasi partilerle mukayese edilmeyecek kadar geniş bir anlayışla, milletin samimi istek ve arzularına, ihtiyaçlarına, ıstıraplarına vakıf olduğu iddiasındadır.”

Bu seçimde, TSK'nın açık şekilde CHP'yi desteklediği görülmektedir. Açıkçası ordu, demokrasinin geleceğinin devamını CHP'de görmüştür. CHP'nin kadrolarında batıcı-laik-liberal görüşteki yöneticiler bulunurken, AP'nin ve diğer partilerin kadrolarını doğucu-İslamcı-liberal kadrolar yani eşraf ve ticaret burjuvazisi oluşturmaktadır. AP, YTP ve CKMP eski DP tabanına dayanmak istemektedir ve bazı üstyapı kurumlarına karşıdır. Buna karşılık CHP, 27 Mayıs'ı yaratan dinamik

²⁰⁸ **Devrim**, 30 Eylül 1961.

²⁰⁹ Süleyman Demirel, **Seçim Konuşmaları**, 27, Ankara, 1966, s. 11,12.

güçlerin desteğine sahip durumdadır ve 1961 Anayasası'nın getirdiği kurumları üstlenmektedir.²¹⁰ Seçimler genel olarak bu atmosferde yapılmıştır.

3.3. 1961 Seçim Sonuçları

15 Ekim 1961 tarihinde yapılan milletvekili genel seçimlerine göre Türkiye yeni değişim ve dönüşüm yaşamaya başlamıştır. 27 Mayıs 1960 Askeri Darbesi'nden sonra yapılan seçimlerde DP'nin kapatılması ve arkasından idamlarla Türkiye yeni bir siyasi sürece girmiştir. 15 Ekim 1961'de yapılan seçimlerde CHP uzun bir aradan sonra birinci parti olmuştur.²¹¹ AP ve YTP, kuruluş aşamasında olduklarından tüm illerde seçime girememişlerdir. Bu seçimlerde AP 62, YTP ise 51 ilde seçime katılmışlardır.

15 Ekim 1961 Milletvekili Genel Seçimi Bilgileri²¹²

Seçim Tarihi	:15 Ekim 1961
Nüfus	:27.754.820
İl	:67
Seçim Çevresi	:67
Seçmen / Nüfus Oranı	:% 46,57
Seçim Sistemi	:Çevre Barajlı d'Hont
Kadın Milletvekili (Sayı-Oran)	:3 - % 0,67
Yeni Milletvekili (Sayı-Oran)	:334 - % 74,22
Eski Milletvekili (Sayı-Oran)	:116 - % 25,78

1961 seçimleri Türk siyasi tarihi için önemli seçimlerden biridir. 27 Mayıs Askeri Darbesi sonrası yapılması ve Türkiye'de siyasi ve sosyal noktada birçok gelişmenin yeniden başladığı seçimler olması nedeni ile ayrı bir öneme sahiptir. Geçmişte yapılmış en yakın seçim 1957 seçimleridir. Bu seçimlerde Çevre Barajlı d'hont seçim sistemi uygulanmıştır.

1961 seçimlerine ilişkin veriler aşağıda yer almaktadır.

Türkiye Geneli Seçim Verileri:²¹³

Toplam Sandık	: 56.894
Toplam Seçmen	: 12.925.395
Toplam Kullanılan Oy	: 10.522.716

²¹⁰ Süleyman Genç, **12 Mart'a Nasıl Gelindi**, Ankara, Kasım 1971, s. 17.

²¹¹ Ayrıntılı bilgi için bkz., Hikmet, Bila, **CHP 1919-1999**, Doğan Kitapçılık, İstanbul, 1999.

²¹² Erol Tuncer, **Osmanlı'dan Günümüze Seçimler**, Ankara, 2003, s. 397.

²¹³ Türkiye İstatistik Kurumu, **a.g.e.**, s. 28.

Toplam Geçerli Oy : 10.138.035
 Katılım Oranı : % 81,42
 Milletvekili Sayısı : 450

1961 seçimlerinde seçmen sayısı 12.925.395 olarak belirlenmiştir. Bir önce yapılan 1957 seçimlerinde bu sayı 9.253.949'dur. Seçimlere katılım oranı % 81.42 olarak gerçekleşmiştir. 1957 seçimlerinde bu oran % 76.6 olmuştur. Milletvekili sayısı 450 olarak tespit edilmiştir. 1957 seçimlerinde 610 milletvekili meclise girmiştir. Bu seçimlerde d'hont seçim sistemi uygulanmıştır. 1957 seçimlerinde liste usulü çoğunluk sistemi benimsenmiştir.

Tablo 3.4: 15 Ekim 1961 Milletvekili Genel Seçimi Türkiye Geneli Sonuçları²¹⁴

Partiler	Aldıkları Oy Toplamı	Oy Oranı %	Milletvekili Sayısı
Cumhuriyet Halk Partisi(CHP)	3.724.752	36.74	173
Adalet Parti(AP)	3.527.435	34.80	158
CKMP	1.415.390	13.96	54
YTP	1.391.934	13.73	65
Bağımsızlar	81.732	0.81	-

Seçimlerden birinci parti olarak CHP çıkmıştır. Özellikle seçim sürecinde CHP'nin daha fazla oy alacağı tahmin ediliyordu. CHP ülke genelinde % 36.74 oy almıştır. 1957 seçimlerinde CHP'nin oyu % 41.40 tır. CHP 1957 yılında oy sayısı 3.825.267 iken bu seçimlerde 3.527.435 olarak tespit edilmiştir. Hem oy oranında hem de oy sayısında bir düşüş yaşanmıştır. Darbe sonrası DP'nin kapatılması ve yerine AP'nin kurulması sonucu AP bu seçimlerde % 34.80 oy oranı ile ikinci parti olmuştur. DP'nin 1957'deki oy oranı % 48.6'dır.

Seçim sonuçları tek partinin iktidar olmasına olanak vermiyordu. Türkiye koalisyonlarla ilk kez bu dönemde tanışmıştı. 1961-1965 yılları arasında dört kez koalisyon kuruldu. 15 Ekim 1961 tarihinde yapılmış bu seçimlerde DP çizgisini takip eden siyasi partiler büyük bir zafer kazanmışlardır. 1961 seçimlerinde CHP'nin 173 milletvekiline karşılık, kendisini DP'nin devamı olarak gören Adalet Partisi 158, Yeni Türkiye Partisi 65, Cumhuriyetçi Köylü Partisi 54 milletvekili çıkarmıştır. Bu seçim kamuoyunda, Adnan Menderes'in zaferi olarak yorumlanmış, DP çizgisinin

²¹⁴ Türkiye İstatistik Kurumu, **a.g.e.**, s. 29.

hala büyük bir oy potansiyeline sahip olması orduda büyük bir tedirginliğe neden olmuştur. Bir buçuk yıl kadar önce askerın zoruyla iktidardan uzaklaştırılanları, halk, bir kere daha oy sandığı ile yeniden parlamentoya yollamıştır. Seçim sonucu, o sıralar yabancı gözlemcilerin söylediği gibi, *Adnan Menderes için zafer*, diye nitelendirilebilir.²¹⁵ Yeni hükümeti kurmakla görevlendirilen İsmet İnönü AP ile anlaşarak hükümeti kurmuş ve başbakan olarak çalışmalarına başlamıştır.²¹⁶

Seçimlerin ardından 26 Ekim 1961’de mecliste cumhurbaşkanı seçimleri yapılmış ve sonuçlara göre 607 oy kullanılmış ve 434 oyla Orgeneral Cemal Gürsel cumhurbaşkanı seçilmiştir. Cemal Gürsel sonuçlar açıklandıktan sonra yemin etmiş ve yeni cumhurbaşkanının seçilmesi 101 pare top atılarak kutlanmıştır.²¹⁷

1961 seçimleri Muğla ili sonuçlarına baktığımız zaman şu tabloyla karşılaşırız:

Muğla İli Seçim Genel Sonuçları²¹⁸

Toplam Sandık	:	621
Toplam Seçmen	:	153.088
Toplam Kullanılan Oy	:	125.688
Toplam Geçerli Oy	:	120.619
Katılım Oranı	:	% 82,10
Milletvekili Sayısı	:	5

Seçimlere katılım oranı % 82.10’dur. Türkiye geneli katılım oranı % 81.42’dir. Katılım oranı ülke geneli ile paralellik taşımaktadır. 1957 seçimleri Muğla ili katılım oranı % 80.40’tır. 1957 seçimlerinde toplam seçmen sayısı 137.336 iken bu seçimlerde 153.088 olmuştur. 1957 yılı ilin çıkardığı vekil sayısı 7 iken bu seçimden itibaren 5 olarak belirlenmiştir.

1961 seçimleri Muğla ili Partilerin oy oranları ve Milletvekili dağılımına bakacak olursak:

²¹⁵ Hikmet Özdemir, *Atatürk’ten Günümüze Cumhurbaşkanlığı Seçimleri*, İstanbul, Şubat 2007, s.152.

²¹⁶ *Devrim*, 21 Kasım 1961.

²¹⁷ *Devrim*, 27 Ekim 1961.

²¹⁸ Türkiye İstatistik Kurumu, *a.g.e.*, s. 28.

Tablo 3.5: Muğla İli 1961 Seçimlerinde Oyların Partilere Göre Dağılımı ve Milletvekili Sayıları²¹⁹

<u>S</u>	Partiler	Aldıkları Oy Toplamı	Oy Oranı %	Milletvekili Sayısı
1	AP	71.698	59,44	3
2	CHP	46.398	38,50	2
3	CKMP	2.532	2,10	-
4	YTP	0	0,00	-
5	BAĞ.	0	0,00	-

1961 seçimlerinde Muğla'da en çok oyu AP almıştır. Türkiye geneli CHP az bir farkla birinci olurken Muğla'da durum farklıdır. % 60'a yakın bir oy alan AP ilin beş vekilin üçünü almayı başarmıştır. CHP ilde iki vekil çıkarmıştır. Yaklaşık yirmi beş bin kusur oy fark atarak Türkiye genelinin aksi bir sonuç çıkmıştır.

4. 1961 Seçimleri Sonrası Muğla İline Yapılan Siyasi Ziyaretler ve Yaşanan Bazı Siyasi Gelişmeler

7 Aralık 1962 tarihinde Bayındırlık Bakanı İlyas Seçkin Muğla ilini ziyaret etmiştir. Valilik makamında vatandaşlar ve partililerle görüşmelerde bulunmuştur. Muğlalılara çok büyük müjdelere geldiğini, 1963 senesinde çok büyük yatırımlar yapılacağını, İzmir-Aydın yolunun tamamlanacağını, Dalaman Çayı'nın ıslah edileceğini, köy yol ve içme sularının tamamlanacağını söylemiştir. Konuşmasının ardından çalışmalar için Marmaris'e geçmiştir.²²⁰

10 Ocak 1962 tarihinde Koalisyon Hükümeti Tekel Bakanı Şevket Polatoğlu Muğla ilini ziyaret etmiştir. Akşam saat 18:00'da Vali ve Vilayet Senatörü Mualla Akarca ve Milletvekili Cevdet Oskay ile CHP İl Başkanlığı'nı ziyaret etmiştir. Ardından AP il yöneticilerini ziyaret ettikten sonra, çeşitli temaslarda bulunmuş ilin sorunları ile ilgilenmiş, tütün piyasası hakkında bilgiler vermiştir.²²¹

AP Genel Başkanı Ragıp Gümüşpala ve Parti Genel Sekreteri Şinasi Osman, Vilayet Senatörü Haldun Menteşe, Milletvekili Cevdet Oskay ile birlikte yapacakları Ege gezisine Muğla'dan başlamışlardır. Gümüşpala öncelikle CHP İl Örgütü'nü

²¹⁹ Türkiye İstatistik Kurumu, **a.g.e.**, s. 76.

²²⁰ **Devrim**, 8 Aralık 1962.

²²¹ **Devrim**, 10 Ocak 1962.

ziyaret etmiş, ardından AP Teşkilatı tarafından verilen ziyafete katılmıştır. Şehir Kulübü'ndeki akşam yemeğinde bir araya gelinmiştir.²²²

CHP ile AP arasındaki ilişkiler Mayıs 1962'de 'Af tartışması' ile sertleşmiş ve mayıs ayının sonunda Ortak Koalisyon hükümeti şeklinde devam CHP ve AP hükümeti siyasi anlaşmazlıklar sonucu yıkılmıştır. Yaklaşık yedi ay süren koalisyon AP'nin özellikle af konusu ve temel ekonomik politikalar arasındaki farklılıklar yüzünden sona ermiştir. Cemal Gürsel İsmet İnönü'yü çağırarak hükümeti kurma görevini ona vermiş ve İnönü iki gün izin isteyerek bu görevi üstlenmiştir.²²³ CHP ile AP'nin beraber hükümet kurması ve akabinde İsmet İnönü'nün istifa ederek hükümetin dağılması Muğla'da yayın yapan ve CHP tarafından desteklenen Devrim Gazetesi tarafından çok şiddetli eleştirilmiştir. İlgili yazıda şunlar yer almaktadır: *“CHP AP koalisyon hükümetinin imkânsız olduğunu görmemek için insanın on sene zarfında vatan hudutları içinde yaşamamış olması gerekir, o günleri gören o ıstırapları yaşamış her şahıs bu birleşmenin nasıl imkânsız olduğunu ve bu yoldaki çabaların neticesiz kalacağını ilk günden beri kabul etmiştir. Rengiyle kokusuyla tutumuyla ve itirafları ile 27 Mayıs düşmanı olan kimselerin 27 Mayıs'ı yedinci bir umde olarak benimseyen kimselerle kaynaşabileceğine inanmak haylice safdillik olur.”*²²⁴

Yaklaşık bir ay süren hükümet bunalımı sonrasında İsmet İnönü, bütün muhalif tavırlara rağmen başbakanlığı kabul etmiş ve 25 Haziran 1962'de CKMP, YTP ve bağımsızların oluşturduğu İkinci İnönü Hükümeti'ni açıklayarak tekrardan hükümeti kurmuştur.²²⁵ Fakat yaşanan sıkıntılar, özellikle ara seçimde CKMP ve YTP'nin AP'ye ciddi anlamda oy kazandırması sonucu yaşanan olumsuz gelişmeler, Kennedy'nin ölümü üzerine ABD'de bulunan İsmet İnönü'nün ülkeye döner dönmez istifa etmesine neden olacak ve kabinesi 2 Aralık 1963'te görevden ayrılacaktır.²²⁶

Ardından 9 Aralık'ta toplanan CHP Grubu hükümete katılmama kararı almış ve hükümeti kurma görevi AP Başkanı Ragıp Gümüşpala'ya verilmiştir. Ancak diğer partiler ile anlaşamayan Gümüşpala bu görevi iade etmiş ve iş yine İsmet İnönü'ye

²²² Devrim, 10 Ocak 1962.

²²³ Hikmet Bila, **CHP 1919- 1999**, Ankara, 1999, s. 196.

²²⁴ Devrim, 4 Haziran 1962.

²²⁵ Bila, **a.g.e.**, s. 197.

²²⁶ Bila, **a.g.e.**, s. 205.

düşmüştür. İnönü bağımsızlarla anlaşarak bir hükümet kurmayı başarmıştır.²²⁷ Kıbrıs sorununun yeniden önem kazandığı bu dönemlerde bir an önce bir hükümetin kurulması gerekiyordu.

Muğla ili sorunlarıyla ilgili olarak CHP Milletvekili Şerif Baydur 1 Ağustos 1962'de Başbakan İsmet İnönü'ye bir telgraf çekerek bölgenin isteklerini dile getirmiş ve şöyle demiştir: *“Çok Sayın İnönü, dileklerini dinleyerek ve incelemelerde bulunduğum kasaba ve köylerimizde halkımızın yeni kabinden büyük bir itimatla başarılı işler beklediğini belirtmek isterim. Sünger müstahsili bu yıl çok yüksek kaliteli ve ihraca elverişli mahsul elde etmiştir. Bu günkü fiyat haklı ve layık bir derecede olmadığı için münasip satış zamanını beklemek maksadıyla ziraat bankasından sünger mukabili avans istemektedir. Yeterli finansman bulunmadığı için bu miktar karşılamamaktadır. Birçok tehlike ve çabalar karşılığı sahil kasabalarımızın temel geçim vasıtası ticari muvazenemiz için mühim döviz kaynağı olan bu mahsulün gerektiği günde satılabilmesi için Marmaris, Bodrum, Fethiye mümasili Ziraat Bankası şubelerine münasip miktar daha sünger plasmanı ilavesi hususunda emir ve direktiflerinizi saygılarımla rica ediyorum.”*²²⁸

Bayındırlık Bakanı İlyas Seçkin 8 Aralık 1962 günü Muğla ilini ziyaret etmiştir. Saat 12:00' da Muğla'ya gelmiş, yemek yedikten sonra çeşitli temaslarda bulunmak için Marmaris'e geçmiştir. Akşam tekrar geri dönerek valilikte vatandaşlarla ve partililerle temaslarda bulunmuş, sorulan bazı soruları cevaplandırmış, Muğlalılara çok büyük müjdeler vermiş, İzmir yolunun iyi hale getirileceğini, Dalaman Çayı'nın ıslah edileceğini, köylerin yol ve içme sularının karşılanacağını söylemiştir. Geceyi akrabası olan CHP İl Başkanı Sadi Pencap'ın evinde geçirerek ertesi gün İzmir'e hareket etmiştir.²²⁹

5. 1965 Seçimleri ve Muğla

5.1. Siyasi Partilerin Seçim Hazırlıkları ve Muğla'da Milletvekili Adaylarının Belirlenmesi

1965 seçimlerine doğru gidilirken siyasi hayatta değişimler yaşanmaya başlanmış, ülke genelindeki bu hareketlilik Muğla'ya da yansımıştır.

²²⁷ Bila, a.g.e., s. 207.

²²⁸ Devrim, 2 Ağustos 1962.

²²⁹ Devrim, 8 Aralık 1962.

10 Ekim seçimlerinde AP'den 14 kişi Muğla'dan aday olabilmek için aday evraklarını teslim etmişlerdir. İlin 5 milletvekili hakkı bulunmaktadır. Görüldüğü üzere AP'de bir aday bolluğu yaşanmaktadır. Bu isimler: Haluk Özsoy (İl Başkanı), Hasan Gözenç (Emekli Albay), İlhan Tekinalap (Milletvekili), Hamza Sadi Özbek (Madenci), Behzat Sarıhan (Doktor), Asım Kestepeli (Avukat), İsmail Harımcı (Arzuhalci), Muzaffer Özütok (Tüccar), Mehmet Menteşe (Avukat), İzzet Oktay (Ulaştırma Bakanı Özel Kalem Müdürü), İlyas Karagöz (İşçi Sigortaları Müdürü), Adnan Akarca (Milletvekili), Tahir Birlik (Ziraat Bankası Müfettişi), Fevzi Çağırğan (Avukat)²³⁰.

CHP'de ise adaylık için yönetim kuruluna 6 kişi gerekli işlemleri yaparak başvurmuştur. Bu isimler: Turan Şahin (Eski Vekil, Tarım Bakanı), Seyfi Sadi Pencap (Doktor, CHP İl Başkanı), Reşat Titiz (İktisatçı, Bakanlık Fen İşleri Müdürü), Hilmi Baydur (Eczacı, Muğla Vekili), Rıza Dönmez (Öğretmen, Bakanlık Şube Müdürü), Mehmet Yükselen (Tüccar, İl Daimi Encümen üyesi).²³¹

Yaklaşan seçimler öncesi Muğla'da siyasi hayat oldukça hareketli geçmiştir. Partilerin adayları seçim çalışmalarına erken başlamışlar ve köy köy dolaşarak kendilerine ve partilerine oy istemişlerdir. Seçim sürecinde zaman zaman yaşanan tatsız olaylar incelediğimiz gazete haberlerine de yansımıştır. İlgili haberden birine göre; Datça ilçesinde seçim çalışmalarında bulunan AP adayları Adnan Akarca ve partililerin Cumalı Köyü'ndeki bir toplantıları sırasında CHP'li olduğu sanılan Yılmaz Selçuk isimli bir şahıs ile münakaşaya girdikleri, olayın kısa zamanda kavgaya dönüşerek şahsın partililer tarafından dövüldüğü ve arkasından jandarma tarafından kavgaya karışan kişilerin gözaltına alındığı vakidir. Yılmaz Selçuk olaydan sonra evine gitmiş ve bir süre sonra kendini asmış bir vaziyette bulunmuştur. Bu hadise seçim çalışmalarında olumsuz bir havanın esmesine yol açmıştır.²³²

Seçimler o kadar hareketli geçmiştir ki yerel gazeteler Ankara'da konuşulan ve tartışılan haberleri manşetlerine taşımışlar ve halka iletmeye çalışmışlardır. Muğla'da yayınlanan Devrim Gazetesi'nin 6 Ekim 1965 Çarşamba günkü nüshasında Süleyman Demirel'in Mason olduğu, bunu kanıtlayan belgelerle yayımlanarak siyasi

²³⁰ **Devrim**, 16 Ağustos 1965.

²³¹ **Devrim**, 10 Ağustos 1965.

²³² **Devrim**, 30 Eylül 1965.

anlamda bir hareketlilik oluşturulmaya çalışılmıştır.²³³ Gazeteninim bu haberinden sonra ilgili gazete Muğla Sulh Ceza Mahkemesi'nin kararı ile toplatılmıştır.²³⁴

AP Muğla Senatörü Mualla Akarca AP'den istifa ederek CHP'ye katılmıştır. Bu değişim tüm ülkede olduğu gibi Muğla ilinde de oldukça çok konuşulmuştur. Mualla Akarca CHP'ye katıldıktan sonra yapmış olduğu parti toplantısında bu durumu şöyle açıklamıştır: *“Huzurunuzda ilk defa bulunmuş olmanın heyecanı içindeyim. Arkadaşlarım bilirsiniz ki politika hayatında bir kişinin parti değiştirmesi büyük bir sarsıntıdır. Fakat AP'den ayrılıp CHP katıldığım için yurdun büyük bir tarafından, Ege Bölgesi'nden özellikle seçim Bölgem olan Muğla'dan yüzlerce tebrik telgrafi aldım. Bu gösteriyor ki aldığım kararım ne kadar doğru olmuş. AP ayrılma nedenim meclise geldiğim günden beri daima bir fikri anlaşmazlık ve mücadele halinde oldum. Değişik zamanlarda çeşitlice ciddi sebeplerden haysiyet kuruluna verildim ve cezalar aldım. Anlaşamadığım bu zihniyet memleket meselelerini ön plana almaktan çok muayyen bir topluluğun menfaatlerini gözetmek, onların telkinleri ile hareket etmektedir. AP'de çeşitli fikirler çelişmektedir, mücadele vardır parti istikametini kaybetmiştir. Belki de en mühim olanı partinin esaslı tecrübeli, bilgili memleket gerçeklerini bilen bir liderden yoksun oluşudur. AP içinde memlekete hizmet etme fikrinden olan birinin iş görmesi imkânsızdır. CHP'ye katılma nedenim ise rejimin teminatçısı ve reformların takipçisi oluşudur. CHP'yi Atatürk inkılaplarının koruyucusu sağ ve sol akımlara karşı bir teminat olduğu için seçtim.”*²³⁵

5.2. 1965 Seçimlerinin Yapılması

Türkiye 1965 seçimine girerken siyasal hayatta yeni aktörler de görülmeye başlanmıştır. Ragıp Gümüşpala'nın vefatı nedeniyle AP'nin başına 1964 yılında bürokrat kökenli genç bir isim olan Süleyman Demirel gelmiştir.²³⁶ CHP'de ise ideolojik anlamda bir takım değişimler baş göstermiş, Bülent Ecevit'in İsmet İnönü'den aldığı destekle yıldızı günden güne parlamaktadır. Ayrıca bu seçimlere

²³³ Devrim, 6 Ekim 1965.

²³⁴ Devrim, 7 Ekim 1965.

²³⁵ Devrim, 19 Temmuz 1965.

²³⁶ Sedef, Bulut, **Muhtıra Sonrası Demokratikleşme Hareketine Örnek Model Olarak 1973 Seçimleri**, Ankara, 2007, s. 126.

Türkiye tarihinde resmen Marksist ideolojiyi parlamentoya taşıyacak olan TİP katılmaktadır. Sendikacılar tarafından kurulan partinin başına bir müddet sonra akademisyen olan Anayasa Hukukçusu Mehmet Ali Aybar geçmiştir. Seçime girerken ülkede dördüncü koalisyon hükümeti iktidarın başındaydı. Üç kez İnönü'nün başkanlığında denenen koalisyon hükümetleri varlığını sürdürememiş, son olarak yerine Bağımsız Cumhuriyet Senatosu Üyesi Suat Hayri Ürgüplü'nün başbakanlığı altında bir koalisyon hükümeti geçmiştir.²³⁷

5.3. 1965 Seçim Sonuçları

CKMP'den kopanların 1962'de Millet Partisi'ni kurmaları ile CKMP'nin liderliğine Ahmet Oğuz getirilmiş, fakat İkinci İnönü Hükümeti'ne destek olduğu halde CKMP'de sular durulmamıştır. Özellikle yurtdışından gelerek CKMP'ye katılan Ondörtlülerden Alparslan Türkeş ve arkadaşları partide depresyon yaratmıştır. Ahmet Oğuz istifa etmiş ve yerine eski yöneticilerden Ahmet Tahtakılıç geçmek istemiştir. Ancak, bu sırada Alparslan Türkeş de adaylığa soyunmuş ve başkanlığı kazanmıştır, artık CKMP'de seçime giderken yeni bir lider kadrosu vardır.²³⁸

AP, 1965 seçimine, kırgınlıkların, küskünlüklerin, itimatsızlıkların açmış olduğu derin yaraları düşünerek, seçim beyannamesine “*Vatan İçin Elele Verelim*” başlığını vererek başlamıştır.²³⁹

1965 seçiminin hemen öncesinde, ortanın solu politikası İnönü tarafından dile getirilmiştir. 25 Temmuz 1965'te İsmet İnönü Beşiktaş İlçe Merkezi'ndeki bir parti meclisi toplantısında ortanın solunu tarif etmiştir. Bu ortanın solunun bir parti organında ilk kez dile getirilişidir. İnönü, burada, *CHP'nin partiler yelpazesindeki yerinin ortanın solunda olduğunu*, söylemiştir.²⁴⁰ 1965 seçimleri bu siyasi atmosferde gerçekleşmiştir. Seçim verilerine bakacak olursak:

10 Ekim 1965 Milletvekili Genel Seçimi Bilgileri ²⁴¹

Seçim Tarihi : 10 Ekim 1965

²³⁷ İhsan Karlı, **a.g.e.**, s. 103.

²³⁸ Karlı, **a.g.e.**, s. 106.

²³⁹ Süleyman Demirel, **1973'e Bakarken**, Ankara, 1973, s. 9

²⁴⁰ Gülsüm Tütüncü Esmer, **CHP: 1965- 1980 Türk Siyasal Yaşamında Ortanın Solu**, Antalya, Ekim 2006, s. 59, 60.

²⁴¹ Tuncer, **a.g.e.**, s. 388.

Nüfus	: 31.391.421
İl	: 67
Seçim Çevresi	: 67
Seçmen / Nüfus Oranı	: % 43,58
Seçim Sistemi	: Milli Bakiye
Kadın Milletvekili (Sayı-Oran)	: 8 - % 1,78
Yeni Milletvekili (Sayı-Oran)	: 276 - % 61,33
Eski Milletvekili (Sayı-Oran)	: 174 - % 38,67

10 Ekim 1965 seçimleri milli bakiye sistemi ile yapılmıştır.1961 seçimleri d'hont nisbi temsil sistemi ile yapılmıştır. Bu seçim öncesi ilk kez siyasal partiler yasası çıkarılmış ve ilk kez 16 Şubat 1965'te çıkarılan bir kanunla bu seçim sistemi benimsenmiştir. Bu yasa küçük partilerin meclise girmelerine olanak sağlamıştır.

10 Ekim 1965 Milletvekili Seçimi Türkiye Geneli Sonuçları²⁴²

Toplam Seçmen	: 13.679.753
Toplam Kullanılan Oy	: 9.748.678
Toplam Geçerli Oy	: 9.307.563
Katılım Oranı	: % 71,26
Milletvekili Sayısı	: 450

1965 seçimleri katılım oranının oldukça düşük olduğu seçimlerden biri olmuştur. Bunda ülke geneli yaşanan siyasi gelişmeler ve seçmenin ülke gidişatından ve partilerden çok umutlu olmayışı etkili olmuştur. Katılım oranı % 71.26 olarak gerçekleşmiştir. Bu oran 1961 seçimlerinde % 81.42'dir. 1957 seçimlerinde ise % 76.61 olarak gerçekleşmiştir. Milletvekili sayısı 450 olarak belirlenmiştir.

²⁴² Türkiye İstatistik Kurumu, **Milletvekili Genel Seçimleri**, s.76.

Tablo 3.6: 10 Ekim 1965 Milletvekili Genel Seçimi Türkiye Geneli Sonuçları ²⁴³

S.	Partiler	Aldıkları Oy Toplamı	Oy Oranı %	Milletvekili Sayısı
1	AP	4.921.235	52,87	240
2	CHP	2.675.785	28,75	134
3	MP	582.704	6,30	31
4	YTP	346.514	3,72	19
5	BAĞ.	296.528	3,19	1
6	TİP	276.101	2,97	14
7	CKMP	208.696	2,24	11
	Toplam	9.307.563		450

10 Ekim 1965 seçimlerinde AP birinci parti olmuştur. Seçime 6 siyasi parti katılmıştır. AP 240 vekil, CHP 134 vekil, MP 31 vekil, YTP 19, TİP 14, CKMP 11 vekil meclise göndermiştir. 1961 seçimlerinde CHP % 36.74 oy oranı ile birinci parti olmuşken bu seçimlerde % 28.75 oy oranı ile ikinci parti durumuna düşmüştür. AP 1961 seçimlerinde % 34.80 oy almışken bu seçimlerde oy oranını % 52.87'ye çıkarmıştır. Yine 1961 seçimlerinde % 13.73 oy alan CKMP bu seçimlerde oy oranını % 2.24 düşürmüştür. Benzer sonuç YTP için de geçerlidir. Partinin 1961 seçimleri oy oranı % 13.73 iken bu seçimde oy oranı % 3.72 olarak gerçekleşmiştir.

Bu seçimlerde ilk kez bir sosyalist parti olan TİP seçim sistemi gereği 14 vekilini meclise göndermeyi başarmıştır. Ülke genelinde yapılan seçimler sabah saat 08:00' de başlamış ve akşam saat 17:00'da tamamlanmıştır. Saat 21:00'dan itibaren de radyo vasıtasıyla halka duyurulmaya başlanmıştır. Genellikle bütün yurttaki seçimlere katılım oranı oldukça az olmuştur. Seçim sonuçları Süleyman Demirel için bir zafer niteliği taşımıştır. Demirel genel başkan olduktan kısa bir süre sonra oyların yarısından fazlasını alarak tek başına iktidara gelmiştir.²⁴⁴

1965 seçimleri Muğla sonuçlarına baktığımız zaman durum şöyledir:

Muğla İli 1965 Genel Seçim Sonuçları:²⁴⁵

Toplam Seçmen	: 161.739
Toplam Kullanılan Oy	: 114.225
Toplam Geçerli Oy	: 109.471

²⁴³ Türkiye İstatistik Kurumu, **Milletvekili Genel Seçimleri, a.g.e.**, s. 28.

²⁴⁴ **Devrim**, 11 Ekim 1965.

²⁴⁵ Türkiye İstatistik Kurumu, **a.g.e.**, s. 28.

Katılım Oranı : % 70,62

Milletvekili Sayısı : 5

1965 seçimine Muğla ili katılımı % 70.62 olarak gerçekleşmiştir. Seçime katılım ülke geneli ile paralellik göstermektedir. 1961 seçimleri il geneli katılım oranı % 82.10 iken bu seçimlere katılım oranı düşük olmuştur. İlin milletvekili sayısı 6'dır. 1965 seçimleri Muğla ili sonuçlarına baktığımız zaman tablo şöyledir:

Tablo 3.7: Muğla İli 1965 Seçimlerinde Oyların Partilere Göre Dağılımı ve Milletvekili Sayıları²⁴⁶

S.	Partiler	Aldıkları Oy Toplamı	Oy Oranı %	Milletvekili Sayısı
1	AP	67.805	61,94	3
2	CHP	35.586	32,51	2
3	TİP	3.021	2,76	-
4	CKMP	2.889	2,64	-
5	BAĞ.	170	0,16	-
6	MP	0	0,00	-
7	YTP	0	0,00	-

Yapılan seçimlerde tüm Türkiye'de olduğu gibi Muğla ilinde de katılım oranı az olmuştur. AP ülke genelinde olduğu gibi Muğla ilinde de birinci parti olarak seçimi tamamlamıştır. Sonuçlara göre AP 3 vekil, CHP 1 vekil çıkarmıştır. 10 Ekim 1965 seçimi, milli bakiye (milli artık) sistemine göre yapılmıştır. Bu yüzden milli bakiye sisteminde kalan bir vekil de daha sonra CHP'ye yazılacaktır. Böylece CHP vekil sayısı iki olacaktır. Sonuçlara göre Muğla milletvekilleri AP'den Adnan Akarca, İlhan Tekinalp, İzzet Oktay, CHP'den ise Turan Şahin ve Sadi Pencap olacaktır.²⁴⁷

Seçimlerin ardından Süleyman Demirel liderliğinde birinci parti plan ve hükümeti kurma görevini üstlenen AP hemen çalışmalara başlamıştır. Süleyman Demirel başbakanlığında hükümet kurulmuştur. Muğla ili AP Senatörü Haldun Menteşoğlu İmar ve İskân Bakanı olarak kabinede yerini almıştır.²⁴⁸

²⁴⁶ Türkiye İstatistik Kurumu, **a.g.e.**, s. 76.

²⁴⁷ **Devrim**, 16 Ekim 1965.

²⁴⁸ **Devrim**, 20 Ekim 1965.

6. 1965 Seçimleri Sonrası Muğla İline Yapılan Siyasi Ziyaretler

Muğla ili senatörü İmar ve İskân Bakanı olarak Haldun Menteşoğlu 30 Ocak 1968 yılında Muğla'ya bir ziyarette bulunmuştur. Bakanı Vali Hasan Basa, Aydın sınırında karşılamıştır. Haldun Menteşoğlu geliş nedenini, *tütün alımı hareketini izlemek, bakanlığım ile ilgili temaslarda bulunmak için gelmiş bulunuyorum*, diyerek açıklamıştır. Ula, Köyceğiz ve Yatağan ilçelerinde incelemelerde bulunduktan sonra şehirden ayrılmıştır.²⁴⁹

Gümrük ve Tekel Bakanı İbrahim Tekin de 31 Ocak 1968 tarihinde Muğla iline bir ziyaret gerçekleştirmiştir. Konuşmasında, *tekelin tütün alımına devam edeceğine dair söylentilere kulak verilmemesi gerektiğini, paraları ve depoları yoktur, diye çıkarılan dedikodulara asla itimat edilmemesi gerektiğini, üreticinin sonuna kadar destekleneceğini*, belirtmiştir. Bazı üreticilerin gekelin taban tütün ile kıraç tütünü aynı fiyat ile aldığını söylemesi üzerine bakan, *hiçbir zaman taban tütünü ile kıraç tütünü fiyatlarının bir olmayacağını*, beyan etmiştir. *Şikâyetlerinizi ilgili yerlere yapınız*, diyerek üreticiye destek vermiştir.²⁵⁰

7. 1968 Muğla Yerel Seçimleri

2 Haziran 1968 tarihinde yapılacak olan yerel seçim çalışmaları Muğla ilinde erken başlamıştır. Belediye seçimlerine AP, CHP, MP, GP, TİP katılma kararı almıştır. Adaylık için müracaat edenlerin ön seçimleri parti delegeleri tarafından yapılacaktır. 27 Nisan 1968'de yapılan ön seçimlerde AP'den Haluk Özsoy (Belediye Başkanı), CHP'den Ragıp Gökyar, GP' Hayrettin Kutlay aday olarak belirlenmiştir.²⁵¹

Genel Meclis adayları ise AP'den Hüseyin Nizamoğlu, Memduh Özsoy, Mehmet Kökçü, CHP'den Müştak Hüküamoğlu, Sabri Dinçer, Hamdi Meral olarak belirlenmiştir.²⁵²

Yapılan seçimlerde İmar ve İskân Bakanı Haldun Menteşoğlu'nun parti seçimlerine müdahale ettiği ve sonuçları etkilemeye yönelik girişimlerde bulunduğu söylentileri ortaya çıkmış ve bu rakip partiler özellikle CHP İl Örgütü tarafından

²⁴⁹ **Devrim**, 30 Ocak 1968.

²⁵⁰ **Devrim**, 31 Ocak 1968.

²⁵¹ **Devrim**, 3 Nisan 1968.

²⁵² **Devrim**, 30 Nisan 1968.

siyasi malzeme olarak kullanılmıştır. Bu süreç sonrasında AP Muğla il ve ilçelerinde istifalar yaşanmıştır.²⁵³

2 Haziran 1968 tarihinde yapılan belediye seçimlerinden AP adayı Haluk Özsoy seçilmiştir.

AP adayı: Haluk Özsoy: 2271

CHP adayı Ragıp Gökyar: 2021

GP adayı Hayrettin Kutlay: 335

Bağımsız aday Numan Deliuzun: 56 oy almıştır.

Belediye Meclisi seçimlerinde ise AP 1974, CHP 1775, GP ise 321 oy almışlardır. Bu sonuçlara göre Muğla Belediye Meclisi'ne AP'den 12, CHP'den 10 ve GP'den 1 üye girmeyi başarmışlardır. Bu sonuçlara göre Muğla Belediye Başkanlığı'nı AP adayı Haluk Özsoy yeniden kazanmıştır.

Yine ilçelerde ise Fethiye, Datça, Ula, Yatağan, Milas, Bodrum'da AP adayları Köyceğiz'de ise CHP adayı seçimi kazanmıştır. Böylelikle AP bölgede büyük bir başarıya imza atmıştır.²⁵⁴

8. 1968 Muğla Yerel Seçimleri Sonrası Muğla İline Yapılan Siyasi Ziyaretler ve Yaşanan Bazı Gelişmeler

İçişleri Bakanı Faruk Sükan 9 Temmuz 1968 tarihinde Muğla iline bir gezi yapmıştır. Vali Hasan Basa tarafından karşılanan bakan, Gökova ve Marmaris'te ziyaretlerde bulunmuş, sahil güvenlik botu ile kıyılarımızda incelemeler yapmıştır. Bir hafta Marmaris'te kaldıktan sonra Ankara'ya döneceği bildirilmiştir.²⁵⁵

Fethiye'de Günlükbaşı Beldesi Belediye Başkanı Selim Günday silahlı kişiler tarafından sokak ortasında vurulmuştur. Ağır yaralanan belediye başkanı Fethiye Devlet Hastanesi'ne kaldırılmış, tedavi altına alınmıştır. Gece saat 20:00 civarlarında İzmir'den gelen askeri helikopterle İzmir'de bir hastaneye götürülmek üzere yola çıkarılan Selim Günday'ı taşıyan helikopter Muğla ilini geçtikten sonra Bayır Mevkii'nde arızalanmış, iniş yaparak tamir edilmiş ve havalandıktan kısa bir

²⁵³ **Devrim**, 4 Mayıs 1968.

²⁵⁴ **Devrim**, 4 Haziran 1968.

²⁵⁵ **Devrim**, 9 Temmuz 1968.

süre sonra havada infilak etmiştir. Belediye başkanının da içinde bulundu beş kişi hayatını kaybetmiştir.²⁵⁶

Milli Eğitim Bakanı İlhami Ertem 20 Eylül 1968 tarihinde Muğla iline bir gezi yapmıştır. Halk Eğitim Merkezi'nde Milli Eğitim ilgilileri ve öğretmenlerin katıldığı bir toplantı düzenlenmiştir. İlçelerde tetkiklerde bulunmuştur.²⁵⁷

AP Muğla İl Kongresi 9 Kasım 1968 tarihinde yapılmıştır. Zeybek Sineması'nda yapılan kongre oldukça hareketli ve çekişmeli geçmiştir. İmar ve İskân Bakanı'nın da katıldığı kongrede il başkanlığı ve yönetim kurulu üyeleri belirlenmiştir.²⁵⁸

Muğla ilinde yaşanmış ilginç bir olay daha karşımıza çıkmaktadır. CHP Muğla il Örgütü tarafından bir bildiri yayınlanmıştır. Bildiri şu şekildedir:

“CHP İl Başkanlığı'ndan;

Muğla müftüsünün bazı öğretmen arkadaşları ile birlikte Ramazan Bayramı'nın ikinci günü Bayır Köyü'nde Milliyetçiler Birliği'nin yaptığı toplantıda vatandaşların dini duygularını istismar ederek, din propagandası namı adı altında Atatürk inkılaplarını hiçe sayan konuşmalar yaptığı, bu yüzden toplantının yapıldığı kahvede olaylar yaşandığı müşahede edilmiştir. Muğla müftüsünün köy köy dolaşarak memurluk vazifesi ile bağdaşmayacak şekilde vatandaşlar arasında haklı tepki yapacak konuşmaları hiçbir şekilde doğru görülmemektedir. Müftünün vazife icabı din adamı olarak cami duvarı dışında yaptığı bu konuşmaları Müslümanlığın temeli olan halkı birleştirici ve doğru yola sevk edici gayesinden uzaklaşması sebebiyle suç niteliği taşımasından dolayıyla hadise mahallinde zabıt tutulmuş ve gerekli yerlere verilmiştir. Bayırda konuşmacılardan Rabi Savaşır'ın, içimizde memleketimizi yıkmak isteyen komünistler mevcuttur, bunlar kimlerdir biliyor musunuz, solculardır, demesi üzerine dinleyicilerden bazı vatandaşlar, biz ortanın solundayız, bu sözünüzle ortanın solunu kastediyorsunuz, bizlere mi komünist demek istiyorsunuz, diyerek tepki vermişlerdir. Bunun üzerine kahvede tatsızlıklar yaşanmıştır.”

²⁵⁶ **Devrim**, 10 Ağustos 1968.

²⁵⁷ **Devrim**, 20 Eylül 1968.

²⁵⁸ **Devrim**, 9 Kasım 1968.

CHP İl Örgütü müftününün bu tür faaliyetlerde bulunmaması gerektiğini yazılı ve sözlü olarak uzun bir süre gündemde tutmuştur.²⁵⁹

Muğla'da faaliyet gösteren CHP, AP, CKMP, MHP, TİP'den sonra Birlik Partisi kurulmuştur. Partinin kuruculuğunu Bağımsız Belediye Başkanı Adayı Numan Deliuuzun üstlenmiştir. Sekreter üyeliğe Özcan Nevres, Muhasip üyeliğe Halil Arslan diğer üyeliklere ise Hasan Ada, Talih Gökoğlu, Yüksel Sarıgül, Kazım Dayıoğlu, Kamil Künaroğlu, Asım Künerci, Mustafa Çetin getirilmiştir.

9. 1969 Seçimleri ve Muğla

9.1. Siyasi Partilerin Seçim Hazırlıkları ve Muğla'da Milletvekili

Adaylarının Belirlenmesi

12 Ekim 1969 genel seçimleri ülke genelinde oldukça hararetli bir şekilde başlamıştır. Özellikle AP ile CHP arasında zaman zaman sert tartışmaların yaşandığı bir seçim süreci yaşanmıştır. Ülke genelinde yaşanan bu sert tartışmalar Muğla'ya da yansımış ve gazete haberlerine konu olmuştur. Bu seçimlerde en çok öne çıkan din teması olmuştur. AP, CHP'yi dinsizlikle; CHP, ise AP'yi din istismarı yapmakla suçlamıştır.

Seçimler öncesi partiler adaylarını belirlemeye başlamıştır. Muğla ilinde CHP' den 7 isim yapılacak olan ön seçimler için adaylıklarını açıklamışlardır. Bu isimler; Sadi Pencap, Fevzi Özer, Erdal Birgili, Mualla Akarca, Ali Döğeri, Halil Dere, Rıza Dönmez'dir. Yapılan ön seçimler sonucu listeye CHP'den Mualla Akarca, Ali Döğeri, Rıza Dönmez, Fevzi Özer, Halil Dere, AP den ise Oktay, Buldanlı, Akarca, Ünal, Tekinalp girmişlerdir. Bu isimlerle CHP ve AP halkın karşısına çıkmıştır.²⁶⁰

9.2. 1969 Seçimlerinin Yapılması

12 Ekim 1969 Milletvekili Genel Seçimi Bilgileri²⁶¹

Seçim Tarihi	: 12 Ekim 1969
Nüfus	: 34.443.000
İl	: 67

²⁵⁹ Devrim, 5 Ocak 1969.

²⁶⁰ Devrim, 1 Eylül 1969.

²⁶¹ Tuncer, a.g.e., s. 389.

Seçim Çevresi	:67
Seçmen / Nüfus Oranı	:% 42,94
Seçim Sistemi	:Barajsızd'Hondt
Kadın Milletvekili (Sayı-Oran)	:5 - % 1,11
Yeni Milletvekili (Sayı-Oran)	:271 - % 60,22
Eski Milletvekili (Sayı-Oran)	:179 - % 39,78

1969 seçimleri öncesi Türkiye'de seçim sistemi değiştirilmiş, Adalet Partisi milli bakiye sistemini yürürlükten kaldırıp, yerine 1961'de uygulanan bölge barajlı d'Hondt sistemini getirmiştir. Anayasa Mahkemesi serbestlik ilkesini zedelediği gerekçesiyle baraj uygulamasını iptal edince seçimlere barajsız d'Hondt sistemiyle gidilmiştir.

9.3. 1969 Seçim Sonuçları

1969 seçimleri ülke geneli sonuçları aşağıda verildiği gibidir.

Türkiye Geneli Seçim Sonuçları ²⁶²

Toplam Seçmen	: 14.788.552
Toplam Kullanılan Oy	: 9.516.035
Toplam Geçerli Oy	: 9.086.296
Katılım Oranı	:% 64,35
Milletvekili Sayısı	: 450

Seçimlere katılım oranı % 64.35 olmuştur. Bu seçim en az katılımın gerçekleştiği seçimdir. Bu durumun oluşmasında seçmenin partiler arası kavgaları ve gergin seçim atmosferinden olumsuz etkilenmesi etkili olmuştur. 1950'den bu yana böyle bir durum yaşanmamıştır. Düşük katılıma neden olarak Celal Bayar'ın AP'yi boykot çağrısı ve 1964'ten beri bir yıl dışında her yıl seçim yapılması gösterilmektedir.

²⁶² Türkiye İstatistik Kurumu, **Milletvekili Seçimleri**, s. 28.

Tablo 3.8: 12 Ekim 1969 Milletvekili Genel Seçimi Türkiye Geneli Sonuçları ²⁶³

S.	Partiler	Aldıkları Oy Toplamı	Oy Oranı %	Milletvekili Sayısı
1	AP	4.229.712	46,60	256
2	CHP	2.487.006	27,40	143
3	CGP	597.818	6,58	15
4	BAĞ.	511.023	5,62	13
5	MP	292.961	3,22	6
6	MHP	275.091	3,03	1
7	BP	254.695	2,80	8
8	TİP	243.631	2,68	2
9	YTP	197.929	2,18	6
	Toplam	9.516.035	100	450

12 Ekim 1969 seçimleri daha öncede vurguladığımız gibi katılım oranı en düşük seçimlerdir. Bu seçimlerde AP %46.60 oy oranı ile birinci parti olmuş ve 256 milletvekili çıkarmıştır. AP 1965 seçimlerinde % 52.87 oy oranına ve 240 vekile sahip olmuştu. CHP % 27.40 oy oranı ile ikinci sırada yer almıştır. Çıkardığı milletvekili sayısı 143'tür. CHP 1965 seçimlerinde 28.75 oy oranına ve 134 vekile sahip olmuştur. CHP'den ayrılanlar tarafından kurulan Güven Partisi beklenen oyu alamamıştır. Meclise 15 vekil göndermiştir. Bu seçim en fazla partinin meclise girdiği seçim olma özelliğini de haizdir.

Bu seçimlerde MHP seçimlere katılmış ve % 3.03 oy almıştır. Alparslan Türkeş liderliğindeki partinin geçmişi DP'den kopanlar tarafından kurulan MP ve daha sonra ismini değiştiren CKMP'dir. Siyasi varlığını 1960 Darbesi sonrası korumayı başarmıştır. ²⁶⁴Alparslan Türkeş 1964 yıllarında bir parti kurma yoluna gitmiş; fakat başarılı olmayınca CKMP'ye katılmıştır. Özellikle parti tabanı ile yakın ilişkiler kuran Türkeş Ağustos'ta partinin genel başkanı seçilmeyi başarmıştır.

Kısa sürede hızlı değişimler yaşanmıştır. 8-9 Şubat 1969'da Adana'da toplanan kongrede partinin adı Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) olarak

²⁶³ Türkiye İstatistik Kurumu, **a.g.e.**, s. 28.

²⁶⁴ Ayrıntılı bilgi için bkz. Cemal Anadol, **Alparslan Türkeş: Olaylar, Belgeler, Hatıralar ve MHP**, İstanbul, 1995, s. 121

değiştirilmiştir. Aynı kongrede sembolü olarak kırmızı zemin üzerinde beyaz renkte ‘üç hilal’ kabul edilmiştir.²⁶⁵

1969 Seçimleri Muğla ili sonuçlarına baktığımız zaman:

Muğla İli Genel Seçim Sonuçları²⁶⁶

Toplam Seçmen	: 173.263
Toplam Kullanılan Oy	: 113.274
Toplam Geçerli Oy	: 108.932
Katılım Oranı	: % 65,38
Milletvekili Sayısı	: 5

1969 seçimleri katılım oranı % 65.38 olmuştur. Katılım oranı ülke geneli ile benzerlik taşımaktadır. Daha önce yapılan 1965 seçimleri katılım oranı % 71.26 olarak gerçekleşmiştir. İlin milletvekili sayısı 5'tir.

Tablo 3.9: Muğla İli 12 Ekim 1969 Seçimlerinde Oyların Partilere Göre Dağılımı ve Milletvekili Sayıları²⁶⁷

S.	Partiler	Aldıkları Oy Toplamı	Oy Oranı %	Milletvekili Sayısı
1	AP	61.482	56,44	3
2	CHP	32.340	29,70	2
3	CGP	8.983	8,30	-
4	MHP	1.767	1,62	-
5	TİP	1.766	1,62	-
6	BP	1.240	1,14	-
7	MP	823	0,76	-
8	YTP	530	0,49	-
9	BAĞ.	1	0,00	-
	Toplam	108.932		5

12 Ekim 1969 tarihinde yapılan milletvekili genel seçimleri tüm yurttaki olduğu gibi Muğla ilinde de sorunsuz bir şekilde tamamlanmıştır. Seçimlere katılım oranı diğer seçimlere oranla düşük olmuştur. Muğla gazetelerinde katılım oranının düşük

²⁶⁵ Karlı, a.g.e., s. 121.

²⁶⁶ Türkiye İstatistik Kurumu, a.g.e., s. 28.

²⁶⁷ Türkiye İstatistik Kurumu, a.g.e., s. 76.

olması nedeni olarak, *Muğla ilinde halkın Karabağlar'da bulunması ve iş zamanı olması nedeniyle katılım oranı düşük olmuştur*, şeklinde değerlendirilmiştir. AP Türkiye genelinde olduğu gibi Muğla ilinde de birinci parti olarak seçimlerden galip çıkmış ve 5 vekilin 3'ü AP'den 2'si de CHP'den seçimleri kazanmıştır.²⁶⁸ AP ülke genelinde % 46.60 oy almışken bu oran Muğla ilinde % 56.44 olarak gerçekleşmiştir.

12 Ekim 1969 tarihinde yapılan seçim sonuçlarına göre Muğla milletvekilleri şu isimlerden oluşmuştur:

Tablo 3.10: 1969 Seçimleri Muğla İli Milletvekilleri ve Seçildikleri Partiler²⁶⁹

Adı	Soyadı	Partisi
Adnan	Akarca	AP
Mualla	Akarca	CHP
Ahmet	Buldanlı	AP
Ali	Döğerli	CHP
İzzet	Oktay	AP

Sonraki süreçte CHP Muğla Milletvekili Mualla Akarca CHP Kadın Kolları Başkanlığı'na getirilmiştir.²⁷⁰

10. 1969 Seçimleri Sonrası Muğla İline Yapılan Siyasi Ziyaretler ve Yaşanan Bazı Siyasi Gelişmeler

Seçim sonrası AP birinci parti olmasına ve Süleyman Demirel'in hükümeti tek başına kurmasına rağmen bazı olumsuz siyasi gelişmeler yaşanmıştır. Öyle ki parti içindeki bazı tartışmalar partinin bölünme noktasına kadar gelmiş ve istifalar yaşanmıştır. Merkezde yaşanan bu gelişmeler Muğla ilinde de aynı şekilde karşılık bulmuş ve AP'nin önemli isimleri değişik gerekçeler ileri sürerek partiden istifa etmişleridir. İlde önemli delegelerden olan Mehmet Ercan şu şekilde bir istifa dilekçesi yazmıştır:

*“Adalet Partisi’ni istila edip kurucularını uzaklaştırmak isteyenlerle ve program tüzük hükümlerini çiğneyenlerle, millet ve memleketi iyi bir istikbale götürmeyenlerle aynı çatı altında çalışamayacağımdan Adalet Partisi’nden istifa ediyorum.”*²⁷¹

²⁶⁸ Devrim, 15 Ekim 1969.

²⁶⁹ TBMM Albümü (1920–2010); Haziran 2010, C.1, s. 943.

²⁷⁰ Devrim, 29 Kasım 1969.

²⁷¹ Devrim, 24 Mart 1970.

Yine aynı şekilde 1946'dan beri ilimizde DP ve AP ile yakından ilgilenmiş birçok faydası ve desteği olmuş olan Ahmet Sofuoğlu şu şekilde istifa dilekçesi kaleme almıştır:

*“Adalet Partisi'nin milletin dertlerine çare bulamayıp milletin sıkıntısını bir kat daha arttırarak yaşanılmaz hale getirmesinden dolayı istifa ediyorum”.*²⁷²

25 Nisan 1970'de CHP Fethiye Kongresi yapılmış ve kongreye CHP Genel Sekreter Yardımcısı Tufan Güneş, Parti Meclisi ve Merkez Yönetim Kurulu Üyesi Eski Milletvekili Seyfi Sadi Pencap ve Muğlalı İçel Milletvekili Çetin Yılmaz ve Muğla Milletvekili Mualla Akarca katılmıştır. Turan Güneş, *CHP'nin sadece bir muhalefet partisi olmadığını, Türk toplumuna sosyal, ekonomik sorunlarda yön veren ve yaşayan bir varlıktır olduğunu, söylemiştir. AP'nin gençlikle ilgilenmediğini, kendi partilerinin gençlere çok değer verdiğini ve her konuda geçlerin yanında olduklarını* ifade etmiştir.²⁷³

Yine aynı şekilde AP Belediye Meclis Üyesi olan, şehrin tanınmış simalarından Yusuf Kapçak, *AP'nin sözlerinde durmadığını, işçi ve fakir vatandaşlarının dertlerine çare olamadıklarını ve memleketi iyi yönetmediklerini* ifade ederek istifa etmiştir.²⁷⁴

9 Mayıs 1970 tarihinde Muğla'ya İran Şahı Muhammet Rıza Pehlevi, İzmir'de yapılan bölgesel işbirliği toplantısından sonra, Dış İşleri Bakanı İhsan Sabri Çağlayangil ile beraber gelmiş ve Marmaris'te bir gün kaldıktan sonra tekrar Ankara'ya dönmüştür.²⁷⁵

22 Haziran 1970 tarihinde CHP İl Kongresi yapılmıştır. Daha önceden kongreye Genel Sekreter Bülent Ecevit'in katılacağı bildirilmiş; fakat parti meclisi toplantısı olduğu için katılamamıştır. Kongreye Tufan Güneş, Seyfi Sadi Pencap, Ali Döğerli, Mualla Akarca ve bazı illerin milletvekilleri iştirak etmişlerdir. Yapılan seçimlerde il başkanlığına Avukat Faruk Aksoy seçilmiştir. Tufan Güneş kongrede yaptığı konuşmada, *düzenin değişmesi yalnız ülkemize değil tüm insanlığa bir borcumuz olarak lazımdır, diyerek ilginç sözler söylemiştir.*

²⁷² **Devrim**, 26 Mart 1970.

²⁷³ **Devrim**, 28 Nisan 1970.

²⁷⁴ **Devrim**, 27 Mart 1970.

²⁷⁵ **Devrim**, 9 Mayıs 1970.

Genel Sekreter Bülent Ecevit ise kongreye katılmadığı için bir mesaj göndermiştir. Mesajında Türkiye'nin içinde bulunduğu durumu anlatan cümleler yer almıştır: “Özlediğim Muğla’ya gelmeye kararlı idim; fakat Parti Meclisi toplantısı nedeni ile aranızda bulunamıyorum. Muğlalı ülküdaşlarımın beni bağışlamasını isterim. Türkiye bu gün ağır bir bunalım içinde bulunmaktadır. Düzen bozukluğu ekonomimizi bir çıkmaza sokmuş ve sosyal adaletsizlikler tahammül edilmez hale gelmiştir. İktidar aldığı tedbirlerle düzeni daha da bozmaktadır. Zenginleri değil köylüyü fakiri ezecek vergiler buna örnektir. Demirel uygulamış olduğu siyasetle ülkemizde sömürü düzenini tesis etmektedir. Halkı bölerek, birbirine kırdırarak yönetmeye çalışmaktadır. Bu bölücülük Muğla’da eski mezhep kavgalarının yer yer canlanmasına ve başka birçok ilde kanlı cihat çağrılarına yol açmaktadır. Büyük kentlerde gençler birbirini kırmaktadır. Şimdi de işçiler kendi aralarında hasım cephelere bölünmektedirler. Bu arada solcu ve devrimci geçinen bazı halk düşmanı dikta özlemcileri de demokrasiyi çökertebilmek için Demirel ile son zamanlarda elele dolaşmaktadırlar.²⁷⁶

11 Eylül 1970 tarihinde İçişleri Bakanı olan Muğlalı Haldun Menteşoğlu Muğla’yı ziyaret etmiş, AP Merkez İlçe Kongresi’nde bir konuşma yapmıştır. *Çok kazanandan çok, az kazanandan az vergi alacağız ve böylece sosyal adaleti sağlayacağız*, diyerek konuşmasını bitiren Menteşoğlu CHP’lilerce eleştirilmiş, *bu güne kadar kendi söylemlerini kullandıklarını belirterek, CHP söylediği zaman onu komünistlikle suçlayanların bu gün aynı şeyleri söyler duruma geldiklerini, CHP’nin yolunun doğru olduğunu* belirtmişlerdir.

Yine Muğla’da yayınlanan Devrim Gazetesi bu haberi “*AP hizaya geldi*” şeklinde haber yapmıştır.²⁷⁷

Türkiye İşçi Partisi’nin İl Kongresi hiçbir delege ve üye gelmediğinden dolayı yapılamamıştır.²⁷⁸ Muğla’da yayınlanan Devrim Gazetesi’nin 9 Ekim 1970 tarihli haberinde, *Milas’ta AP İlçe Yönetim Kurulu ve Belediye Meclis üyeleri dâhil 730 kişinin partiden istifade ettiği*, yazmaktadır.

AP İlçe İdare Kurul Başkanlığı’na verilen dilekçede, *kurucuları arasında buldukları AP’yi bu gün idare edenlerin partinin kuruluş gayelerine uymadıkları*,

²⁷⁶ Devrim, 23 Haziran 1970.

²⁷⁷ Devrim, 11 Eylül 1970.

²⁷⁸ Devrim, 14 Eylül 1970.

merkeziyetçi dalkavuklar topluluğu haline geldikleri, millî iradenin tecellisine mani oldukları, parlamenter Demirel diktasına gidildiği, bu yüzden parti bünyesinde 1965'ten bu yana sürdürülen ahlak ve fazilet mücadelesinin bu şartlarda yapılamayacağı, ifade edilmiş ve Eski Belediye Başkanı Hasan Nalbantoğlu ve Belediye Meclis üyeleri ve delegelerden oluşan 730 kişinin partiden istifa ettiği ilan edilmiştir.²⁷⁹

14 Ekim 1970 tarihinde AP Muğla İl Kongresi yapılmış, kongreye 4 bakan katılmıştır. Bakanların katılmasına rağmen salonun boş olduğu görülmektedir. Yapılan seçimde il başkanı olarak Halil Tolga seçilmiştir. Yönetim Kurulu'nda Gürkan Tüzün, Cavit Karagöz, Mehmet Şahbudak gibi isimler yer almaktadır.²⁸⁰

31 Ekim 1970 tarihinde Milli Nizam Partisi Genel Başkanı Prof. Dr. Necmettin Erbakan Muğla iline gelmiştir. İlde partinin kurulması ile ilgili olarak çalışmalar yapılmıştır. Konakaltı Muğla Palas Otelinde toplantı yapılmıştır. Saat 21.30 gibi Erbakan ve arkadaşları kahvehanede şehadet parmakları havada *esselamünaleykum*, diyerek halkı selamlamışlar ve konuşmalarına başlamışlardır. Erbakan konuşmasında, *senatoyu kaldıracaklarını, milletvekili sayısını 300'e düşüreceklerini, okullara din dersi koyacaklarını, mevcut üniversitelerin kapatılarak milli üniversiteler kurulacağını,* ifade etmiştir. *İktidara geldiğimizde Fransa tarihini değil, İmam Gazali'nin kitabını okutacağız,* diyerek konuşmasını tamamlamıştır.²⁸¹

Ülke genelinde yaşanan asayiş olaylarına karşı Muğla'da da önlemler alınmış ve Muğla valiliği muhtarlara gönderdiği genelgede İç İşleri Bakanlığı'nın emri ile hazırlanan *Huzur Planı* uygulaması hakkında bilgi vermiştir. Hazırlanan broşürde, *ilerici, devrimci, sosyalist gençlik adı altında bazı şahısların ve kuruluşların köylere gidip köylülere tahrik ettikleri, anarşist hareketlere yönlendikleri, bu konuda dikkatli olunması gerektiği, bu kişilere rastlandığı takdirde haklarında kanuni işlem yapılması* ifade edilmektedir.²⁸²

²⁷⁹ **Devrim**, 9 Ekim 1970.

²⁸⁰ **Devrim**, 14 Ekim 1970.

²⁸¹ **Devrim**, 31 Ekim 1970.

²⁸² **Devrim**, 10 Aralık 1970.

²⁸² **Devrim**, 18 Aralık 1970.

Muğla'da Demokratik Parti İl Teşkilatı 13 Ocak 1971 tarihinde kurulmuştur. Kısa sürede Milas, Ula, Marmaris ilçelerinde örgütlenmiş ve AP'den istifa edenler bu partiye üye olmaya başlamışlardır.²⁸³

Bu tarihlerde Muğla ili yine siyasi olarak hareketli günler yaşamakta ve Yatağan'da AP'den kitle halinde istifalar gelmeye başlamıştır.²⁸⁴ Yine aynı şekilde Fethiye Belediye Başkanı Muzaffer Dontlu basına yaptığı açıklamada, *AP içinde ahenk kalmadı*, diyerek partisinden istifa etmiştir.²⁸⁵

Türkiye'de yaşanan siyasi ve sosyal gelişmeler sonucu özellikle ülkenin içinde bulunduğu gergin ortamda 12 Mart 1971 tarihinde TSK hükümete bir muhtıra vermiştir²⁸⁶ ve bu kısmi askeri bir müdahale olarak kabul edilmiştir. Bu süreçte, *TSK'nın ülkenin gidişatından memnun kalmadığı ve yaşanan gelişmelerin daha büyük olaylara neden olamaması için bu muhtırayı verdiği*, belirtilmiştir. 12 Mart 1971 günü TSK adına Genelkurmay Başkanı Orgeneral Memduh Tağmaç, Kara Kuvvetleri Komutanı Orgeneral Faruk Gürler, Hava Kuvvetleri Komutanı Orgeneral Muhsin Batur ve Deniz Kuvvetleri Komutanı Oramiral Celal Eyiceoğlu imzalarıyla radyonun 13.00 haber bülteninde okunan muhtıra şöyledir.²⁸⁷

"1. Parlamento ve Hükümet süregelen tutum, görüş ve icraatıyla yurdumuzu anarşi, kardeş kavgası, sosyal ve ekonomik huzursuzluklar içine sokmuş, Atatürk'ün bize hedef verdiği çağdaş uygarlık seviyesine ulaşmak ümidini kamuoyunda yitirmiş ve Anayasanın öngördüğü reformları tahakkuk ettirememiş olup, Türkiye Cumhuriyeti'nin geleceği ağır bir tehlike içine düşürülmüştür.

2. Türk milletinin ve sinesinden çıkan silahlı kuvvetlerinin bu vahim ortam hakkında duyduğu üzüntü ve ümitsizliği giderecek çarelerin, partiler üstü bir anlayışla meclislerimizce değerlendirilerek mevcut anarşik durumu giderecek ve Anayasanın öngördüğü reformları Atatürkçü bir görüşle ele alacak ve inkılap kanunlarını uygulayacak kuvvetli ve inandırıcı bir hükümetin demokratik kurallar içinde teşkili zaruri görülmektedir.

²⁸³ **Devrim**, 27 Ağustos 1971.

²⁸⁴ Karlı, **a.g.e.**, s. 126.

²⁸⁵ **Devrim**, 25 Ağustos 1971.

²⁸⁶ Ayrıntılı Bilgi İçin Bkz. Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi, D.3, Toplantı, 10, C.64. 51. Birleşim 13. 03.1971.

²⁸⁷ **Milliyet**, 12 Mart 1971; **Cumhuriyet**, 13 Mart, 1971.

3. *Bu husus süratle tahakkuk ettirilemediği takdirde, Türk Silahlı Kuvvetleri kanunların kendisine vermiş olduğu Türkiye Cumhuriyeti'ni korumak ve kollamak görevini yerine getirerek, idariyi doğrudan doğruya üzerine alamaya karardır*". Şeklinde bir açıklama ile 27 Mayıs 1960 Askeri Darbesinden sonra TSK'nın ikinci müdahale girişimi olarak yerini alacaktır.

27 Mayıs Darbesi'nden sonra ordu tarafından verilen bu muhtıra ile siyasal yaşama ikinci kez müdahale edilmiştir. 1960 Darbesi gibi meclis feshedilmemiş, siyasi partiler yasaklanmamış, Anayasa yürürlükten kaldırılmamıştır. Hükümet istifaya zorlanmış ve gerekirse TSK'nın yönetimi ele alacağı vurgulanmıştır. Yaşanan bu gelişmeler Muğla ilinde de ilgiyle takip edilmiş ve gazete haberleri ile halka duyurulmaya çalışılmıştır.

10 Ağustos 1971 tarihinde NATO Eski Genel sekreteri Manlio Brosio, eşi ve Dış İşleri Bakanı Osman Olcay ile birlikte Marmaris'e gelmişlerdir. Misafirler ile yakından ilgilenen Vali Özer Türk misafirlerin deniz veya hava yolu ile Bodrum Kalesi'ni de ziyaret edeceklerini bildirmiştir. Genel Sekreter Manlio'nun, *Marmaris'in dünyanın en güzel yeri olduğunu ve etrafına bakarak yarın dağlara çıkacağını söylemesi*, bölgeye nasıl hayran hayran baktığını göstermiştir.²⁸⁸

AP İl Kongresi, Genel Başkan Süleyman Demirel'in katılımı ile yapılmıştır. Demirel kongrede yaptığı konuşmada, *demokrasiye sahip çıkılması gerektiğini vurgulamış ve fakir halkın yanında olduklarını*, söylemiştir. Sonrasında yapılan seçimde il başkanlığını 121 oyla Halil Tolga kazanmıştır.

CHP Genel Başkanı Bülent Ecevit 28 Mayıs 1972 tarihinde yapılan Milas İlçe Kongresi'ne katılmıştır. Yüz otomobile Milas ilçe hududunda karşılanmıştır. Bülent Ecevit kongreye merkez yönetim kurulu üyelerinden Mustafa Ok, Muğla Mebusu Ali Döğerli, İl Başkanı Faruk Ulusoy ve ilçelerden katılımın olduğu çok sayıda delege ile birlikte katılmıştır. Ecevit beklenenden fazla bir alaka ve heyecanla karşılanmıştır.²⁸⁹

Kongrede yaptığı konuşmasına *kırgınlıkların giderilmesi için kendi onurundan fedakârlık ederim; fakat partimi yıkmalarına müsamaha edemem*, diyerek başlamış; *CHP'nin reformcu bir parti olduğunu ve kalkınmaya köylerden başlanacağını, köylü*

²⁸⁸ **Devrim**, 10 Ağustos 1971.

²⁸⁹ **Devrim**, 29 Mayıs 1972.

*kalkınmadan Türkiye'nin kalkınmasının mümkün olmadığını, söyleyerek devam etmiştir. CHP içinde sıkıntılar olduğunu, partiyi karıştırmak için çok çaba harcadığını; fakat bunu başaramayacaklarını ve CHP'nin en kısa sürede iktidarı ele alacağını, söylemesiyle de konuşmasını noktalamıştır.*²⁹⁰

1 Haziran 1972 tarihinde CHP Muğla Merkez İlçe Kongresi yapılmış ve başkanlığa Erman Şahin getirilmiştir. Yönetim kurulu üyeliklerine ise Hatemi Ülgen, Sami Dağ, Orhan Çakır, Memiş Öztürk, Mehmet Kayrak, Mehmet Şimşek, Halis Abbak, Sebahattin Kayar seçilmiş ve kongre tamamlanmıştır.²⁹¹

CHP'de siyaset yapan, CHP'den milletvekilliği adaylığını koymuş ve 1961 yılında Kurucu Meclis üyesi olarak Muğla ilini temsil etmiş olan, Muğla'nın yetiştirdiği etkili isimlerden biri Ehem Serim 5 Haziran 1972 tarihinde kalp krizi geçirerek hayatını kaybetmiştir.²⁹²

CHP Muğla İl Kongresi 11 Haziran 1972 tarihinde yapılmıştır. Kongreye Kars Senatörü Sırrı Atalay, Manisa Vekili ve Merkez Yönetim Kurulu Üyesi Mustafa Ok, Çanakkale Vekili Mustafa Çalıköglü ve Muğla Vekili Ali Döğeli katılmıştır. Vekiller kongrede yaptıkları konuşmalarında, *partinin iç sorunlarını, Türkiye'nin yegâne sosyal adaletçi partisi CHP'nin nasıl yıpratılmaya çalışıldığını ve komünistlik damgası vurularak lekelenmek istediklerini*, anlatmışlardır. Yapılan seçimler sonucu il başkanlığına Faruk Ulusoy getirilmiştir. Yönetim Kurulu'na Şevki Besi, Hasan Demirtaş, Sabri Dinçer, Nazmi İyibilir, Ahmet Köstem, Hamdi Maral, Nuri Öncüer, Mustafa Öner, Fevzi Özer, Günay Torakçı; Disiplin Kurulu'na ise Şadi Uysal, Ali Bambul, İsa Kurt, Ali Ercan, Ekrem Bardakçı; denetçi olarak ise Ali Rıza Yıldırım seçilmişlerdir.²⁹³

İsmet İnönü 25 Aralık 1973 tarihinde saat 15.55'te hayatını kaybetmiştir. İnönü'nün ölümü Muğla basınında geniş yer almış ve onunla ilgili yazılar kaleme alınmıştır. *Millî Mücadele Kahramanlarından Batı Cephesi Komutanı, Atatürk'ün en yakın arkadaşı, eski Cumhurbaşkanı İsmet İnönü Pembe Köşk'te hayata veda etti*, şeklinde duyuru yapılmıştır. Haberde, *Türk milletinin başı sağ olsun denilmiş ve CHP İl Başkanlığı ve Muğla Belediye Başkanlığı, eşi Mevhibe İnönü'ye taziyelerini*

²⁹⁰ **Devrim**, 1 Haziran 1972.

²⁹¹ **Devrim**, 1 Haziran 1972.

²⁹² **Devrim**, 6 Haziran 1972.

²⁹³ **Devrim**, 12 Haziran 1972.

iletmişlerdir. İsmet İnönü'nün cenaze töreninde bulunmak üzere bir heyetin Muğla'dan hareket edeceği belirtilmiştir. İnönü 28 Aralık 1973 tarihinde Anıtkabir'de toprağa verilmiştir. Törene katılmak üzere Muğla Belediye Başkanı Erman Şahin, Meclis üyeleri ve CHP il yöneticileri Ankara'ya gitmişlerdir.²⁹⁴

11. 1973 Muğla Yerel Seçimleri

1973 yerel seçimleri öncesi Muğla'da hareketli günler yaşanmıştır. Yapılacak seçimlere CHP Genel Merkezi ağırlık vermiştir. CHP Genel Başkanı Bülent Ecevit Muğla'ya gelmiş ve Cumhuriyet alanında konuşma yaparak, *Belediye Başkan Adayı Erman Şahin'e destek olunmasını*, istemiştir. *Muğla'da Erman Şahin'in kazanması demek Ankara'da Bülent Ecevit'in kazanması diyerek* halktan destek istemiştir. 9 Aralık 1973'te yapılan belediye başkanlığı seçimini Erman Şahin kazanmıştır. Bu seçimde CHP 4624, AP 2097, oy almıştır. Belediye meclisinde ise sonuçlar: CHP 4491, AP 1964 olarak gerçekleşmiştir. Seçimlerde CHP; Milas, Yatağan, Ula, Yerkesik, Yeşilyurt, Bayır, Ortaca, Dalaman, Üzümlü, Seki, Karaçulha, belediye başkanlıklarını kazanmıştır. DP ise 1969 seçimlerine göre 24 belediye kazanmışken bu seçimde bu sayı 11'e düşmüştür. Seçim sonucuna göre CHP'den 17, AP'den 7 kişi meclis üyesi seçilmiştir.²⁹⁵

12. 1973 Seçimleri ve Muğla

Türkiye 1973 seçimlerine oldukça karışık bir ortamda girmiştir. Ülke 12 Mart 1971 Muhtırası sonrası yaşanan karışıklıkları üzerinden atamamıştır. Birbiri ardı sıra gelen hükümetler, siyasi düzen eksikliği ve istikrarsızlık, siyasetçiler arasındaki anlaşmazlıklar, ekonomik, sosyal, siyasi sorunlar devam ederken bu seçimler yapılmıştır. Bu seçimlere CHP ilk defa, İsmet İnönü olmadan ve Genel Başkan Bülent Ecevit başkanlığında katılacaktır. *AP ise 2 Mart Muhtırası'nın kendisine verildiğini belirterek bu noktada halktan ciddi bir destek göreceğini beklemektedir.*²⁹⁶ Muğla ilinde ise ülke geneli ile ilgili yaşanan sıkıntılar etrafında seçimler şekillenmiş ve yaşanan gelişmeler siyasi havayı etkilemiştir.

²⁹⁴ **Devrim**, 28 Aralık 1973, 27 Aralık 1973, 26 Aralık 1973.

²⁹⁵ **Devrim**, 10 Aralık 1973.

²⁹⁶ Çavdar, **a.g.e.**, s. 229,241.

Özellikle seçime yaklaşırken, uzun süreden beri devam eden cumhurbaşkanlığı seçimleri dolayısıyla 4. Tur'da da cumhurbaşkanı seçilememiş buda ister istemez bir siyasi boşluk ve endişe doğurmuştur. Ardından 6 Nisan 1973 tarihinde cumhurbaşkanı adaylığına Fahri Korutürk aday gösterilmiş ve 557 oydan 365 oy alarak Türkiye Cumhuriyeti'nin 6. Cumhurbaşkanı olmuştur.²⁹⁷ Ardından yeni cumhurbaşkanın seçilmesi ile yaklaşık 10.5 ay işbaşında kalan Ferit Melen Hükümeti istifa etmiştir.

Yaşanan tüm bu gelişmeler ülkenin içinde bulunduğu durumu ve siyasi istikrarın olmadığını kanıtlar niteliktedir. Buda seçmene yansımakta ve halk üzerinde bir endişe ve olumsuz hava yaşanmasına neden olmaktadır.

12.1. Siyasi Partilerin Seçim Hazırlıkları ve Muğla'da Milletvekili Adaylarının Belirlenmesi

14 Ekim 1973 genel seçimleri öncesi seçimler için çeşitli faaliyetler ve çalışmalar yapılmıştır. CHP Muğla il Gençlik Kolları seçme yaşının 18'e düşürülmesi için imza kampanyası başlatmıştır. Yapılan açıklamada, *Medeni Kanu'na göre birçok hakkın 18 yaşında alındığı, seçme yaşının da bu yüzden 18'e düşürülmesi gerektiği* vurgulanarak *kampanyanın tüm yurttan ses getirmesi amaçlanmaktadır* denilmiştir.²⁹⁸

Yapılacak seçimler öncesi CHP Muğla İl Başkanı Faruk Aksoy ve AP İl Başkanı olan Halil Tolga istifa ederek aday olabilmek için çalışmalara başlamışlardır. Faruk Aksoy'un yerine Nuri Öncüer, Halil Tolganın yerine ise Gürkan Tözün getirilmişlerdir.²⁹⁹

Ülke genelinde yaşanan gergin hava ve partiler arası rekabet ve davranışlar Muğla ilinde de yaşanmış ve siyasi görüşlerine göre gazetelerde haber karşılığı bulunduğu görülmektedir. Örneğin 11 Temmuz 1973 Tarihli Devrim Gazetesi nüshasında şöyle bir haber yazılmıştır:

“AP Muğla Milletvekili Ahmet Buldanlı alacağını isteyen şoföre hakaret etti”.

Kavaklıdere'ye bir ziyaret giden Ahmet Buldanlı 1969 seçimlerinde kendisine hizmet eden ve seçim çalışmalarında kendisini gezdiren Galip Er adındaki

²⁹⁷ **Devrim**, 7 Nisan 1973.

²⁹⁸ **Devrim**, 6 Nisan 1973.

²⁹⁹ **Devrim**, 7 Haziran 1973.

minibüs şoförü ile karşılaşmıştır. Kendisine, hoş geldiniz, dedikten sonra alacağını istemiştir. Borcunu Yatağan garajda vereceğini söyleyen Buldanlı, *senin yaptığın serseriliktir*, diyerek yoluna devam etmiştir. Yatağan Muğla yol ayrımında minibüsün önünü kesen Buldanlı, şoföre, *in aşağı köpek seni kim tahrik etti*, diyerek saldırmış, minibüstekilerin araya girmesi ile Buldanlı sakinleştirilmiştir. 100 lira vererek 50 lira da faizini ödemek istemiştir. Bunun üzerine Galip Er, *ben sadaka istemiyorum, eğer Kavaklıdere'ye hizmet etseydiniz ben bu parayı istemezdim, şu yolun haline bak*, diyerek tepkisini göstermiştir.³⁰⁰

Yukarıdaki haberde görüldüğü üzere yerel basının kendi siyasi tavrı ve duruşuna göre haberleri şekillendirdiği görülmektedir.

Seçimlere 67 vilayette girecek olan Milli Selamet Partisi³⁰¹, Milas İlçe Teşkilatı'nı 15 Ağustos 1973 tarihinde kurmuştur. MSP Müteşebbis Heyeti kaymakamlığa müracaat ederek parti, Ahmet Aloğlu, Osman Özen ,Ömer Serin, Mehmet Bulut öncülüğünde faaliyetine başlamıştır.³⁰²

Demokratik Parti Muğla İl Kongresi Zeybek Sineması'nda yapılmıştır. Yoğun katılımlı bir toplantı olmuştur. Toplantıda Genel Başkan Ferruh Bozbeyli ve Yardımcısı Faruk Sükan ile Adnan Menderes'in oğulları Aydın ve Mutlu Menderes'in katılımıyla gerçekleşmiştir. Yapılan seçimlerde il başkanlığına Baki Koçer, yönetim kurulu üyeliklerine ise başta Dr. Raif Ağaoğlu, Mehmet Kökçü ve Nuri Pamuk gibi tanınmış isimler seçilmişlerdir.³⁰³

Seçimlerin yaklaşmasıyla birlikte Muğla ilinde de partilerin adayları belirlenmiş ve seçim çalışmaları hızlı bir şekilde başlamıştır. Özellikle siyasi partiler gelecek seçimlerin önemi üzerinde durmaktalar ve bu seçimlerin millet için çok önemli olduğunu vurgulamaktadırlar. CHP Muğla İl Başkanlığı bir çağrıda bulunarak CHP yardım kampanyasına halkın katılımını sağlamaya çalışmıştır. İlgili ilanda şunlar söylenmektedir:

“14 Ekim 1973 seçimlerine büyük güçle; fakat maddi imkânsızlıklar ile giren CHP seçim masrafları için siz inançlı vatandaşlarımızın para yardımına ihtiyaç

³⁰⁰ **Devrim**, 11 Temmuz 1973.

³⁰¹ MSP hakkında ayrıntılı bir çalışma için bkz. Ali Yaşar Sarıbay, **Türkiye’de Modernleşme Din ve Parti Politikası “MSP Örnek Olayı”**, İstanbul, 1985.

³⁰² **Devrim**, 16 Ağustos 1973.

³⁰³ **Devrim**, 25Ağustos 1973.

*hissetmektedir. Akgünlerin 15 Ekim sabahında tahakkukunu özleyen hemşerilerimiz mütevazı yardımlarını kıvançla kabul edeceğiz. Bilinçli ve yoğun şekilde çalışan örgütümüz sizlerin yardımı ile daha da güçlenecek ve milletimizin özlediği insanca hakça bir düzenin bir anca önce gelmesinde üzerine düşen görevi şevkle yapacaktır. CHP yardım kampanyasına katılan vatandaşlarımızı şimdiden teşekkürlerimizi sunar akgünlerin bütün Türk milletimiz için olmasını dileriz. Yardımlar parti temsilcilerine makbuz karşılığı yapıldığı gibi İş Bankası Muğla şubesindeki 132 nolu hesaba yatırabilmektedir.*³⁰⁴

CHP Muğla İl Başkanlığı.

Şeklinde bir metin hazırlanmış ve seçimler öncesi il genelinde gerek gazete ilanları ile gerekse sözlü olarak halka dağıtılmıştır. Bu, seçim çalışmalarında partilerin içinde bulunduğu ekonomik durumu da gözler önüne sermesi bakımından önemlidir.

Aynı şekilde seçim çalışmaları AP tarafında da hızlı bir şekilde devam etmektedir. AP Muğla Örgütü 14 Ekim Pazar günü yapılacak olan seçimlere hazırlık için ilk seçim kampanyasını senatör ve vekilleri ile 24 Eylül 1973 tarihinde Fethiye Belediyesi Gazinosu'nda açmışlardır. Toplantı Muğla ilinin en önemli AP kalelerinden biri olarak görülen Fethiye'de yapılmasına rağmen, *yeterli katılımın olmadığı ifade edilmiştir.*

Gerek CHP milletvekili adayları gerekse AP'li adaylar ilçe ve köyleri dolaşarak seçim çalışmalarına katılmışlar ve birbirleri hakkında sert ifadeler kullanmışlardır. Gerek Milas'ta konuşan CHP Adayı İbrahim Orhan Uysal gerekse AP Adayı Ahmet Buldanlı yaptıkları konuşmalarda sert sözler kullanmışlardır. CHP adayları İbrahim Orhan Uysal Milas'taki konuşmasında, *iktidar partisininin ülkeyi iyi yönetemediğini, birçok hata yaptığını, ülkeyi yönetecek kapasitede olmadığını, özellikle uyguladığı yanlış politikalar sonucu milleti perişan ettiğini*, söylemiştir.

Aynı şekilde Muğla'da yapılan bir toplantıda konuşan AP adaylarından Ahmet Buldanlı, CHP'yi söylemlerinden dolayı, *CHP'lilere Türk demek haksızlık olur*, diyerek onları eleştirmiştir. Yine AP F.Özdemir yaptığı konuşmada, *görevini iyi yapmayan öğretmenler ve memurların bütün tarlalarına sürüleceğini* ifade etmiştir.³⁰⁵ Muğla ili seçimlere bu atmosferde girmiştir.

³⁰⁴ **Devrim**, 1 Ekim 1973.

³⁰⁵ **Devrim**, 11 Ekim 1973

12.2. 1973 Seçimlerinin Yapılması

12 Mart 1971 muhtırasının gölgesinde yapılan 1973 seçimleri, muhtıra sonrasında demokratikleşme hareketi olarak önem kazanmaktadır. Halkın seçime katılımı % 66,82 oranında gerçekleşmiştir, önceki seçimlere göre katılımın daha az olduğu bu seçim, seçmenin sandık başına gitme isteğinin azaldığı yönünde değerlendirilebilir. Sekiz partinin katıldığı seçimde oylar bölünmüş ve gelecek yıllarda sıkça tekrarlanacak koalisyon hükümeti kurma modeli neredeyse bir zorunluluk halini almıştır.³⁰⁶

1973 Genel seçimlerine ilişkin seçim bilgileri aşağıda verilmiştir.

14 Ekim 1973 Milletvekili Genel Seçimi Bilgileri ³⁰⁷

Seçim Tarihi	: 14 Ekim 1973
Nüfus	: 38.073.000
İl	: 67
Seçim Çevresi	: 67
Seçmen / Nüfus Oranı	: % 44,12
Seçim Sistemi	: Barajsız d'Hondt
Kadın Milletvekili (Sayı-Oran)	: 6 - % 1,33
Yeni Milletvekili (Sayı-Oran)	: 286 - % 63,56
Eski Milletvekili (Sayı-Oran)	: 164 - % 36,44

1973 seçimleri Türk siyasi hayatında İlginç seçimlerden biri olmuştur. Seçimler öncesi bir takvim hatasından kaynaklanan sorunlar yaşanmıştır. 12 Mart döneminde bir anayasa değişikliği yaşanmış ve bazı geçici maddeler eklenmiştir. Buna göre ertelenen senato seçimleri ilk genel seçimlerle birlikte 12 Ekim Pazar günü yapılacaktır. Fakat sonradan 12 Ekim'in Cuma gününe denk geldiği ve anlaşılmış ve bu tarih Yüksek Seçim Kurulu tarafından 14 Ekim Pazar olarak değiştirilmiştir. Seçimde barajsız d'hont seçim sistemi uygulanmıştır.

12.3. 1973 Seçim Sonuçları

14 Ekim 1973 tarihinde yapılan seçimlere ilişkin veriler aşağıdaki gibidir.

³⁰⁶ Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, **14 Ekim 1973 Milletvekili Genel Seçim Sonuçları**, No.702, Ankara 1974, s. 6,7.

³⁰⁷ Tuncer, **a.g.e.**, s. 214; Türkiye İstatistik Kurumu, **a.g.e.**, s. 23.

Türkiye Geneli Seçim Sonuçları ³⁰⁸

Toplam Seçmen	: 16.798.164
Toplam Kullanılan Oy	: 11.223.843
Toplam Geçerli Oy	: 10.723.658
Katılım Oranı	: % 66,82
Milletvekili Sayısı	: 450

1973 seçimleri Türk siyasi tarihinin önemli seçimlerinden biridir. Bu seçimde katılım oranı % 66.82 olarak gerçekleşmiştir. Katılım oranı en düşük ikinci seçimdir. Daha önce yapılan 1969 seçimleri en az katılımın gerçekleştiği seçim olmuştur. Milletvekili sayısı 450'dir.

Seçime ilişkin veriler aşağıda verilmiştir.

Tablo 3.11: 14 Ekim 1973 Milletvekili Genel Seçimi Türkiye Geneli Sonuçları ³⁰⁹

S.	Partiler	Aldıkları Oy Toplamı	Oy Oranı %	Milletvekili Sayısı
1	CHP	3.570.583	33,30	185
2	AP	3.197.897	29,82	149
3	DP	1.275.502	11,90	45
4	MSP	1.265.726	11,80	48
5	CGP	564.343	5,30	13
6	MHP	362.208	3,40	3
7	BAĞ.	303.218	2,80	6
8	TBP	121.759	1,14	1
9	MP	62.377	0,60	-
	Toplam	10.723.658	100	450

1973 seçimleri bütün tahminleri alt üst etmiş ve CHP bu seçimleri birinci parti olarak tamamlamıştır. CHP'nin 1960'lardan beri devam eden oy kaybı bu seçimlerle son bulmuştur. Aslında bu gelişme Ecevit'in kişisel başarısı olarak tanımlanmıştır.

³⁰⁸ Türkiye İstatistik Kurumu, **a.g.e.**, s. 76.

³⁰⁹ Türkiye İstatistik Kurumu, **a.g.e.**, s. 28.

Yine bir başka sürpriz sonuç MSP tarafında olmuştur. Seçimler sonrası hükümet kurmada kilit parti olacaktır. Bu seçimlerde AP oyları 1969 seçimlerine göre % 46,60 dan % 29.8'e kadar düşmüştür. 1973 seçimlerine katılım oranı % 66.80 oranında gerçekleşmiştir.1969 seçimlerinde katılım oranının % 64.35 olduğu göz önüne alınırsa bu seçimlerde az bir artış olduğu görülmektedir. Seçmenin sandık başına gitme durumu eski yıllara göre oldukça geride kalmaktadır.³¹⁰

Ergun Özbudun'a göre daha önceki seçimlerde görüldüğü gibi, 1973 seçimlerine katılma oranı gelişmiş bölgelerde ve kentlerde kırsal bölgelere göre daha düşüktür. Sekiz partinin katıldığı ve oyların en çok parçalandığı bu seçimlerde artık koalisyon hükümetleri³¹¹ dönemi daha da yoğunluk kazanacak ve bu bir zorunluluk sürecine dönüşecektir. 1970'lerde merkez sağda başlayan çözülmeyi kalıcı hale getiren bu seçimler aynı zamanda tabandaki kutuplaşmaları da gözler önüne sermektedir.³¹²

1973 seçimleri müdahale sonrası yapılan ilk seçimler olması dolayısıyla demokratikleşme süreci içinde ayrı bir öneme sahiptir.

1973 seçimleri Muğla ili sonuçlarına baktığımız zaman şu sonuçlar görülmektedir.

Muğla İli Seçim Genel Sonuçları:³¹³

Toplam Seçmen	: 191.485
Toplam Kullanılan Oy	: 131.311
Toplam Geçerli Oy	: 126.257
Katılım Oranı	: % 68,60
Milletvekili Sayısı	: 5

Seçim sonucuna göre, Muğla ilinde katılım oranı % 68.60 olarak gerçekleşmiştir.1965 seçimlerinde katılım oranı % 65.38 idi. Bu seçimlere de katılım oranı düşük olmuştur. Milletvekili sayısı 5'tir. 1969 seçimlerinde toplam seçmen sayısı 113.274 iken bu seçimlerde bu sayı 191.485 olmuştur.

Aşağıda tabloda 1973 seçimleri Muğla ili sonuçları verilmiştir.

³¹⁰ Ergun, Özbudun, **Türkiye'de Sosyal Değişme ve Siyasal Katılma**, Ankara, 1975, s. 195.

³¹¹ Türk siyasi tarihinde koalisyon hükümetleri ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Nedim Yalansız, **Türkiye'de Koalisyon Hükümetleri (1961-2002)**, İstanbul, 2006.

³¹² Bulut, **a.g.e.**, s. 31.

³¹³ Türkiye İstatistik Kurumu, **a.g.e.**, s. 76.

Tablo 3.12: Muğla İli 1973 Seçimlerinde Oyların Partilere Göre Dağılımı ve Milletvekili Sayıları³¹⁴

S.	Partiler	Aldıkları Oy Toplamı	Oy Oranı %	Milletvekili Sayısı
1	AP	45.725	36,22	2
2	CHP	44.489	35,24	2
3	DP	23.212	18,40	1
4	CGP	6.502	5,15	-
5	MSP	4.594	3,64	-
6	MHP	1.544	1,22	-
7	BAĞ.	191	0,20	-
8	MP	0	0,00	-
9	TBP	0	0,00	-
	Toplam	126 257		5

1973 seçim sonuçlarına göre Türkiye genelinde birinci parti CHP olmakla birlikte Muğla ilinde birinci parti AP olmuştur. Seçimlerde CHP Muğla ilinde % 35.24 oy oranı ile ikinci parti olmuştur. 1969 seçimlerinde oy oranı yüzde 29.70 idi. AP Muğla'da % 36.22 oy oranı ile birinci parti olmuştur. DP %18.40 ile üçüncü parti olmuştur. Bu seçimlerde Muğla ilinden toplam 7 parti seçimlere girmiştir. Toplam beş olan milletvekilinin ikisini AP, ikisini CHP ve birini de DP almıştır. Seçim oranlarına bakıldığında Muğla'da AP ile CHP arasında çok yakın bir sonuç ortaya çıktığı görülmektedir. Bunda şehrin yapısı ve önceki siyasal deneyimler etkili olmuştur.

Bu seçimler Türkiye geneli gibi Muğla ilinde de oldukça çekişmeli geçmiştir. Genel olarak bakıldığı zaman CHP oylarını Muğla ilinde bir önceki seçime göre on bin civarında arttırmıştır. AP ise bir önceki seçimlere göre yaklaşık olarak yirmi bin civarında oy kaybı yaşamıştır. Muğla merkezde, CHP, il genelinde ise AP seçimi önde tamamlamıştır.³¹⁵

14 Ekim 1973 seçim sonuçlarına göre Muğla'dan milletvekili seçilen isimler aşağıdaki isimlerden oluşmaktadır.

³¹⁴ Türkiye İstatistik Kurumu, **a.g.e.**, s. 77.

³¹⁵ **Devrim**, 15 Ekim 1973.

Tablo 3.13: 1973 Seçimleri Muğla İli Milletvekilleri ve seçildikleri Partiler³¹⁶

Adı	Soyadı	Partisi
Adnan	Akarca	DP
Ahmet	Buldanlı	AP
Ünal	Demir	AP
Halil	Dere	CHP
Ali	Dögerli	CHP

13. 1977 Seçimleri ve Muğla

Türkiye 1977 seçimi öncesi çok zor günler yaşamıştır. Her gün okullarda kavgalar oluyor, öldürmeler, yaramalar meydana geliyordu. Gerek mitinglerde gerekse seçim çalışmalarında oldukça tatsız olaylar yaşanıyor. Her gün işyerleri, bankalar soyulmakta, tren garları, havaalanları bombalanmakta, özel taşıtlar kundaklanmaktaydı. Yaşanan en tatsız olaylardan biri de Taksim'deki 1 Mayıs 1977 kutlamalarıydı. Çıkan arbedede çoğunluğu ezilerek bir kısmı da seken kurşunlarla olmak üzere 36 insan hayatını kaybetmişti.³¹⁷ Bu karışık ortamda seçimlere gidilmiştir. 1973 seçimlerinde olduğu gibi bu seçimde de hiçbir parti tek başına iktidar olamamış; ancak Kıbrıs Harekâtı dolayısıyla Ecevit'in genel başkanı olduğu CHP, % 41.40 oy oranına ulaşarak çok ciddi bir oranda oylarını artırmıştır. Ancak yine de tek başına iktidara gelecek çoğunluğa ulaşamamıştır.

13.1. Siyasi Partilerin Seçim Hazırlıkları ve Muğla'da Milletvekili

Adaylarının Belirlenmesi

Siyasal iletişim açısından ilk defa uygulanan diğer bir yenilik ise televizyonun seçim propagandasına açılması olmuştur. 1977'de, 298 Sayılı Seçim Yasası'nda yapılan değişiklikle, televizyon tıpkı radyo gibi parasız olarak seçim propagandası için Yüksek Seçim Kurulu (YSK) tarafından belirlenen ölçülere göre, siyasal partilere açılmıştır. Bu seçim kampanyasında kullanılan diğer bir iletişim aracı da ses kasetidir. O tarihte henüz video çağı başlamamıştır. Dolayısıyla '*Demirel Evinizde Konuk*' adlı yirmi bin ses kaseti hazırlanarak tüm Anadolu'ya dağıtılmıştır. Ayrıca, beş milyon el ilanı ve özel gazete hazırlanmıştır.³¹⁸

³¹⁶ TBMM Albümü (1920-2010);.....C.2, s. 1007.

³¹⁷ Karlı, a.g.e., s. 156.

³¹⁸ Karlı, a.g.e., s.159.

5 Haziran 1977 tarihinde yapılacak olan seçimler öncesi Muğla'da seçim hazırlıkları oldukça erken başlamıştır. Yapılacak seçimde aday olacak isimler partiler tarafından belirlenmekte ve halka duyurulmaktadır. 1 Mayıs 1977 tarihinde yapılan ön seçimde belirlenen isimlerden CHP'den Dr. Sami Gökmen 635 oy, Avukat H. Fehmi İlder 617, Kaymakam Selahattin Aydemir 638, Avukat Sevinç Göçüğüncü 462, Milletvekili Ali Döğeri 425, Mali Müşavir Orhan Çakır 415, Mali Müşavir İzzet Şahin 401, Milletvekili Halil Dere 366, Eitimci Ramazan Soylu 372, Eğitimci Mehmet San 270, Eğitimci Şevket Akantürk 170, Mühendis Özer Tuzlacı 81 oy olarak milletvekili adayları olmuştur.³¹⁹

Sami Gökmen özellikle Datça, Köyceğiz, Fethiye, Yatağan oyları ile liste başı olurken Hasan Fehmi İlder Milas, Bodrum, Yatağan oyları ile liste ikincisi olmuştur.

CHP milletvekili adayları ilçe ve köyleri dolaşarak seçimlerde başarılı olacaklarını ve AP'yi büyük çoğunlukla ezip geçeceklerini beyan etmişlerdir.³²⁰

AP'de önseçim sonuçlarında ise; Zeyyat Mandalıncı 1267 oy, Ahmet Buldanlı 1187, Turan Akarca 1167, Ünat Demir 624, İlyas Karagöz 754, Gürkan Tözün 671, İzzet Oktay 654 oy almışlardır.³²¹ Seçim sürecinde il ve ilçe merkezinde zaman zaman gerginliklerin yaşandığı devrin gazetelerinde yer almıştır. Özellikle partilerin seçim çalışmaları sırasında sık sık karşı karşıya geldikleri ve kısa süreli gerginlikler, yaralanmalar olduğu ile ilgili haberler gazetelerde oldukça geniş yer almaktadır.³²²

13.2. 1977 Seçimlerinin Yapılması

1977 seçimleri öncesi Türkiye çok karmaşık bir ortam içerisindeydi. Bu atmosferde seçimlere sabahın erken saatlerinden itibaren halkın yoğun bir ilgi gösterdiği görülmüştür. Seçimler gergin havaya rağmen herhangi bir olay yaşanmadan sorunsuz bir şekilde tamamlanmıştır.

Türkiye geneline ilişkin seçim verileri aşağıda yer almaktadır.

³¹⁹ **Devrim**, 2 Mayıs 1977.

³²⁰ **Devrim**, 5 Mayıs 1977.

³²¹ **Devrim**, 2 Mayıs 1977.

³²² **Devrim**, 2 Haziran 1977.

5 Haziran 1977 Milletvekili Genel Seçimi Bilgileri ³²³

Seçim Tarihi	: 5 Haziran 1977
Nüfus	: 41.769.000
İl	: 67
Seçim Çevresi	: 67
Seçmen / Nüfus Oranı	: % 50,77
Seçim Sistemi	: Barajsız d'Hondt
Kadın Milletvekili (Sayı-Oran)	: 4 - % 0,89
Yeni Milletvekili (Sayı-Oran)	: 259 - % 57,56
Eski Milletvekili (Sayı-Oran)	: 191 - % 42,44

1977 seçimlerinde Barajsız d'hont seçim sistemi uygulanmıştır. 1977 yılında yukarıda görüldüğü üzere ülke nüfusu 41.769.000 olarak tespit edilmiştir. 14 Ekim 1973 seçimleri öncesi nüfus 38.073.000 olarak açıklanmıştır. 1973 seçimlerinde Kadın vekil sayısı 6 iken bu seçimde bu sayı 4 olarak gerçekleşmiştir.

13.3. 1977 Seçim Sonuçları

1977 seçimleri Türkiye geneline ilişkin seçim verileri şöyledir.

Türkiye Geneli Seçim Sonuçları ³²⁴

Toplam Sandık	: 80.443
Toplam Seçmen	: 21.206.848
Toplam Kullanılan Oy	: 15.358.710
Toplam Geçerli Oy	: 14.823.943
Katılım Oranı	: % 72,42
Milletvekili Sayısı	: 450

1977 seçimlerine Katılım oranı % 72.42 olarak gerçekleşmiştir. 1973 seçimleri katılım oranı % 66.82 olarak gerçekleşmişti. Milletvekili sayısı 450'dir.

³²³ Tuncer, **a.g.e.**, s. 298; Türkiye İstatistik Kurumu, **a.g.e.**, s. 23.

³²⁴ Türkiye İstatistik Kurumu, **a.g.e.**, s. 76.

Toplam seçmen sayısı 1973 seçimlerinde 16.798.164 iken bu seçimlerde bu sayı 21.206.848 olmuştur. Seçmen sayısında ciddi bir artış gerçekleşmiştir.

1977 Seçimleri Türkiye geneli sonuçlarına bakacak olursak tablo şu şekildedir.

Tablo 3.14: 5 Haziran 1977 Milletvekili Genel Seçimi Türkiye Geneli Sonuçları³²⁵

S.	Partiler	Aldıkları Oy Toplamı	Oy Oranı %	Milletvekili Sayısı
1	CHP	6.136.171	41,40	213
2	AP	5.468.202	36,90	189
3	MSP	1.269.918	8,57	24
4	MHP	951.544	6,42	16
5	BAĞ.	370.035	2,50	4
6	CGP	277.713	1,90	3
7	DP	274.484	1,85	1
8	TBP	58.540	0,40	-
9	TİP	20.565	0,14	-
	Toplam	14.827.172		450

Seçimlere 9 parti katılmıştır. Meclise 7 partinin temsilci gönderdiği görülmektedir. Bu seçimlerin galibi 1973 seçimlerinde olduğu gibi CHP olmuştur. 1973 seçimlerinde Bülent Ecevit başkanlığındaki CHP % 33.30 oy oranı ile birinci parti olmuştu. 185 vekil çıkarmıştı. 1977 seçimlerinde ise % 41.40 oy oranına ulaşmıştır. Milletvekili sayısını 213'e çıkarmıştır. 1950'den beri böyle bir durum yaşanmamıştır. En yüksek oy oranı bu olmuştur, bunda şüphesiz Bülent Ecevit faktörü önemlidir.³²⁶ AP ise bu seçimlerde yine ikinci parti olmuştur. 1973 seçimlerinde oy oranı %29.82 iken 1977 seçimlerinde % 36.90'dır. Milletvekili sayısı 189'dur. DP 1973 seçimlerinde % 11.90 oy alıp üçüncü parti olmuşken bu seçimlerde 7. sıraya gerilemiştir. 1973 seçimlerinde milletvekili sayısı 45 iken bu seçimlerde sadece 1 vekile sahip olmuştur. MSP ise bu seçimlerde % 8.57 oyalmıştır. 1973 seçimlerinde oy oranı % 11.80'dir. MHP ise bu seçimlerde % 6.42 oy almıştır. Partinin 1973 seçimleri oy oranı % 3.40'dır. Meclise 16 vekil taşımayı başarmıştır.

³²⁵ Türkiye İstatistik Kurumu, **a.g.e.**, s. 77.

³²⁶ Cüneyt Arcayürek, **Demokrasinin Sonbaharı 1977- 1978**, 2. Baskı, Ankara, Nisan 1987, s. 230.

5 Haziran 1977 Seçimleri Muğla iline ait seçim sonuçları aşağıda verilmiştir.

Muğla İli Seçim Genel Sonuçları³²⁷

Toplam Sandık	: 124
Toplam Seçmen	: 221 973
Kullanılan Oy	: 178 186
Toplam Geçerli Oy	: 172 421
Katılım oranı	: % 80.33
Milletvekili Sayısı	: 4

Seçimlere katılım oranı % 80.33 olmuştur. Ülke geneli % 72.42 iken bu oran Muğla ilinde yaklaşık 8 puan fazladır. Daha önceki seçimlerde hemen hemen yakın sonuçlar görülürken bu seçimde böyle bir fark ortaya çıkmıştır. 1973 seçimleri il geneli seçmen sayısı 191.485 iken bu seçimlerde seçmen sayısı 221.973 olarak tespit edilmiştir. Bir önceki seçimlere göre otuz bine yakın bir seçmen artışı yaşandığı görülmektedir.

1977 Seçimleri Muğla ili sonuçlarına bakacak olursak:

Tablo 3.15: Muğla İli 1977 Seçimlerinde Oyların Partilere Göre Dağılımı ve Milletvekili Sayıları³²⁸

S.	Partiler	Aldıkları Oy Toplamı	Oy Oranı %	Milletvekili Sayısı
1	AP	86.667	50,26	2
2	CHP	73.105	42,40	2
3	MSP	3.849	2,23	-
4	DP	3.380	1,96	-
5	MHP	2.908	1,70	-
6	CGP	2.023	1,17	-
7	TİP	489	0,30	-
8	TBP	0	0,00	-
9	BAĞIMSIZ	0	0,00	-
	Toplam	172. 421		4

³²⁷ Türkiye İstatistik Kurumu, **a.g.e.**, s. 77.

³²⁸ Türkiye İstatistik Kurumu, **a.g.e.**, s. 76,77.

5 Haziran 1977 seçimleri Muğla ili sonuçları yukarıdaki tabloda görüldüğü üzere AP birinci parti olmuştur. Ülke genelinde CHP birinci parti olurken, Muğla’da sonuç farklı olmuştur. 1973 seçimlerinde de CHP ülke genelinde birinci parti olurken Muğla ilinde AP birinci parti olmuştur. AP % 50.26 oy oranı ile ilk sırada yer almış ve ilden 2 vekil çıkarmıştır. 1973 seçimlerinde AP ilde % 36.22 oy almıştır. Bu seçimlerde oy oranını yaklaşık 14 puan arttırmıştır. Ülke genelinde AP’nin oyu düşerken Muğla’da farklı bir sonuç çıkmıştır. CHP ise bu seçimlerde % 42.40 oy almıştır. İlden 2 vekil çıkarmıştır. CHP’nin 1973 seçimlerinde oyu 35.24’tür. CHP bu seçimlerde oyunu yaklaşık 7 puan arttırmıştır.

5 Haziran 1977 seçim sonuçlarına göre Muğla ilinden milletvekili seçilen isimler aşağıda verilmiştir:

Tablo 3.16: 1977 Seçimleri Muğla İli Milletvekilleri ve Seçildikleri Partiler³²⁹

Adı	Soyadı	Partisi
Ahmet	Buldanlı	AP
Sami	Gökmen	CHP
Zeyyat	Mandalıncı	AP
Hasan Fehmi	İlter	CHP

Yapılan seçimler sonucu Muğla’da AP iki CHP iki milletvekili çıkarmışlardır. 1977 yılında yapılan bu genel seçimler son derece çekişmeli ve hararetli geçmiştir. Muğla ilinde AP, CHP’ye yaklaşık on üç bin kusur bir oy farkı atarak galip gelmiştir. Seçim sonuçları tahmin edildiği gibi çıkmıştır; fakat CHP İl Teşkilatı bu kadar fark beklememektedir.

14. 1977 Muğla Yerel Seçimleri

Yapılan seçimde Erman Şahin büyük bir başarı göstererek yeniden belediye başkanı olmuştur. Erman Şahin 5216, Hasan Özsoy 2639 oy almıştır. 11 Aralık 1977 yerel seçiminde Muğla merkezde CHP 17, AP 9 belediye meclis üyeliği kazanmıştır. İl genelinde 27 belediyenin il ve ilçeler dâhil başkanlıklarından CHP 17, AP 9, bağımsız aday 1’ini kazanmıştır. CHP Muğla merkez, Fethiye, Milas, Dalaman, Ortaca, Ula, Datça, ve Yatağan ilçelerini; AP ise Bodrum, Marmaris, Köyceğiz, ve

³²⁹ TBMM Albümü (1920-2010);.....C.2, s. 1072.

Kavaklıdere ilçelerini kazanmıştır. 11 Aralık 1977 İl Genel Meclisi seçiminde CHP 12, AP 12 il genel meclisi üyeliği kazanmıştır. Muğla merkezden İl Genel Meclisi üyeliğini CHP'den Ünal Türkeş ve Selahattin Cevizbaş; AP'den ise Şükrü Sayman ve Hüseyin Nizamoğlu kazanmıştır.³³⁰

15. 1979 Ara Seçimleri ve Muğla

14 Ekim 1979 tarihinde yapılan bu yenileme seçimleri ile Cumhuriyet Senatosu'nun C Grubu üyeleri belirlenmiştir. 14 Ekim 1979'da yapılan milletvekili ara seçimleri ve senato üçte bir yenileme seçimlerini AP kazanmıştır. Açık olarak bulunan 5 milletvekilliğinin tümünü ve 33 senatörlüğü Adalet Partisi kazanmış, CHP 12 senatörlük alabilmiştir. CHP'nin oyları % 41'den %29'a düşmüştür. 16 Ekim'de Başbakan Ecevit istifa etmiştir. Hükümeti kurma görevini alan Süleyman Demirel 12 Kasım 1979'da azınlık³³¹ hükümetini kurmuştur.³³²

Muğla'da yapılan ara seçimleri AP büyük bir üstünlükle tamamlamıştır. Yapılan seçimde AP 92559, CHP 55525 oy almıştır. Bu sonuçlara göre AP adayı Ünat Demir milletvekili seçilmiştir.³³³

16. Kurucu Meclis, Millet Meclisi I.,II., III., IV. Dönem Muğla Milletvekillerinin Muğla İle İlgili Meclis Faaliyetleri

ETHEM SERİM

Kurucu Meclis, Temsilciler Meclisi'nde faaliyet olarak; Söz Alma 3 olmak üzere toplam 3 adet meclis faaliyeti bulunmaktadır.³³⁴ Faaliyetleri içerisinde Muğla ile ilgili herhangi bir Söz Alma bulunmamaktadır.

MİLLET MECLİSİ I. II. III. IV. Dönem*³³⁵

ADNAN AKARCA

Millet Meclisi I. Dönem çalışmalarında faaliyet olarak; Yazılı Soru Önergeleri ve Bunlara Verilen Cevaplar 4, Söz Alma 3 olmak üzere toplam 7 adet

³³⁰ **Devrim**, 14 Aralık 1977.

³³¹ Azınlık hükümetleri, parlamentoda çoğunluğu olmayan bir partinin, başka parti ya da partilerin hükümete fiilen katılımı olmaksızın dışarıdan destek vermesiyle kurulan hükümet biçimidir.

³³² **Milliyet**, 15 Ekim 1979.

³³³ **Devrim**, 15 Ekim 1979.

³³⁴ **TBMMTD**, "Söz Almalar", Temsilciler Meclisi, D. I, C. 5, B. 61, s. 7.

³³⁵ (*) 1961'den itibaren sıralama 1'den başlatılmış (12. yerine 1. Dönem, 13. yerine 2. Dönem gibi...), 1983 sonrasında Meclis'in kuruluşundan (1920'den) hareket eden sıralamaya geri dönmüştür.

meclis faaliyeti bulunmaktadır.³³⁶ Faaliyetleri içerisinde Muğla ile ilgili, *Köyceğiz-Dalaman Pilot Bölge Projesi için 1964 yılı içerisinde neler yapılmasının düşünüldüğüne dair soru önergesi ve Tarım Bakanı Mehmet İzmen'in yazılı cevabı*, ile ilgili bir adet Soru Önergesi faaliyeti bulunmaktadır.

Millet Meclisi II. III. IV. Dönem çalışmalarında faaliyet olarak; Söz Alma 14 olmak üzere toplam 14 adet meclis faaliyeti bulunmaktadır.³³⁷ Faaliyetleri içerisinde Muğla ile ilgili herhangi bir Söz Alma bulunmamaktadır.

CEVDET OSKAY

Millet Meclisi I. Dönem çalışmalarında faaliyet olarak; Söz Alma 2 olmak üzere toplam 2 adet meclis faaliyeti bulunmaktadır.³³⁸ Faaliyetleri içerisinde Muğla ile ilgili herhangi bir Söz Alma bulunmamaktadır.

İLHAN TEKİNALP

Millet Meclisi I. Dönem'de; herhangi bir meclis faaliyeti bulunmamaktadır. Millet Meclisi II. Dönem'de; Önergeler 1 olmak üzere toplam 1 adet meclis faaliyeti bulunmaktadır.³³⁹ Bu faaliyet Muğla ile ilgili değildir.

HİLMİ BAYDUR

Millet Meclisi I. Dönem'de; Söz alma 21, Teklif 1, Yazılı soru Önerge 3 olmak üzere toplam 25 adet meclis faaliyeti bulunmaktadır.³⁴⁰ Faaliyetleri içerisinde Muğla ile ilgili; Seylân pamuğu ekmeye mecbur edilen Köyceğiz çiftçilerinin elinde kalan pamukların satın alınması, Zelzele sebebiyle elim duruma düşmüş bulunan Fethiye'nin bir an evvel imarı, Muğla iline, 1963 yılında turizm bakımından ne yapıldığı, konuları üzerine çalışmaları bulunmaktadır.

TURHAN ŞAHİN

Millet Meclisi I. Dönem'de Üyelerle İlgili İşler / Çekilme 1 olmak üzere toplam 1 adet meclis faaliyeti bulunmaktadır.³⁴¹ Bu da Muğla'yla ilgili değildir.

³³⁶ **TBMMTD**, “Önergeler” Millet Meclisi, D. I, C. 3, 4, 17, 21, 33; **TBMMTD**, “Söz Almalar”, Millet Meclisi, D. I, C. 13, B. 54, s. 521; D. I, C. 26, B. 44, s. 116; D. I, C. 35, B. 55, s. 498.

³³⁷ **TBMMTD**, “Söz Almalar”, Millet Meclisi, D. II, C. 8, B. 117, s. 383; Millet Meclisi, D. III, C. 6, 22, 26, 34, 35, 36; D. III, C. 5, 9, 10, 17, 24.

³³⁸ **TBMMTD**, Millet Meclisi, D. I, C. 41, B. 122, s. 581; D. I, C. 43, B. 139, s. 41, 55, 139.

³³⁹ **TBMMTD**, Millet Meclisi, D. II, C. 9, B. 20, s. 657.

³⁴⁰ **TBMMTD**, Millet Meclisi, D. II, C. 2, 3, 6, 9, 12, 14, 19, 26, 29, 30; Millet Meclisi, D. I, C. 34, B. 32, s. 448; Millet Meclisi, D. I, C. 2, B. 37, s.128; C. 37, B. 78, S. 494.

³⁴¹ **TBMMTD**, Millet Meclisi, D. I, C. 1, B. 14, s. 129.

HİLMİ BAYDUR

TBMM birleşik toplantı 4. yasama yılında Söz Alma 1 olmak üzere toplam bir adet meclis faaliyeti bulunmaktadır.³⁴² Bu da Muğla ile ilgili değildir.

İZZET OKTAY

Millet Meclisi II. III. Dönemlerinde; Yazılı Soru Önergeleri Ve Bunlara Verilen Cevaplar 1, Söz Alma 4 olmak üzere Toplam 5 adet meclis faaliyeti bulunmaktadır.³⁴³ Faaliyetleri içerisinde Muğla ili ilgili herhangi bir çalışması bulunmamaktadır.

SEYFİ SADİ PENCAP

Millet Meclisi II. Dönem çalışmalarında faaliyet olarak; Yazılı Soru Önergeleri Ve Bunlara Verilen Cevaplar 4, Söz Alma 2 olmak üzere toplam 6 adet meclis faaliyeti bulunmaktadır.³⁴⁴ Faaliyetleri içerisinde Muğla ile ilgili; Muğla'nın Marmaris İlçesi ile Bozburun Bucağı arasındaki yol güzergâhı, Muğla'nın Marmaris İlçesi'ne bağlı Söğüt köylülerinin, PTT açılması için vâki müracaatları, Muğla'nın Ula İlçesi Karabörtlen Köyü arazisinin su baskınlarından korunması üzerine çalışmaları bulunmaktadır.

AHMET BULDANLI

TBMM birleşik toplantı XI. yasama yılı çalışmalarında faaliyet olarak; Söz Alma 1, Önerge 11 olmak üzere toplam 12 adet meclis faaliyeti bulunmaktadır.³⁴⁵ Faaliyetleri içerisinde Muğla ile ilgili herhangi bir çalışması bulunmamaktadır.

Millet Meclisi III., IV., V. Dönemlerinde; Söz alma 101, Yazılı Soru Önergeleri ve Bunlara Verilen Cevaplar 45, Sözlü Soru Önergeleri 7 olmak üzere toplam 154 adet meclis faaliyeti bulunmaktadır.³⁴⁶ Faaliyetleri içerisinde Muğla ili ile ilgili olarak sadece *Muğla ili dâhilinde metruk bulunan karayolları hakkında gündem dışı demeci* bulunmaktadır.

³⁴² **TBMMTD**, TBMM Birleşik Toplantı, D. IV, C. 4, B. 17, s. 230, 236.

³⁴³ **TBMMTD**, Millet Meclisi, D. II, C. 21; **TBMMTD**, Millet Meclisi, D. II, C. 21, B. 174, s. 618, C. 24, B. 37, s. 296.

³⁴⁴ **TBMMTD**, Millet Meclisi, D. II, C. 10, 11, 15, 36; **TBMMTD**, Millet Meclisi, "Söz Almalar", D. II, C. 26, B. 48, s. 88, C. 19, B. 12, s. 599.

³⁴⁵ **TBMMTD**, TBMM Birleşik Toplantı, D. XI, C. 11, B. 13, s. 578; **TBMMTD**, TBMM Birleşik Toplantı, D. XVIII, C. 18.

³⁴⁶ **TBMMTD**, Millet Meclisi, D. IV, C. 1, 3, 6, 17, 22, 25, D. IV, C. 7, 8, 11, 13, 102; **TBMMTD**, Millet Meclisi, D. IV, C. 2, 10, 11, 13, 18, 81; **TBMMTD**, Millet Meclisi, D. V, C. 2, 3, 6, 8, 11, 13, 15; **TBMMTD**, D. V, C. 5, 8, 12; **TBMMTD**, D. V, C. 8,9.

ALİ DÖĞERLİ (ALİ HİLMİ DÖĞERLİ)

Millet Meclisi III., IV. Dönem çalışmalarında faaliyet olarak; Söz Alma 4, Yazılı Soru Önergeleri Ve Bunlara Verilen Cevaplar 19 olmak üzere toplam 23 adet meclis faaliyeti bulunmaktadır.³⁴⁷ Faaliyetleri içerisinde Muğla ili ile ilgili; Fethiye Körfezi'nde bulunan Tersane Adası'nın maliyeye intikali, Muğla Fethiye İlçesi Ören-Temel, Ceylan ve Seki ovalarında şeker pancarı yetiştirilmesi, 1957 yılında Marmaris'te meydana gelen deprem konutları, Muğla ili ve ilçelerinde üretilen bal taban fiyatı, Fethiye İlçesi ve köyleri içme suyu şebekesi, Fethiye Lisesi'nde görevli bir öğretmenin öğrencilerden Atatürk rozetlerini toplattığı iddiası, Muğla Fethiye İlçesi'nde kurulan konserve ve plâstik fabrikasında hafta tatilinin Cuma günü yapılmasının doğru olup olmadığı konularında çalışmaları bulunmaktadır.

MUALLA AKARCA (HATİCE MUALLA AKARCA)

Millet Meclisi I., III. Dönem çalışmalarında; Söz alma 3, Teklifler 1, Yazılı Soru Önergeleri ve Bunlara Verilen Cevaplar 1 olmak üzere toplam 5 adet meclis faaliyeti bulunmaktadır.³⁴⁸ Faaliyetleri içerisinde Muğla ili ilgili herhangi bir çalışma bulunmamaktadır. TBMM birleşik toplantı XII. yasama yılı çalışmalarında 1 adet Söz Alması³⁴⁹ olup Muğla ile ilgili değildir.

Cumhuriyet Senatosu I., II., III., IV., V. yasama yılı çalışmalarında; Söz Alma 12, Yazılı Sorular ve Cevapları 1, Önergeler 1 adet olmak üzere toplam 14 adet meclis faaliyeti bulunmaktadır.³⁵⁰ Faaliyetleri içerisinde Muğla ili ile ilgili olarak Cumhuriyet senatosu II. Yasama yılında; Fethiye ve Marmaris deprem bölgesinde imar işlerinde çalışan işçilerin birikmiş alacaklarında bir senato üyesinin tasavvutu ve valinin emri ile bir bölge işçilerine öncelik tanındığı, Fethiye ve Marmaris deprem evleri inşaatında çalışan işçiler, Bodrum İlçesi'ndeki üç şirkete ait akaryakıt pompaları konularında çalışmaları bulunmaktadır.

³⁴⁷ **TBMMTD**, "Söz Almalar", Millet Meclisi, D. III, C. 11, B. 52, s. 526, C. 35, B. 67, s. 101, Millet Meclisi, D. III, C. 31, B. 36, s. 640, C. 38, B. 119, s. 166; **TBMMTD**, Millet Meclisi, D. IV, C. 4, B. 83, s. 660, C. 23, B. 45, s. 65, D. IV, C. 1, 13, 14, 18, 20, 21, 22.

³⁴⁸ **TBMMTD**, Millet Meclisi, D. I, C. 4, B. 74, s. 446; D. III, C. 11, 20, 22.

³⁴⁹ **TBMMTD**, TBMM Birleşik Toplantı, D. XII, C. 12, B. 1, s. 11.

³⁵⁰ **TBMMTD**, Cumhuriyet Senatosu, D. I, C. 1, 2, 3; Cumhuriyet Senatosu, D. I, C. 7, 10, 13, **TBMMTD**, "Söz Almalar", Cumhuriyet Senatosu, D. III, C. 21, B. 78, s. 61; Cumhuriyet Senatosu, D. IV, C. 29, B. 101, s. 70; D. V, C. 32, B. 42, s. 554; D. V, C. 33, B. 43, s. 43; Cumhuriyet Senatosu, D. V, C. 31, B. 20, s. 248; **TBMMTD**, "Önergeler" Millet Meclisi, D. III, C. 20, B. 34, s. 462.

Cumhuriyet Senatosu III. yasama yılında; *Ege, Marmara ve Akdeniz bölgelerinde bir kısım halkın geçimini sağladığı palamut fiyatlarının anormal şekilde düştüğüne, fiyatların eski seviyesini bulabilmesi için ihraç imkânları sağlanması lüzumuna dair* söz alması, Cumhuriyet Senatosu V. yasama yılında; *Özel sektör kesimindeki turistik tesislerin durumuna dair* Yazılı Soru Önergeleri çalışmaları bulunmaktadır.

ÜNAT DEMİR

Millet Meclisi IV., V. Dönem çalışmalarında, Söz Alma 28 olmak üzere toplam 28 adet meclis faaliyeti bulunmaktadır.³⁵¹ Faaliyetleri içerisinde Muğla ile ilgili herhangi bir Söz Alma bulunmamaktadır.

HALİL DERE

Millet Meclisi IV. Dönem çalışmalarında; Söz Alma 8, Yazılı Soru Önergeleri ve Bunlara Verilen Cevaplar 146 adet olmak üzere toplam 154 adet meclis faaliyeti bulunmaktadır.³⁵² Faaliyetleri içerisinde Muğla ili ile ilgili, Köyceğiz'in Ortaca Bucağı'nda Ziraat Donatım Şubesi açılması, 1965 yılında Muğla-Yatağan ilçesinin Eskihisar Köyü'nde meydana gelen depremde sonra yaptırılan konutların dağıtımı, Muğla-Yatağan Dipsiz İçme Suyu inşaatı, Tariş Ortaca şubesinin pamuk alımı, Yatağan Bencik Köyler Grubu, İçme Suyu Projesi, Yatağan Termik Santrali inşaatıyla çevredeki linyit ocakları, Muğla-Bayırli Kasabası'nda tapularını alamayan bazı aileler, Muğla-Yatağan Sıtma Savaş Şubesi'nin Marmaris'e nakli, Bodrum'da su ürünleri enstitüsü açılıp açılmayacağı, Bodrum Limanı Başkanlığı'nda kayıtlı tekne sayısı ile personel durumu, Muğla-Dalaman Kâğıt Fabrikası'na verilen tomrukların değerlendirilmesi, Dalaman Kâğıt Fabrikası üretim artıklarının değiştirilmesi çalışmaları, Ege sahillerinde trolle balık avcılığı yapıldığı iddiaları, Muğla-Milas ilçesinde Sosyal Sigortalar Hastanesi yaptırılması, Muğla iline yapılacak turizm yatırımları, Muğla Orman İşletmesi'nde geçici olarak çalıştırılan işçilerle ilgili iddialar, Muğla YSE İdarî İşler Memuru ve Sendika Şube Başkanı'nın gerekçesiz işten çıkarılması, Fethiye Kız Gölü İçme Suyu Projesi, Köyceğiz'de

³⁵¹ **TBMMTD**, "Söz Almalar", Millet Meclisi, D. IV, C. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 9, 12, 15, 16, 18, 19, 20, 21, 23, 24, 25.

³⁵² **TBMMTD**, "Söz Almalar, Millet Meclisi, D. IV, C. 5, 12, 16, 18; **TBMMTD**, "Önergeler", Millet Meclisi, D. IV, C. 12, 13, 14, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 26.

işçilerin sendikal haklarının engellendiği iddiası, Ege ekim bölgesinde pamuk taban fiyatı, Muğla-Yatağan ilçesi, Şahinler ve Yeniköy'ün kamulaştırılan arazilerinin bedelleri, Fethiye-Gölkhisar-Burdur karayolu, Milas'ta Etibank tarafından işletilen boksit madeni İçin kırma tesisi kurulması, Fethiye İlköğretim Müdürlüğü'ne atanan kişi, Yatağan-Eskihisar Köyü deprem evleri, Muğla-Milas İlçesi Ören Köyü'nün yerleşim durumu, Bodrum Limanı rıhtımının yetersizliği, Köyceğiz ilçesi Dalaman Tersakan Projesi, Muğla Devlet Su İşleri Başmühendisliği ve yatırımları, Marmaris'te bakanlığa ait bir tesisin değerlendirilmesi, Muğla-Hisar mevkiindeki yerleşim yerlerinin durumu, Muğla'dan Doğu illerine atanan 5 öğretmenin kadro maaş ve yollukları, Bodrum-İstanköy limanları arasında sefer yapan teknelerin yolcu taşıma durumları konularında çalışmaları bulunmaktadır.

HASAN FEHMİ İLTER

Millet Meclisi V. Dönem çalışmalarında; Söz Alma 1 olmak üzere toplam 1 adet meclis faaliyeti bulunmaktadır.³⁵³ Bu da Muğla ile ilgili değildir.

SAMİ GÖKMEN

Millet Meclisi V. Dönem çalışmalarında, Söz Alma 7, Yazılı Soru Önergeleri ve Bunlara Verilen Cevaplar 3 olmak üzere Toplam 10 adet meclis faaliyeti bulunmaktadır.³⁵⁴ Faaliyetleri içerisinde Muğla ile ilgili; Sanayi ve Teknoloji Bakanı Nuri Bayar ile maiyetinin 26.5.1980 tarihinde Bodrum'da yedikleri öğle yemeğinin bedeline ilişkin, Milas-Gereme Jandarma Karakolu'nda görevli bir astsubay konularında çalışmaları bulunmaktadır.

³⁵³ **TBMMTD**, Millet Meclisi, D. V, C. 1, B. 29, s. 233.

³⁵⁴ **TBMMTD**, Millet Meclisi, D. V, C. 3, 9, 11, 16; **TBMMTD**, “Önergeler”, Millet Meclisi, D. V, C. 16, B. 102, s. 482; C. 16, B. 117, s. 683.

IV. BÖLÜM

13 EYLÜL 1980 DARBESİ VE SONRASI MUĞLA'DA SİYASİ HAYAT

1. 12 Eylül 1980 Askeri Darbesi

12 Eylül 1980 Darbesi, Türk Silahlı Kuvvetleri'nin, 12 Eylül 1980 günü emir komuta zinciri içinde gerçekleştirdiği askeri müdahaledir.

Terörün, sağ ve sol gurupların birbirlerine karşı işledikleri cinayetlerin toplumun tanınmış simalarına yönelmesi ve belli bir aşamadan sonra kitleselleşmesi tüm toplum kesimlerinde ciddi bir kaygıya ve korkuya yol açmıştı. Bütün çabalara rağmen terörün kontrol altına alınamaması ve her geçen gün tırmanışını sürdürmesi hükümetin ve genelde siyasetin tam bir acizliğini ortaya koymaktaydı.³⁵⁵

19-26 Aralık 1978 tarihinde Kahramanmaraş'ta patlak veren Alevi- Sünni çatışmasında toplam 108 vatandaşın hayatlarını kaybetmeleri sorunun vardığı düzeyi göstermesinin ötesinde tüm toplum kesimlerinde gelecek ve güvenlikle ilgili ciddi bir kaygıya yol açtı. Olaylar karşısında çaresiz kalan Başbakan Ecevit, istemeyerek de olsa, 13 ilde sıkıyönetim ilan edilmesine razı olmak zorunda kalmıştı.³⁵⁶ Yine 1 Şubat 1979 günü Milliyet Gazetesi Genel Yayın Yönetmeni ve Başyazarı Abdi İpekçi'nin öldürülmesi olayları daha da karmaşık bir hale getirmişti. Ülkede gençlik örgütleri arasındaki gruplaşmalar, Güneydoğu ve Doğu Anadolu'da yaşanan hareketlilik birlikte değerlendirildiğinde durum hiç de iç açıcı durmuyordu.

6 Nisan 1980 günü, Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk'ün görev süresi dolmuş ve yerine TBMM tarafından yeni bir cumhurbaşkanı bir türlü seçilememişti. 1961 Anayasası'na göre cumhurbaşkanları yedi yıllık bir süre için TBMM tarafından üye tam sayısının üçte iki çoğunluğunun müspet oyu ile seçilmekteydi.³⁵⁷

Görüldüğü gibi 12 Eylül Darbesi'ne varan süreçte yetmişlerdeki Türk siyasetinin en belirgin niteliği, istikrarsızlık, belirsizlik, bölünmüşlük ve diyalogsuzluktu. 1973'ten 1980'e kadar yedi yılda yedi hükümetin görev yapmasına tanık olunan bir siyasal sistemde istikrar ve güçlü bir hükümet yapısının oluşmasını beklemek gerçekten zordu. Ortalama ömrü bir yıl devam eden hükümetlerin başarısız

³⁵⁵ Davut Dursun, **12 Eylül Darbesi**, *Hatıralar/Gözlemler/Düşünceler*, Ocak 2005, İstanbul, s. 7.

³⁵⁶ Dursun, **a.g.e.**, s. 43.

³⁵⁷ Dursun, **a.g.e.**, s. 51.

ve istikrarsız yöntemleri toplum sorunlarının çığ gibi artmasına, hiçbir sorunun çözülememesine, toplum nezdinde siyasetin inandırıcılığını ve meşruiyetini yitirmesine sebep olmuş ve demokrasinin çöküşüne şahit olunmuştur.³⁵⁸ Ülke genelinde asayiş olaylarının ciddi şekilde bozulması, özellikle basında işlenişi dikkat çekicidir. O dönemde gazetelerde olaylar şu şekilde verilmektedir:³⁵⁹

-Demirel'in 170 günlük iktidarında 1361 kişi öldü. (Cumhuriyet, 12 Mayıs 1980)

-Dünkü olaylarda 11 kişi öldürüldü. (Tercüman, 3 Haziran 1980)

-5 kentteki olaylarda 1'i polis 6 kişi can verdi. (Milliyet, 10 Temmuz 1980)

-Anarşi dün 23 can aldı. (Hürriyet, 2 Ağustos 1980)

-Saldırılarda dün de 12 yurttaş öldürüldü. (Cumhuriyet 4 Eylül 1980)

Genelkurmay Başkanı Orgeneral Kenen Evren 1979 yılının ilk yarısında özellikle Güneydoğu'da artan terör ve anarşi olayları nedeniyle vatandaşlardan ve silahlı kuvvetler içerisinde çok sayıda mektup aldığı, çok sayıda milletvekili ve senatörün hükümetin olayların üstesinden gelemeyeceği yönünde fikirler dile getirdiklerini, kendisinin ise bir müdahaleyi şimdilik düşünmediğini ve bıçak kemiğe dayanmadan yapılacak bir müdahalenin yurda yarardan çok zarar vereceğine inandığını söylemiştir.³⁶⁰

Nisan 1980'de görevi biten Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk'ün yerine yeni cumhurbaşkanı seçilememiştir. Bu durum darbe hazırlığı yapan silahlı kuvvetlerin gerekçelerine önemli bir fırsat vermiştir. 4 Haziran 1980 tarihinde darbeye ilişkin Bayrak Harekât Emri'nin Evren'e teslim edildiğini, ayın ortalarına doğru da harekâta son şeklinin verildiğini, müdahale tarihi olarak da 11 Temmuz 1980 gününün belirlendiğini ve 3 Temmuz günü Bayrak Harekât Emri'nin özel kuryelerle ordu ve kolordu komutanlıklarıyla sıkıyönetim komutanlıklarına ulaştırılmaya başlandığını öğreniyoruz. Ancak 3 Temmuz'da MSP'nin AP'ye güvenoyu vermesi ve 214'e karşılık 227 oyla hükümetin güven tazelemesi hesapları alt üst etmiştir. Meclisten güvenoyu almış bir hükümeti devirecek bir müdahaleyi içte ve dışta anlatmanın zorluğu dikkate alınarak müdahalenin tehir edilmesi yoluna gidilmiştir.³⁶¹

³⁵⁸ Kumlu, a.g.e., s. 96.

³⁵⁹ Kumlu, a.g.e., s. 86.

³⁶⁰ Kenan Evren, **Zorlu Yıllarım 1**, İstanbul, 1994, s. 66.

³⁶¹ Kumlu, a.g.e., s. 90.

Darbeye ilişkin son hazırlıklar 26 Ağustos'taki komutanlar toplantısında değerlendirilmiştir. Toplantıda yeni tarih olarak 12 Eylül 1980 günü belirlenmiştir. Müdahale tarihi kararlaştırılıp hazırlıklar buna göre sürdürülürken meydana gelen iki önemli gelişme darbe için ek gerekçeler sunmuştur. Bunlardan biri Dışişleri Bakanı Hayrettin Erkmen'nin MSP'nin verdiği gensoruyla bakanlıktan düşürülmesidir. Diğer bir gelişme ise bu olaydan bir gün sonra Konya'da MSP tarafından organize edilen Kudüs'ü Kurtarma Mitingi ve bu mitingde yaşanan gelişmelerdir. Mitingde açılan pankartlar, atılan sloganlar ve yapılan konuşmalar Cumhuriyet'e karşı bir girişim olarak değerlendirilmiş, özellikle İstiklal Marşı söylenirken bir gurubun ayağa kalkmayıp protesto etmesi toplumda infial yaratmıştır.³⁶²

12 Eylül 1980 tarihinde saat 04.00'da TRT radyolarında okunmaya başlanan Milli Güvenlik Konseyi'nin 1 numaralı bildirisini ile tüm dünya ordunun idareye el koyduğunu öğrenmiştir.³⁶³ *Yüce Türk Milleti* hitabıyla başlayan bildiri, içinde bulunan durumu özetliyor ve silahlı kuvvetlerin son çare olarak ülke yönetimine bütünüyle el koyduğunu duyuruyordu. Kenan Evren imzalı bu bildirin bir bölümü şu şekildedir:³⁶⁴

“Yüce Türk Milleti:

Büyük Atatürk'ün bize emanet ettiği, ülkesi ve milletiyle bir bütün olan, Türkiye Cumhuriyeti Devleti, son yıllarda, izlediğiniz gibi dış ve iç düşmanların tahriki ile, varlığına, rejimine ve bağımsızlığına yönelik fikri ve fiziki haince saldırılar içindedir. Devlet, başlıca organlarıyla işlemez duruma getirilmiş, Anayasal kuruluşlar tezat veya suskunluğa bürünmüş, siyasi partiler kısır çekişmeler ve uzlaşmaz tutumlarıyla devleti kurtaracak birlik ve beraberliği sağlayamamışlar ve lüzumlu tedbirleri almamışlardır. Atatürkçülük yerine irticai ve diğer sapık ideolojik fikirler üretilerek, sistemli bir şekilde ve haince, ilkokullardan üniversitelere kadar eğitim kuruluşları, idare sistemi, yargı organları, iç güvenlik teşkilatı, işçi kuruluşları, siyasi partiler ve nihayet yurdumuzun en masun köşelerindeki

³⁶² Dursun, **a.g.e.**, s. 76.

³⁶³ Bülent Tanör, **12 Eylül Rejimi (1980 – 1983)**, ‘Yakınçağ Türkiye Tarihi’, C.2, İstanbul, 2007, s.31.

³⁶⁴ Milli Güvenlik Konseyi Tutanak Dergisi, C. 1, B. 1, s. 4, (19 Eylül 1980). Ayrıntılı bilgi için bkz. s. 1-15.

yurttaşlarımız dahi saldırı ve baskı altında tutularak bölünme ve iç harbin eşiğine getirilmişlerdir. Kısaca devlet güçsüz bırakılmış ve acze düşürülmüştür.

Aziz Türk Milleti :

İşte bu ortam içinde Türk Silahlı Kuvvetleri, İç Hizmet Kanununun verdiği Türkiye Cumhuriyetini kollama ve koruma görevini yüce Türk Milleti adına emir ve komuta zinciri içinde ve emirle yerine getirme kararını alınmış ve ülke yönetimine bütünüyle el koymuştur. Girişilen harekâtın amacı, ülke bütünlüğünü korumak, milli birlik ve beraberliği sağlamak, muhtemel bir iç savaşı ve kardeş kavgasını önlemek, devlet otoritesini ve varlığını yenide tesis etmek ve demokratik düzenin işlemesine mani olan sebepleri ortadan kaldırmaktır. Parlamento ve Hükümet feshedilmiştir. Parlamento üyelerinin dokunulmazlığı kaldırılmıştır. Bütün yurttta sıkıyönetim ilan edilmiştir, Yurt dışına çıkışlar yasaklanmıştır. Vatandaşların can ve mal güvenliğini süratle sağlamak bakımından saat 05'00'ten itibaren ikinci bir emre kadar sokağa çıkma yasağı konulmuştur.”

Bu bildiri ile 1961 Anayasası ile kurulan İkinci Cumhuriyet Rejimi'ne son verilmiş ve Türk siyasi hayatında yeni bir dönem başlamıştır.³⁶⁵

2. 12 Eylül 1980 Askeri Darbesi'nin Muğla'ya Yansımaları

Ülke genelinde yaşanan gelişmeler üzüntü içinde takip edilirken halk içinde şiddet olaylarının artması, olayların boyutunun iç savaşa doğru gitmesi endişesi tüm ülkeyi sarmıştır. Yurdun her köşesinde yaşanan acı olaylar, Muğla'da yayın yapan gazetelerde, en çok öğrenci eylemleri ile ele alınmıştır. 12 Eylül Darbesi'ne giden süreçte ülkenin kan gölüne döndüğü, ölüm ve yaralanmalarla sonuçlanan olaylar manşetlerde bildirilir. 25 Ocak 1977'de İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi öğrencisi Baki Ünlü otobüs durağında beklerken tabanca ile vurularak öldürülür.³⁶⁶ Bir yıl sonra aynı gün ve aynı ayda 25 Ocak 1978'de Ege Üniversitesi Diş Hekimliği son sınıf öğrencisi Mustafa Sarı, Bornova'da otobüs durağında vurulur. Cenazeler Muğla'da kaldırılır. Bu üzücü olay, *Mustafa Sarı 26 bin Muğlalının sel gibi akan*

³⁶⁵ Zurcher, E.Jan, **Modernleşen Türkiye'nin Tarihi**, İstanbul, 2002, s. 405.

³⁶⁶ Ali Abbas Çınar, **50.Yılında Devrim Gazetesi ve Devrim'de Muğla**, Muğla, 2010, s.181.

*gözyaşları arasında toprağa verildi, şeklinde manşetten verilir.*³⁶⁷ Bu cenazeler şehirde oldukça üzüntü yaratmıştır.

Ülkede cinayetlerin ardı arkası kesilmez. Dalaman-Kapıkargın kana bulanır. Ula'da Mehmet Karaduman öldürülür. Yaşanan bu kötü hava devam eder. Muğla'ya haber bu sefer Ankara'dan gelir. Ankara Sanat Yüksek Öğretmen Okulu öğrencisi Muğlalı Emin Arslan 20 Ocak 1980 tarihinde Ankara'da öldürülür. Bu ölüm de Muğla'da çok büyük tepkiyle karşılanır. Cenaze oldukça kalabalık bir şekilde kaldırılır. Cenaze töreninde konuşan bir gencin, *Emin'e kan vermek için hastaneye giden arkadaşlarının tutuklandıklarını*, söylemesi halkı şok içinde bırakır. Emin Arslan'ın defnedilmesi haberi, *20 Ocak 1980 Tarihinde Öldürülen Muğlalı Emin Arslan Hazin Bir Törenle Toprağa Verildi*³⁶⁸, şeklinde gazetede yerini alır.

Bu dönemde Muğla'da yayın yapan Devrim Gazetesi'nin manşetleri yaşanan sıkıntıları göstermek açısından önemlidir.³⁶⁹

-Turgut Reis Lisesi 'nde Karşıt Görüşlü Öğrenciler Çatıştı.(Devrim 20 Ocak 1978)

-Öğrencilerin Boykot Kararı Alması Üzerine Muğla İşletmecilik Yüksekokulu Süresiz Kapatıldı.(Devrim 19 Haziran 1978)

-Tabakhane 'de Sağ Ve Sol Gruplar Arası Çıkan Çatışmada 4 Kişi Yaralandı. (Devrim 28 Ağustos 1979)

-Terör İlçelerimize De Sızdı Fethiye 'de Bir Lise Öğrencisi Kurşunlandı.(Devrim 26 Ekim 1979)

-Fethiye 'de Bir Köy Basıldı.(Devrim 17 Kasım 1979)

-Önceki Gece Şehrimiz Bomba Sesi İle İrkildi. Girgin İşhanı Bombalandı.(Devrim 29 Kasım 1979)

-AP Milas İlçe Binasına Dinamit atıldı.(Devrim 8 Mart 1980)

-Muğla AP İlçe Merkez Binası Bombalandı.(Devrim 8 Mayıs 1980)

-Geçen Hafta İlimizde 43 İlkokul Öğretmeni Açığa Alındı.(Devrim 9 Haziran 1980)

-Fethiye 'de Silahlı Saldırıları Sürüyor. CHP İlçe Başkanı Ve Daimi Encümen Üyesi Tutuklandı.(Devrim 24 Haziran 1980)

-Eski Başbakanlardan Nihat Erim Öldürüldü .(Devrim 21 Temmuz 1980)

-Hamle Gazetesi Binasına Dün Gece Bomba Atıldı.(Devrim 23 Temmuz 1980)

³⁶⁷ **Devrim**, 28 Ocak 1978.

³⁶⁸ **Devrim**, 25 Ocak 1980.

³⁶⁹ Çınar, **a.g.e.**, s. 183.

-AP Fethiye Eski İlçe Başkanı Çetin Ergen Öldürüldü. (Devrim 18 Ağustos 1980)

-Yatağan Kaymakamı Ünal Cengiz Ve Eski CHP İlçe Başkanı Hamdi Önal'ın

-Otomobillerine Konan Bombalar Patlamadan İmha Edildiler (Devrim 29 Nisan 1980)

Görüldüğü üzere Muğla ilinde de oldukça sıkıntılı günler yaşanmış ve olaylar ardı ardına yaşanmaya devam etmiştir. Özellikle bu süreçte yaşanan gelişmeler askeri darbenin hazırlayıcısı olacak ve yaşanan olaylar bu süreci hızlandıracaktır.

12 Eylül Darbesi'ni Muğla'da gazeteler, *Türk Silahlı Kuvvetleri yönetimi bütünüyle ele aldı*, şeklinde haber yapmıştır. Bütün yurttaki sıkıyönetim ilan edildiği üzere Muğla da sıkıyönetim sürecine girmiştir. Bu durum 19 Temmuz 1984 tarihinde sona erecektir.³⁷⁰

Muğla ilinde yaşanan bir başka ilginç gelişme Muğla AP Milletvekili Zeyyat Mandalinci'nin AP'den istifa etmesidir. Mandalinci 1950-1960 DP'den Muğla milletvekilliği yapmış, ilin önde gelen isimlerinden olmuştur. 1953 yılında Ticaret Vekilliği yapmıştır. AP döneminde ön saflarda bulunan Mandalinci, son zamanlarda AP'nin izlediği politikalara karşı çıkmış ve istifa gerekçesinde bunu belirtmiştir.³⁷¹

2.1. Askeri Yönetim ve Muğla

12 Eylül 1980'de yaşanan askeri darbe sonrası bütün siyasi partileri kapanmış ve siyasetçilere siyaset yapma yasağı getirilmiştir. Bu şartlarda 1983 yılında yapılacak genel seçimlere, askeri yönetimin izin verdiği siyasi partiler ve yeni siyasi liderler katılabilecektir. Muhafazakâr, sağ ve milliyetçi sağ partilerin seçimlere katılmalarına izin verilmemiştir. Bu görüşte olan kişiler, 1983 genel seçimlerine katılmalarına izin verilen ve merkez sağ eğilimli Anavatan Partisi (ANAP) ile Milliyetçi Demokrasi Partisi (MDP) çatısı altında toplanmışlardır.

Muğla'da, 17 Eylül Çarşamba gecesi, faaliyet gösteren siyasi partilerin il ve ilçe başkanlıkları sıkıyönetim tarafından aranmıştır. CHP'deki arama saat 21:00'da başlamış ve durum sıkıyönetim yetkilileri, MİT yetkilileri, Emniyet yetkilileri ile CHP il ve merkez ilçe başkanlıklarına tebliğ edilmiştir. İl Başkanı Tufan Doğu, İlçe Başkanı Ünal Türkeş ilgililerle beraber parti binasına gelmişlerdir. Yetkililer

³⁷⁰ Devrim, 20 Nisan 1984.

³⁷¹ Devrim, 22 Nisan 1980.

ellerindeki tüm makbuz, girdi, çıktı, muhasebe ve karar defterlerini, yazışma dosyalarını, kitapları, broşürleri, mühürleri, eksiksiz ibraz etmişleridir. Parti binasında vurucu, kesici alet-edevat olup olmadığı da kontrol edilmiştir Tüm evraklar incelendikten sonra mühürlenmiş ve parti içindeki çelik kasaya konulmuştur. Parti giriş binası mühürlenmiştir. Daha sonra yine AP, MSP, TİKP, TSİP, TİP ve merkezi Yeşilyurt'ta bulunan MHP binalarında aynı işlem uygulanmıştır. Mühürlerin yeni anayasanın kabulünden sonra hazırlanacak partiler ve seçim kanunu yasalarının yürürlüğe girişinden sonra kaldırılacağı belirtilmiştir.³⁷²

Muğla'da darbe sonrası parti ileri gelenleri 5 gün evlerinde gözetim altında tutulmuşlardır. 12 Eylül Cuma günü yapılan askeri harekât sonrası emniyet gerekçesi ile evlerinde gözetim altında tutulan Belediye Başkanı Erman Şahin, CHP İl Başkanı Tufan Doğu, AP İl Başkanı Latif Sakıcı, AP İlçe Başkanı Cavit Karagöz, AP İl İkinci Başkanı Ünal Toksöz, MSP İl Başkanı Turan Doğan, TİKP İl Başkanı Adil Aslan, 5 günlük sürenin ardından serbest bırakılmışlardır.³⁷³

Sıkıyönetim komutanlığı kararı ile mühürlenmiş Muğla Belediyesi 18 Eylül tarihinde tekrar açılmıştır. Muğla Belediye Başkanı Erman Şahin görevden alınıp yerine sıkıyönetim komutanlığı kararı ile İl Defterdarı Ali Göker getirilmiştir. Başkan vekilliğini ise il imar müdürü yürütmüştür.

Yaşanan süreçte Türkiye'nin parti liderleri Çanakkale Gelibolu İlçesi Hamzaköy Askeri Dinlenme Tesisleri'nde gözetim altına alınmıştır. Bülent Ulusu başbakanlığa getirilmiştir. Millî Güvenlik Konseyi tarafından Danışma Meclisi Muğla Üyeliği'ne Mehmet Kanat atanmıştır.³⁷⁴

Muğla'da çıkan CHP'nin yarı resmi yayın organı olarak bilinen Devrim Gazetesi Hamzaköy'de gözetim altında tutulan CHP lideri Bülent Ecevit ile temas kurma yollarını aramış, CHP Merkez İlçe Başkanı Ünal Türkeş Bülent Ecevit ile telefon görüşmesi yapabilmıştır. Bu görüşmeler gazeteden manşet olarak verilmiştir. Haber şu şekilde halka duyurulmuştur: “CHP lideri Bülent Ecevit gazetemiz aracılığı ile tüm Muğlalılara ve CHP'lilere selam ve saygılarını gönderdi, Bülent Ecevit'ten mesaj var.”

³⁷² Devrim, 17 Eylül 1980.

³⁷³ Devrim, 17 Eylül 1980.

³⁷⁴ Çınar, a.g.e., s. 184.

Muğlalıların ilgisinden memnun kalan Ecevit Ünal Türkeş'e bir telgraf göndermiştir:³⁷⁵

“Sayın Ünal Türkeş,

CHP Merkez İlçe Başkanı

İyi dilekleriniz için size ve Muğlalı arkadaşlarımıza teşekkür ederim. Ulusumuzun özgürlük, demokrasi ve barış içinde esenliğe kavuşmasını dilerim. Size ve Muğlalı arkadaşlarımıza insanca ve hakça bir düzen uğrunda çalışmanızda başarılar dilerim. Saygılar, sevgiler sunarım.

Bülent Ecevit”

CHP Genel Başkanı Bülent Ecevit ve AP Genel Başkanı Süleyman Demirel bir ay gözetim altında tutulduktan sonra serbest bırakılır. MSP Genel Başkanı Necmettin Erbakan ise Çeşme açıklarındaki Uzun Ada'da gözetim altında tutulur. MHP Genel Başkanı Alparslan Türkeş yine Uzun Ada'ya gönderilmiş, daha sonra ise iki lider de Ankara Mamak Askeri Cezaevi'ne nakledilmişlerdir.³⁷⁶

12 Eylül Askeri Darbesi kendini hissettirmeye başlar ve pek çok insan tutuklanır. Sıkıyönetime gelen imzasız mektuplar tutuklamalar için yeterli görülmüştür. Muğla ilinde de bazı gelişmeler yaşanmış ve gazeteye yansımıştır:

“-Muğla'da Yasa Dışı Örgüt Avı / Merkez İlçede Son 10 Günde Yapılan Operasyonlarda 40 Kişi Yakalandı Bunlardan 9'u Serbest Bırakıldı. 31'i Mahkemece Tutuklandı(Devrim 3 Şubat 1981)

-Fethiye'de Süleymancılık Yapan 15 Kişi Yakalandı.(Devrim 10 Ocak 1981)

-Ula Kozlukuyu Köyü'nde Süleymancılık Tarikatına Mensup 17 Kişi Ayin Yaparken Yakalandılar.(Devrim 23 Temmuz 1981)

-Burdur Spor Maçından Dönen Kafileyi 4.5 Saat Alıkoyan Jandarma Astsubayı Milli Güvenlik Konseyi'ne Şikayet Edildi.(Devrim 10 Nisan 1981)

12 Eylül Darbesi'ni protesto etme amaçlı olarak Bülent Ecevit CHP Genel Başkanlığı'ndan çekilir. Bu gelişme CHP Muğla Teşkilatı tarafından üzüntü ile karşılanmıştır.³⁷⁷

³⁷⁵ Çınar, a.g.e., s. 185.

³⁷⁶ Zürcher, a.g.e., s. 450.

³⁷⁷ Çınar, a.g.e., s. 185.

3. 1982 Anayasa Referandumunu ve Muğla

Türkiye siyasi tarihinde ikinci kez bir anayasanın halkoyuna sunulması için sandık başına gidildi. Bu referandum, 1980 askeri müdahalesinin ardından hazırlanan 1982 Anayasası için 7 Kasım 1982’de yapıldı. Halkoylamasına, 18 milyon 885 bin 488 seçmen katıldı. 1982 Anayasası, sonuçların açıklanmasıyla 9 Kasım 1982’de yürürlüğe girdi. Tüm Türkiye’de olduğu gibi Anayasa Referandumu Muğla ilinde de heyecanla karşılandı. Referandum herhangi bir sorun yaşanmadan gerçekleştirildi.

Tablo 4.1: 7 Kasım 1982 Yılında Yapılan Halk Oylaması Türkiye Geneli Sonuçları³⁷⁸

Yıl	1982	
Sandık Sayısı	82.489	
Seçmen Sayısı	20.690.914	
Oy Kullanan Seçmen Sayısı	18.885.488	
Katılım Oranı	% 91.37	
Geçersiz Oy	43.498	% 0.2
Geçerli Oy	18.841.990	% 99.8
Evet Oyu	17.215.559	% 91.4
Hayır Oyu	1.626.431	% 8.6

Yapılan halk oylamasında katılım oranı oldukça yüksek olmuştur. Bu yıla kadar yapılan seçimler de dahil böyle bir katılım oranı görülmemiştir. 1961 Halk Oylaması’nda katılım oranı %81 olarak gerçekleşmişti. Bu sonuç oldukça şaşırtıcı olmuştu.⁷ Kasım 1982 günü yapılan anayasa oylamasında ise sandığa giden seçmenlerin % 91.37’sinin “evet” oyu kullanması 12 Eylül Rejimi için çok önemli bir gelişme olmuştur. Kimsenin beklemediği bu kadar yüksek kabul oyu ile seçmenler iki sorunu çözüme kavuşturmuşlardır. Birisi Türkiye yeni bir anayasaya kavuşmuştur. Diğeri ise anayasanın kabulü ile birlikte Kenan Evren Türkiye’nin 7. cumhurbaşkanı olarak seçilmiştir. Kenan Evren’in cumhurbaşkanı seçimi için ayrı bir sandık kurulmamış, anayasaya “evet” oyu verenlerin aynı zamanda Evren’in cumhurbaşkanlığına da “evet” oyu verdiği kabul edilmiştir.³⁷⁹

³⁷⁸ Türkiye İstatistik Kurumu, **Halk Oylaması Sonuçları**, Ankara, 2008, s. 2.

³⁷⁹ Davut Dursun, **12 Mart Darbesi**, *Hatıralar/Gözlemler/Düşünceler*, İstanbul, 2003, s. 115.

Ülke genelinde bu sonuçlar alınmışken Muğla ilinde de halk oylaması sonuçları şu şekilde sonuçlanmıştır.

Tablo 4.2: Muğla İli Geneli 7 Kasım 1982 Halk Oylaması Sonuçları³⁸⁰

Yıl	1982	
Sandık Sayısı	847	
Seçmen Sayısı	233.134	
Oy Kullanan Seçmen Sayısı	221. 620	
Katılım Oranı	% 95.1	
Geçersiz Oy	652	% 0.3
Geçerli Oy	220.968	% 99.7
Evet Oyu	204.757	% 92.7
Hayır Oyu	16.211	% 7.3

Muğla ilinde halk oylaması herhangi bir sorun yaşanmadan gerçekleşmiştir. Hatta çok yoğun bir katılım yaşanmıştır. Katılım oranı % 95.1'dir Evet diyenlerin oranı % 92.7'dir Türkiye geneli katılım oranının üzerinde bir katılım yaşanmıştır. 1961 yılında yapılan halk oylamasında katılım oranı % 74.4 olarak gerçekleşmişti. 1980 Askeri Darbesi sonrası halkın ilk kez sandıklara gittiği siyasi gelişme olan bu referandum sonuçları itibarıyla yeni bir cumhurbaşkanını da belirlemiştir.

Tablo 4.3: Muğla İli Merkez ve İlçeleri 1982 Halk Oylaması Sonuçları³⁸¹

İlçeler	Kayıtlı Seçmen Sayısı	Oy Kullanan Seçmen Sayısı	Katılım Oranı %	Evet Oyu Sayısı ve Yüzdesi	Hayır Oyu Sayısı ve Yüzdesi
Merkez	35 240	33 031	93.7	29 974 91.0	2 952 9.0
Bodrum	19 472	18 401	94.5	17 442 95.0	911 5.0
Datça	4 713	4 401	93.4	4 002 91.2	385 8.8
Fethiye	49 925	47 584	95.3	44 561 93.9	2 896 6.1
Köyceğiz	30 616	29 066	94.9	26 227 90.6	2 729 9.4
Marmaris	10 790	9 912	91.9	9 123 92.2	771 7.8
Milas	47 051	44 926	95.5	42 101 93.9	2 714 6.1
Ula	10 489	10 060	95.9	9 318 92.9	712 7.1
Yatağan	25 367	24 239	95.6	22 009 91.1	2 141 8.9

³⁸⁰ Türkiye İstatistik Kurumu, **Halk Oylaması Sonuçları**, s. 6.

³⁸¹ Türkiye İstatistik Kurumu, **Halk Oylaması Sonuçları**, s. 185.

Halk oylaması sonuçlarına göre katılım oranının en yüksek olduğu ilçe Ula ilçesi olmuştur. En az katılım oranına sahip ilçe ise Marmaris'tir. Evet oyu oranı en yüksek ilçe Bodrum, hayır oranının en fazla olduğu ilçe ise Köyceğiz olmuştur.

Türkiye ortalamasının üzerinde bir katılım oranı gerçekleşmiştir. Muğla ilinde Anayasa oylaması büyük bir dikkat ile takip edilmiştir. İlde toplam seçmen sayısı 233.134 olduğu seçim saatinin saat sekizde başlayıp on dokuzda biteceği ilgili kurumlar tarafından halka duyurulmuştur. Yine seçim sonuçları ilgili gazeteler tarafından halka duyurularak beklene bir netice olduğu yorumları yapılmıştır. Muğla merkezde 45 sandıkta oy kullanılmış ve 32.926 geçerli oy çıkmıştır. Sonuçlara göre hem anayasa kabul edilmiş hem de Kenan Evren Türkiye Cumhuriyetinin 7. Cumhurbaşkanı olmuştur.³⁸²

4. 1982 Anayasa Referandumu Sonrası Yaşanan Siyasi Gelişmeler

4.1. Anavatan Partisi'nin Kuruluşu ve Özal'ın Yılları

1980 sonrası Türkiye'de yaşana siyasi, toplumsal, ekonomik, kültürel değişimler dünyada yaşanan gelişmelerle benzer özellikler taşımaktadır. 12 Eylül 1980 Darbesi daha önceki darbeden farklı özellikler taşımaktadır. Askeri yönetim tarafından oluşturulan Konsey 16 Ekim 198'de Türkiye'de faaliyet gösteren siyasi partileri kapatmıştır. Bu partiler arasında CHP, AP gibi partiler dahi vardır. Parti liderlerine siyaset yasağı getirilmiştir.

Böyle bir ortamda 12 Eylül döneminin Başbakan Yardımcısı Turgut Özal ANAP'ı 20 Mayıs 1983'te kurmuştur. Turgut Özal 1983 Türkiye'sinin şartlarını ve toplumsal özlemlerini çok iyi analiz etmiştir. Bu süreç Türk siyasi hayatında yeni bir dönemin başlangıcı sayılmıştır. Özellikle MGK Başkanı Kenan Evren MDP'nin ileride yapılacak seçimde iktidara geleceğine kesin gözüyle bakmakta, ikinci parti olan Halkçı Parti'nin dışında ANAP'ı buçuk parti olarak değerlendirmektedir.³⁸³ Parti Özal'ın hemen hemen tek başına kurduğu bir partidir. Kurucu üye bulmakta çok zorlanmıştır. Turgut Özal çok farklı bir ortamda ortaya çıkmış ve her kesimden düşüncenin ortak noktada buluştuğu bir siyasi parti kurmuştur.³⁸⁴ Yaklaşan

³⁸² **Devrim**, 9 Kasım 1982.

³⁸³ Karlı, **a.g.e.**, s. 194.

³⁸⁴ Ayrıntılı bilgi için bakınız. Anavatan Partisi Programı, 6 Kasım 1983, Seçim Beyannamesi.

seçimlerde hiç şanslı görülmemiş; fakat beklentilerin tersine sürpriz bir şekilde seçimlerden birinci parti çıkmayı başarmıştır. 1983 seçimlerine gidilirken Anavatan Partisi *dört eğilim* söylemi ile meydanlara çıkmıştır. Bu eğilimler; milliyetçilik, dindarlık, liberalizm ve sosyal demokrasidir.³⁸⁵

Bu süreçte Sosyal Demokrat alanda ilk parti Halkçı Parti olmuştur. Kurucusu ve genel başkanı Necdet Calp'tir. MGK tarafından kuruluşu desteklenmiştir. Halkçı Parti'den sonra solda yeni bir parti kurulmuştur: SODEP, Erdal İnönü'nün kuruculuğu MGK tarafından veto edilince yerine Cezmi Karatay kurucu başkan olmuştur. Siyasi hayata katılan bir diğer parti RP olmuştur.³⁸⁶ Geçmişten gelen MNP ve MSP çizgisinde bir partidir. İslamcı, sağ bir gelenekten gelen parti milli değerleri önemseyen bir çizgide kendini ifade etmiştir. Kurucularını MGK bildirmediği için 1983 seçimlerine katılamamıştır.

Anavatan Partisi Muğla İl Örgütü'nü kurmak üzere Muğlalı Orman Mühendisi Alaattin Arpat'ı görevlendirmiştir. İzmir'de Genel Başkan Turgut Özal ile görüşen Arpat, bu görevi üstlenmiştir. İl örgütü kuruluş çalışmalarında Muğla orman başmüdürlerinden Ahmet Altıntaş Ali Rıza Bozüyük ve Şükrü Zeybek bulunmaktadır.³⁸⁷

4.2. Muğla'ya Yapılan Siyasi Ziyaretler Ve Siyasi Partilerin Kurulma Çalışmaları

16 Haziran 1983 tarihinde Yatağan Termik Santrali Başbakan Bülent Ulusu'nun katılımı ile açılmıştır. Bülent Ulusu açılış konuşmasında şunları söylemiştir: *Sevgili Vatandaşlarım, Aziz Yatağanlılar, 21 Temmuz 1981 tarihinde Yurdumuzun bu güzel köşesinde santralin 3.ünitesinin temellerini atmıştık. Daha önce birinci ünitesinin açılışı nedeni ile aranızda bulunmuştum bu günde 2. ünitesinin açılışında aranızdayım. Muğla ilimiz tabii zenginlikleri ve güzellikleri, tarihi zenginlikleri ile önemli bir şehrimizdir. Linyit yataklarının önemli bir kısmı bu ilimizde bulunmaktadır. Ekonomik ve sosyal alanda gelişmelerin temel şartlarından biri enerji varlığıdır. Bunun için yerli kaynaklara dayalı enerji üretimi için yoğun*

³⁸⁵ Mehmet, Barlas, **Turgut Özal'ın Anıları**, İstanbul, 2000, s. 56.

³⁸⁶ Ayrıntılı bilgi için bakınız. Mustafa Özel, **Refahlı Türkiye**, İstanbul, 1997, s. 35.

³⁸⁷ **Devrim**, 28 Temmuz 1983.

*gayret sarf ediyoruz Önümüzdeki yıllarda arka arkaya devreye girecek olan termik ve hidroelektrik santrallerle bunu büyük oranda gerçekleştireceğiz. Yine ayrıca planlama safhasında bulunan nükleer enerji santrali de programımız kapsamında bulunmaktadır*³⁸⁸.

24 Haziran 1983 tarihinde Milliyetçi Demokrasi Partisi Muğla İl Örgütü kurulmuştur. Başkan Bülent Önüaçan (Tüccar), İkinci Başkan Kemal Tütüncüoğlu, Sekreter Seyfi Terzibaşoğlu, Üyeler Mehmet Erol, Nail Baş, Müberra Şahan, Kamuran Soytürk, Ali Sağlam, Onur Doğruel, Yavuz Bektaş'tır. Merkez İlçe Yönetimi'ne ise Gazeteci Hüseyin Nizamoğlu getirilmiştir.³⁸⁹

Doğru Yol Partisi Muğla il ve merkez ilçe örgütleri 21 Temmuz 1983 tarihinde kurulmuştur. Kurucu İl Başkanı Erkan Sökmen, Başkan Yardımcısı Selçuk Çağlayan, üyeler Mustafa Uçkaç, Ömer Toksöz, Taşkın Bilginer, Meral Engin, Mehmet Altaş, Hayri Madanoğlu, Esat Aydın'dan oluşmuştur. Merkez İlçe Örgütü Başkanı ise Nejdet Canser'dir.³⁹⁰

DYP ilçe örgütleri kurulması aşamasında Köyceğiz İlçe Örgütü Başkanı Ferruh Sevinçer, Yatağan İlçe Örgütü Başkanı Ömer Erkul, Datça İlçe Örgütü Başkanı Mustafa Özer olmuşlardır.³⁹¹

Sosyal Demokrasi Partisi İl Örgütü 23 Temmuz 1983 tarihinde kurulmuştur. İl Başkanı Orhan Çakır (Gazeteci), üyeler Hüseyin Öz, Ali Rıza Yıldırım, Onur Özer, Günay Toprak, Namık Kemal Konuk, Şevki Besi'den oluşmuştur.³⁹²

13 Ağustos 1983 tarihinde Muğla Anavatan Partisi İl Örgütü'nün açılışı ANAP Genel Başkanı Turgut Özal tarafından yapılmıştır. Aydın'dan Muğla iline gelen Özal Kurşunlu Camii'nde Cuma namazını kıldıktan sonra İsmet İnönü Caddesi'ndeki il binasına gelmiştir. Saat 16:00'da kurban kesilerek başlanan törende İl Başkanı Alattin Arpat'ın konuşmasının ardından Turgut Özal kurdeleyi keserek açılışı yapmıştır. Özal yaptığı konuşmada, *örgütlü il sayısının 42'ye ulaştığını ve 50 ilde barajı aştıklarını, ülkenin her on yılda bir sıkıntıya düşme nedeni olan kavga esasına dayalı bir siyaset uygulanamayacağını, seçilecek kimselerin aklı başında*

³⁸⁸ **Devrim**, 16 Haziran 1983.

³⁸⁹ **Devrim**, 24 Haziran 1983.

³⁹⁰ **Devrim**, 23 Temmuz 1983.

³⁹¹ **Devrim**, 1 Ağustos 1983.

³⁹² **Devrim**, 26 Temmuz 1983

insanlar olması gerektiğini, başka yerde akıllıların üstte akılsızların altta olduğunu kendilerinde ise akılsızların üstte akıllıların altta olduğunu, kavga düzeninden çıkıldığı takdirde güzel günlerin geleceğini, belirtmiştir. Konuşmasının sonunda, Muğla'nın cennet gibi bir yer olduğunu ve bir turizm merkezi olması gerektiğini söylemiştir.³⁹³ Konuşmasının ardından saat 17.30'da şehirden ayrılmıştır.

25 Ağustos 1983 tarihinde Halkçı Parti Muğla il ve ilçe örgütleri kurulmuştur. İl Başkanı Selahattin Baba (Avukat), Sekreter Nevzat Sarıçoban, Sayman Zekai Çakmak, Üyeler İffet İnan, Behzat Fidan, İdris Gürpınar, Ali Giray, Memiş Öztürk, Süleyman Gökcan'dan oluşmaktadır.³⁹⁴ Daha sonra il başkanının istifa etmesi üzerine il başkanlığına Gazi Çakır getirilmiştir.

Cumhurbaşkanı Kenan Evren 9 Ekim 1983 tarihinde Muğla iline ziyarette bulunmuştur. Konsey üyeleri ile Muğla'ya gelen Evren Cumhuriyet Meydanı'nda yaptığı konuşmada, *seçimlere %90 üzerinde katılım beklediğini, 6 Kasım seçimlerinde oyları iptal ettirmek ve boş oy verdirmek için sinsice planlar yapılmakta olduğunu, bunların komünist oyunları olduğunu, bunlara halkın inanmaması ve alet olmaması gerektiğini, söylemiştir. Sözlerini şu şekilde tamamlamıştır: “Anayasa oylamalarında sırasında sinsice sürdürülen fesatlıkların ve yalan makinalarının bu seçimler dede olacağına muhakkak gözüyle bakıyoruz. Sizleri Seçimlere katılmamaya ve katilsanız dahi oy pusulalarını boş atamaya ve oy pusulalarının birkaç yerine birden evet mührü vardırıarak oyu geçersiz saydırmaya çalışacaklardır. Bazı yörelerde şöyle havadisler geliyor. Milletın bize olan sevgisini biliyorlar ya diyorlarmış ki eğer MGK'nın ayrılmasını istemiyorsanız, iş başında kalmasını arzu ediyorsanız oy pusulasını boş atın. Eğer böyle çok %50 'nin altında oy çıkarsa veya %50 civarında bu MGK gitmez, tekrar iş başında kalır gibi böyle fesatça, haince laflar dolaşıyor etrafta bunlara inanmayınız. Bizim karşımızda olanlarda muhakkak var onlara da şöyle söylüyorlar. Eğer askerlerden kurtulmak istiyorsanız filan partiye oy verin o partiye oy verirseniz askerden kurtulursunuz gibi çirkin maksatlı, haince propaganda yapıyorlar. Bunlar komünist oyunlarıdır, bunlara inanmayınız*

³⁹³ **Devrim**, 13 Ağustos 1983.

³⁹⁴ **Devrim**, 24 Ağustos 1983.

bu gibi oyunlara alet olmayınız.”³⁹⁵ diyerek sözlerini tamamlamış ve halka önemli konularda açıklama yapmıştır.

5. 1983 Seçimleri ve Muğla

6 Kasım 1983 seçimleri tüm ülkede olduğu gibi Muğla ilinde de oldukça hareketli geçmiştir. Siyasi partiler 12 Eylül Darbesi’nden sonra tekrar kurulmuşlar ve seçim hazırlıklarını başlatmışlardır.

5.1. Siyasi Partilerin Seçim Hazırlıkları ve Muğla Milletvekili Adaylarının Belirlenmesi

1983 seçimleri darbe sonrası yapılan ilk seçim olması açısından önemlidir. 16 Ekim 1981’de bütün siyasi partilerin kapatılmasının ardından, 1983 yılının Mayıs ayından itibaren yeni partiler kurulmaya başlanmıştır. Bu partilerin ilk defa seçime gitme heyecanı vardır; ancak 12 Eylül yönetimi sınırlı sayıda partinin seçimlere katılmasına izin verdiği için seçimlere 3 parti katılabilmektedir: HP, MDP ve ANAP.

Muğla’dan milletvekili adayları ise şunlardır: HP’den Gazi Çakır, İdris Gürpınar, Muharrem Muslu, Behzat Fidan, Reşat Titiz, Anavatan Partisi Ahmet Altıntaş, Mehmet Umur Akarca, Süleyman İnanç, Selçuk Arabacıoğlu’dur.³⁹⁶

MDP’den Haldun Menteşoğlu, Ahmet Buldanlı, İzzet Oktay, Mehmet Kanat, Feyyaz Gölcük, Mehmet Özkaya, Hamza Özyer, Mustafa Dedeoğlu, Muzaffer İlhan, Sadi Kestepli’dir.

ANAP’tan Ahmet Altıntaş, Umur Akarca, Süleyman İnanç, Veysel Güldez’dir.³⁹⁷

MDP İl Başkanı gazeteye verdiği bir röportajda Muğla ili ile ilgili olarak şu cümleleri kullanmıştır: “*Muğlalı akılcıdır, duygusal hareket etmez.*”

Şehirde ve siyasetçilerde seçimlerin MDP tarafından kazanılacağına dair büyük bir beklenti vardır. Yine aynı gazetede halkla yapılan görüşmelerden, *halkın kararsız olduğu, siyasetçilere çok güvenmediği, Turgut Özal’ın sürpriz yapabileceği*, sonuçları çıkmaktadır.³⁹⁸

³⁹⁵ **Milliyet**, 9 Ekim 1983.

³⁹⁶ **Milliyet**, 15 Ağustos 1983

³⁹⁷ **Devrim**, 19 Ağustos 1983.

³⁹⁸ **Milliyet**, 15 Ağustos 1983

5.2. 1983 Seçimlerinin Yapılması

12 Eylül sonrasında kurulan siyasi partilerin yapılacak ilk genel seçimlere katılabilmeleri için MGK tarafından onaylanması gerekiyordu. Bu açıkçası 1980 öncesinin siyasi partilerinin mirasçılarının seçime katılmalarını önlemek için düşünülmüş bir tedbirdi. MGK siyasi parti kurucuları üzerindeki veto yetkisini geniş bir biçimde kullanınca, 6 Kasım 1983'te yapılacak seçimlere sadece üç parti katılabildi. Anavatan Partisi (ANAP), Milliyetçi Demokrasi Partisi (MDP) ve Halkçı Parti (HP). Bunların dışındaki partilerin tamamı seçim dışında bırakıldılar.³⁹⁹

5.3. 1983 Seçim Sonuçları

6 Kasım 1983 tarihinde yapılan genel seçimlere ilişkin veriler şu şekildedir.

6 Kasım 1983 Milletvekili Genel Seçimi Bilgileri⁴⁰⁰

Seçim Tarihi	: 6 Kasım 1983
Nüfus	: 47.864.000
İl	: 67
Seçim Çevresi	: 83
Seçmen / Nüfus Oranı	: % 41,30
Seçim Sistemi	: Çifte Barajlı d'Hondt (%10)
Kadın Milletvekili (Sayı-Oran)	: 12 - % 3,00
Yeni Milletvekili (Sayı-Oran)	: 343 - % 85,75
Eski Milletvekili (Sayı-Oran)	: 57 - % 14,25

Seçimlerde çifte barajlı d'hont %10 sistemi uygulanmıştır. 1977 seçimlerinde uygulana sistem ise barajsız d'hont seçim sistemidir. Ülke nüfusu 47.864.000 olarak tespit edilmiştir. Bu sayı 1977 seçimlerinde 41.769.000 olarak açıklanmıştı. Kadın vekil sayısı 12 dir. 1977 seçimleri sonrası meclise sadece 4 kadın vekil girebilmiştir.

6 Kasım 1983 milletvekili seçimleri Türkiye geneli sonuçlarına ilişkin veriler aşağıdaki gibidir:

Türkiye Geneli Seçim Sonuçları⁴⁰¹

Toplam Sandık	: 82.124
Toplam Seçmen	: 19.767.336

³⁹⁹ Bülent Tanör, **Bugünkü Türkiye 1980-1995**, İstanbul, 2002, s. 51-52.

⁴⁰⁰ Türkiye İstatistik Kurumu, **Milletvekili Genel Seçimleri**, s. 74.

⁴⁰¹ Türkiye İstatistik Kurumu, **Milletvekili Genel Seçimleri**, s. 76.

Toplam Kullanılan Oy : 18.238.362

Toplam Geçerli Oy : 17.351.510

Katılım Oranı : % 92,30

Milletvekili Sayısı : 400

1983 seçimlerine katılım oranı % 92.30 olmuştur. Bu katılım oranı en yüksek oranlardan biridir. Bir önceki seçim olan 1977 seçimlerinde katılım oranı %72.42 olarak gerçekleşmiştir. Milletvekili sayısı 400 olarak belirlenmiştir. Bu sayı 1977 seçimlerinde 450'dir. Seçmen sayısı 19.767.336'dır. 1977 seçimlerinde bu sayı 21.206.848 olarak tespit edilmiştir. Bu sayı farkının nedeni seçmen yaşının 21 olarak düzenlenmesidir. Seçimlere ilişkin Türkiye geneli sonuçlarına bakacak olursak:

Tablo 4.4: 6 Kasım 1983 Milletvekili Genel Seçimi Türkiye Geneli Sonuçları⁴⁰²

S	Partiler	Aldıkları Oy Toplamı	Oy Oranı %	Milletvekili Sayısı
1	ANAP	7.833.148	45,14	211
2	Halkçı Parti(HP)	5.285.804	30,50	117
3	Milliyetçi Demokrasi P.(MDP)	4.036.970	23,30	71
4	Bağ.	195.588	1,13	-
	Toplam	18.238.362	100	399

Türkiye genelinde yapılan seçimlerde Anavatan Partisi % 45,14 bir oy oranıyla birinci parti olmayı başarabilmiştir. Uzun bir aradan sonra Türk siyasi hayatında bir ilke imza atmıştır. 211 milletvekili kazanmış ve tek başına iktidar olmuştur. Halkçı Parti % 30.50 oyla 117 milletvekili kazanarak ikinci parti olmuştur. Darbe yönetiminin devam partisi olarak nitelendirilebilecek olan Milliyetçi Demokrasi Partisi ise % 23.30 oy alarak 71 milletvekili kazanabilmiştir. 1977 seçimlerinin galibi CHP % 41.40 oy almıştır.

Seçimler öncesi Turgut Özal'ın sürpriz yapacağı bazı çevreler tarafından biliniyor olsa da özellikle ordu ve Cumhurbaşkanı Kenan Evren tarafından Özal'ın yükselişi sonraları dikkate alınmıştır. Durumdan rahatsızlıklarını dile getirenler olmuş; hatta Kenan Evren seçimden iki gün önce yaptığı TV konuşmasında halka,

⁴⁰² Türkiye İstatistik Kurumu, **a.g.e.**, s. 96.

Özal'a oy vermeyin, demiştir.⁴⁰³ Yaşanan süreç ve gelişmeler bağlı olarak Turgut Özal 1983 seçimleriyle birinci parti olduğu dönemde askerin iktidarı ona teslim edip etmeyeceği tartışmaları yapılırken “Benim iki gömleğim var, biri bayramlık diğeri idamlık” diyerek kendisini bir anlamda Menderes’le özdeşleştirmiştir. Bu seçimle birlikte bir Turgut Özal ve Anavatan Partisi gerçeği Türkiye gündemine oturmuştur.

1983 seçimleri Muğla ili sonuçlarına baktığımız zaman:

Muğla İli Seçim Genel Sonuçları⁴⁰⁴

Toplam Seçmen : 227.453

Toplam Kullanılan Oy : 219.341

Toplam Geçerli Oy : 210.588

Katılım Oranı : % 96,43

Milletvekili Sayısı : 4

1983 seçimleri sonuçlarına göre Muğla ilinde katılım oranı % 96.43 olarak gerçekleşmiştir. Türkiye ortalamasının üzerinde bir katılım söz konusudur. 1977 seçimlerinde ilde seçimlere katılma oranı % 80.33 olarak gerçekleşmiştir. Seçimlerde ülke geneli ciddi bir artış olmakla birlikte ilde de katılım oldukça yüksek olmuştur. Bunda özellikle 1980 askeri darbe sonrası yaşanan siyasi, sosyal olaylar etkili olmuştur. İlin seçmen sayısı 219.341 olarak tespit edilmiştir.1977 seçimlerinde bu rakam 221.973’tür. Azalmanın nedeni seçmen yaşının 21’e çıkartılmasıdır. İlin milletvekili sayısı 4’tür.

1983 Seçimleri Muğla ili sonuçlarına baktığımız zaman tablo şöyledir:

Tablo 4.5: Muğla İli 1983 Seçimlerinde Oyların Partilere Göre Dağılımı ve Milletvekili Sayıları⁴⁰⁵

S	Partiler	Aldıkları Oy Toplamı	Oy Oranı %	Milletvekili Sayısı
1	ANAP	78.839	37,50	2
2	Halkçı Parti(HP)	66.819	31,73	1
3	Milliyetçi Demokrasi P.(MDP)	61.723	29,31	1
4	BAĞ.	3.207	1,52	-
	Toplam	210.588	100	4

⁴⁰³ Karlı, a.g.e., s.198.

⁴⁰⁴ Türkiye İstatistik Kurumu, **Milletvekili Genel Seçimleri**, s. 192.

⁴⁰⁵ Türkiye İstatistik Kurumu, **Milletvekili Genel Seçimleri**, s. 193.

ANAP tüm ülkede olduğu gibi Muğla ilinde de birinci parti olmuş ve % 37,50 oy alarak dört vekilden iki vekil çıkarmayı başarmıştır. İl genelinde 78.839 oy alarak önemli bir başarı yakalamıştır. Bunda şüphesiz Türkiye'nin içinde bulunduğu siyasi ve sosyal şartlar etkili olmuştur. HP % 66.81 oy oranı ile ilde ikinci parti olmuş ve bir vekil çıkarmıştır. MDP'nin oy oranı ise % 29.31, çıkardığı vekil sayısı birdir. Bu sonuçlara göre ANAP ve HP Türkiye ortalamasının altında oy almışlar MDP ise Türkiye ortalamasının üzerinde oy almıştır.

6 Kasım 1983 seçim sonuçlarına göre Muğla ilinden milletvekili seçilen isimler aşağıda verilmiştir:

Tablo 4.6: 1983 Seçimleri Muğla İli Milletvekilleri ve Seçildikleri Partiler⁴⁰⁶

Adı	Soyadı	Partisi
Mehmet Umur	Akarca	ANAP
Ahmet	Altıntaş	ANAP
İdris	Gürpınar	HP
Muzaffer	İlhan	MDP

1 Aralık 1983 tarihinde Dalaman Muğla ilinin 10. ilçesi olmuştur. Kenan Evren'in daha önce yaptığı Muğla gezisinde Dalamanlılar bu isteklerini ona iletmışlerdi.

5.4. 1984 Yılında Başbakan Turgut Özal'ın Muğla İlini Ziyareti

Başbakan Turgut Özal 12 Mart 1984 tarihinden itibaren iki günlük bir Muğla ziyareti gerçekleştirmiştir. Önce Yatağan'da bir konuşma yaptıktan sonra Muğla'da geceyi Yalçın Otel'de geçirmiştir. Pazartesi sabah 11.30'da Zeybek Sineması'nda yaptığı toplantıda yaşanan gelişmelere ilişkin görüşlerini açıklamıştır. *Ülkeye huzur ve güveni vaat ettiklerini, bu yolda iyi yol aldıklarını, orta direği desteklemeye devam edeceklerini, kısa sürede ülkede yol baraj ve köprü çalışmalarına başlayacaklarını, söylemiştir. Allah eğri yolda olanları Anayola getirsin, diyen Özal Demirel, Erbakan ve Ecevit için siyasi af gelebileceğini, bildirmiştir. Yaklaşan yerel*

⁴⁰⁶ Devrim, 7 Kasım 1983.

*seçimler öncesi iyi bir oy bekleediklerini, belirten Özal, bu yolda yürümeye devam edeceklerini, söyleyerek şehirden ayrılmıştır.*⁴⁰⁷

6. 1984 Muğla Yerel Seçimleri

25 Mart 1984 yerel seçimleri öncesi ve sonrası Muğla'da oldukça hararetli bir şekilde geçmiştir. Belediye başkanlığı adayları Sosyal Demokrat Halkçı Parti adayı Erman Şahin, ANAP adayı Ali Rıza Bozüyük, DYP adayı Hayri Madanoğlu, RP adayı Kazım Turp olmuştur.⁴⁰⁸ 12 Eylül 1980 darbesi sonrası görevinden alınan Erman Şahin yapılan seçimlerde SODEP'den belediye başkanlığını kazanmıştır. Sosyal Demokrat Halkçı Parti'den (SODEP) Erman Şahin 5649, Anavatan Partisi'nden Ali Rıza Bozüyük 5244, Halkçı Parti adayı Yalçın İnan 1271, Doğru Yol Partisi başkan adayı Hayri Madanoğlu 857, Refah Partisi başkan adayı Kazım Turp 192 oy almıştır. ANAP'ın yaptığı itirazdan sonra seçim sonuçları tekrar sayılmış, yapılan incelemede Erman Şahin'in 5580, ANAP'ın 5158 oy sonucu çıkmıştır. Böylelikle Erman Şahin Muğla belediye başkanı olmuştur.⁴⁰⁹

Seçim sonuçlarına göre SODEP'ten Orhan Çakır, Ali Ercan, Selami Berber, Mehmet Taşkıran, Namık Kemal Konuk, Ali Rıza Yıldırım, Cengiz Salt, ANAP'tan Tevfik Oğuz, Hayri Baş, Şükrü Zeybek, Mesut İyibilir, Şevki Oktay, Durmuş Palaska, Turan Üye belediye meclis üyeliğine seçilmiştir. Belediye başkanvekilliğine Orhan Çakır, Burhan Karaosmanoğlu ve Ali Rıza Yıldırım getirilmişlerdir.⁴¹⁰

Muğla ili genel meclisi seçimlerinde il bazında ANAP 99380, SODEP 60219, DYP 25659, MDP 17288, HP 14728, RP 569 oy almıştır.

7. 6 Eylül 1987 Anayasa Değişikliği Referandumu ve Muğla

1982 Anayasası'nın geçici 4. maddesi ile getirilen 10 ve 5 yıllık siyasal yasakların kalkıp kalkmaması konusunda, 6 Eylül 1987 tarihinde, Türkiye'de üçüncü kez halk oylaması yapılmıştır.

⁴⁰⁷ Devrim, 14 Mart 1984.

⁴⁰⁸ Devrim, 28 Mart 1984.

⁴⁰⁹ Devrim, 29 Mart 1984.

⁴¹⁰ Devrim, 11 Nisan 1984.

Tablo 4.7: 6 Eylül 1987 Yılında Yapılan Halk Oylaması Türkiye Geneli Sonuçları⁴¹¹

Yıl	1987
Sandık Sayısı	98.489
Seçmen Sayısı	26.095.630
Oy Kullanan Seçmen Sayısı	24.436.821
Katılım Oranı	% 93.6
Geçersiz Oy	1.088.965 % 4.5
Geçerli Oy	23.347.856 % 95.5
Evet Oyu	11.711.461 % 50.2
Hayır Oyu	11.636.395 % 49.8

Türkiye geneli Halk oylamasında % 93,6'lık bir katılım gerçekleşmiş ve katılanların % 50.2'lik bir kısmı buna evet derken % 49.8'lik bir kısım ise hayır oyu kullanmıştır. Görüldüğü üzere çok az bir farkla evet oyu çıkmıştır.

Bu sonuç üzerine Süleyman Demirel Doğru Yol Partisi'nin, Bülent Ecevit Demokratik Sol Parti'nin, Necmettin Erbakan Refah Partisi'nin, Alparslan Türkeş de Milliyetçi Çalışma Partisi'nin başına geçmişlerdir. Ayrıca bu referandumla, gelecek seçimde uygulanmak üzere seçmen yaşı 21'den 20'ye düşürülmüş, milletvekili sayısı da 400'den 450'ye çıkarılmıştır. Yasakların kalkması yönünde alınan sonuçlar Anavatan Partisi'nde bir endişe yaratmıştır ve erken seçim kararı alınarak 29 Kasım 1987'de genel seçimler yapılmıştır.⁴¹²

Tablo 4.8: Muğla İli Geneli 6 Eylül 1987 Halk Oylaması Sonuçları⁴¹³

Yıl	1987
Sandık Sayısı	1.084
Seçmen Sayısı	299.245
Oy Kullanan Seçmen Sayısı	287.268
Katılım Oranı	% 96.0
Geçersiz Oy	12.945 % 4.5
Geçerli Oy	274.323 % 95.5
Evet Oyu	151.229 % 55.1
Hayır Oyu	123.094 % 44.9

⁴¹¹ Türkiye İstatistik Kurumu, **Halk Oylaması Sonuçları**, s. 2.

⁴¹² Tanör, **Bugünkü Türkiye 1980-1995**, s.70-72

⁴¹³ Türkiye İstatistik Kurumu, **Halk Oylaması Sonuçları**, s. 3.

Yapılan halk oylaması sonuçlarına göre Muğla ilinde de sandıktan evet oyu çıkmıştır. Tabloda verildiği üzere % 55.1 evet oyu çıkarken % 44.9 gibi bir oranla hayır oyu çıkmıştır. Katılım oranı Türkiye ortalamasının üzerinde olmuştur.

Tablo 4.9: Muğla İli Merkez ve İlçeleri 6 Eylül 1987 Halk Oylaması Sonuçları⁴¹⁴

İlçeler	Kayıtlı Seçmen Sayısı	Oy Kullanan Seçmen Sayısı	Katılım Oranı %	Evet Oyu Sayısı ve Yüzdesi	Hayır Oyu Sayısı ve Yüzdesi
Merkez	42106	40680	96,6	24 693 63,5	14 180 36,5
Bodrum	27443	25634	93,4	10 520 42,9	14 007 57,1
Dalaman	12822	12288	95,8	7 630 65,0	4 108 35,0
Datça	7172	6650	92,7	3 518 55,6	2 815 44,4
Fethiye	65229	63131	96,8	31 510 52,1	28 999 47,9
Köyceğiz	25952	25258	97,3	13 086 55,0	10 710 45,0
Marmaris	16664	15155	90,9	6 563 45,1	7 985 54,9
Milas	58974	56649	96,1	30 665 56,6	23 522 43,4
Ula	12017	11704	97,4	5 588 51,1	5 349 48,9
Yatağan	31100	30119	96,8	17 456 60,5	11 419 39,5

Muğla ilinde, Türkiye genelinde yapılan halk oylamasına yaklaşık bir katılım gerçekleşmiştir. Katılım oranı en yüksek ilçe Ula, en az olanı ise Marmaris'tir. Evet oy oranı en yüksek ilçe Dalaman olurken en az olan Bodrum'dur. 1982 yılında yapılan halk oylamasında evet oranı % 92.7 olarak gerçekleşmiştir.

8. 1987 Seçimleri ve Muğla

29 Kasım 1987 seçimleri ilginç seçimlerden biridir. ANAP, DSP, DYP, IDP, MÇP, RP, SHP olmak üzere yedi parti ve 72 bağımsız aday seçimlere katılmıştır. Bu partilerden sadece ANAP, bir önceki seçime de katılmış, diğer partiler ilk defa seçim yarışında yer almışlardır.

8.1.Siyasi Partilerin Seçim Hazırlıkları ve Muğla'da Milletvekili Adaylarının Belirlenmesi

Muğla ilinde yapılacak genel seçimler öncesi Partiler adaylarını belirlemeye başlamışlardır. 1 Kasım 1987'de SHP'de 14 aday ön yoklamaya katılmıştır. 9242 üye oy kullanmış ve sonuçlara göre Gazeteci Tufan Doğu 3220, Esnaf Musa Gökbel

⁴¹⁴ Türkiye İstatistik Kurumu, a.g.e., s. 143.

2110, Serbest Muharrem Elgin 2078, İnşaat Mühendisi Özer Olgun 1885, Gazeteci Ünal Türkeş 1685 oy alarak listeye girmeyi başarmışlardır. Partiler arası yoğun bir rekabet yaşanmakta ve özellikle seçimler öncesi partiler milletvekili tahmininde bulunmaktalar ve kendilerinin başarılı olacağını basın toplantıları ile halka duyurmaktadırlar.⁴¹⁵

Toplam beş milletvekili çıkaracak olan Muğla ilinde 29 kişinin aday olduğu görülmektedir.

ANAP adayları Şükrü Zeybek, Süleyman İnanç, Ferhat Kurt, Erol Kaya, Abdullah Yüksel, Ertuğrul Kıvrak, Nevşat Özer, İzzet Şahin, Sezai Erkan, Ünat Demir, Haldun Menteşoğlu, Ahmet Buldanlı, Ahmet Altıntaş, Umur Akarca'dır.

DYP adayları Latif Sakıcı, Cavit Karagöz, Erdal Koylu, Turan Akarca, Yılmaz Yılmaz, Muzaffer İlhan, Behçet Şahin Koroğlu, Mustafa Derin dir.⁴¹⁶

Seçim çalışmaları sürecinde DSP Genel Başkanı Bülent Ecevit Muğla'ya gelmiş ve partililere hitap etmiştir. Konuşmasında ANAP ve SHP'yi ağır bir dille eleştirmiş ve iktidara geldiklerinde yapacaklarını anlatmıştır. Konuşmasında, *Özal'a bir beş yıl daha tanırsak ülkeyi petrolcü Arap şeyhlerine satacak*, diyerek oldukça ağır ifadeler kullanmıştır. *SHP'lileri ise ANAP'ın oyununa gelmekle suçlamış ve onları "Salon Solcusu" olarak nitelendirmiştir. Dış ülkelerin ülkeye borç para vermek için sıraya girdiği bir ortamda olduğunu*, söyleyen Ecevit, *bunun çöküşün bir belirtisi olduğunu*, vurgulamıştır. *Dış ülkelerin borç para vererek ülkeyi ipotek altına almaya çalıştıklarını ve ülkenin başbakanının televizyonlara çıkıp çıkmış dışarıda itibarımızın arttığını, dış devletlerin bize para vermek için sıraya girdiğini hiç sıkılmadan söylediğini*, belirtmiştir. Yine *Özal'ın tarih okuması gerektiğini, Osmanlı'nın dış borç alarak çöktüğünü, bunu bile bilinmesinin önemli olduğunu*, söylemiştir.⁴¹⁷

14 Kasım 1987 tarihinde Cumhurbaşkanı Kenan Evren Muğla ilini ziyaret etmiştir. Antalya bölgesinde yaptığı incelemelerden sonra Fethiye, Marmaris ardından Muğla'da incelemelerde bulunmuştur. Kenan Evren Cuma günü Fethiye'de bulunmuş cumartesi ve pazar günlerini de Marmaris'te geçirmiştir. Şehir meydanında kalabalık bir halk tarafından karşılanan Evren Muğla'da yaptığı

⁴¹⁵ **Devrim**, 2 Kasım 1987.

⁴¹⁶ **Devrim**, 24 Eylül 1987.

⁴¹⁷ **Devrim**, 28 Ekim 1987.

konuşmada, *Allah'ın cömert davrandığı Muğla Turizmde Antalya'yı geçecek*, diyerek Muğla'nın turizmdeki önemini vurgulamıştır. Yine *seçimlerin yakın olduğunu, bu seçimlerin 1983 seçimlerine göre daha özgür bir ortamda geçeceğini ve kısıtlama olmayacağını*, söylemiştir.⁴¹⁸

23 Kasım 1987 günü SHP lideri Erdal İnönü Muğla ilini seçim çalışmaları kapsamında ziyaret etmiştir. Meydanda coşkulu bir kalabalığa seslenen İnönü ANAP iktidarını eleştirmiş ve *iktidara geldiklerinde Türkiye'nin kaynaklarını başkalarına değil halka vereceklerini, Özal'ın masallarıyla kimseyi kandıramayacağını* söylemiştir. Sözleri sık sık *Başbakan İnönü* sözleri ile kesilen Erdal İnönü, *halkın artık Özal tarafından limon gibi sıkılmaya gücü kalmadığını* söylemiştir. “*Millet aç, millet perişan halde, artık bir beş yıl daha limon gibi sıkılmaya müsaade etmeyeceksiniz değil mi*, diyerek *Muğlalılardan yüksek oy beklediğini* ifade etmiştir. Muğla ekonomisi için çok önemli olan tütün de her siyasetçi tarafından özellikle seçimlerde bir oy aracı olarak kullanılmıştır.⁴¹⁹

8.2. 1987 Seçimlerinin Yapılması

1987 seçimlerinden kısa bir süre önce yapılan referandumla siyasi yasakların ve yasaklıların kaldırılması çok küçük bir farkla kabul edilmiş, yapılan bu düzenleme seçime yaklaşırken seçimi etkileyen önemli bir etken olmuştur. Referandumda çıkan sonucu iyi değerlendiren dönemin başbakanı ve ANAP'ın Genel Başkanı Turgut Özal, erken seçim kararı almıştır. Yedi partinin katıldığı seçimlerde üç parti barajı geçebilmiş ve ANAP oylarını düşürmesine rağmen seçimi kazanarak tek başına iktidara gelmeyi başarmıştır.

29 Kasım 1987 tarihinde yapılan seçimlerde, Türkiye yine seçim sandıklarının başındadır. 29 Kasım 1987 seçimleri, % 93,28 katılım oranıyla Türkiye'nin siyaset tarihinde önemli bir yere sahiptir. Nitekim çok partili dönem sonrası yapılan genel seçimlerin hiçbirisinde % 93,28 katılım oranı bir daha gerçekleşmemiştir.

⁴¹⁸ **Devrim**, 17 Kasım 1987.

⁴¹⁹ **Devrim**, 23 Kasım 1987.

8.3. 1987 Seçim Sonuçları

29 Kasım 1987 tarihli genel seçimlerine Süleyman Demirel başkanlığındaki Doğru Yol Partisi, Bülent Ecevit başkanlığındaki Demokratik Sol Parti, Aydın Güven Gürkan başkanlığındaki Sosyal Demokrat Halkçı Parti, Alparslan Türkeş başkanlığındaki Milliyetçi Çalışma Partisi, Necmettin Erbakan başkanlığındaki Refah Partisi ve Turgut Özal başkanlığındaki Anavatan Partisi katılmıştır.

1987 Genel seçimlerine ilişkin bilgiler aşağıda verilmiştir:

29 Kasım 1987 Milletvekili Genel Seçimi Bilgileri ⁴²⁰

Seçim Tarihi	: 29 Kasım 1987
Nüfus	: 52.561.000
İl	: 67
Seçim Çevresi	: 104
Seçmen / Nüfus Oranı	: % 50,18
Seçim Sistemi	: Çifte Barajlı d'Hondt + Kontenjan (%10)
Kadın Milletvekili (Sayı-Oran)	: 6 - % 1,33
Yeni Milletvekili (Sayı-Oran)	: 229 - % 50,89
Eski Milletvekili (Sayı-Oran)	: 221 - % 49,11

1987 seçimlerinde Çifte Barajlı d'Hondt + Kontenjan (%10) seçim sistemi uygulanmıştır. Seçimlerde ülke nüfusu 52.561.000 olarak açıklanmıştır. 1983 seçimlerinde ülke nüfusu 47.864.000 olarak tespit edilmiştir. 1983 seçimlerinde kadın vekil sayısı 12 iken bu seçimlerde 6 olarak gerçekleşmiştir.

1987 seçimleri Türkiye geneli sonuçları aşağıdaki gibidir

Türkiye Geneli Seçim Sonuçları ⁴²¹

Toplam Seçmen	: 26.376.926
Toplam Kullanılan Oy	: 24.603.541
Toplam Geçerli Oy	: 23.923.687
Katılım Oranı	: % 93,28
Milletvekili Sayısı	: 450

29 Kasım 1987 seçimleri, %93,28 katılım oranıyla Türkiye siyaset tarihinde önemli bir yere sahiptir. Çok partili dönem sonrası yapılan genel seçimlerin

⁴²⁰ Tuncer, **a.g.e.**, s. 198.

⁴²¹ Türkiye İstatistik Kurumu, **Milletvekili Seçim Sonuçları**, s. 96.

hiçbirisinde %93,28 katılım oranı yakalanamamıştır. Milletvekili sayısı 450'dir.1983 seçimleri katılım oranı % 92.30 olarak gerçekleşmişti. Milletvekili sayısı 400 iken bu seçimlerde sayı 450'ye çıkarılmıştır.

Tablo 4.10: 29 Kasım 1987 Milletvekili Genel Seçimi Türkiye Geneli Sonuçları⁴²²

S.	Partiler	Aldıkları Oy Toplamı	Oy Oranı %	Milletvekili Sayısı
1	ANAP	8.704.335	36,31	292
2	SHP	5.931.000	24,80	99
3	DYP	4.587.062	19,14	59
4	DSP	2.044.576	8,53	-
5	RP	1.717.425	7,16	-
6	MÇP	701.538	2,93	-
7	IDP	196.272	0,82	-
8	BAĞ.	89.421	0,40	-
	Toplam	23.923.687		450

Bu seçimlerin en belirgin özelliği 12 Eylül baskı ve ortamının ortadan kalkması ve birbiri arkasına kurulan siyasi partilerin bu döneme damgasını vurmasıdır. Seçimlerden önce yapılan halk oylamasında siyasi parti liderlerine konulan siyasi yasaklar kaldırılmış ve Demirel, Türkeş, Ecevit, Erbakan siyaset hayatına dönmüşlerdir. Çok kısa bir sürede Süleyman Demirel, Doğru Yol Partisi(DYP)'nin; Bülent Ecevit, Demokratik Sol Parti (DSP)'nin; Alparslan Türkeş, Milliyetçi Çalışma Partisi (MÇP)'nin, Necmettin Erbakan Refah Partisi(RP)'nin liderliğine oturmuşlardır. 1983 yılında yapılan milletvekili genel seçimlerinde seçimlerini kazanan ve millet üzerinde önemli bir etki bırakan ANAP bu seçimlerde de birinci parti olmuş ve geçmiş seçimlere göre oyu biraz düşse de yine de birinci parti olmayı başarmıştır. Turgut Özal faktörü bu seçimlere damgasını vurmuştur. % 36,31 oy oranı ile Türkiye genelinde toplam 450 vekilin 292'sini almayı başarmıştır. Çeşitli ve çok sayıda partinin katıldığı 29 Kasım 1987 seçimlerinde SHP % 24,80 oy oranıyla parlamentoda 99 sandalyeye sahip olmuştur. DYP ise %19,14'lük oy oranıyla 59 sandalye ile parlamentoda yer bulmuştur. Bülent Ecevit'in

⁴²² a.g.e., s. 97.

başkanlığındaki DSP %8,53'lük oy oranıyla, Necmettin Erbakan'ın RP'si %7.16 ve Alparslan Türkeş'in MÇP'si ise %2.93'lük oy oranlarıyla parlamento dışı kalmışlardır.

Muğla ili sonuçlarına bakacak olursak:

29 Kasım 1987 Muğla İli Genel Seçim Sonuçları:⁴²³

Toplam Seçmen : 300.108

Toplam Kullanılan Oy : 285.897

Toplam Geçerli Oy : 279.079

Katılım Oranı : % 95,30

Milletvekili Sayısı : 5

1987 seçimlerine Muğla ili katılım oranı % 95.30 olmuştur. Türkiye'de en yüksek katılımın gerçekleştiği bu seçimler Muğla'da da yüksek katılımlı seçim olmuştur.1983 seçimleri Muğla ili katılım oranı % 96.43 olarak bu orandan daha fazlaydı. Ancak 1983'te ilin çıkardığı vekil sayısı 4 iken bu seçimden itibaren bu sayı 5'e çıkartılmıştır.

1987 seçimleri Muğla ili sonuçlarına baktığımız zaman sonuçlar şu şekildedir:

Tablo 4.11: Muğla İli 29 Kasım 1987 Seçimlerinde Oyların Partilere Göre Dağılımı ve Milletvekili Sayıları⁴²⁴

S.	Partiler	Aldıkları Oy Toplamı	Oy Oranı %	Milletvekili Sayısı
1	ANAP	93.948	33,70	2
2	Sosyal Demokrat Halkçı P.(SHP)	82.273	29,50	2
3	DYP	71.937	25,80	1
4	DSP	20.294	7,30	-
5	Refah Partisi (RP)	5.242	1,88	-
6	Milliyetçi Çalışma Partisi(MÇP)	3.367	1,21	-
7	Islahatçı Demokrasi Partisi (IDP)	2.018	0,72	-
8	BAĞ.	0	0,00	-
	Toplam	279.079		5

⁴²³ Türkiye İstatistik Kurumu, **Milletvekili Seçim Sonuçları**, s. 192.

⁴²⁴ Aynı yer.

Seçimlerde tüm Türkiye’de olduğu gibi Muğla’da da Turgut zal liderliğindeki Anavatan Partisi % 33,70 oy oranı ile birinci parti olmuştur. SHP Türkiye genelinde ikinci parti olduğu gibi Muğla ilinde de ikinci parti olmuş yine aynı Şekilde DYP Türkiye genelinde nc olduğu gibi Muğla ilinde de nc sırada yer almıştır. Sandalye dağılımı ANAP ve SHP ikiŐer vekil, DYP ise bir vekil Őeklinededir.

İlçelerde ANAP Milas ve Bodrum’da birinci parti olmuştur. SHP Muğla merkez ilçe, Ula, Yatağan, Köyceğiz, Datça ilçelerinde birinci parti olurken DYP Fethiye ve Dalaman ilçelerinde birinci parti olmuştur.⁴²⁵

29 Kasım 1987 seçim sonuçlarına göre Muğla milletvekilleri aşağıdaki isimlerden oluşmaktadır:

Tablo 4.12: 1987 Seçimleri Muğla İli Milletvekilleri ve Seçildikleri Partiler⁴²⁶

Adı	Soyadı	Partisi
Ahmet	Altıntaş	ANAP
Tufan	Doğu	SHP
Musa	Gökbel	SHP
Latif	Sakıcı	DYP
Süleyman Şükrü	Zeybek	ANAP

9. 1988 Anayasa Değişikliği Referandumu ve Muğla

Türkiye’de 25 Eylül 1988 tarihinde, yerel seçimlerin bir yıl erkene alınıp alınmaması konusunda, 1982 Anayasası’nın 127. maddesinin 3. fıkrasının değiştirilmesi ve bir geçici madde eklenmesi ile ilgili halk oylaması yapılmıştır.

1988 halk oylaması sonuçlarına bakacak olursak tablo Şöyledir.

Tablo 4.13: 25 Eylül 1988 Yılında Yapılan Halk Oylaması Türkiye Geneli Sonuları⁴²⁷

Yıl	1988
Sandık Sayısı	100 854
Seçmen Sayısı	26 739 227
Oy Kullanan Seçmen Sayısı	23 750 873

⁴²⁵ Devrim, 30 Kasım 1987.

⁴²⁶ TBMM Albümü (1920-2010);.....C. 2, s. 1072.

⁴²⁷ Türkiye İstatistik Kurumu, **Halk Oylaması Sonuçları**, Ankara, s. 2.

Katılım Oranı	% 88.8
Geçersiz Oy	793 995 % 3.3
Geçerli Oy	22 956 878 % 96.7
Evet Oyu	8 034 933 % 35.0
Hayır Oyu	14 921 945 % 65.0

25 Eylül 1988 yılında yapılan halk oylaması Türk siyasi tarihinde yapılan 4. halk oylamasıdır. Sonuç olarak bakıldığı zaman 1961, 1982 ve 1987 halk oylamalarının “evet” oyu ile 1988 halk oylamasının ise “hayır” ile sonuçlandığını görürüz. Türkiye’de yapılan sonraki halk oylamaları da dahil olmak üzere ilk defa bir halk oylamasının “hayır” ile sonuçlandığı görülmektedir. Aslında oylamaya sunulan metin de çok tartışılacak ve olmazsa olmaz ya da çok ciddi değişikliklerin olduğu bir metin değildir, yerel seçimlerin bir yıl erkene alınıp alınmaması ile ilgili bir oylamadır. Çıkan sonuç bu noktada ilginç bulunmuştur. Halk oylamasında halkın % 65’i “hayır” dediği için yeni Anayasa’nın bu maddesinde değişiklik yapılamamıştır.

Tablo 4.14: Muğla İli Geneli 1988 Halk Oylaması Sonuçları⁴²⁸

Yıl	1988
Sandık Sayısı	1 130
Seçmen Sayısı	305 311
Oy Kullanan Seçmen Sayısı	281 900
Katılım Oranı	% 92.3
Geçersiz Oy	8 376 % 3.0
Geçerli Oy	273 524 % 97.0
Evet Oyu	88 957 % 32.5
Hayır Oyu	184 567 % 67.5

Muğla’da yapılan halk oylaması sonucu yine Türkiye geneli ile paralellik arz etmektedir. İlde % 67.5’lik bir oy oranı ile “hayır” oyu fazla çıkmıştır. Böylelikle Muğla ilinde de sandığa “hayır” oyu yansımıştır.

⁴²⁸ Türkiye İstatistik Kurumu, **a.g.e.**, s. 6.

Tablo 4.15: Muğla İli Merkez ve İlçeleri 1988 Halk Oylaması Sonuçları⁴²⁹

İlçeler	Kayıtlı Seçmen Sayısı	Oy Kullanan Seçmen Sayısı	Katılım Oranı %	Evet Oyu Sayısı ve Yüzdesi	Hayır Oyu Sayısı ve Yüzdesi
Merkez	42 517	39 993	94.1	11 571 29.8	27 286 70.2
Bodrum	27 640	23 651	85.6	10 866 47.7	11 937 52.3
Dalaman	13 521	12 485	92.3	2 715 22.5	9 339 77.5
Datça	7 262	5 954	82.0	1 957 33.8	3 825 66.2
Fethiye	66 719	63 132	94.6	18 385 30.0	42 986 70.0
Köyceğiz	26 682	25 113	94.1	7 252 29.7	17 145 70.3
Marmaris	17 077	14 317	83.8	6 259 45.2	7 596 54.8
Milas	60 350	55 881	92.6	17 011 31.4	37 179 68.6
Ula	12 025	11 523	95.8	3 522 31.6	7 619 68.4
Yatağan	31 522	29 851	94.7	9 227 31.7	19 847 68.3

Tabloda görüldüğü üzere Muğla merkez ve İlçelerinde oldukça yoğun bir katılım gerçekleşmiştir. Katılım en fazla Ula İlçesi'nde gerçekleşirken, bu oranın en düşük olduğu ilçe Datça olmuştur. Yine genel bir değerlendirme yapıldığında Bodrum İlçesi'nin "evet" oyunun oldukça fazla olduğu görülmektedir. Dolayısıyla Bodrum'da "hayır" oyu ilçeler içinde en az orana sahiptir. Bu oldukça dikkat çekicidir. Bu sonuçlara göre Muğla ilinde sonuç referandumda "hayır"dır.

10. 1989 Muğla Yerel Seçimleri

Referandum sonucuna göre yerel seçimlerin zamanında yapılması kararı çıkınca gözler 26 Mart 1989 tarihine çevrilmiştir. Bu nedenle propaganda döneminde yerel sorunlardan daha çok ülke sorunları konuşulmuştur. 7 partinin katıldığı 1989 yerel seçimlerinden önce ANAP, gazetelere verdiği ilanlarla muhalefetin kazandığı belediye başkanlıklarına yardım etmeyeceğini açıkça ifade etmiştir. 26 Mart 1989 tarihinde yapılan yerel seçimleri Muğla'da oldukça hareketli geçmiştir. Belediye başkan adayları belirleme süreci partilere göre değişmektedir. ANAP adayı Hamdi Yücel Gürsoy ve DYP adayı Kubilay Toprakçı genel merkezce belirlenmiştir. SHP ise adayları için önseçim yapmıştır. SHP'nin önseçiminde Orhan Çakır 157, Erman Şahin 118 oy almıştır. Belediye başkanlığı seçiminde ise kazanan Orhan Çakır olmuştur. Muğla merkezde SHP 7578, ANAP 4534, DYP 2789, DSP 543, RP 262, MÇP 116, İDP ise 245 oy almıştır. Muğla İl Genel Meclisi seçiminde ise SHP 13,

⁴²⁹ Türkiye İstatistik Kurumu, **Halk Oylaması Sonuçları**, s. 100.

DYP 13, ANAP 8 kişi ile temsil hakkını kazanmıştır. Merkez İlçe İl Genel Meclisi'ne Hüseyin Ülkü, Ünal Yaygın (SHP), Cavit Karagöz (DYP), Tekin Alaçesme (ANAP) seçilmişlerdir.⁴³⁰

SHP 1987 genel seçimlerinde kullandığı, *limon gibi sıkacağız*, sloganı yerine 1989 yerel seçimlerinde bu kez, *süpürge ile süpüreceğiz*, sloganını kullanmıştır. Süpürge esprisi ile *ANAP'ın iktidardan silinip süpürüleceğini, ülkenin yolsuzluk ve haksız kazançlardan temizleneceğini*, anlatmak istediklerini belirtiyorlardı.⁴³¹

Yerel seçimler özellikle büyük şehirlerde son derece çekişmeli ve hararetli geçmekle birlikte Başbakan Turgut Özal, yerel seçimlerde oy kaybettiği takdirde erken seçimlere gidip gitmeyecekleri sorusuna, *muhalefet olmam çeker giderim*, yanıtını veriyordu. Bu sözleri ile seçimleri daha da hareketli hale getiriyordu.⁴³² 1989 yerel seçimleri ANAP açısından önemli bir dönüm noktasıdır. SHP'nin birinci olduğu seçimlerde DYP ikinci olurken iktidar partisinin oy kaybederek üçüncü olması siyaset gündeminde yeni tartışmalara yol açmıştır.⁴³³

11. Turgut Özal'ın Cumhurbaşkanı Seçilmesi ve Muğla'ya Yansımaları

31 Ekim 1989 günü, Anayasa'ya göre yapılan 3. turda, muhalefetin katılmadığı oylamada, Özal 285 milletvekilinden 263'ünün oylarını alarak salt çoğunlukla Türkiye'nin 9. Cumhurbaşkanı seçilmiştir. Özal'ın cumhurbaşkanı seçildiği gün DYP ve SHP'li milletvekilleri genel kurula girmemiştir. Ayrıca diğer aday Fethi Çelikbaş ise 14 oy almış, 8 oy da boş çıkmıştır. 9 Kasım'da yapılan bir törenle de Kenan Evren görevi resmen Özal'a devretmiştir.⁴³⁴ Diğer taraftan Turgut Özal, Celal Bayar'dan sonra Türkiye'nin ikinci sivil cumhurbaşkanı sıfatına sahip olmuştur.

Turgut Özal'ın cumhurbaşkanı olması tüm ülkede olduğu gibi Muğla ilinde de heyecanla takip edilmiştir. Başbakanlık yaptığı dönemde faaliyetleri, çalışmaları halkın gözünde iyi bir konuma gelmesini sağlamıştır. İcraatları ve hizmetleri ile halk

⁴³⁰ **Devrim**, 28 Nisan 1989.

⁴³¹ **Milliyet**, 10 Mart 1989.

⁴³² **Milliyet**, 24 Mart 1989.

⁴³³ Tanör, **Bugünkü Türkiye 1980-1995**, s.76.

⁴³⁴ Hikmet Özdemir, **Atatürk'ten Günümüze Cumhurbaşkanı Seçimleri**, Ankara 2007, s. 375.

tarafından oldukça sevilen bir kişi oluşu nedeniyle süreç daha da ilgi ile takip edilmiştir. Muğla'da yayınlanan gazetelerde olumlu tepkiler yer almaktadır.

12. Türkiye'nin İlk Kadın Valisi Lale Aytaman'ın Muğla'ya Atanması ve Göreve Başlaması

Muğla Valisi Erol Çakır'ın Bursa Valisi olarak atanmasından sonra Muğla iline Boğaziçi Üniversitesi'nde Öğretim Elemanı olan Lale Aytaman atanmıştır. Lale Aytaman 18 Temmuz 1993 tarihinde düzenlenen devir teslim töreni ile Muğla valiliğine resmen başlamıştır. Lale Aytaman Türkiye'nin İlk bayan valisi olma özelliğini taşımaktadır.⁴³⁵

Bu atama gerek ulusal basında gerekse Muğla basınında geniş yer bulmuş ve günlerce konu ile ilgili haberler yapılmıştır. İçişleri Bakanı Mustafa Kalemlili ile Muğla'ya gelen vali coşkulu bir kalabalık tarafından karşılanmıştır. Sokak ve caddeleri dolduran Muğlalılar Aytaman'a uzun süreli alkış tutmuşlardır. Aytaman konuşmasına, *Muğlalı hemşehrilerim*, diyerek başlamış ve şunları ilave etmiştir: *“Türk tarihinde yepyeni bir sayfayı birlikte açmaktayız. Kendimde bulduğum enerji ile gece gündüz çalışacağım. Ben ilkim; fakat ilk kalmayacağım, bundan sonra bayanlar daha fazla görev alacaklardır. Bu tarihi görevi üstlenmekten gurur duyuyorum. Bana inananları mahcup etmeyeceğim Atatürk'ün çizdiği yolda ilerleyeceğim”*

İçişleri Bakanı Mustafa Kalemlili de konuşmasında şunları dile getirmiştir: *“Cumhuriyet tarihinde ilk defa bir kadın vali ANAP döneminde göreve başlamaktadır. Bayan vali iktidir; ama ilk kalmayacaktır. Muğla batıya açılan bir ildir. Turizmi ile doğası ile insanı ile bizim gözbebeğimizdir. Valimize biz de çok destek olacağız. Umarım ki herkes bayan valimize elinden gelen desteği verecektir.”* Bundan sonra devir teslim töreni yapılmış ve vali görevine başlamıştır.⁴³⁶

13. 1991 Tarihinde Cumhurbaşkanı Turgut Özal'ın Muğla Ziyareti

Muğla'nın Yatağan İlçesi'ne bağlı Kavaklıdere Kasabası'nın ilçe olması nedeniyle düzenlenen törene katılan Cumhurbaşkanı Özal, *eğer bu önümüzdeki seçim*

⁴³⁵ Hamle, 19 Temmuz 1991.

⁴³⁶ Hamle, 20 Temmuz 1991.

ülkeyi koalisyonlara götürüp 80 öncesi istikrasızlık tablosu oluşursa eski günlere döneriz, demiştir. Güneydoğu'da yaşanan terör olaylarına değinen Özal Basını terörün propagandasını yapmakla suçlamıştır. Bazı basın organlarının terörü manşet yaparak fiilen onların destekçisi olmaktadır, diye konuşmuştur. Ülkenin gelişmesinde en önemli faktör istikrardır. Koalisyonlar tarafından idare olunan ülkede istikrar olmamaktadır. Seçiminizi, kararınızı ona göre verin, gelecek yıllar ülke için çok önemli, çok kıymetlidir, gençlerimize güzel bir ülke hazırlamalıyız, diyerek sözlerini tamamlamıştır.

Törende Kavaklıdere'ye yeni atanan kaymakam, Turizm Bakanı Bülent Akarcalı, Muğla Valisi Lale Aytaman da hazır bulunmuşlardır.⁴³⁷

14. 1991 Seçimleri ve Muğla

1991 seçimi normal zamanından bir yıl önceye alınmıştır. Bu seçimde sağın lider partisi olmaya aday olan DYP, *DYP tek başına iktidar*, sloganıyla kampanyasına başlamış, ilginç biçimde sosyal demokrat söylemlere yönelmiş, *herkese iki anahtar verileceği (bir araba ve bir ev), herkese yeşil kart uygulaması getirilerek bedava sağlık hizmeti verileceği, 38 yeni havaalanı, bin devlet hastanesi, 10 bin sağlık merkezi, 50 bin sağlık evi yapılacağı, her ile üniversite veya yüksekokul, her ilçeye lise, her kasabaya ortaokul, İstanbul'a olimpiyat köyü ve daha birçok yeni yatırımın yapılacağı, 500- 700 bin kişiye yeni iş olanaklarının sağlanacağı, adil gelir dağılımıyla orta direğin ulusal gelirden alacağı payın arttırılacağı, işsizlik sigortası ve ev kadınlarına sosyal sigorta başlatılacağı, gibi söylemler içeren bir kampanyayla halkın karşısına çıkmıştır.*⁴³⁸

14.1.Siyasi Partilerin Seçim Hazırlıkları ve Muğla'da Milletvekili Adaylarının Belirlenmesi

20 Ekim 1991'de yapılacak milletvekili seçim çalışmaları Muğla ilinde hızlı bir şekilde başlamıştır. Partiler adayları belirleme sürecine girmiş ve halkın dikkatini çekecek aday bulmada birbirleri ile yarışmışlardır.

Anavatan Partisi Muğla Milletvekili adayları şu isimler olmuştur:

⁴³⁷ **Devrim**, 19 Ağustos 1991.

⁴³⁸ İhsan Karlı, **a.g.e.**, s. 213.

Nevşat Özer, Şükrü Zeybek, Erdal Eroğlu, Selahi İyibilir, Ahmet Altıntaş, Umur Akarca, Tülay Kasar, Mustafa Milaslıoğlu, Mehmet Topuz, Sevil Ulubay.

DYP Milletvekili Adayları ise:

Latif Sakıcı, İrfettin Akar, Muzaffer İlhan, Cavit Karagöz, Cengiz İlhan, Orhan Koroğlu, Ali Karaca, Ömer Erkul, Mustafa Yiğit, Buket Özenbaş'tır.

DSP'de adaylar:

Ahmet Köstem, Ömer Işık, Mehmet Sürur, Naif Değirmen, Müfit Aydın, Murat Ülkü olarak belirlenmiştir.

RP adayları ise Muammer Aydın, İlhan Çetin olmuştur.

Orman Genel Müdürü Nevşat Özer görevinden istifa ederek ANAP Muğla milletvekili adayı olmuştur. Yaptığı açıklamada, *27 yıldır devletin önemli kademelerinde görev aldığını ve hemşehrileri izin verirse vekil olarak en iyi şekilde onları temsil edeceğini*, ifade etmiştir.⁴³⁹ Yine DYP'den aday olan Faruk Çam Milli Eğitim Bakanlığı genel müdür yardımcılığından istifa ederek aday olmuştur. Milletvekili seçilmesi halinde Muğla iline büyük hizmetler edeceğini söylemiştir.

Seçim sürecinde DYP Genel Başkanı Süleyman Demirel 12 Eylül 1991 tarihinde Fethiye İlçesi'nde oldukça kalabalık bir topluluğa hitap etmiştir. Yaptığı konuşmada ülkeyi yönetenleri eleştirmiş ve Fethiye'den bunun hesabını soracaklarını belirterek sert eleştirilerde bulunmuştur: *“Milletin kanını 10 yıldır emdiler, bu iktidara hesap sorma vaktidir. Hedefleri 2000 yılları imiş böyle yaparak buraya sığınıp kaçmak istiyorlar. Ülkenin çok sorunları var ve bu sorunları ancak biz çözeriz. Bu gün bir eli yağda bir eli balda olanlar 38 gün sonra yok olacaklar. Sandığı önlerine koymayı başardık, bizden korksunlar.”* Ayrıca iktidara geldiklerinde Fethiye'yi 76. il yapma sözünü de vermişlerdir. Konuşma bittikten sonra Demirel, Dalaman Havalimanı'ndan İzmir'e gitmiştir.⁴⁴⁰

Süleyman Demirel 28 Eylül 1991 tarihinde de Muğla'ya gelmiştir. Seçmenlere hitabında, *iktidara geldiklerinde ülkeyi en iyi şekilde yöneteceklerini ve ülkede yaşanan huzursuzlukları en kısa sürede çözeceklerini*, söylemiştir. *Herkes 22*

⁴³⁹ Hamle, 7 Eylül 1991.

⁴⁴⁰ Hamle, 13 Eylül 1991.

Ekim sabahı umutla uyanacaktır, diyerek Muğlalı seçmenden partilerini desteklemelerini istemiştir.⁴⁴¹

Muğla'ya 4 Ekim 1991 tarihinde de SHP Genel Başkanı Erdal İnönü gelmiştir. Meydanda coşkulu bir kalabalığa hitap eden İnönü, *Muğlalının bu seçimlerde sandıktan hesap soracağını ve SHP'nin tek başına iktidara geleceğini* söylemiştir.⁴⁴²

14.2. 1991 Seçimlerinin Yapılması

1991 seçimlerine ilişkin veriler aşağıda verilmiştir:

20 Ekim 1991 Milletvekili Genel Seçimi Bilgileri⁴⁴³

Seçim Tarihi	: 20 Ekim 1991
Nüfus	: 57.064.000
İl	: 74
Seçim Çevresi	: 107
Seçmen / Nüfus Oranı	: % 52,54
Seçim Sistemi	: Çifte Barajlı d'Hondt + Kontenjan (%10)
Kadın Milletvekili (Sayı-Oran)	: 8 - % 1,78
Yeni Milletvekili (Sayı-Oran)	: 266 - % 59,11
Eski Milletvekili (Sayı-Oran)	: 221 - % 49,11

1991 seçimlerinde uygulanan seçim sistemi 1987 seçimlerinde uygulanan Çifte Barajlı d'Hondt + Kontenjan (%10) seçim sistemidir. 20 Ekim 1991 seçimlerinde, %10 ülke ve seçim çevresinin büyüklüğüne göre %20 ve %25 seçim çevresi barajı uygulanmıştır. Bu barajlar sonucunda, Türkiye ilk kez bu kadar çok partiler arası seçim ittifakına maruz kalmıştır. RP, MÇP, IDP örtülü ittifak yaparak RP listelerinden, HEP de SHP listelerinden seçime girmişlerdir. 1991 seçimleri Ülke nüfusu 57.064.000 olarak tespit edilmiştir. 1987 seçimlerinde ülke nüfusu 52.561.000 olarak açıklanmıştır. 1987 seçimlerinde meclise giren Kadın vekil sayısı 6 iken bu seçimlerde 8 Kadın vekil meclise girmeyi başarmıştır.

14.3. 1991 Seçim Sonuçları

1991 genel seçimlerine ilişkin sonuçlar şu şekilde gerçekleşmiştir:

Türkiye Geneli Seçim Sonuçları⁴⁴⁴

⁴⁴¹ Hamle, 28 Eylül 1991.

⁴⁴² Hamle, 2 Ekim 1991.

⁴⁴³ Tuncer, a.g.e., s. 455; Türkiye İstatistik Kurumu, **Milletvekili Genel Seçimi Sonuçları**, s. 76.

Toplam Seçmen : 29.979.123
 Toplam Kullanılan Oy : 25.157.089
 Toplam Geçerli Oy : 24.416.666
 Katılım Oranı : % 83,92
 Milletvekili Sayısı : 450

Seçimlere katılım oranı % 83.92 olarak gerçekleşmiştir. Katılım oranı bir önceki seçim olan 1987 seçimlerine göre azalmıştır. Fakat genel ortalamalara baktığımız zaman katılım oranı yüksektir. Toplam seçmen sayısı 29.979.123'tür. Bu sayı 1987 seçimlerinde 26.376.926'dır. Milletvekili sayısı 450'dir.

Türkiye geneli seçim sonuçlarına ilişkin tablo aşağıda verilmektedir:

Tablo 4.16: 20 Ekim 1991 Milletvekili Genel Seçimi Türkiye Geneli Sonuçları⁴⁴⁵

S.	Partiler	Aldıkları Oy Toplamı	Oy Oranı %	Milletvekili Sayısı
1	DYP	6.600.726	27,00	178
2	ANAP	5.862.623	24,01	115
3	SHP	5.066.571	20,75	88
4	RP	4.121.355	16,88	62
5	DSP	2.624.301	10,80	7
6	SP	108.369	0,44	-
7	BAĞ.	32.721	0,13	-
	Toplam	24.416.666		450

Türkiye'de 10 Ekim 1991 genel seçimleri ile ANAP dönemi kapanmış, koalisyon hükümetleri dönemi başlamıştır. % 83,93 katılım oranıyla bir önceki seçimlere oranla halkın seçime olan ilgisinde önemli bir düşüş yaşanmıştır. Seçim sonuçları Türk siyasal yaşamı için çok önem taşımaktaydı. Sekiz yıllık tek parti iktidarına son veren bu seçimden hiçbir parti salt çoğunluğu sağlayarak çıkamamıştır. Bu durum ise 1980 öncesi gibi tekrar koalisyonların kurulmasına yol açacaktır. Seçimin galibi DYP ikincisi ise ANAP olmuştur. SHP ise üçüncü sırada seçimi bitirmiştir. DYP daha çok batıdaki illerde başarılı olurken, ANAP ise büyük

⁴⁴⁴ Türkiye İstatistik Kurumu, **a.g.e.**, s. 96.

⁴⁴⁵ Türkiye İstatistik Kurumu, **Milletvekili Genel Seçimi Sonuçları**, s. 97.

kentlerde etkin olmuştur. SHP'nin 1989 yerel seçimlerindeki üstün başarısı düşünüldüğünde parti bu seçimden başarısız çıkmıştır denilebilir. Bunda ise partinin 1989'dan sonra yerel yönetimlerdeki başarısız uygulamaları ve HEP ile yaptığı ittifak etkili olmuş olabilir. HEP ile birlikte seçime girilmesi ülkenin bazı bölgelerinde oylarını artırırken bazı bölgelerinde de partiyi dezavantajlı duruma düşürmüştür.⁴⁴⁶

Seçimleri %27,00'lık oy oranıyla Süleyman Demirel'in başkanlığındaki Doğru Yol Partisi kazanmıştır. İkinci parti, %24,01 oy oranıyla ANAP; üçüncü parti %20,75 oy oranıyla SHP; dördüncü parti %16,88 oy oranıyla RP ve besinci parti %10,80 oy oranıyla DSP olmuştur.

Seçimin ardından beş partinin meclise girdiği bir durum ortaya çıkmıştır. Cumhurbaşkanı, seçimlerin galibi olan DYP'nin lideri Süleyman Demirel'e hükümeti kurma görevi vermiş Demirel SHP ile anlaşarak DYP-SHP koalisyon hükümetini kurmuştur. Turgut Özal'dan boşalan başbakanlık koltuğu Süleyman Demirel tarafından doldurulmuştur. İlerleyen süreçte Süleyman Demirel'in başbakanlığı Cumhurbaşkanı Turgut Özal'ın 17 Nisan 1993 tarihinde vefatı ile son bulacak ve Süleyman Demirel Türkiye Cumhuriyeti 9. Cumhurbaşkanı seçilerek başbakanlık görevinden ayrılacaktır.⁴⁴⁷

Süleyman Demirel'in cumhurbaşkanı olmasıyla DYP'nin başkanlığına Tansu Çiller gelmiştir. Başbakanlık görevini de üstlenen Tansu Çiller, böylece Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk kadın başbakanı olmuştur. Bu süreçte koalisyonun SHP tarafında da hareketli ve bir o kadar da çekişmeli günler yaşanmış, Erdal İnönü'nün yerini önce Murat Karayalçın almıştır. Sonraki süreçte Cumhuriyet Halk Partisi ile birleşen ve CHP çatısı altına giren SHP'ye Hikmet Çetin başkan seçilmiştir. Daha sonra ise Deniz Baykal genel başkanlığa gelmiş ve Deniz Baykal'ın başkanlığı döneminde DYP-SHP koalisyon hükümeti de son bulmuştur. DYP-SHP koalisyon hükümetinin son bulması üzerine Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel, DYP başkanı Tansu Çiller'i hükümeti kurmakla görevlendirmiştir. CHP ile tekrar koalisyon hükümeti kuran Tansu Çiller, Türkiye'yi yeni bir seçim sürecine sokmuştur.⁴⁴⁸

⁴⁴⁶ İhsan Karlı, **a.g.e.**, s. 215.

⁴⁴⁷ Tefik Çavdar, **Türkiye'nin Demokrasi Tarihi**, C. 2, Ankara, 1996, s. 244

⁴⁴⁸ Asker, Fidan, **1980 Sonrası Yapılan Yerel Seçim Sonuçları ile Genel Seçim Sonuçlarının**

1991 seçimleri Muğla iline ilişkin sonuçlar aşağıda verilmiştir.

Muğla İli 20 Ekim 1991 Genel Seçimi Sonuçları⁴⁴⁹

Toplam Seçmen : 342.466

Toplam Kullanılan Oy : 303.388

Toplam Geçerli Oy : 295.638

Katılım Oranı : % 88,60

Milletvekili Sayısı : 5

İlde seçimlere katılım oranı %88.60 olmuştur. Katılım oranı Türkiye genelinin üzerinde olmuştur. Genel olarak Muğla ilinde seçimlere katılım ülke genelinin üzerinde gerçekleşmiştir.1987 seçimlerinde toplam seçmen sayısı 300.108 iken bu seçimlerde bu sayı 342.466 olarak gerçekleşmiştir. İlin milletvekili sayısı 5’ tir.

Tablo 4.17: Muğla İli 1991 Seçimlerinde Oyların Partilere Göre Dağılımı ve Milletvekili Sayıları⁴⁵⁰

S.	Partiler	Aldıkları Oy Toplamı	Oy Oranı %	Milletvekili Sayısı
1	DYP	116.797	39.5	3
2	ANAP	75.690	25.7	1
3	SHP	70.935	24.0	1
4	RP	11.721	4.0	
5	DSP	18.621	6.3	
6	SP	1.604	0.5	
	Toplam	295.638		5

Türkiye genelinde olduğu gibi Muğla ilinde de DYP birinci parti olmuştur. Süleyman Demirel liderliğindeki parti seçimi ilk sırada tamamlamıştır.

ANAP daha önce yapılan 1983 ve 1987 seçimlerinde ülke genelinde ve Muğla’da birinci parti olurken bu seçimde ikinci parti konumuna düşmüştür. SHP Muğla ilinde 3. parti olmuş ve bir vekil kazanmıştır. Sonuçlar ülke geneli sıralamasına uymaktadır.

Karşılaştırmalı Analizi: Mersin örneği [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi], Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin, 2011, s. 97.

⁴⁴⁹ Türkiye İstatistik Kurumu, **Milletvekili Genel Seçimi Sonuçları**, s. 192.

⁴⁵⁰ Türkiye İstatistik Kurumu, **Milletvekili Genel Seçimi Sonuçları**, s.193.

Yapılan seçim sonucu Muzaffer İlhan, Latif Sakıcı, İrfettin Akar DYP'den; Erman Şahin CHP'den; Nevşat Özer ANAP'tan Muğla milletvekili olarak seçilmişlerdir. Bu sonuçlara göre üç vekil DYP, birer vekil de ANAP ve SHP çıkarmıştır. Sonrasında kurulan koalisyon hükümetinde Muğla Milletvekili Erman Şahin kabinede Devlet Bakanı olarak görev almıştır. Bu durum Muğla'da büyük bir sevinçle karşılanmıştır.

15. 1991 Seçimleri Sonrası Türkiye ve Muğla'da Yaşanan Bazı Siyasi Gelişmeler

6 Kasım 1991 tarihinde koalisyonun kurulmasından sonra en ilginç gelişme Meclis'te yemin töreni sırasında yaşanmıştır. SHP listelerinden meclise giren HEP'lilerden Hatip Dicle anayasal baskı altında yemin ettiğini söylerken, Leyla Zana da yemin ettikten sonra Kürtçe bir cümle kullandığı için genel kurulda infial çıkmıştır. Ayrıca bu süreç sonunda SHP lideri İnönü, iyi niyetle bu ittifaka girdiklerini ancak HEP'lilerin bunu suiistimal ettiklerini söylemiştir. Böylece bu milletvekilleri SHP'den ihraç edilmiştir. Mecliste yaşanan bu gelişme Muğla gazetelerinde de yer almış ve yemin töreninde iki vekilin yaptığı saygısızlığa ANAP, DYP, SHP il başkanlarından verilen tepkiler konu edilmiştir.⁴⁵¹

1993 yılının başlarında Türkiye'de oldukça karışık mahiyette faili meçhul cinayetler ve şüpheli ölümler yaşanmıştır. 24 Ocak 1993'te Cumhuriyet Gazetesi yazarı Uğur Mumcu'nun evinin önünde aracına konulan bomba ile öldürülmesi, Eski Maliye Bakanı ve ANAP'ın lider adaylarından Adnan Kahveci'nin 5 Şubat 1993'te Gerede yakınlarında şüpheli bir trafik kazası sonucu ölümü, 17 Şubat 1993'te Jandarma Genel Komutanı Eşref Bitlis'in içinde bulunduğu helikopterin Ankara Yenimahalle'de yere çakılması sonucu Bitlis'in ölmesi bunların başlıcalarıdır. Yaşanan bu gelişmeler ülke genelinde tedirginlikle takip edilmiştir. Olaylar ile ilgili Muğla ilinde yayınlanan gazetelerde geniş değerlendirmeler bulunmaktadır.

Orta Asya'daki Türk Cumhuriyetleri gezisinden yeni dönmüş bulunan Cumhurbaşkanı Turgut Özal, 17 Nisan 1993 günü bir kalp krizi sonucu vefat etmiştir. Özal'ın ölümü tüm ülkede olduğu gibi Muğla ilinde de derin bir üzüntü yaratmıştır. Özal ile ilgili gazete yazılarında halkın üzüntüsü ifade edilmiştir.

⁴⁵¹ İhsan Karlı, *a.g.e.*, s. 218; *Hamle*, 8 Kasım 1991.

Milliyetçi Hareket Partisi Genel Başkanı Alparslan Türkeş 26 Şubat 1994 tarihinde Muğla'da açık hava toplantısı düzenlemiştir. Konuşmasında *Türkiye Cumhuriyeti Devleti ve Türk milletinin PKK terörünün kökünü mutlaka kazıyacağını, Türk halkının kalkınması için önündeki engellerin kaldırılması gerektiğini, eğitim ve sanayileşme sorununu çözmeden istenilen kalkınmanın gerçekleşmeyeceğini*, vurgulamıştır.

28 Şubat 1994'te RP Milletvekili Hasan Mezarıcı'nın Atatürk'le ilgili yaptığı konuşma tüm yurttan olduğu gibi Muğla ilinde de yankı bulmuş ve gazeteler, halk ve sivil toplum kuruluşları olayı kınamışlardır. Muğla Tabip Odası, Muğla Barosu gibi kuruluşlar yazılı açıklamalar yapmışlardır. İl merkezi ve ilçelerde, *Ataya Saygı* mitingleri düzenlenmiştir. Çıkan haberlerde, *Hasan Mezarıcı'nın konuşmasında Atatürk'e suikasttan hüküm giyenlere iade-i itibar istediği ve Atatürk'e hayasız kelime ve sataşmalarla dil uzattığı*, ifade edilmiştir. Muğla ve ilçelerinde Hasan Mezarıcı kınanmıştır.⁴⁵²

16. 1994 Muğla Yerel Seçimleri

27 Mart yerel seçimleri öncesi Başbakan Tansu Çiller Muğla iline gelmiştir. 17 Mart 1994 tarihinde Başbakan Tansu Çiller Muğla'da yaptığı konuşmada *Muğla'ya kan bağı ile bağlı olduğunu, Ege'nin gümr sesini dünyaya duyurmaya çalıştıklarını*, belirtmiştir. *Muğla'yı gerçek bir turizm merkezi yapmaya çalıştıklarını*, açıklayarak ANAP Genel Başkanı Mesut Yılmaz'ın kendisine sataştığını ve 292 vekil ile tek başına iktidar iken kaçıp gidenin kendisi olmadığını, söyleyerek Yılmaz'ı eleştirmiştir. *Terörün mutlaka bitirileceğini, bu konuda çok yol aldıklarını ve sona yaklaştıklarını*, vurgulamıştır. Konuşmasının sonunda, *Muğla'nın her hanesinden birer kadın oyu*, istediğini belirten Çiller Muğla Belediye Başkanı adaylarının *Taşkın Bilginer olduğunu, kendisine kefil olduğunu ve onu Muğlalılara emanet ettiğini, yerel seçimlerde kazanmak istediklerini*, belirterek konuşmasını tamamlamıştır. Yoğun sevgi gösterilerinde bulunan Halkı selamlayarak baba ocağı Milas'a geçmiştir.⁴⁵³

⁴⁵² Hamle, 28 Şubat 1994; Devrim, 1 Mart 1994.

⁴⁵³ Devrim, 19 Mart 1994.

24 Mart 1994 tarihinde CHP Genel Başkanı Deniz Baykal Muğla iline gelmiştir. Çarşamba gecesini Köyceğiz'de geçiren Deniz Baykal saat 13.00'de Demokrasi Meydanı'nda bir konuşma yapmıştır. Konuşmasında mevcut iktidarı eleştirmiş, DYP'ye yüklenerek, *danası anasını geçti*, diyerek, *borç batağında bir Türkiye ile karşı karşıya olduklarını, seçimlerde adaylara değil, adayların arkasındaki partilere, kadrolara, görüşlere dikkat edilmesi gerektiğini, adayların arkasındaki hırsızlara, üçkâğıtçılara dikkat edilmesi gerektiğini* de eklemiştir. Baykal, *70 yıldır hiçbir lekeye bulaşmayan CHP'nin seçimlerde desteklenmesini*, istemiştir. *Sosyal demokrasiyi ancak CHP kurabilir*, diyen Baykal, *ülkede işlerin iyiye gitmediğini ve RP'nin ipliğinin pazara çıktığını, Bosna yardımlarının hesabını veremediklerini* söyleyerek tek güvenilir partinin kendi partileri olduğunu belirtmiştir.⁴⁵⁴

27 Mart 1994'te yerel seçimler yapılmıştır. Bu seçimde RP, DYP ve ANAP'tan sonra yüzde % 19 oy alarak üçüncü olmuştur. RP, İstanbul Recep Tayyip Erdoğan, Ankara'da Melih Gökçek'le belediye başkanlıklarını SHP'den almış, İzmir'de ise daha önce SHP'de olan belediye başkanlığını DYP adayı Burhan Özfatura kazanmıştır. 1989'da SHP yerel seçimlerde kazandığı üstün başarıyı belediye hizmetlerinde sürdürmemiş ve seçmen tarafından cezalandırılmıştır. SHP ve daha sonra CHP olan merkez sol kesimdeki bu düşüşe karşın İslami motifleri kullanan RP'nin hızla yükseldiği görülmüştür.⁴⁵⁵ Muğla ilinde Türkiye seçim tablosundan farklı bir sonuç çıkmıştır. Muğla Belediye Başkanlığı seçimini yeniden Orhan Çakır kazanmıştır. Yapılan seçimde SHP 6.661, ANAP 6.155, DYP 5.711, CHP 1.395, DSP 1.031 oy almıştır.⁴⁵⁶

Turgut Özal'ın ölümünün ardından DYP Genel Başkanı ve Başbakan Süleyman Demirel, cumhurbaşkanlığı için aday olmuştur. Ancak Demirel'in, Özal'dan farklı olarak cumhurbaşkanı seçilebilmesi için diğer partiler tarafından desteğe ihtiyacı vardır. Bu da koalisyon ortağı SHP olacaktır. Ancak, Demirel cumhurbaşkanlığı seçimini, ülkeyi bir krize sokmadan, siyasi bunalıma neden olmadan, koalisyonun bozulmasına sebebiyet vermeden ve erken seçime yol

⁴⁵⁴ **Devrim**, 25 Mart 1994.

⁴⁵⁵ İhsan Karlı, **a.g.e.**, s. 224.

⁴⁵⁶ **Devrim**, 29 Nisan 1994.

açmadan sonuçlandırmak kaygısını taşımıştır.⁴⁵⁷ Süleyman Demirel, 9. cumhurbaşkanlığına, Erdal İnönü'nün desteğiyle, 16 Mayıs 1993'te, TBMM'deki üçüncü tur oylama sonucu 244 oyla seçilmiştir.

17. 1995 Seçimleri ve Muğla

17.1.Siyasi Partilerin Seçim Hazırlıkları Ve Muğla'da Milletvekili Adaylarının Belirlenmesi

24 Aralık 1995 seçimleri tüm ülke genelinde olduğu gibi Muğla ilinde de hareketli bir şekilde başlamıştır. Partiler adaylarını tanıtarak seçim çalışmalarını başlatmışlardır.

6 Aralık 1995 tarihinde DYP Genel Başkanı ve Başbakan Tansu Çiller seçim startını Muğla'da vermiştir. Öncelikle saat 12: 00'de Milas'ta, 13:30'da Fethiye'de, Saat 15:00'da Muğla'da Atatürk Stadyumu önünde kalabalık bir halka seslenen Çiller, *Muğla'nın sıkıntılarını bildiğini ve turizmin gelişmesi için yat limanları yapılacağını, tütünde kota sıkıntısının aşılacağını, Türkiye'yi dünyaya taşıyacaklarını belirtmiştir. 24 Aralık seçim tarihinin en önemli seçimleri olduğunu vurgulayan Çiller, ana hedeflerinden birinin Gümrük Birliği'ne girmek olduğunu ve yakın bir zamanda bunu başaracaklarına inandığını söylemiştir. Konuşmasının sonunda Muğla milletvekili adaylarını tanıtarak şehirden ayrılmıştır.*⁴⁵⁸

14 Aralık 1995 tarihinde Muğla'ya DP Genel Başkanı Aydın Menderes gelmiştir. RP ile ittifak yaparak seçimlere giren ve İstanbul'dan aday olan Aydın Menderes konuşmasında ANAP ve DYP'yi eleştirmiş ve *bunlar 1983'ten beri vatandaşa hizmet getirmedi, vatandaşı ortada bıraktılar; 25 Aralık sabahı sandıktan tek başına çıkacak olan Refah, zulmü ortadan kaldıracak* diyen Menderes, *sağdan oy isteyen ANAP ve DYP seçimden sonra sol partiler ile ittifak yapacaklar, onun için gerçek sağ parti olan Refah'ı destekleyin, aksi halde oylar heba olur gider,* diyerek sözlerini tamamlamış; ardından karayolu ile Burdur'a geçmiştir.⁴⁵⁹

⁴⁵⁷ İhsan Karlı, **a.g.e.**, s. 219.

⁴⁵⁸ **Hamle**, 7 Aralık 1995.

⁴⁵⁹ **Hamle**, 14 Aralık 1994.

17.2. 1995 Seçimlerinin Yapılması

24 Aralık 1995 seçimleri Türk siyasi tarihi için bir dönüm noktası olacaktır. Seçimlere RP, ANAP, DYP, DSP, CHP, MHP iddialı girmiştir. Özellikle 1991 seçimlerinde seçime katılan partilerden ANAP, Muhsin Yazıcıoğlu ve arkadaşlarının MHP'den koptuktan sonra 29 Ocak 1993'te kurdukları Büyük Birlik Partisi (BBP) ile seçim ittifakı yapmıştır. ANAP, BBP'ye listelerinde sekiz kişilik yer açmıştır. Halkın Demokrasi Partisi (HADEP) ise Demokrasi ve Değişim Partisi ve Sosyalist İşçi Partisi (SİP) ile ittifak yapmıştır.⁴⁶⁰

17.3. 1995 Seçim Sonuçları

24 Aralık 1995 tarihinde yapılan genel seçimlere ilişkin bilgiler aşağıda verilmiştir.

24 Aralık 1995 Milletvekili Genel Seçimi Bilgileri⁴⁶¹

Seçim Tarihi	: 24 Aralık 1995
Nüfus	: 60.614.000
İl	: 79
Seçim Çevresi	: 83
Seçmen / Nüfus Oranı	: % 56,35
Seçim Sistemi	: Ülke Barajlı d'Hondt (%10)
Kadın Milletvekili (Sayı-Oran)	: 13 - % 2,36
Yeni Milletvekili (Sayı-Oran)	: 301 - % 54,73
Eski Milletvekili (Sayı-Oran)	: 249 - % 45,27

1995 seçimlerinde Ülke Barajlı d'Hondt (%10) seçim sistemi uygulanmıştır. Seçime katılan il sayısı 79'dur. 1991 seçimlerinde bu sayı 69'dur. Yeni iller eklenmiştir. BP, ANAP listelerinden; SİP, HADEP listelerinden seçime girmişlerdir. 1995 seçimlerinde ülke nüfusu 60.614.000 olarak açıklanmıştır. 1991 seçimlerinde ülke nüfusu 57.064.000 'dir. 1991 seçimlerinde mecliste 8 kadın vekil yer alırken bu seçimlerde bu sayı 13 olarak gerçekleşmiştir.

1995 seçimleri ülke geneline ilişkin seçim verileri aşağıda verilmiştir.

Türkiye Geneli Seçim Sonuçları⁴⁶²

Toplam Seçmen : 34.155.981

⁴⁶⁰ İhsan Karlı, **a.g.e.**, s. 226.

⁴⁶¹ Türkiye İstatistik Kurumu, **Milletvekili Genel Seçimi Sonuçları**, s. 193; Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, **1995 Milletvekili Genel Seçim Sonuçları**, Ankara, Ekim, 1996, s. 3.

⁴⁶² Türkiye İstatistik Kurumu, **Milletvekili Genel Seçimi Sonuçları**, s. 96.

Toplam Kullanılan Oy : 29.101.469

Toplam Geçerli Oy : 28.126.993

Katılım Oranı : % 85,20

Milletvekili Sayısı : 550

Seçimlere katılım oranı % 85.20 olarak gerçekleşmiştir. Bir önceki seçim olan 1991 seçimlerinde bu oran % 83.92 olarak gerçekleşmişti. Milletvekili sayısı bu seçimde 450'den 550'ye çıkarılmıştır. Bu seçimde seçmen sayısında ciddi bir artış yaşanmıştır.

Tablo 4.18: 24 Aralık 1995 Milletvekili Genel Seçimi Türkiye Geneli Sonuçları⁴⁶³

S.	Partiler	Aldıkları Oy Toplamı	Oy Oranı %	Milletvekili Sayısı
1	RP	6.012.450	21,40	158
2	ANAP	5.527.288	19,65	132
3	DYP	5.396.009	19,20	135
4	DSP	4.118.025	14,64	76
5	CHP	3.011.076	10,71	49
6	MHP	2.301.343	8,18	-
7	HADEP	1.171.623	4,17	-
8	BAĞ.	133.895	0,48	-
9	YDH	133.889	0,48	-
10	MP	127.630	0,45	-
11	YDP	95.484	0,34	-
12	İP	61.428	0,22	-
13	Yeni Parti(YP)	36.853	0,13	-
	Toplam	28.126.993		550

Türk siyasi tarihinde en çok partinin katıldığı seçimlerden biri olmuştur. Seçime 13 parti katılmış ve en çok oyu, 1991 seçimlerinde 4.sırada olan RP alarak seçimlerin birincisi olmuştur. Oy oranını yaklaşık olarak % beş oranında artırmıştır. 1991 seçimlerinin galip partisi DYP ise bu seçimlerde üçüncü olmuştur. ANAP ise ikinci parti olmuştur. %10'luk barajı aşmayı başaran beş parti meclise girmeyi

⁴⁶³ Türkiye İstatistik Kurumu, **Milletvekili Genel Seçimi Sonuçları**, s. 96.

başarmıştır. Bunlar RP, ANAP, DYP, DSP ve CHP'dir. Mecliste beş partinin birden temsil edildiği ender dönemlerden biridir.

1995 seçimi Türkiye'de bir kırılma noktası olmuş, yeni bir dönemin daha açıldığı görülmüştür. Bu seçimden sonra artık siyasal İslam da iktidara gelebilecek bir alternatif haline gelmiştir. RP artık mevcut sistemin bir alternatifi olabileceğini göstermiştir. Ayrıca merkez sağ iyice parçalı yapıya bölünmüş ve küçülmüştür. Bunun yanında solda da ciddi bir bölünme mevcuttur. CHP'nin ise % 10 barajını son anda geçtiği görülmüştür. DSP ise oy oranını artırmıştır.⁴⁶⁴

1995 seçimleri Muğla iline ait sonuçlara bakacak olursak:

Muğla İli Genel Seçim Sonuçları⁴⁶⁵

Toplam Seçmen : 391.527

Toplam Kullanılan Oy : 348.802

Toplam Geçerli Oy : 342.274

Katılım Oranı : % 89,09

Milletvekili Sayısı : 6

1995 seçimlerinde Muğla'da katılım oranı %89.09 olarak gerçekleşmiştir.1991'de seçmen sayısı 342.466 iken bu sayı bu seçimlerde 391.527 olarak tespit edilmiştir. 1991 seçimlerinde katılım oranı % 88.60 olarak gerçekleşmiştir. İlin çıkardığı vekil sayısı 6 olmuştur. 1991 seçimleri vekil sayısı 5'tir.

1995 seçimleri Muğla iline ilişkin sonuçlara baktığımız zaman durum şu şekildedir.

⁴⁶⁴ İhsan Karlı, **a.g.e.**, s. 229.

⁴⁶⁵ Türkiye İstatistik Kurumu, **Milletvekili Genel Seçimi Sonuçları**, s. 192.

Tablo 4.19: Muğla İli 1995 Seçimlerinde Oyların Partilere Göre Dağılımı ve Milletvekili Sayıları⁴⁶⁶

S.	Partiler	Aldıkları Oy Toplamı	Oy Oranı %	Milletvekili Sayısı
1	DYP	120.951	35,34	3
2	ANAP	71.778	21,00	1
3	CHP	48.505	14,17	1
4	DSP	45.810	13,38	1
5	MHP	28.436	8,31	-
6	Refah(RP)	17.297	5,05	-
7	HADEP	4.701	1,37	-
8	Yeniden Doğuş(YDP)	1.218	0,36	-
9	Millet(MP)	1.210	0,35	-
10	Yeni Demokrasi(YDH)	1.170	0,34	-
11	İP	865	0,25	-
12	Yurt(YP)	333	0,10	-
13	BAĞ.	0	0,00	-
	Toplam	342.274		6

Muğla'da seçim oldukça çekişmeli ve hararetli bir şekilde gerçekleşmiştir. Türkiye geneli seçimlere katılımın üzerinde bir katılım gerçekleşmiştir. Türkiye genel seçimlerde birinci parti RP olmasına rağmen Muğla'da DYP birinci parti konumundadır. %35'lik bir oy oranı ile DYP büyük bir farkla galip gelmiş ve altı milletvekilinin üçünü almıştır. Bunda DYP Genel Başkanı Tansu Çiller'in Muğla ile bağlantısı etkili olmuştur. Türkiye geneli birinci parti olan RP Muğla'da 6. sırada yer almıştır. 1995 seçim sonuçlarına göre Muğla ili milletvekillerine ilişkin bilgiler aşağıda verilmiştir.

Tablo 4.20: 1995 Seçimleri Muğla İli Milletvekilleri ve Seçildikleri Partiler⁴⁶⁷

Adı	Soyadı	Partisi
İrfettin	Akar	DYP
Lale	Aytaman	ANAP
Zeki	Çakıroğlu	CHP
Mustafa	Dedeoğlu	DYP
Yalım	Erez	DYP
Fikret	UZUNHASAN	DSP

⁴⁶⁶ Türkiye İstatistik Kurumu, **Milletvekili Genel Seçimi Sonuçları**, s. 193.

⁴⁶⁷ **TBMM Albümü, (1920-2010)**;.....C.2, s. 964; **Hamle**, 26 Aralık 1995.

18. 28 Şubat 1997 Post Modern Darbe Girişimi ve Muğla'ya Yansımaları

Türkiye’de 1991 seçimleri sonrası koalisyonlar dönemi başlamıştır. Ülke yeni bir sürece girmiştir. Özellikle partilerde liderlik sorunları ve tartışmaları ortaya çıkmıştır. 1980 sonrası dönemde ortaya çıkan milli görüş temelli olarak kurulan partiler Milli Nizam, Millî Selamet arkasından da Refah Partisi ile Türk siyasi hayatı farklı bir yön bulmuştur. Özellikle Necmettin Erbakan’ın liderliğinde Türk siyasi hayatına damga vuran bir dönem başlamıştır.

Refah Partisi (RP), 27 Mart 1994 yerel seçimlerinde İstanbul ve Ankara başta olmak üzere hemen hemen bütün büyük şehirlerde belediye başkanlıklarını kazanmıştır. Yerel seçimlerden sonra, RP’nin millet gözündeki özellikle belediyecilikteki başarıları değerini arttırmıştır. 24 Aralık 1995 tarihinde yapılan genel seçimlerde % 21.40 oy alarak bu seçimlerin galibi olmuştur. Bu seçim sonunda hiçbir parti tek başına iktidar çoğunluğunu sağlayamadığı için, RP, ANAP, DYP arasında koalisyon hükümeti kurma çalışmaları başlamıştır. Bu sürecin sonunda DYP lideri Tansu Çiller ile RP lideri Necmettin Erbakan arasında anlaşma sağlanarak REFAHYOL hükümeti adı altında hükümet oluşturulmuş ve Erbakan başbakanlık koltuğuna oturmuştur.⁴⁶⁸

Necmettin Erbakan’ın başkanlığındaki bu hükümet başta Türk Silahlı Kuvvetleri olmak üzere toplumun bir kesiminde ciddi rahatsızlıklara neden olmuştur. RP’nin iktidara gelmesi başta rejimin koruyuculuğunu üstlenen TSK olmak üzere birçok çevreyi rahatsız etmiştir. TSK’nin rahatsızlığı başlangıçta tepkiye dönüşmemiş ve bir anlamda “bekle ve gör!” politikası izlenmeye başlanmıştır.⁴⁶⁹

RP’nin siyasal İslamcı ya da köktendinci diye tanımlanan bir çizgiye sahip olduğu yolunda genel bir algılamaya sahip olunması ve askerın Türkiye’deki kendine özgü konumu ve hassasiyetleri nedeniyle, o dönemde böyle bir hükümetin kurulması, oldukça sıkıntılı bir siyasal süreci de beraberinde getirmiştir. Nitekim hükümetin güvenoyu almasının üzerinden henüz bir ay geçmemişken, dönemin Deniz Kuvvetleri Komutanı Oramiral Güven Erkaya’nın bir resepsiyonda meyve suyu değil

⁴⁶⁸ Andaç Hongur, **28 Şubat Sürecinde Ordu, Medya ve Siyasal İktidar**, [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi], Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2006, s. 30-31.

⁴⁶⁹ Hongur, **a.g.t.**, s. 34

de alkollü içki servisi istemesi asker sivil krizinin belki de ilk ciddi somut işareti olmuştur.⁴⁷⁰

Seçim çalışmaları sırasında RP yöneticilerinin söylemleri toplumun bir kesiminde laiklik karşıtlığı olarak değerlendirilmiştir. Muğla da bu yerlerden biri olmuştur.

RP'li Kayseri Büyükşehir Belediye Başkanı Şükrü Karatepe'nin, *süslü püslü görünüşüme bakıp da laik olduğumu sakın sanmayın. İnançımıza saygı duyulmadığı, sövüldüğü bir dönemde, içim kan ağlayarak, bu günkü törenlere katıldım. Belki başbakanın bakanların, milletvekillerinin bazı mecburiyetleri vardır. Ancak sizin hiçbir mecburiyetiniz yok. Bu düzen değişmeli! Bekledik, biraz daha bekleyeceğiz. Gün ola, harman ola, Müslümanlar içlerindeki hırsı, kini, nefreti eksik etmesin,* açıklaması ve sonrasında söz alan RP Kayseri Milletvekili Memduh Kılıç'ın, başkanımız duygularımıza tercüman oldu,⁴⁷¹ sözleri aslında var olan rahatsızlıkların daha da tetiklenmesini ve irtica tehdidi algısının ortaya çıkışını hızlandırmıştır.

Bu süre içerisinde yaşanan olaylı Kudüs Gecesi gibi gelişmeler de bu sürece tuz biber olmuştur. Takvimler 4 Şubat'ı gösterdiğinde Sincan'da tanklar yürütülmüştür. Genel Kurmay İkinci Başkanı Çevik Bir süreci demokrasiye balans ayarı olarak yorumlamıştır. Birçok görüşe göre 28 Şubat sürecinde ordu siyasete müdahale etmiştir. Bazı çevrelerce Post Modern Darbe olarak isimlendirilmiştir.⁴⁷²

28 Şubat 1997'de Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel başkanlığında çok kritik bir MGK toplanmıştır. Yaklaşık 9 saat süren toplantı Türkiye Cumhuriyeti tarihine damgasını vurmuştur. Toplantı sonunda alınan 18 kararın önemli bir kısmı RP'nin felsefesine, ideolojisine ve tabanına aykırıdır. Alınan kararlarda özellikle sekiz yıllık kesintisiz eğitime geçilmesi, tarikatlara bağlı özel yurt ve Kur'an kurslarının denetim altına alınması gibi maddeler yer almaktadır. Erbakan'ın MGK'da kabul ettiği irtica ile mücadele programını hükümetten geçirmesi geciktikçe, ülkedeki siyasi atmosfer gerginleşmiştir. Erbakan'ın meclis desteği

⁴⁷⁰ Serçin Sun İpekeşen, **2011 Genel Seçimlerindeki Siyasal İletişim Faaliyetleri: Akp, Chp, Mhp Örneği**, [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi], Dokuz Eylül Ü., Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 2012, s. 72.

⁴⁷¹ Anayasa Mahkemesi, Refah Partisi'nin Kapatılması Gerekçeli Kararı, **Resmi Gazete**, 16.01.1998

⁴⁷² Hakan Akpınar, **28 Şubat "Postmodern" Darbenin Öyküsü**, Ümit Yayıncılık, Ankara, 2001, s.103.

arayışı istediği gibi sonuçlanmamış, ANAP'tan destek alamamış, DSP lideri Bülent Ecevit ve CHP lideri Deniz Baykal ise ortak bir açıklamayla, *ya imza, ya istifa*, demişlerdir. Çiller, 5 Mart'ta Erbakan'a giderek konunun hassasiyetine dikkat çekmiş, netice itibariyle Erbakan, kararları imzalamıştır. İrtica ile mücadele için Başbakanlık Takip Kurulu Erbakan ve bakanlarının imzasıyla kurulmuştur.⁴⁷³

Muğla' ise 28 Şubat süreci gerek toplum gerekse basın tarafından çok ciddi biçimde takip edilmiştir. Yerel gazeteler incelendiği zaman özellikle sürecin çok sıkıntılı geçtiği ve toplumun çok tedirgin olduğu görülmektedir. Yaşanan süreç birçok mağdur kişi ortaya çıkarmış, öte yandan böyle bir sonucun kaçınılmaz olduğunu ifade edenler de olmuştur.⁴⁷⁴

19. 1999 Seçimleri ve Muğla

1999 seçimleri öncesi Türkiye'de hareketli günler yaşanmıştır. Bu sırada bir taraftan ülkede terör olayları ve ekonomik sıkıntılar gündemden güne yoğunlaşırken bir taraftan da milliyetçilik dalgası hızla büyümekte, toplumda gerilim artmaktadır. Ancak bu sırada Türkiye'de siyasetin akışını değiştirecek bir olay yaşanmış ve PKK lideri Abdullah Öcalan uzun bir takibin sonucunda 16 Şubat 1999'da Kenya'da yakalanarak Türkiye'ye getirilmiştir. Bu ülke genelinde heyecan ve sevince neden olmuş, bir anda seçim anketlerinin tahminleri altüst olmuştur. Seçimlerin yapılmasına sadece iki ay kala bu olayın cereyan etmesi ülke genelinde milliyetçilik dalgasının daha da yayılmasına neden olmuş, bu olay ise iktidardaki DSP'ye ve milliyetçi sağ parti olan MHP'ye fayda sağlamıştır.⁴⁷⁵ Böyle bir atmosferde seçimlere gidilmiştir.

Muğla ilinde yayınlanan gazetelerde de konu ile ilgili geniş haberler yer almıştır. Muğla ilinde toplumun her kesiminden kişi ve kuruluşlar hükümeti, devleti, askerleri tebrik eden mesajlar yayınlanmıştır. Bunlardan Muğla Üniversitesi yaptığı açıklamada, *operasyonun gerçekleştirilmesinde üstün gayretler sarfeden Genel Kurmay Başkanlığı'nı, Milli İstihbarat Teşkilatı'nı, bu sonuca ulaşılmasını*

⁴⁷³ Ali Özgan, **28 Şubat Sürecinin Siyasal Açından Neden ve Sonuçları**, [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi], Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla, 2008, s. 78.

⁴⁷⁴ Ayrıntılı bilgi için bkz., Hakan Akpınar, **28 Şubat "Postmodern" Darbenin Öyküsü**, Ümit Yayıncılık, Ankara, 2001.

⁴⁷⁵ İhsan Karlı, **a.g.e.**, s. 241.

sağlayanları, Muğla Üniversitesi olarak tebrik ediyor ve kendilerine şehitlerimiz adına şükranlarımızı sunuyoruz, demiştir.

19.1.Siyasi Partilerin Seçim Hazırlıkları ve Muğla’da Milletvekili Adaylarının Belirlenmesi

19 Nisan 1999 tarihinde hem genel seçimler hem de yerel seçimler beraber yapıldığı için oldukça hareketli bir seçim atmosferi yaşanmıştır.

22 Mart 1999 tarihinde MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli Muğla ilini seçim çalışmaları kapsamında ziyaret etmiştir. MHP İl Başkanlığı tarafından düzenlenen açık hava toplantısında Muğlalılara hitap eden Devlet Bahçeli, *iktidara geldiklerinde 3 projelerinin olduğunu ve bunu gerçekleştirmek için çalışacaklarını*, söylemiştir. *İktidara geldiklerinde enflasyonu ve yolsuzluğu mutlaka yeneceklerini*, belirterek *seçimlerde yüksek oy beklediklerini*, ifade etmiştir.⁴⁷⁶

DYP Muğla’da yerel seçim adaylarını belirleyen ilk parti olmuştur. Temayül yoklaması sonucu, Muğla’da belediye başkan adayı Seyfi Terzibaşoğlu, Fethiye’de Ufuk Bildirici, Bodrum’da Ethem Özyurt aday olarak belirlenmiştir.⁴⁷⁷ MHP Muğla Belediye Başkan Adayı İlyas Aydın olarak duyurulmuştur.

ANAP milletvekili adayı belirlemesi seçiminde Hasan Özyer 403 oyla birinci sırada yer almıştır. Hasan Yüzbaşıoğlu 388, Nevşat Özer 320 oy almışlardır.

DYP aday belirleme önseçiminde Latif Sakıcı, Esin Altaş, İrfettin Akar ön sıralarda bulunurken mevcut milletvekili Mustafa Dedeoğlu 11. sırada yer alarak şaşkınlıkla karşılanmıştır.⁴⁷⁸

CHP 14 Şubat 1999 tarihinde yaptığı ön seçimle belediye başkan adaylarını, İl Genel Meclisi üyelerini ve milletvekili adaylarını belirlemiştir. Ali Arslan, Sami Gökmen, Erol Soğancı, Zeki Çakıoğlu, Musa Gökbel, Tufan Doğu, Ünal Türkeş milletvekili adayları olarak belirlenmiştir. Belediye başkan adaylığına da Osman Gürün seçilmiştir.⁴⁷⁹

ANAP’ın Belediye Başkan Adayı Gazeteci Hayati Nizamoğlu olmuştur. DSP Belediye Başkan Adayı olarak Erman Şahin’i göstermiştir. Ancak Erman Şahin

⁴⁷⁶ Hamle, 23 Mart 1999.

⁴⁷⁷ Hamle, 3 Şubat 1999.

⁴⁷⁸ Hamle, 9 Şubat 1999.

⁴⁷⁹ Hamle, 15 Şubat 1999.

daha sonra yaptığı açıklamada, *benim haberim yok*, diyerek Adaylıktan çekildiğini açıklamıştır.

Partilerin kesinleşen Muğla milletvekili adayları şunlardır:

ANAP: Hasan Özyer, Hasan Yüzbaşıoğlu, Nevşat Özer, Erdal Eroğlu, Sami Akbaş, Erol Asın.

DYP: İbrahim Yazıcı, İrfettin Akar, Cengiz İlhan, Alper Çalikoğlu, Çağlar Güner, Hüseyin Gün.

CHP; Ali Arslan, Erol Soğancı, Sami Gökmen, Orhan Çakır, Zeki Çakıroğlu, Musa Gökbel.⁴⁸⁰

19.2. 1999 Seçimlerinin Yapılması

Kuşkusuz 1999 yerel ve genel seçimleri her açıdan Türkiye siyaset tarihi açısından son derece önemlidir. 1990'lı yıllarla birlikte Türkiye'de ekonominin yanı sıra Kürt sorunu da çok önemli bir mesele haline gelmiştir. Özellikle cumhurbaşkanı Özal'ın hayatta iken Türkiye'deki Kürt sorununa ilişkin yapmayı planladıkları ve onun ölümünden sonra Kürt sorunu tartışmaları hiç gündemden düşmemiştir. Bütün bu meseleler etrafında seçimler şekillenmiştir.

19.3. 1999 Seçim Sonuçları

1999 seçimlerine ilişkin bilgiler aşağıda verilmiştir.

19 Nisan 1999 Milletvekili Genel Seçimi Bilgileri⁴⁸¹

Seçim Tarihi	: 18 Nisan 1999
Nüfus	: 64.385.000
İl	: 80
Seçim Çevresi	: 84
Seçmen / Nüfus Oranı	: % 58,24
Seçim Sistemi	: Ülke Barajlı d'Hondt (%10)
Kadın Milletvekili (Sayı-Oran)	: 22 - % 4,00
Yeni Milletvekili (Sayı-Oran)	: 310 - % 56,36
Eski Milletvekili (Sayı-Oran)	: 240 - % 43,64

⁴⁸⁰ Hamle, 25 Şubat 1999.

⁴⁸¹ Türkiye Devlet İstatistik Enstitüsü, **1999 Seçimleri Milletvekili Genel Sonuçları**, Ankara, 2000, s. 14.

Seçimlerde Ülke Barajlı d'Hondt (%10) seçim sistemi kullanılmıştır. İl sayısı 80 olmuştur. 1995 seçimlerinde bu sayı 79'dur.1999 seçimleri ülke nüfusu 64.385.000 olarak tespit edilmiştir.1995 seçimlerinde bu sayı 60.614.000 olarak açıklanmıştı.1999 seçimlerinde meclise 22 kadın vekil girmiştir. Bu sayı bu güne kadar gerçekleşen en yüksek rakamdır. 1995 seçimlerinde meclise giren kadın vekil sayısı 13 olmuştur.

Türkiye geneli seçim sonuçlarına ait bilgiler şu şekilde gerçekleşmiştir.

Türkiye Geneli Seçim Sonuçları:⁴⁸²

Toplam Seçmen : 37.495.217

Toplam Kullanılan Oy : 32.656.070

Toplam Geçerli Oy : 31.184.496

Katılım Oranı : % 87,10

Milletvekili Sayısı : 550

Seçimlere katılım oranı % 87.10 olarak gerçekleşmiştir. Milletvekili sayısı yine 550'dir.1994 seçimleri katılım oranı % 85.20 olarak gerçekleşmişti. Seçmen sayısı 1995 seçimlerinde 34.155.981 iken bu seçimlerde sayı 37.495.217 olarak tespit edilmiştir.

19 Nisan 1999 milletvekili genel seçimi sonuçlarına göre ülke geneline ilişkin sonuçlar aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 4.21: 19 Nisan 1999 Milletvekili Seçimi Türkiye Geneli Sonuçları⁴⁸³

S.	Partiler	Aldıkları Oy Toplamı	Oy Oranı %	Milletvekili Sayısı
1	DSP	6.919.670	22,20	136
2	MHP	5.606.583	18,00	129
3	FP	4.805.381	15,41	111
4	ANAP	4.122.929	13,22	86
5	DYP	3.745.417	12,01	85
6	CHP	2.716.094	8,71	-
7	HADEP	1.482.196	4,75	-
8	BBP	456.353	1,46	-
9	BAĞ.	270.265	0,87	3
10	ÖDP	248.553	0,80	-

⁴⁸² Türkiye İstatistik Kurumu, **Milletvekili Genel Seçimi Sonuçları**, s. 98.

⁴⁸³ Türkiye İstatistik Kurumu, **Milletvekili Genel Seçimi Sonuçları**, s. 96; Türkiye Devlet İstatistik Enstitüsü, **1999 Seçimleri Milletvekili Genel Sonuçları**, s. 25.

11	DTP	179.871	0,58	-
12	LDP	127.174	0,41	-
13	DP	92.093	0,30	-
14	MP	79.370	0,25	-
15	BP	78.922	0,25	-
16	İP	57.607	0,18	-
17	EMEP	51.756	0,17	-
18	YDP	44.787	0,14	-
19	SİP	37.680	0,12	-
20	DEPAR	37.175	0,12	-
21	DBP	24.620	0,08	-
	Toplam	31.184.496		550

Özellikle bu dönemlerde gerçekleştirilen seçimler göz önüne alındığında en dikkat çekici ve halkın yoğun katılım gerçekleştirdiği seçim 18 Nisan 1999 genel seçimleri olmuştur. 18 Nisan 1999 tarihli bu seçimin galibi Bülent Ecevit başkanlığındaki DSP olmuştur. Türkiye’de uzun bir süreden sonra sol bir parti en yüksek oy alarak meclise girmiştir. Yine sürpriz bir şekilde Devlet Bahçeli başkanlığındaki MHP’nin de ikinci parti olarak meclise girdiği bu seçimler, tüm ülkeyi ciddi anlamda şaşırtmıştır. Bu seçimlerde ana belirleyici faktörün Kürt sorunu ve Abdullah Öcalan’ın yakalanması olduğunu söylemek mümkündür. DSP bu nedenle birinci ve yükselen milliyetçi hassasiyet nedeni ile MHP ikinci parti olmuştur. Genel seçimlerde birinci olan DSP yerel seçimlerde daha az oy almış, genel seçimlerde üçüncü parti plan FP ise genel aksine yerel seçimlerde daha fazla oy almıştır.⁴⁸⁴

18 Nisan 1999 tarihinde yapılan seçimler hem milletvekili genel hem de yerel yönetim seçimleri olduğu için oldukça hareketli geçmiştir. 21 siyasal partinin katıldığı seçimlerde merkez sağdan kaçmakta olan seçmenin bir kısmı milliyetçi vurgularıyla dikkat çeken MHP’ye oy vermiş; CHP barajın altında kalarak, katıldığı bir genel seçimde ilk kez parlamentoya temsilci sokamamıştır. 1977 yılından beri milletvekili genel seçimlerini kazanamayan sol, Ecevit’in liderliğindeki DSP ile 22 yıl sonra birinci sırayı almıştır. Dolayısıyla Bülent Ecevit, 1973’te ve 1977’de CHP’yi birinci parti yapmakta gösterdiği başarıyı 1999’da 75 yaşında tekrarlamıştır.

⁴⁸⁴ Karlı, a.g.e., s. 396.

1999 seçimleri Türkiye için çok farklı sonuçları olan ve Türk siyasi tarihinde iz bırakan seçimler olarak kendini göstermektedir. 1995 genel seçimlerinin ardından değişen siyasi ortam ve yaşanan bazı gelişmeler seçim sonuçlarına yansımış ve farklı sonuçlar ortaya çıkmıştır. 1995 seçimlerinde birinci parti olan RP kapatılmasının ardından FP olarak kurulmasıyla birlikte bu seçimlere katılmış ve üçüncü parti olarak sandıktan çıkmıştır. Yine 1995 seçimlerinde 4. parti olan DSP sürpriz bir şekilde bu seçimlerde 1. parti olmuştur. 1995 seçimlerinde 6. sırada yarışı tamamlayan MHP yine bu seçimlerde sürpriz bir şekilde 2. sırada yer almıştır. Bu sonuçlarda siyasi, sosyal birçok neden etkili olmuştur. Yine 1995 seçimlerinde 2.ve 3.sırada yer alan ANAP ve DYP 1999 seçimlerinde 4.ve 5.sıraya gerilemiştir. 1995 seçimlerinde 5. sırada yeralan CHP bu seçimlerde 6. sırada yer almıştır. Meclise bu seçimler sonucu 5 parti girmeyi başarmıştır En çok milletvekili sayısı 136 milletvekili ile DSP,129 vekil ile MHP,111 vekil ile FP, 86 vekil ile ANAP, 85 vekil ile DYP olmuştur.

Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel, hükümeti kurmakla DSP lideri Bülent Ecevit'i görevlendirmiştir. Bülent Ecevit, hükümeti kurmak için çalışmalara başlamış ve MHP lideri Devlet Bahçeli ve ANAP lideri Mesut Yılmaz ile anlaşarak DSP-MHP-ANAP koalisyon hükümetini 28 Mayıs 1999 tarihinde kurmuştur. Bu koalisyonun iki büyük ortağı DSP ve MHP'nin 1980 ve öncesindeki yaşadıkları olaylar, her iki partinin aralarındaki siyasal çatışmalar nedeniyle böyle bir birliktelik içine girip koalisyon hükümeti kurmaları Türk siyasi yaşamında önemli bir gelişme olarak karşılanmıştır.⁴⁸⁵

1999 seçimleri Muğla ili seçim sonuçlarına ilişkin veriler şu şekildedir.

Muğla İli Genel Seçim Sonuçları⁴⁸⁶

Toplam Seçmen : 439.587

Toplam Kullanılan Oy : 397.232

Toplam Geçerli Oy : 381.175

Katılım Oranı : % 90,40

Milletvekili Sayısı : 6

⁴⁸⁵ Karlı, a.g.e., s. 276.

⁴⁸⁶ Türkiye İstatistik Kurumu, **Milletvekili Genel Seçimi Sonuçları**, s. 192-196.

Seçimlere katılım oranı % 90.40 olarak gerçekleşmiştir. Ülke geneli bu oran % 87.10 iken Muğla ilinde yine diğer seçimlerde olduğu gibi ortalamanın üzerinde bir katılım oranı gerçekleşmiştir. Milletvekili sayısı yine 6'dır. Seçmen sayısı 439.587 olarak tespit edilmiştir.

1999 seçimlerine ilişkin Muğla ili partilerin oy oranları aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 4.22: Muğla İli 1999 Seçimlerinde Oyların Partilere Göre Dağılımı ve Milletvekili Sayıları⁴⁸⁷

S.	Partiler	Aldıkları Oy Toplamı	Oy Oran %	Milletvekili Sayısı
1	DSP	113.479	29,83	3
2	DYP	63.770	16,76	1
3	ANAP	63.319	16,64	1
4	MHP	61.174	16,08	1
5	CHP	44.202	11,62	-
6	FP	12.894	3,39	-
7	HADEP	6.007	1,58	-
8	DTP	3.545	0,93	-
9	ÖDP	3.315	0,87	-
10	LDP	1.795	0,47	-
11	BBP	1.764	0,46	-
12	DP	1.190	0,31	-
13	BP	847	0,22	-
14	MP	841	0,22	-
15	İP	762	0,20	-
16	DEPAR	532	0,14	-
17	SİP	466	0,12	-
18	DBP	462	0,12	-
19	EMEP	449	0,12	-
20	YDP	361	0,09	-
21	BAĞIMSIZ	0	0,00	-
	Toplam	381.175		6

Türkiye geneli birinci parti olan DSP, Muğla'da da birinci parti olmuştur. Yaklaşık % 30 yakın bir oy almıştır. Aldığı oy sayısı 113.479'dur. Seçimlerde Türkiye geneli ikinci parti MHP olmuşken Muğla'da MHP 4. sırada yer almıştır.

⁴⁸⁷ A.g.e., s. 193.

HADEP'in bu dönemde Muğla'da altı bin küsur oy aldığı dikkati çekmektedir. Bunda şüphesiz ilçelerde özellikle Milas bölgesinde yaşayan Doğu ve Güneydoğu'dan göç etmiş vatandaşlar etkili olmuştur. Seçimlere 20 parti katılmıştır. Bu güne kadar en çok partinin katıldığı seçim olması nedeniyle önemlidir. DSP tüm ülkede olduğu gibi Muğla il ve ilçelerinde bir patlama yaparak 6 vekilin 3'ünü almayı başarmıştır.

1999 Genel seçimleri sonrası Muğla ilinden Milletvekili seçilen kişiler ve seçildikleri partiler aşağıda verilmiştir.

Tablo 4.23: 1999 Seçimleri Muğla İli Milletvekilleri ve Seçildikleri Partiler ⁴⁸⁸

Adı	Soyadı	Partisi
Tunay	Dikmen	DSP
Metin	Ergun	MHP
Nazif	Topaloğlu	DSP
Fikret	Uzunhasan	DSP
İbrahim	Yazıcı	DYP
Hasan	Özyer	ANAP

20. 1999 Muğla Yerel Seçimleri

1963 sonrası ilk defa 18 Nisan 1999 seçimlerinde genel ve yerel seçimler bir arada yapılmıştır. Bu nedenle partilerin seçim çalışmaları genel seçim tesirinden kurtulamamıştır. Yerel seçimler ulusal boyutta değerlendirilmiştir. Seçimler bu atmosferde gerçekleştirilmiştir. Seçimin ortaya koyduğu ilginç sonuç, parti sıralamasının genel seçimdeki sıralamadan farklı oluşudur. Genel seçimde %15'lik oyla üçüncü olan FP, belediye başkanlığı seçimlerinde %3'lük bir farkla (%18) oyla birinci olmuştur. Seçimin galibi DSP oy yüzdesinde üçüncü, kazanılan belediye sayısında ise ancak beşinci olabilmiştir. Genel seçimde barajı dahi aşamayan CHP ise, %13 oy alarak birinci parti olan DSP'den iki katı fazla belediye başkanlığı kazanmıştır. Genel seçimler ile yerel seçimler bu noktada farklı sonuçlar çıkarmıştır.⁴⁸⁹

Muğla'da yapılan belediye başkanlığı seçimlerini CHP'den aday olan Osman Gürün kazanmıştır. Muğla ilinde CHP oylarını düşürmesine rağmen merkez

⁴⁸⁸ TBMM Albümü, (1920-2010);.....C.2, s. 968; Hamle, 22 Nisan1999.

⁴⁸⁹ Osman Özsoy, Seçim Kazandıran Siyasal İletişim, İstanbul, 2009, s. 83.

belediyede oy oranı yüksektir. Muğla merkezde CHP 10, ANAP 3, DYP 1, DSP 1, meclis üyeliği kazanmıştır. CHP meclis üyeleri Mehmet Arif Yılmaz, Hasan Demir, Belkız Bozacı, Alifer Atasever, Hilmi Giresun, Süleyman Kafadar, Veli Bütün, Saim Sayın, İffet İnan, Salih Karadağ olmuştur. DYP meclis üyesi Yavuz Kayı, DSP meclis üyesi Arif Ekiz olmuştur.⁴⁹⁰

21. 1999 Yerel seçimler Sonrası Türkiye’de ve Muğla’da Yaşanan Bazı Siyasi Gelişmeler

5 Nisan 2000 günü Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel’in görev süresinin uzatılması yönündeki bir düzenlemeyi de içeren anayasa değişikliği, bütün zorlamalara rağmen mecliste yeterli çoğunlukta destek alamamıştır. Bu süre zarfında yeni adaylar üzerinde tartışmalar olmuştur. Nihayet, 24 Nisan 2000 günü DSP, MHP ve ANAP liderleri Bülent Ecevit, Devlet Bahçeli ve Mesut Yılmaz, Anayasa Mahkemesi Başkan Ahmet Necdet Sezer’in cumhurbaşkanı adaylığında anlaşıklarını kamuoyuna açıklamışlardır. Ahmet Necdet Sezer’in adının, cumhurbaşkanlığı makamı için akla gelmesinde, çok farklı siyasi çevrelerin ve kurumların üzerinde birleşebildiği bir kişilik olması özelliği önemli bir etkidir. 5 Mayıs 2000 günü TBMM’de yapılan üçüncü tur oylamadan önce cumhurbaşkanı adaylarından Ankara Milletvekili Yıldırım Akbulut ile Kilis Milletvekili Doğan Güreş adaylıktan çekilmişler ve ardından yapılan oylamaya katılan 533 üyeden 330’unun oyuyla Sezer, Türkiye’nin 10. Cumhurbaşkanı seçilmiştir.⁴⁹¹

Ahmet Necdet Sezer’in cumhurbaşkanı olması Muğla ilinde de dikkatle takip edilmiş, Afyonlu oluşu, Anayasa Mahkemesi Başkanlığı yapmış olmasının Muğla gazetelerinde ona geniş yer ayrılmasının nedenleri arasında yer almıştır. Özellikle DSP, ANAP ve MHP’nin üzerlerinde anlaştıkları bir cumhurbaşkanı olduğu vurgusu yapılmıştır.

Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer 22.09.2000 tarihinde Muğla iline bir ziyarette bulunmuş ve Muğla Üniversitesi’nin 2000–2001 Akademik Yılı Açılış Töreni’nde bir konuşma yapmıştır. Konuşmasından bir bölümü şöyledir: ”*Ulusal kültürümüze sahip çıkarak bunları evrensel değerlerle sentezleyebilmeli, dostluk,*

⁴⁹⁰ **Devrim**, 21 Nisan 1999.

⁴⁹¹ Özdemir, **a.g.e.**, s. 466- 467.

*kardeşlik ve sevgi duyguları ile evrensel barışın sağlanmasına katkıda bulunmalısınız. Tüm bunlar laik, demokratik Cumhuriyete sahip çıkılması, Atatürk ilke ve devrimlerinin rehber edinilmesi ile olanaklıdır. Sizleri kutluyor, ulusumuza ve insanlığa yararlı bireyler olarak, hukukun yol göstericiliğinde, yolunuza başarıyla devam etmenizi diliyorum. Demokratik ve laik Cumhuriyetimizin temel kurumlarından olan üniversitelerimizin, ülkemizin çağdaşlık yürüyüşünün başarıya ulaşmasında, üstlendikleri sorumlulukları başarı ile yerine getireceğine inanıyorum. Muğla Üniversitesi'nin kısa sürede gösterdiği başarı, yeni kurulan üniversitelerimizin geleceği konusunda bizlere ümit vermektedir. Bu güzel üniversitenin kurulmasında ve gelişmesinde emeği olanları kutluyor, Muğla Üniversitemizin dünyanın saygın üniversitelerinden biri durumuna gelmesini diliyorum”.*⁴⁹²

29 Eylül 2000 tarihinde Muğla'ya 7. Cumhurbaşkanı Kenan Evren, 9. Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel beraber bir ziyarette bulunmuşlardır. Muğla Üniversitesi'nde hayırsever iş adamı Sıtkı Koçman tarafından yaptırılan Fen-Edebiyat Fakültesi, Teknik Eğitim Fakültesi, Sıtkı Koçman Yabancı Diller Hazırlık Okulu, Mefharet Koçman Kız Öğrenci Yurdu, Ali Koçman Kültür ve Sanat Sitesi, Mefharet Koçman Sağlık Merkezi ve Sıtkı Koçman Öğrenci Yurdu'nun açılışlarına katılmışlardır.

Törende konuşan 9. Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel, yıllar önce kendisinin de Muğla Turgutreis Lisesi'nde bir yıl eğitim gördüğünü belirterek şunları eklemiştir: *“Aradan geçen süreçte Muğla'da çok şeyler değişti. Özellikle 1992 yılından buyana Muğla'da üniversitenin açılmasının ardından, sayın Rektör, görevim esnasında sık sık bana heyecanla gelerek, yapılan hizmetler konusunda beni de heyecanlandırırdı. Muğla çok şanslı. Çünkü, Sıtkı Davut Koçman gibi bir hayırsever iş adamı, üniversitenin mali külfetinin büyük bir bölümünü ayağa kaldırdı. Ben buradan tüm varlıklı iş adamlarımıza, Sıtkı Koçman gibi eğitime yatırım yapmaya davet ediyorum. Muğla Üniversitesi'nin daha eksikleri var. Bunları da Allah nasip eder, uzun ömür verirse, bu yardımlarla Sayın Sıtkı Koçman'ın yapacağını ümit*

⁴⁹² <https://www.tccb.gov.tr/ahmet-necdet-sezer-konusmalari/495/56927/mugla-universitesinin-20002001-akademik-yili-acilis-torende-yaptiklari-konusma.html> (25.05.2014)

ediyorum”. Konuşmasının ardından 7. Cumhurbaşkanı Kenan Evren de 9. Cumhurbaşkanı gibi kendisinin de *1924 yılında ilkokul birinci sınıfı Muğla’da okuduğunu* belirterek şunları söylemiştir: *“Nereden nereye geldik. O dönemlerde ilkokulu olan yerler çok şanslı idi. Avrupa bizi aşağılıyor. Bizim onların seviyesinde olmadığımız için aşağılıyor. Ama bundan sonra bu gelişmeler oldukça ve eğitime verilen önem arttıkça bizi artık aşağılayamayacaklar. Ben buradan din adamlarına da seslenmek istiyorum. Cuma namazlarının ardından camilerde yardım toplanıyor. Ne olursunuz, bu yardımı okul için de toplayın. Namaz her yerde kılınır, ama eğitim sokakta ve evde yapılmaz. Sayın hayırsever iş adamımız Sıtkı Koçman, Muğla’nın her yerine el attı. Ama sadece Marmaris’e el atmadı. Sayın Cumhurbaşkanı Demirel bir şeyler istedi. Ben de Marmaris’e eğitim alanında yatırım yapmasını istiyorum. Allah, Sayın Sıtkı Koçman’a sağlık ve uzun ömür versin. Versin ki bu yatırımlar sürsün”.*

Böylece her iki cumhurbaşkanı da eğitim hayatlarının bir bölümünü geçirdikleri Muğla şehrinde konuşmaktan duydukları sevinçle konuşmalarını tamamlamışlardır.

22. TBMM XVII., XVIII., XIX., XX., XXI. Dönem Muğla Milletvekillerinin Muğla İle İlgili Meclis Faaliyetleri

AHMET ALTINTAŞ (TARIM ORMAN VE KÖYİŞLERİ KOMİSYONU BAŞKANI)

Türkiye Büyük Millet Meclisi XVII. Dönem (1983)*⁴⁹³ çalışmalarında faaliyet olarak; Söz Alma 10 olmak üzere Toplam 10 adet meclis faaliyeti bulunmaktadır.⁴⁹⁴ Faaliyetleri içerisinde Muğla ile ilgili herhangi bir Söz Alma bulunmamaktadır.

MEHMET UMUR AKARCA

Milletvekilinin meclis kayıtlarında herhangi bir meclis faaliyeti bulunmamaktadır.

⁴⁹³ 1983 itibari ile TBMM Dönem sıralaması 17. dönemden devam etmiştir.

⁴⁹⁴ **TBMMTD**, D. XVII, C. 1, 8, 13, 16, 19, 20, 28, 29, 30, 42.

İDRİS GÜRPINAR

Türkiye Büyük Millet Meclisi XVII. Dönem çalışmalarında; Söz Alma 15⁴⁹⁵, Gündem Dışı Konuşmalar 3⁴⁹⁶, Üyelerle İlgili İşler 2⁴⁹⁷, Önergeler 2⁴⁹⁸, Meclis Araştırması Önergeleri 2⁴⁹⁹, Sözlü Soru Önergeleri ve Bunlara Verilen Cevaplar 8⁵⁰⁰ olmak üzere toplam 32 adet meclis faaliyeti bulunmaktadır. Faaliyetleri içerisinde Muğla ile ilgili, Muğla İlinin Kerme Körfezi Ören yakınında kurulmak istenen termik santral konusunda, Türkevleri Köyü'nde kurulması düşünülen Kemerköy Termik Santrali, Gökova Kemerköy Termik Santrali, Muğla İli Kıyı bandı, turistik altyapı geliştirme projesi, Yatağan Termik Santralin'nden zarar gören üreticiler, Kerme Körfezi Ören yakınında kurulmak istenen termik santral konusu, Gökova-Kemerköy Termik Santrali inşaatı, Muğla ilinin önemli turizm sorunları, Milas İlçesi'nin bazı köylerindeki fıstık çamları ürünlerinin toplanmada çalışmaları bulunmaktadır.

MUZAFFER İLHAN

Türkiye Büyük Millet Meclisi XVII. Dönem çalışmalarında; Söz Alma 6⁵⁰¹, Gündem Dışı Konuşmalar 1⁵⁰² olmak üzere Toplam 7 adet meclis faaliyeti bulunmaktadır. Faaliyetleri içerisinde Muğla ili ile ilgili, *Muğla Milletvekili İdris Gürpınar ve 19 arkadaşının, Kemerköy Termik Santrali'yle ilgili yeni gelişmeler konusunda anayasanın 98. İktüzüğün; 102 ve 103. maddeleri uyarınca bir Meclis Araştırması açılmasına, ilişkin Önergesi münasebetiyle söz alması* bulunmaktadır.

Türkiye Büyük Millet Meclisi XIX. Dönem çalışmalarında; Söz Alma 3⁵⁰³, Önergeler 1⁵⁰⁴, Üyelerle İlgili İşler 1⁵⁰⁵, Gündem Dışı Konuşmalar 1⁵⁰⁶, Teklifler 1⁵⁰⁷ olmak üzere Toplam 7 adet meclis faaliyeti bulunmaktadır. Faaliyetleri içerisinde Muğla ile ilgili, *Muğla Valisi ile ilgili haberlere ve İstanbul Milletvekili*

⁴⁹⁵ TBMMTD, D. XVII, C. 5, 7, 8, 11, 12, 18, 23, 26, 28, 30, 37.

⁴⁹⁶ TBMMTD, D. XVII, C. 7, B. 12, s. 369; C. 33, B. 31, s. 48-49; C. 39, B. 92, s. 296.

⁴⁹⁷ TBMMTD, D. XVII, C. 8, B. 24, s. 204; C. 31, B. 14, s. 644.

⁴⁹⁸ TBMMTD, D. XVII, C. 8, B. 24, s. 207; C. 26, B. 78, s. 99.

⁴⁹⁹ TBMMTD, D. XVII, C. 8, B. 27, s. 309-310; C. 31, B. 1, s. 20, 83, 89, 106.

⁵⁰⁰ TBMMTD, D. XVII, C. 12, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 41.

⁵⁰¹ TBMMTD, D. XVII, C. 8, 11, 23, 26, 43.

⁵⁰² TBMMTD, D. XVII, C. 27, B. 88, s. 246-247.

⁵⁰³ TBMMTD, D. XIX, C. 80, B. 79, s. 121.

⁵⁰⁴ TBMMTD, D. XIX, C. 8, B. 59, s. 391; C. 8, B. 60, s. 469.

⁵⁰⁵ TBMMTD, D. XIX, C. 5, B. 48, s. 334.

⁵⁰⁶ TBMMTD, D. XIX, C. 66, B. 8, s. 272-275.

⁵⁰⁷ TBMMTD, D. XIX, C. 19, B. 8, s. 270-272.

Melike Hasefe'nin 6. birleşiminde yaptığı gündem dışı konuşmasında yer alan iddialara açıklık getirme maksadına ilişkin söz alma faaliyeti bulunmaktadır.

SÜLEYMAN ŞÜKRÜ ZEYBEK

Türkiye Büyük Millet Meclisi XVIII. Dönem çalışmalarında; Söz Alma 7⁵⁰⁸ olmak üzere toplam 7 adet meclis faaliyeti bulunmaktadır. Faaliyetleri içerisinde Muğla ile ilgili herhangi bir Söz Alma bulunmamaktadır.

MUSA GÖKBEL

Türkiye Büyük Millet Meclisi XVIII. Dönem çalışmalarında; Söz Alma 23⁵⁰⁹, Yazılı Soruya Çevrilen Sözlü Soru Önergeler 11⁵¹⁰, Meclis Araştırması Önergeleri 1⁵¹¹, Önergeler 2⁵¹², Teklifler 1⁵¹³, Üyelerle İlgili İşler 1⁵¹⁴ olmak üzere toplam 39 adet meclis faaliyeti bulunmaktadır. Faaliyetleri içerisinde Muğla ile ilgili, Milas Verem Savaş Dispanseri'nin amacına uygun faaliyet gösteremediği iddiası, Milas Devlet Hastanesi ile ilgili şikâyetler, Milas Devlet Hastanesi başhekimi ve görevli bir doktorun görevi ihmal ve ölüme sebebiyet verdikleri iddiası, Muğla İli Sosyal Sigortalar Kurumu'na bağlı hastaneler konularında çalışmaları bulunmaktadır.

TUFAN DOĞU

Türkiye Büyük Millet Meclisi XVIII. Dönem çalışmalarında; Söz Alma 4⁵¹⁵, Yazılı Soruya Çevrilen Sözlü Soru Önergeler 20⁵¹⁶, Üyelerle İlgili İşler 1⁵¹⁷, Önergeler 1⁵¹⁸, olmak üzere toplam 26 adet meclis faaliyeti bulunmaktadır. Faaliyetleri içerisinde Muğla ili ile ilgili, *Muğla ve Antalya İlerinde şirket ve kuruluşlara tahsis edilen koylara ve turizm alanlarına ilişkin sorusu ve Kültür ve Turizm Bakanı Mustafa Tınaz Titiz'in cevabı* konulu yazılı soruya çevrilen soru önergesi bulunmaktadır.

⁵⁰⁸ TBMMTD, D. XVIII, C. 20, 22, 38, 41, 42, 53, 59.

⁵⁰⁹ TBMMTD, D. XVIII, C. 1, 3, 10, 14, 16, 20, 25, 31, 37, 38, 39, 41, 42, 52, 53, 54, 59, 62.

⁵¹⁰ TBMMTD, D. XVIII, C. 3, 18, 22, 27, 41, 54, 55, 58, 59.

⁵¹¹ TBMMTD, D. XVIII, C. 15, B. 13, s. 260.

⁵¹² TBMMTD, D. XVIII, C. 60, B. 117, s. 433; C. 62, B. 132, s. 20.

⁵¹³ TBMMTD, D. XVIII, C. 61, B. 124, s. 353.

⁵¹⁴ TBMMTD, D. XVIII, C. 62, B. 132, s. 20.

⁵¹⁵ TBMMTD, D. XVIII, C. 7, 10, 46, 53.

⁵¹⁶ TBMMTD, D. XVIII, C. 7, 10, 15, 16, 23, 25, 32, 34, 39, 40, 46, 53.

⁵¹⁷ TBMMTD, D. XVIII, C. 39, B. 67, s. 275.

⁵¹⁸ TBMMTD, D. XVIII, C. 46, B. 122, s. 94, 95, 131, 135.

LATİF SAKICI

Türkiye Büyük Millet Meclisi XVIII., XIX. Dönem çalışmalarında; Üyelerle İlgili İşler 1⁵¹⁹, Yazılı Soruya Çevrilen Sözlü Soru Önergeler 1⁵²⁰, Üyelerle İlgili İşler / Yasama Dokunulmazlığı 1⁵²¹ olmak üzere toplam 3 adet meclis faaliyeti bulunmaktadır. Faaliyetleri içerisinde Muğla ile ilgili; *Muğla ilindeki çam ağaçlarına yapılan ilaçlamanın arıcılık faaliyetlerine zarar verdiği iddiasına ilişkin sorusu ve Tarım Orman ve Köyişleri Bakanı Lutfullah Kayalar'ın cevabı konulu yazılı soruya çevrilen soru önergesi* bulunmaktadır.

NEVŞAT ÖZER

Türkiye Büyük Millet Meclisi XIX. Dönem çalışmalarında; Söz Alma 15⁵²², Önergeler 2⁵²³, Yazılı Soruya Çevrilen Sözlü Soru Önergeleri 12⁵²⁴, Gündem Dışı Konuşmalar 8⁵²⁵, Üyelerle İlgili İşler 1⁵²⁶, Açıklamalar ve Sataşmalara İlişkin Konuşmalar 1⁵²⁷, Üyelerle İlgili İşler 1⁵²⁸ olmak üzere toplam 40 adet meclis faaliyeti bulunmaktadır. Faaliyetleri içerisinde Muğla ile ilgili; Yatağan Termik Santrali, Marmaris İlçesinde sağanak yağmurun neden olduğu zararlar, Datça ilçesinde ilan edilen sit alanları, Kavaklıdere İlçesi Menteşe Kasabası'nda Bağ-Kur primlerinin mükerrer olarak ödettirildiği iddiası, Mahalli İdareler Fonu'ndan Muğla ilindeki belediyelere yapılan yardımlar, Gökova'da çıkan orman yangınında ihmal olup olmadığı, Muğla'nın bazı bölgelerinde son günlerde görülen orman yangınları, Marmaris ve Datça ilçelerinde meydana gelen sel taşkınları, Muğla'daki termik santrallerin işletilmesi ve ilave tesisler konularında çalışmaları bulunmaktadır.

İRFETTİN AKAR

Türkiye Büyük Millet Meclisi XIX. Dönem çalışmalarında; Üyelerle İlgili İşler / Yasama Dokunulmazlığı 1⁵²⁹, Üyelerle İlgili İşler / İzin 1⁵³⁰ olmak üzere

⁵¹⁹ TBMMTD, D. XVIII, C. 46, B. 122, s. 97.

⁵²⁰ TBMMTD, D. XVIII, C. 58, B. 98, s. 234-240.

⁵²¹ TBMMTD, D. XIX, C. 52, B. 68, s. 178-179.

⁵²² TBMMTD, D. XIX, C. 3, 8, 11, 26, 30, 32, 75, 76, 77, 82, 85, 90, 91, 93, 95.

⁵²³ TBMMTD, D. XIX, C. 4, B. 45, s. 664; C. 15, B. s. 137.

⁵²⁴ TBMMTD, D. XIX, C. 10, 31, 33, 36, 37, 38, 39, 62.

⁵²⁵ TBMMTD, D. XIX, C. 34, 35, 38, 39, 40, 51, 53, 57.

⁵²⁶ TBMMTD, D. XIX, C. 53, B. 70, s. 85.

⁵²⁷ TBMMTD, D. XIX, C. 41, B. 17, s. 282.

⁵²⁸ TBMMTD, D. XIX, C. 53, B. 70, s. 85.

⁵²⁹ TBMMTD, D. XIX, C. 53, B. 72, s. 190.

⁵³⁰ TBMMTD, D. XIX, C. 63, B. 120, s. 322.

toplam 2 adet meclis faaliyeti bulunmaktadır. Faaliyetleri içerisinde Muğla ile ilgili herhangi bir çalışması bulunmamaktadır.

İR FETTİN AKAR

Türkiye Büyük Millet Meclisi XX. Dönem çalışmalarında; Söz Alma 9⁵³¹, Sözlü Soru Önergeleri ve Bunlara Verilen Cevaplar 6⁵³², Yazılı Soruya Çevrilen Sözlü Soru Önergeler 7⁵³³, Meclis Soruşturması Önergeleri 1⁵³⁴, Gündem Dışı Konuşmalar 1⁵³⁵ olmak üzere toplam 15 adet meclis faaliyeti bulunmaktadır. Faaliyetleri içerisinde Muğla ile ilgili olarak; Muğla'nın Ortaca İlçesi'nde vergi dairesi açılıp açılmayacağı, Bodrum-Havaalanı-Milas ve Dalaman-Gökova-Akyaka yolları, Milas Devlet Hastanesi ve Bodrum Devlet Hastanesi başhekimlerinin görevden alınmalarının nedeni, Bodrum-Çiftlik-Adalıyalı mevkiinde bir kişiye kiralandığı iddia edilen orman alanı konularında çalışmaları bulunmaktadır.

ERMAN ŞAHİN

DEVLET BAKANI (BAYINDIRLIK VE İSKAN BAKANI)

Türkiye Büyük Millet Meclisi XIX. Dönem çalışmalarında; Söz Alma 7⁵³⁶, Gündem Dışı Konuşmalar 7⁵³⁷ olmak üzere toplam 14 adet meclis faaliyeti bulunmaktadır. Faaliyetleri içerisinde Muğla ili ile ilgili; *Nevşat Özer'in, Marmaris ve Datça ilçelerinde meydana gelen sel taşkınlarına ilişkin konuşması nedeni ile bir Gündem Dışı Konuşma'sı* bulunmaktadır.

Lale AYTAMAN

Türkiye Büyük Millet Meclisi XX. Dönem çalışmalarında; Söz Alma 8⁵³⁸, Yazılı Soruya Çevrilen Sözlü Soru Önergeler 4⁵³⁹, Sözlü Soru Önergeleri ve Bunlara Verilen Cevaplar 4⁵⁴⁰, Önergeler 1⁵⁴¹ olmak üzere toplam 17 adet meclis faaliyeti bulunmaktadır. Faaliyetleri içerisinde Muğla ile ilgili; Bodrum Milas karayolu güzergâhı üzerinde raylı bir sistemin kurulmasının düşünülüp düşünülmediği,

⁵³¹ TBMMTD, D. XIX, C. 16, 40, 48, 54, 57, 58, 63.

⁵³² TBMMTD, D. XIX, C. 42, 47, 48.

⁵³³ TBMMTD, D. XIX, C. 50, 51.

⁵³⁴ TBMMTD, D. XIX, C. 53, B. 96, s. 231.

⁵³⁵ TBMMTD, D. XIX, C. 65, B. 16, s. 147.

⁵³⁶ TBMMTD, D. XIX, C. 3, 14, 16, 20, 38, 40, 91.

⁵³⁷ TBMMTD, D. XIX, C. 1, 4, 9, 21, 34, 85, 86.

⁵³⁸ TBMMTD, D. XX, C. 6, 10, 16, 27, 28, 29, 64.

⁵³⁹ TBMMTD, D. XX, C. 14, 17, 31.

⁵⁴⁰ TBMMTD, D. XX, C. 27, 28, 29, 36.

⁵⁴¹ TBMMTD, D. XX, C. 29, B. 107, s. 186.

Bodrum-Milas karayolunun ıslahı için ayrılan ödenek, Bodrum Havaalanı'na gelecek yolcuların ulaşım olanaklarının iyileştirilmesi için yapılan çalışmalar, Gökova Termik Santrali'nin denize olan olumsuz etkilerinin önlenmesi, Muğla'da Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kurulu'nun ihdası, Bodrum'da sergilenen Roma batığı bir geminin yerinin değiştirileceği iddiası konularında çalışmaları bulunmaktadır.

ZEKİ ÇAKIROĞLU

Türkiye Büyük Millet Meclisi XX. Dönem çalışmalarında; Söz Alma 13⁵⁴², Yazılı Soruya Çevrilen Sözlü Soru Önergeler 24⁵⁴³, Gündem Dışı Konuşmalar 8⁵⁴⁴, Sözlü Soru Önergeleri ve Bunlara Verilen Cevaplar 1⁵⁴⁵, Önergeler 4⁵⁴⁶, Üyelerle İlgili İşler 1⁵⁴⁷ olmak üzere toplam 52 adet meclis çalışması bulunmaktadır. Faaliyetleri içerisinde Muğla'yla ilgili; Yatağan, Yeniköy ve Kemerköy Termik santrallerinin kiralanması işlemleri, Fethiye Belediye Başkanı hakkındaki yolsuzluk iddiaları, Milas Kaymakamlığınca alındığı iddia edilen zorunlu bağışlar, Muğla TEK Müdürlüğü'nce kaçak bir inşaata elektrik bağlandığı iddiası, Fethiye Belediye Başkanı, Ören ve Derince ovalarının sulama suyu sorunu, Fethiye-Göcek Tüneli ihalesinin ne zaman yapılacağı, Güllük Limanı'nda bekletilen tehlikeli madde yüklü bir gemi, Yatağan İlçesi Akçay Deresi'nde kirliliğe yol açan bir fabrika, Marmaris-Hisarönü Köyü'ndeki okul yapımının durdurulmasının ve muhtar ile köy heyetinin görevden alınması, Yatağan, Yeniköy ve Kemerköy Termik santrallerinin kiralanması, Bodrum Sualtı Arkeoloji Müzesiyle ilgili uygulamalar, Bafa Gölü'nün durumu ve alınması gereken önlemler konularında çalışmaları bulunmaktadır.

MUSTAFA DEDEOĞLU

Türkiye Büyük Millet Meclisi XX. Dönem çalışmalarında; Söz Alma 6⁵⁴⁸, Önergeler 1⁵⁴⁹, Gündem Dışı Konuşmalar 1⁵⁵⁰, Yazılı Soruya Çevrilen Sözlü Soru Önergeler 1⁵⁵¹ olmak üzere toplam 9 adet Meclis faaliyeti bulunmaktadır. Faaliyetleri

⁵⁴² TBMMTD, D. XX, C. 3, 6, 17, 18, 19, 21, 26, 37, 40, 49, 57.

⁵⁴³ TBMMTD, D. XX, C. 2, 3, 10, 12, 13, 14, 20, 21, 28.

⁵⁴⁴ TBMMTD, D. XX, C. 6, 19, 28, 31, 45, 57, 63, 64.

⁵⁴⁵ TBMMTD, D. XX, C. 18, B. 42, s. 352.

⁵⁴⁶ TBMMTD, D. XX, C. 14, 21, 26, 37.

⁵⁴⁷ TBMMTD, D. XX, C.46, B. 61, s. 303.

⁵⁴⁸ TBMMTD, D. XX, C. 7, 16, 40, 45, 59.

⁵⁴⁹ TBMMTD, D. XX, C. 55, B. 105, s. 234.

⁵⁵⁰ TBMMTD, D. XX, C. 56, B. 106, s. 234.

⁵⁵¹ TBMMTD, D. XX, C. 62, B. 1, s. 497.

içerisinde Muğla ile ilgili; *Muğla ilindeki seracıların ve çiftçilerin sorunlarına ilişkin* Gündem Dışı Konuşması bulunmaktadır.

ENİS YALIM EREZ (SANAYİ VE TİCARET BAKANI)

Türkiye Büyük Millet Meclisi XX. Dönem çalışmalarında; Söz Alma 10⁵⁵², Gündem Dışı Konuşmalar 18⁵⁵³, olmak üzere toplam 28 adet meclis faaliyeti bulunmaktadır. Faaliyetleri içerisinde Muğla ile ilgili; *Muğla Milletvekili İrfettin Akar'ın, Ege Bölgesi'ndeki pamuk ve zeytin üreticilerinin sorunlarına ilişkin konuşması dolayısıyla* Gündem Dışı Konuşması bulunmaktadır.

FİKRET UZUNHASAN

Türkiye Büyük Millet Meclisi XX. Dönem çalışmalarında; Söz Alma 14⁵⁵⁴, Gündem Dışı Konuşmalar 4⁵⁵⁵, Yazılı Soruya Çevrilen Sözlü Soru Önergeler 25⁵⁵⁶ olmak üzere toplam 43 adet meclis faaliyeti bulunmaktadır. Faaliyetleri içerisinde Muğla ile ilgili; Fıstıkçanı üretimiyle uğraşan orman köylüleri, Gökova Termik Santrali, Denizlerimizde ağ kafesle balık yetiştiriciliği, Gökova Termik Santrali, Yatağan İlçesi'ne bir SSK Hastanesi yapılması, Armutalan Belediye sınırları içindeki ormanlık alanın bir derneğe tahsis edilmesi, Muğla'ya yeni bir hava meydanı yapılıp yapılmayacağı konularında çalışmaları bulunmaktadır.

FİKRET UZUNHASAN

Türkiye Büyük Millet Meclisi XXI. Dönem çalışmalarında; Söz Alma 5⁵⁵⁷, Yazılı Soruya Çevrilen Sözlü Soru Önergeler 25⁵⁵⁸, Gündem Dışı Konuşmalar 1⁵⁵⁹ olmak üzere toplam 31 adet meclis faaliyeti bulunmaktadır. Faaliyetleri içerisinde Muğla ile ilgili; Muğla ilindeki balık üretim çiftlikleri sahiplerinin sorunları, Muğla ilinde bulunan termik santrallerin doğalgaza çevrilmesi, Muğla Datça'da tahrir emlak kaydı bulunan araziler, Merkez-Yerkesik Meteoroloji İstasyonu'nun yeniden açılıp açılmayacağı, Muğla iline doğalgaz verilip verilmeyeceği, yerel televizyonların bazı sorunları, Muğla ilinde Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu kurulup

⁵⁵² TBMMTD, D. XX, C. 3, 9, 17, 18, 19, 41, 46, 53, 54, 63, 59.

⁵⁵³ TBMMTD, D. XX, C. 11,12, 22, 30, 36, 59, 60, 63, 64, 65.

⁵⁵⁴ TBMMTD, D. XX, C. 3, 5, 6, 17, 36, 40, 59, 71.

⁵⁵⁵ TBMMTD, D. XX, C. 5, 6, 25.

⁵⁵⁶ TBMMTD, D. XX, C. 10, 13, 14, 16, 29, 64, 65.

⁵⁵⁷ TBMMTD, D. XXI, C. 1, 11, 12, 30, 35.

⁵⁵⁸ TBMMTD, D. XXI, C. 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 41, 43, 48, 53, 55, 58, 64, 101,103.

⁵⁵⁹ TBMMTD, D. XXI, C. 35, B. 113, s. 525.

kurulmayacağı, Muğla Aydın sahil sınırındaki iskelelerin ihracat durumu, Muğla'da idare ve vergi mahkemeleri kurulup kurulmayacağı, Merkez Bankası alt deposunun Muğla Ziraat Bankası şubesinde faaliyete geçirilmesi, Milas ve Yatağan organize sanayi bölgeleri projeleri, Muğla ilinde kan bankası kurulup kurulmayacağı, Muğla'daki bal üreticilerinin kredi borçları, Muğla ilindeki ören yerleri, Formula-1 yarışlarının Muğla ilinde yapılıp yapılmayacağı, Muğla ilindeki balık üretim çiftlikleri sahiplerinin sorunları üzerine çalışmaları bulunmaktadır.

HASAN ÖZYER

Türkiye Büyük Millet Meclisi XXI. Dönem çalışmalarında; Söz Alma 7⁵⁶⁰, Yazılı Soruya Çevrilen Sözlü Soru Önergeler 12⁵⁶¹, Gündem Dışı Konuşmalar 4⁵⁶², Önergeler 2⁵⁶³, Meclis Araştırması Önergeler 1⁵⁶⁴ olmak üzere toplam 26 adet meclis faaliyeti bulunmaktadır. Faaliyetleri içerisinde Muğla ile ilgili; Muğla ilinde fıstık çamı üretiminde yaşanan sorunları, Muğla iline yapılacak yatırımlar, İnşaatı biten Fethiye Devlet Hastanesi'nin açılmamasının sebepleri, Muğla ilinin sorunları, Türkiye ve Muğla'daki turizm potansiyeli, Muğla ilinin balıkçılık, tarım ve turizm açısından sorunlarının araştırılması konularında çalışmaları bulunmaktadır.

Türkiye Büyük Millet Meclisi XXII. Dönem çalışmalarında; Söz Alma 10⁵⁶⁵, Meclis Araştırması Önergeleri 1⁵⁶⁶, Önergeler 3⁵⁶⁷, Yazılı Soruya Çevrilen Sözlü Soru Önergeler 7⁵⁶⁸ olmak üzere toplam 21 adet meclis faaliyeti bulunmaktadır. Faaliyetleri içerisinde Muğla ile ilgili; Bodrum'daki bir orman yangınından zarar gören köylülerin desteklenmesi konusunda çalışması bulunmaktadır.

NAZİF TOPALOĞLU

Türkiye Büyük Millet Meclisi XXII. Dönem çalışmalarında; Söz Alma 6⁵⁶⁹, Yazılı Soruya Çevrilen Sözlü Soru Önergeler 5⁵⁷⁰, Önergeler 2⁵⁷¹, Sözlü Soru

⁵⁶⁰ **TBMMTD**, D. XXI, C. 19, 21, 27, 32, 50, 80, 83.

⁵⁶¹ **TBMMTD**, D. XXI, C. 16, 17, 52, 54, 55, 59, 85, 97.

⁵⁶² **TBMMTD**, D. XXI, C. 17, 31, 56, 89.

⁵⁶³ **TBMMTD**, D. XXI, C. 31, B. 83, s. 396; C. 44, B. 15, s. 32.

⁵⁶⁴ **TBMMTD**, D. XXI, C. 56, B. 69, s. 671.

⁵⁶⁵ **TBMMTD**, D. XXII, C. 10, 104, 105, 109, 124, 125, 126, 141, 147.

⁵⁶⁶ **TBMMTD**, D. XXII, C. 118, B. 94, s. 256.

⁵⁶⁷ **TBMMTD**, D. XXII, C. 118, 135, 157.

⁵⁶⁸ **TBMMTD**, D. XXII, C. 133, 150, 152, 154, 157.

⁵⁶⁹ **TBMMTD**, D. XXI, C. 4, 21, 22, 49, 52, 79.

⁵⁷⁰ **TBMMTD**, D. XXI, C. 6, 47, 54, 63, 64.

⁵⁷¹ **TBMMTD**, D. XXII, C. 35, B. 113, s. 535; C. 74, B.14, s. 136.

Önergeleri ve Bunlara Verilen Cevaplar 3⁵⁷² olmak üzere toplam 16 adet meclis faaliyeti bulunmaktadır. Faaliyetleri içerisinde Muğla ile ilgili; Kemerköy Termik Santrali, Kıyıya cephesi olan turistik tesisler konularında çalışmaları bulunmaktadır.

TUNAY DİKMEN

Türkiye Büyük Millet Meclisi XXII. Dönem çalışmalarında; Söz Alma 4⁵⁷³ olmak üzere toplam 4 adet meclis faaliyeti bulunmaktadır. Faaliyetleri içerisinde Muğla ile ilgili herhangi çalışması bulunmamaktadır.

İBRAHİM YAZICI

Türkiye Büyük Millet Meclisi XXII. Dönem çalışmalarında; Söz Alma 1⁵⁷⁴, Yazılı Soruya Çevrilen Sözlü Soru Önergeler 5⁵⁷⁵, Üyelerle İlgili İşler / Yasama Dokunulmazlığı 1⁵⁷⁶ olmak üzere toplam 7 adet meclis faaliyeti bulunmaktadır. Faaliyetleri içerisinde Muğla ile ilgili; Muğla iline bağlı bazı ilçelerin yol ve kanalizasyon projeleri için ayrılan ödenek, Dalaman Köprüsü, Muğla'da tarımsal kalkınma kooperatiflerinin orman işletmelerinden olan alacakları, Datça ve Yalıkavak yörelerinde kurulması planlanan rüzgâr santralleri, konularında çalışmaları bulunmaktadır.

METİN ERGUN

Türkiye Büyük Millet Meclisi XXII. Dönem çalışmalarında; Söz Alma 4⁵⁷⁷, Üyelerle İlgili İşler / İstifa 1⁵⁷⁸, Önergeler 1⁵⁷⁹, Gündem Dışı Konuşmalar 1⁵⁸⁰ olmak üzere toplam 7 adet meclis faaliyeti bulunmaktadır. Faaliyetleri içerisinde Muğla ile ilgili herhangi bir çalışması bulunmamaktadır.

Türkiye Büyük Millet Meclisi XXIII. Dönem çalışmalarında; Söz Alma 14⁵⁸¹, Önergeler / Meclis Araştırması Önergesi 1⁵⁸², Gündem Dışı Konuşmalar 2⁵⁸³, Denetim / Meclis Araştırması Önergesi 2⁵⁸⁴, Yazılı Soruya Çevrilen Sözlü Soru

⁵⁷² TBMMTD, D. XXI, C. 52, B. 41, s. 34-37.

⁵⁷³ TBMMTD, D. XXI, C. 26, 33, 38.

⁵⁷⁴ TBMMTD, D. XXI, C. 21, B. 41, s. 538.

⁵⁷⁵ TBMMTD, D. XXI, C. 9, 13, 19, 23, 24.

⁵⁷⁶ TBMMTD, D. XXI, C. 24, B. 51, s. 277.

⁵⁷⁷ TBMMTD, D. XXI, C. 6, 21, 37, 62.

⁵⁷⁸ TBMMTD, D. XXI, C. 26, B. 56, s. 53.

⁵⁷⁹ TBMMTD, D. XXI, C. 53, B. 45, s. 13.

⁵⁸⁰ TBMMTD, D. XXI, C. 53, B. 45, s. 12.

⁵⁸¹ TBMMTD, D. XXIII, C. 8, 11, 15, 23, 28, 35, 51, 56, 74, 78, 87, 91.

⁵⁸² TBMMTD, D. XXIII, C. 78, B. 2, s. 91.

⁵⁸³ TBMMTD, D. XXIII, C. 23, B. 120, s. 313; C. 88, B. 43, s. 24.

⁵⁸⁴ TBMMTD, D. XXIII, C. 5, B. 25, s. 584; C. 11, B. 43, s. 21.

Önergeler 89⁵⁸⁵ olmak üzere toplam 108 adet meclis faaliyeti bulunmaktadır. Faaliyetleri içerisinde Muğla ile ilgili; Bodrum'da meydana gelen sel felaketi, Muğla'da yangın mağduru köylülerin desteklenmesi, Bodrum'da deniz dolgusuyla yapılacak bir turistik tesis, Bodrum Yarımadası acil içme suyu ve isale hattı projesi, Marmaris'te meydana gelen sel felaketi, Fethiye Eşen Çayı yan dereleri işi ihalesi, Marmaris'teki bazı derelerin ıslahı, Bodrum İçmeler mevkiindeki arıtma tesisi, Milas ovası sulama ikmali, Milas Avşar Ovasında toprak tuzlanması, Bodrum Yarımadası'ndaki imar yetkisi, Milas halılarının değerlendirilmesi, Milas Fesleğen kültür ve turizm koruma ve gelişim bölgesi, Bodrum Yarımadası'ndaki elektrik kesintileri, Derince Barajı, Girma Barajı, Karamuğla Deresi taşkın kontrolü işi ve Fethiye Eşen Beldesi Sulama ihaleleri, Muğla'da süt inekçiliği ve buzağı teşvik primleri ödemeleri, Zeytinyağı üretiminin desteklenmesi, Muğla'da yabancılara satılan gayrimenkuller, Muğla'da işitme engellilere okul açılıp açılmayacağı, Milas Güllük Körfezi'nde meydana gelen balık ölümleri, Sığla ağaçlarının korunması, Milas'a zeytin ve zeytinyağı müzesi kurulması, Milas'ın bazı köylerinde tarımsal sulama amaçlı elektrik şebekesi yapılması, Bal ithalatı, Milas'ta kiralanan hazine arazisindeki ağaç kesimi, Güllük Körfezi'nde kaçak dolgu yapan turistik tesis, Bodrum Yarımadası'nda yapılaşmadaki kat izinleri, Yatağan ilçesindeki istimlak bedellerine ve TOKİ projesi, Türkbükü'ndeki orman yangınları, Muğla TOKİ konutlarının kalitesi, Köyceğiz'de 2/B kapsamındaki araziler, Milas'ta dolu yağışı, Yuvarlakçay'a yapılacak hidroelektrik santrali, Marmaris Turunç beldesinin afet kapsamına alınması konularında çalışmaları bulunmaktadır.

⁵⁸⁵ **TBMMTD**, D. XXIII, C. 80, 10, 11, 12, 14, 16, 19, 21, 22, 24, 27, 35, 38, 41, 47, 48, 49, 50, 59, 60, 62, 63, 64, 66, 77, 79, 83, 88.

V. BÖLÜM

ADALET VE KALKINMA PARTİSİ'NİN KURULUŞU VE SONRASI SÜREÇTE MUĞLA'DA SİYASİ HAYAT

1. Adalet ve Kalkınma Partisi'nin Kurulması ve Muğla'daki Faaliyetleri

AKP'nin kurulma çalışmalarının sürdüğü bir sırada Anayasa Mahkemesi 22 Haziran 2001'de FP'yi kapatma kararı vermiştir. Ancak ardından 20 Temmuz 2001 tarihinde Necmettin Erbakan'a yakın ekip Recai Kutan'ın önderliğinde Saadet Partisi'ni (SP) kurmuştur. Diğer taraftan Erbakan'ın ekibinden ayrılanlardan başta Recep Tayyip Erdoğan ve Abdullah Gül gibi isimler 14 Ağustos'ta 2001'de AKP'yi kurmuştur.⁵⁸⁶

Partinin adı Adalet Ve Kalkınma Partisi'dir. Temiz siyaset, temiz toplum, tam adalet, müreffeh ve huzurlu bir hayat vaadiyle milletin karşısına çıkmıştır. Partinin kısaltılmış adı AK Parti'dir. Bu anlamda AK adı, aydınlık ve yeni bir dönemi çağrıştırmaktadır. Şeffaf ve temiz yönetim anlayışını temsil eder. Ayrıca kamusal alanda yapılacak görevlendirmelerde ehliyet, liyakat ve güven esasının önemine vurgu yapar. AK Parti'nin amblemi, stilize edilmiş yanan bir ampüldür. Ampül; ışığı, aydınlığı ve şeffaf yönetimi ifade etmektedir. Ampüldeki yanma, hareketi ve gayreti anlatır.⁵⁸⁷

Partinin kurulması tüm ülkede heyecan yaratmıştır. Özellikle diğer partilerden umudunu kesmiş seçmen yoğun bir şekilde partiyi desteklemeye başlamıştır. Söylemleri ve çıkışları ile halk üzerinde büyük bir etki bırakmıştır. Kısa sürede parti tüm ülkede örgütlenmiş, Türkiye'ye hitap edecek ve seçimlerde başarı sağlayacak bir görüntü çizmiştir. Partide Tayyip Erdoğan, Melih Gökçek gibi tanınmış isimler vardır. Bunlar İstanbul ve Ankara belediye başkanlığı döneminde çalışmalarıyla halkın takdirini kazanmış isimlerdir. Partiyi kuran kadroda bu gibi tanınmış isimlerin olması partinin işini kolaylaştırmıştır ve hızlı bir şekilde tüm ülkede örgütlenebilmesini sağlamıştır. Böylece AK Parti, tüm il ve ilçelerde olduğu gibi Muğla ilinde de örgütlenmiştir.

⁵⁸⁶ İhsan Karlı, **a.g.e.**, s. 248.

⁵⁸⁷ <http://www.akparti.org.tr/AKPARTI%20Kurumsal.pdf> (15.01.2015)

2. 2002 Seçimleri ve Muğla

2.1.Siyasi Partilerin Seçim Hazırlıkları ve Muğla’da Milletvekili Adaylarının Belirlenmesi

10 Ekim 2002 tarihinde AKP Genel Başkanı Recep Tayyip Erdoğan seçim çalışmaları kapsamında Muğla iline ziyarette bulunmuştur. Yaptığı toplantıda, *yapılacak seçimlerde iktidara geleceğiz, yakmaya yıkmaya değil yapmaya geliyoruz bizi yok etmeye çalışanlar bizde hayat bulacaklar*, diyerek 3 Kasım 2002 tarihinin bir değişim ve dönüşüm tarihi olacağını belirtmiştir. Erdoğan konuşmasına şöyle devam etmiştir: *“Bizim ne özel televizyonlarımız var ne de gazetemiz, biz gücümüzü halktan ve Hak’tan alıyoruz. Ne aldatanlardan olacağız ne de aldananlardan. Bizim partimiz şahıs partisi değil ilkelerin partisidir. Ak Partiyi biz değil halk kurdu. Biz sadece tabelalarını astık. Biz başka partileri satın alarak parti kurmadık. Biz kurumsallaştık. Bu olgunluğa erişemezseniz Türkiye’yi yönetemezsiniz Türkiye masa başından yönetilemez; yaşamamız, dolaşmamız ve gezmemiz görmeniz lazım. Ak Parti iktidarı halkın iktidarı olacak, biz iktidara gelirse 30-40 yılın sonrasına cevap verecek bir kalkınma hamlesi gerçekleştireceğiz”. İstanbul’da birçok şeyi başardıklarını, yaptıklarının yapacaklarının teminatı olduğunu, yükselişlerini durdurmaya çalışanların olduğunu; ancak yollarına kararlılıkla devam edeceklerini, ülkenin bütün sorunlarını çözmeye çalışacaklarını ve her alanda bunu başaracaklarını, belirterek sözlerini tamamlamıştır.⁵⁸⁸ Konuşmasının ardından Erdoğan Denizli’ye hareket etmek üzere Muğla’dan ayrılmıştır.*

Yeni Türkiye Partisi İl Başkanlığı 11 Ekim’de yaptığı bir toplantı ile milletvekili adaylarını basına tanıtmıştır. İl Başkanı ve Muğla Birinci Sıra Adayı Fikret Uzunhasan yaptığı toplantıda bu seçimlerin bir liderlik yarışı olduğunu ve 3 Kasım seçimlerinin çok önemli olduğunu vurgulamıştır⁵⁸⁹

Bu dönemde Muğla basınında yer alan haberlerde en çok CHP etrafında birleşmesi gerektiği, birleşme olmazsa AKP’nin seçimleri kazanacağı konusu tartışılmıştır. Seçimler öncesi bölgenin ve tanınmış isimlerin CHP etrafında birleşme beklentilerini ifade ettikleri görülmektedir.

⁵⁸⁸ Devrim, 11 Ekim 2002.

⁵⁸⁹ Devrim, 12 Ekim 2002.

17 Ekim 2002 tarihinde DYP Genel Başkanı Tansu Çiller Muğla'da bir açık hava mitingi düzenlemiştir. Aynı zamanda Muğla Birinci Sıra Adayı olan Tansu Çiller şöyle konuşmuştur: “225 milyar dolar kaynak ile geliyoruz, bunun 6 milyar dolarını çiftçiye vereceğiz. Büyük kaynak ile geliyoruz. Çiftçinin, esnafın bütün borçlarını silececeğiz. Bizim yokluğumuzda traktörünüzü, ekmeğinizi kaybettiniz. Biz iktidara gelmezsek toprağınızı da kaybedeceksiniz”.⁵⁹⁰

Tansu Çiller'in yaptığı miting sonrası CHP Muğla İl Örgütü tarafından bir açıklama gelmiştir. Açıklamada, *Tansu Çiller'in babası Necati Çiller'in CHP'li olduğu, ölene kadar partiye bağlı kaldığı ve 1954 seçimlerinde CHP'yi çok ciddi savunduğunu ve Tansu Çiller'in CHP'nin Muğla'da taş üstüne taş koymadığını savunmasıyla babasının kemiklerini sızlattığı*, ifade edilmiş; *bu şehrin CHP'ye oy verdiği ve CHP'nin Muğla içindeki ezici gücünün olmasında babası Çiller'in büyük etkisinin olduğu*, vurgulanmıştır. Son olarak da sert bir şekilde eleştirilmiştir: “*Tansu Çiller bunları bilmez mi? Bilmiyorsa bu cehalettir. Baba Çiller 1954'te yaptığı konuşmada CHP'nin Türkiye'yi yoktan var eden parti olduğunu söylemiştir.*”⁵⁹¹

Yine Ekim 2002 tarihinde seçim çalışmalarında İşçi Partisi Genel Başkanı Doğu Perinçek Muğla'da bir miting düzenlemiştir. Perinçek konuşmasında, *DYP Genel Başkanı Tansu Çiller'in büyük bir yalancı olduğunu, aklandığını söylemesine rağmen aklanmadığını, Mesut Yılmaz ile anlaşarak birbirlerini akladıklarını ve Muğlalıların Çiller'e iyi bir ders vermeleri gerektiğini*, söylemiştir. Konuşmasında Recep Tayyip Erdoğan'a da yüklenerek onu eleştirmiştir. *İktidara geldiklerinde partisinin Türkiye'nin üzerindeki kara bulutları dağıtacağını ve ABD'ye karşı dik duracaklarını* söylemiştir.⁵⁹²

3 Kasım 2002 Milletvekili genel seçimine katılan partilerin Muğla ili adayları aşağıdaki isimlerden oluşmuştur.⁵⁹³

Ak Parti Adayları:

Hasan Özyer, Orhan Seyfi Terzibaşoğlu, Yavuz Erçan, Celalettin Döver, Taner Türkmen, Hasan Akçaalan

⁵⁹⁰ **Devrim**, 18 Ekim 2002.

⁵⁹¹ **Devrim**, 19 Ekim 2002.

⁵⁹² **Devrim**, 25 Ekim 2002.

⁵⁹³ **Devrim**, 28 Ekim 2002.

CHP Adayları: Ali Arslan, Gürol Ergin, Ali Cumhuri Yaka , Fahrettin Üstün, Osman Öneş, Yalçın Dere

ANAP Adayları: Yüksel Yalova, İzzet Ünsal, Mehmet Dinçberk, Hasan Sertel, Zübeyda Fellahoğlu, Yaşar Kefeli

BBP Adayları: Kenan Vergili, Nuri Durusoy, Ahmet Gelöz, Bülent Kardeş, Salih Fidan, Mustafa Günaydın

DSP Adayları: Nazif Topaloğlu, Fatih Abban, Mehmet Salih Ayas, Aydın Torama, Nazmi Büyükdöğerlioğlu, Necmettin Yankol

DYP Adayları: Tansu Çiller, Rüştü Yiğitkaya, Latif Sakıcı, Alper Çalikoğlu İsmet Köse, İskender Yılmaz

MHP Adayları: Cengiz Çay, Metin Ergün, Hacı Çelik, Bestami Şinik, Hasan Gezgin, Arif Bozkur

Saadet Partisi Adayları: Muammer Kaya, Bülent Çam, Yavuz Selim, Orhan Tümeni, Avni Keleş, Selehattin Koçar

Genç Parti Adayları: M. Kemal Ulusu, Mustafa Duran, Hatice Güleğül Şahin, Turan Yıldız, Necettin İlkar, Önal Özen

SHP Adayları: İskender Aycan Doğer, Özcan Keçecioğlu, Mehmet Cevat Turan, Zeynep Sesigüzel, Züriye Önal, Murat İnci

2.2. 2002 Seçimlerinin Yapılması

3 Kasım 2002 seçimi öncesi partiler açısından durum iyi değildir. Yaşanan 2001 krizi ve siyasetin çok parçalı yapıya ayrılması kitlelerde bir umutsuzluk ve yorgunluğa neden olmuştur. İnsanlar yıllarca oy verdikleri partilere küsmüş duruma gelmiştir. 3 Kasım seçimi öncesi de bu hava içerisinde geçmiştir.⁵⁹⁴ 3 Kasım 2002 seçimlerine 18 siyasi parti ve bağımsız adaylar katılmıştır. TBMM'ye % 10 seçim barajını geçerek AKP ve CHP girmiştir. Bunun dışında 9 bağımsız milletvekili de yeterli oy oranına ulaşarak meclise girmiştir.

2.3. 2002 Seçim Sonuçları

2002 seçimlerine ilişkin veriler aşağıda verilmiştir.

3 Kasım 2002 Milletvekili Genel Seçimi Bilgileri⁵⁹⁵

⁵⁹⁴ Karlı, **a.g.e.**, s. 251.

⁵⁹⁵ Tuncer, **a.g.e.**, s. 214; Türkiye İstatistik Kurumu, **Milletvekili Genel Seçimleri**, s. 23.

Seçim Tarihi	: 3 Kasım 2002
Nüfus	: 67.803.927
İl	: 81
Seçim Çevresi	: 85
Seçmen / Nüfus Oranı	: % 61,07
Seçim Sistemi	: Ülke Barajlı d'Hondt (%10)
Kadın Milletvekili (Sayı-Oran)	: 24 - % 4,36
Yeni Milletvekili (Sayı-Oran)	: 490 - % 89,09
Eski Milletvekili (Sayı-Oran)	: 60 - % 10,91

2002 seçimlerinde 1991 seçimlerinden beri uygulanan Ülke Barajlı d'Hondt (%10) seçim sistemi uygulanmıştır. Siirt'te seçimler 9 Mart 2003'de yenilenmiştir. Sonuçlara göre AKP, 3 milletvekili çıkarmış ve AKP Genel Başkanı Recep Tayyip Erdoğan Parlamento'ya buradan milletvekili seçilerek girmiştir. 2002 seçimleri ülke nüfusu 67.803.927 olarak açıklanmıştır. 1999 seçimlerinde ülke nüfusu 64.385.000 olarak tespit edilmişti. 1999 seçimlerinde meclise giren kadın vekil sayısı 22 iken bu seçimde meclise 24 kadın vekil girmeyi başarmıştır. Bu sayı bu güne kadar en yüksek sayıdır.

2002 seçimleri Türkiye geneline ilişkin seçim bilgileri şu şekildedir.

Türkiye Geneli Seçim Sonuçları⁵⁹⁶

Toplam Seçmen	: 41.407.027
Toplam Kullanılan Oy	: 32.768.161
Toplam Geçerli Oy	: 31,528.783
Katılım Oranı	: % 79,10
Milletvekili Sayısı	: 550

2002 seçimlerine katılım % 79,10 olmuştur. Katılımın az olduğu ve geçersiz oy sayısının çok olduğu bir seçimdir. 1999 genel seçim sonuçları sonrasında kurulan ve DSP-ANAP- MHP'den oluşan üçlü koalisyon 2001 yılında yaşanan ekonomik kriz sonucunda erken seçim kararı almak zorunda kalmış, 2002 yılında yapılan seçimlerde, yeni kurulan AKP, %34.43'lük oy oranı ile seçimi birinci sırada kazanıp

⁵⁹⁶ Türkiye İstatistik Kurumu, **Milletvekili Genel Seçimleri**, s. 96.; **Resmi Gazete**: 10 Kasım 2002, Sayı: 24932.

tek başına iktidara gelmiştir. Seçimlerde AKP ve CHP, seçim barajını aşmayı başarmış, daha önce iktidarda olan üç parti içinde barajı aşan parti olmamıştır. 2002 seçimlerine ilişkin Türkiye geneli sonuçları aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 5.1: 3 Kasım 2002 Milletvekili Seçimi Türkiye Geneli Sonuçları⁵⁹⁷

Partiler	Aldıkları Oy Toplamı	Oy Oranı %	Milletvekili Sayısı
Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP)	10.808.229	34,30	365
Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	6.113.352	19,41	177
Doğru Yol Partisi (DYP)	3.008.942	9,54	
Milliyetçi Hareket Partisi(MHP)	2.635.787	8,40	
Genç Parti (GP)	2.285.598		
Demokratik Halk Partisi (DEHAP)	1.960.660	6,14	-
Anavatan Partisi (ANAP)	1.618.465	5,11	-
Saadet Partisi (SP)	785.489	2,50	
Demokratik Sol Parti (DSP)	384.009	1,22	
Yeni Türkiye Partisi (YTP)	363.869	1,15	
Büyük Birlik Partisi (BBP)	322.093	1,02	
Bağımsızlar (BAĞ.)	314.251	0,96	8
Yurt Partisi (YP)	294.909	0,93	
İşçi Partisi (İP)	159.843	0,51	
Bağımsız Türkiye Partisi (BTP)	150.482	0,48	
Özgürlük ve Dayanışma Partisi (ÖDP)	106.023	0,34	
Liberal Demokrat Parti (LDP)	89.331	0,28	
Millet Partisi (MP)	68.271	0,22	
Türkiye Komünist Partisi (TKP)	59.180	0,19	
Toplam	31.528.783		550

2002 milletvekili seçimleri Türkiye'nin her yönü ile el alınması gereken, Türk siyasi tarihinde üzerinde çok konuşulan ve konuşulacak olan bir seçimdir. Bu seçimde AKP kurulduktan çok kısa bir süre sonra yapılan seçimlerde çok ciddi bir başarı yakalamış ve 550 vekilin 365'ini alarak çok partili seçim süreci içerisinde bir ilke imza atmıştır. Seçim sonuçları ülkede tam bir siyasi deprem yaratmıştır. Yalnızca iki parti AKP ve CHP %10'luk barajı aşarak meclise girebilmiştir. AKP % 34 oy oranıyla birinci olurken, Anayasa'yı tek başına değiştirebilecek güce

⁵⁹⁷ Türkiye İstatistik Kurumu, **Milletvekili Genel Seçimleri**, s. 96-99.

ulaşmıştır. CHP ise % 19 oy ile AKP'nin gelişinden endişe duyan kesimin oylarını almıştır. DSP ise büyük hayal kırıklığına uğramıştır. Bir önceki dönemde % 21 oyla seçmen tarafından ödüllendirilen DSP bu kez % 1 oyla siyasi hayattan silinmiştir. Bu durum ise kitlelerde artık parti sadakatinin kalmadığını ortaya koymaktadır. MHP ise 1999 seçimlerinde % 18 oy almışken bu seçimde barajın altında kalmıştır. DYP, ANAP gibi partilerin de barajın altında kaldığı görülmektedir. Bu tablo seçmenin partileri çok fena cezalandırdığını ve yeni kurulan AKP'ye müthiş bir fırsat sunduğunu göstermektedir. Yine GP ise çok yeni bir parti olmasına karşın etkili seçim kampanyası ve siyasal söylemi sayesinde % 7 oy alabilmiştir.⁵⁹⁸

4 Kasım 2002'de yayınlanan ulusal gazetelerdeki manşetler şöyledir:

Sabah '*Anadolu İhtilali*'; Milliyet '*AKP Tek Başına*'; Yeni Şafak '*Milletin Zaferi*'; Cumhuriyet '*AKP Tek Başına İktidar*'; Zaman '*AK Parti Tek Başına İktidar*'; Akşam '*Tek Başına*'; Vatan, '*Sandıktan Öfke Çıktı*'; Radikal, '*Seçmen Ağır Konuştu*'.

Halk Erdoğan'la kolayca özdeşleşebilmekteydi. Diğer liderler en fazla "halkın yanında" olabiliyordu. Erdoğan, Türkiye Cumhuriyeti tarihinde siyasi liderler arasında, en net ve özgün bir biçimde "halktan biri" olan bir kişiydi. O, aslında halkın arasından gelmekle birlikte devlet eliyle oluşturulan ve "ehlileştirilen" cumhuriyetçi elitlerin yerini almayı hak eden, yeni bir orta sınıf elitini temsil etmekteydi. AKP'nin, tüm ideolojik grupların ve geniş kitlelerin oyunu alarak bir kitle partisi kimliğine büründüğü söylenebilir. Türkiye Cumhuriyeti tarihinde ilk kez bir parti kuruluşundan bir yıl kadar çok kısa bir süre sonra iktidara gelmiştir. Ayrıca lideri Erdoğan'ın milletvekili olması konusunda yasal engeli bulunduğu ilk kez başbakanın kim olacağı belli olmayan bir seçim olmuştur. AKP, aslında net bir ideoloji ortaya koyamamıştır. Parti liderinin deyimiyle '*Müslüman Demokrat*' olduklarını ileri süren partililer, liberal ekonomik modele bağlı olduklarını ve kimsenin yaşam tarzına karışmayacak kadar da demokrat olduklarını ifade etmişlerdir.⁵⁹⁹

2002 seçimleri Muğla iline ilişkin veriler şu şekildedir.

Muğla İli 2002 Genel Seçim Sonuçları:⁶⁰⁰

⁵⁹⁸ Karlı, a.g.e., s. 254.

⁵⁹⁹ Karlı, a.g.e., s. 257.

⁶⁰⁰ Türkiye İstatistik Kurumu, *Milletvekili Genel Seçimleri*, s. 192.

Toplam Seçmen	: 478.342
Toplam Kullanılan Oy	: 397.842
Toplam Geçerli Oy	: 385.933
Katılım Oranı	: % 83,20
Milletvekili Sayısı	: 6

2002 seçimlerinde Muğla ili katılım oranı % 83.20 olmuştur. Türkiye geneli katılım oranı % 79.10 olarak gerçekleşirken Muğla yine ülke ortalamasının üzerinde bir katılım sağlamıştır. 1999 seçimleri katılım oranı % 90.40 olarak gerçekleşmişti. 2002 seçimleri Muğla iline ait sonuçlar aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 5.2: Muğla İli 2002 Seçimlerinde Oyların Partilere Göre Dağılımı ve Milletvekili Sayıları⁶⁰¹

S.	Partiler	Aldıkları Oy Toplamı	Oy Oran %	Milletvekili Sayısı
1	CHP	106.937	27,71	4
2	DYP	87.454	22,66	-
3	AKP	50.816	13,17	2
4	MHP	43.675	11,32	-
5	GP	39.890	10,34	-
6	ANAP	25.307	6,56	-
7	DEHAP	6.640	1,72	-
8	DSP	6.362	1,65	-
9	YTP	5.560	1,44	-
10	İP	2.835	0,73	-
11	YP	2.486	0,64	-
12	BBP	1.877	0,49	-
13	SP	1.511	0,39	-
14	ÖDP	1.314	0,34	-
15	MP	1.135	0,29	-
16	LDP	769	0,20	-
17	TKP	685	0,18	-
18	BTP	680	0,18	-
19	BAĞ.	0	0,00	-
	Toplam	385.933		6

⁶⁰¹ a.g.e., s.193.

2002 yılında yapılan genel seçimlerde tüm Türkiye’de birinci parti olan AKP Muğla’da 3. parti olmuştur. Başta Muğla olmak üzere İzmir, Aydın, Antalya, illerinde AKP’nin birinci parti olamamasının en büyük nedeni olarak, bu illerde batılı yaşam tarzının AKP’nin muhafazakâr kimliğine ters düşmesi gösterilmektedir. 1999 seçimlerinde ilk kez merkez sağ partilerin seçimi kazanamadığı görülmektedir. 2002 sürecinde ise yine AKP ülke genelinde çok başarılı bir seçime imza atmış olmasına rağmen Muğla ilinde istediği başarıyı sağlayamamıştır.

Yine bu ildeki sosyo-ekonomik yapının diğer illere oranla daha iyi bir seviyede olması ve bu yöndeki beklentilerin daha az olması gibi bir faktör de bunda etkili olmuştur. Muğla’da birinci parti CHP olmuş ve 6 vekilin 4’ünü almıştır. DYP il genelinde % 23 civarında oy almış; fakat ülke geneli barajı aşamadığı için Muğla’dan milletvekili çıkaramamıştır.

Seçimler sonucu CHP’den milletvekili seçilenler Ali Arslan, Gürol Ergin, Ali Cumhur Yaka, Fahrettin Üstün’dür. AKP’den milletvekili seçilenler ise Hasan Özyer ve Seyfi Terzibaşoğlu olmuştur.⁶⁰²

Başbakan Recep Tayyip Erdoğan 2 Ocak 2006 tarihinde AKP İl Teşkilatı’nın düzenlediği toplantıya katılmak için Muğla’ya gelmiştir. Kapalı Spor Salonu’nda yaptığı konuşmada Muhalefet Partisi CHP’ye yüklenerek başladığı konuşmasında şunları söylemiştir: *“Biz İktidara gelmeden önce siyasette karalama kampanyası ve çirkeflikle mücadele veriliyordu. Biz bu dönemi kapattık. Karşımızdakiler hangi tavrı takınırsa takınsınlar onların ipinde oynamayacağız. Seçimlerin 2007 yılında yapılacağını söyleyerek bizi millet getirdi, millet götürecektir. Milletimize layık değilsek bizi götürür. Etnik ayrımcılığa izin vermeyeceğiz, Türkiye’de otuz etnik grup var, bunlara saygılıyız. Bunların üstünde Türkiye Cumhuriyeti var. Önce Türkiye Cumhuriyeti gelir, ayrı dinlerden olanlara da saygılıyız. Bölgesel milliyetçilik yapmayacağız”*.⁶⁰³

⁶⁰² **Devrim**, 5 Kasım 2002.

⁶⁰³ **Milliyet**, 2 Ocak 2006.

3. 2004 Muğla Yerel Seçimleri

28 Mart 2004 tarihinde yapılan yerel seçimlerde CHP adayı Osman Gürün ikinci defa belediye başkanı seçilmiştir. Yapılan seçimde CHP Muğla merkez, Yatağan, Milas, Bodrum, Ula, Marmaris, Datça, Köyceğiz belediye başkanlıklarını; AKP ise Ortaca, Dalaman, Kavaklıdere belediye başkanlıklarını; MHP ise Fethiye belediye başkanlığını kazanmıştır. Muğla merkezde 24387 oydan; CHP adayı Osman Gürün 10511, DYP adayı Şükrü Zeybek 6080, AKP adayı Ahmet Doğu 6045 oy almıştır. İl Genel Meclisi'nde ise AKP 21, CHP 15, DYP 8 üye kazanmıştır. Bu dönemde İl Genel Meclisi'nin yetkileri artırılmış ve öncesinde başkan vali olurken yeni düzenleme ile İl Genel Meclisi üyeleri arasından başkan seçilme hükmü getirilmiş ve başkanlığa AKP'den Çağrı Alper getirilmiştir. İki yıl sonra ise yine AKP'den Cem Erkin bu görevi yürütmüştür.⁶⁰⁴

4. 2007 Seçimleri ve Muğla

4.1.Siyasi Partilerin Seçim Hazırlıkları ve Muğla'da Milletvekili Adaylarının Belirlenmesi

2007 seçimlerine katılan partilerin Muğla ili aday listeleri şu isimlerden oluşmaktadır.⁶⁰⁵

AKP: Yüksel Özden, Mehmet Nil Hıdır, Tülin Suna Şahin, Ali Boğa, Bülent Demir, Abdullah Mengü Şahin.

CHP: Fevzi Topuz, Gürol Ergin, Ali Arslan, Emrah Doğu , Fahrettin Üstün Mustafa Öztürk

DP: Mustafa Toklu, Latif Sakıcı, İrfettin Akar, Saliha Oktay, Ferhat Toker, Mustafa Buldanlı

MHP: Metin Ergun, Süleyman Taşkın, Hasan Gezgin, Hacı Çelik, Mehmet Nejat Sönmez, İlhan Koyuncu

4.2. 2007 Seçimlerinin Yapılması

2007 genel seçimleri tüm yurttan 22 Temmuz günü yapılmıştır. Seçimlere ilişkin veriler şu şekildedir. 22 Temmuz 2007 Milletvekili Genel Seçimine

⁶⁰⁴ Devrim, 29 Nisan 2004.

⁶⁰⁵ <http://tuikapp.tuik.gov.tr/secimdagitimapp/secim.zul> (25.04.2014)

cumhurbaşkanlığı seçim sürecinde yaşananlar ve 367 krizi damgasını vurmuş ve seçim kampanyalarının ana temasını da bu konu oluşturmuştur. Seçimin yaz aylarında yapılmış olmasına rağmen seçmenlerin büyük ilgi göstermesi neticesinde seçime katılım oranı %84,25 olarak gerçekleşerek 3 Kasım 2002 genel seçimlerinde %79,14 olarak gerçekleşen katılım oranını geride bırakmıştır.

22 Temmuz 2007 Milletvekili Genel Seçimi Bilgileri⁶⁰⁶

Seçim Tarihi	: 22 Temmuz 2007
Nüfus	: 74.524.068
İl	: 81
Seçim Çevresi	: 85
Seçmen / Nüfus Oranı	: % 63,12
Seçim Sistemi	: Ülke Barajlı d'Hondt (%10)
Kadın Milletvekili (Sayı-Oran)	: 50 - % 9,09
Yeni Milletvekili (Sayı-Oran)	: 371 - % 67,45
Eski Milletvekili (Sayı-Oran)	: 179 - % 32,55

2007 Seçimlerinde yine eskisi gibi uygulanan d'hont seçim barajı sistemi uygulanmıştır. İl sayısı 81'dir. 2002 seçimlerinde ülke nüfusu 67.803.927 olarak tespit edilmiştir. 2007 seçimlerinde ülke nüfusu 74.524.068 olarak açıklanmıştır. 2002 seçimlerine göre meclise giren Kadın vekil sayısı 24 iken, 2007 seçim sonuçlarına göre bu sayı 54 olarak gerçekleşmiştir. Bu seçim Cumhuriyet tarihinin en yüksek sayıda Kadın vekilin seçildiği seçimlerdir.

4.3. 2007 Seçim Sonuçları

2007 seçimlerine ilişkin seçim bilgileri şu şekildedir.

22 Temmuz 2007 Türkiye Geneli Seçim Sonuçları⁶⁰⁷

Toplam Seçmen	: 42.799.303
Toplam Kullanılan Oy	: 36.056.293
Toplam Geçerli Oy	: 35.049.691
Katılım Oranı	: % 84,25
Milletvekili Sayısı	: 550

⁶⁰⁶ <http://tuikapp.tuik.gov.tr/secimdagitimapp/secim.zul> (29.12.2014)

⁶⁰⁷ Türkiye İstatistik Kurumu, **Milletvekili Genel Seçimleri**, s. 96.

Seçimlere katılım oranı % 84.25 olmuştur. 2002 seçimleri katılım oranı % 79.10 olarak gerçekleşmişti. Toplam seçmen sayısı 42.799.303 olarak tespit edilmiştir. 2002 seçimlerinde bu sayı 41.407.027'dir. Milletvekili sayısı 550 olarak aynı şekilde devam etmiştir.

2007 Genel seçimleri sonuçlarına ilişkin tablo aşağıda verilmiştir.

Tablo 5.3: 22 Temmuz 2007 Milletvekili Genel Seçimi Türkiye Geneli Sonuçları⁶⁰⁸

S.	Partiler	Aldıkları Oy Toplamı	Oy Oranı %	Milletvekili Sayısı
1	AKP	16.327.291	46,60	341
2	CHP	7.317.808	20,90	112
3	MHP	5.001.869	14,30	71
4	DP	1.898.873	5,42	-
5	BAĞ	1.835.486	5,20	26
6	GP	1.064.871	3,04	-
7	SP	820.299	2,34	-
8	BTP	183.895	0,52	-
9	HYP	174.872	0,50	-
10	İP	124.526	0,36	-
11	ATP	114.029	0,33	-
12	TKP	79.254	0,23	-
13	ÖDP	52.145	0,15	-
14	LDP	35.364	0,10	-
15	EMEP	26.292	0,08	-
	Toplam	35.049.691		550

2007 genel seçimlerine bakıldığı zaman, mevcut iktidar partisi olan AKP'ye karşı Cumhuriyet mitinglerinin yarattığı atmosferde, bir takım farklı beklentilere rağmen 22 Temmuz 2007 tarihinde yapılan genel seçimin galibi % 46,60 oy oranıyla yine Recep Tayyip Erdoğan başkanlığındaki AKP olmuştur. %20,90 oy oranıyla CHP ikinci, %14,30 oy oranıyla MHP üçüncü parti olmuş ve %10'luk seçim barajını aşarak parlamentoda kendilerine yer bulmuşlardır. %5,42 oy oranıyla DP, %3,04 oy oranıyla GP barajı aşamayan partiler arasında yer almışlardır.

⁶⁰⁸ Türkiye İstatistik Kurumu, **Milletvekili Genel Seçimleri**, s. 97.

AKP'nin kazandığı üçüncü seçim olan 2007 seçimleri, iktidar partisi olan AKP'nin oylarını çok ciddi biçimde artırdığı, buna karşılık muhalefet partilerinin çok fazla varlık gösteremediği seçimlerdir. Bu muhalefet partileri arasında belki de tek istisna olarak MHP'nin ayrı bir yere konumlandırılması mümkündür. 2002 seçimlerinde baraj altında kalan ve 2004 yerel seçimlerinde İl Genel Meclisi'nde %10'luk oy oranına ulasan MHP'nin, bu seçimlerde oylarını çok ciddi bir şekilde artırarak, %14.3'lük oy oranı ile seçim barajını geçip meclise girdiği görülmektedir.⁶⁰⁹

AKP 341 vekil, CHP, 112 vekil, MHP, 71 vekil, Bağımsızlar ise 26 vekil meclise taşımıştır. 2002 seçimlerinde AKP'nin oy oranı %34.30 iken bu seçimlerde % 46.60 çıkmıştır. 2002'de kazandığı vekil sayısı 365 iken bu seçimde oyunu artırmasına rağmen 341 vekil çıkarmıştır. CHP 2002 seçimlerinde %19.41 oy alırken bu seçimlerde % 20.90 oy almıştır. Yine vekil sayısı 177 iken bu seçimlerde 112'ye düşmüştür. MHP 2007 seçimlerinde meclise 71 vekil göndermiştir. 2002 seçimlerinde barajı aşamadığı için mecliste yer almamıştır. 2002'de Bağımsızlar 8 vekil ile temsil olurken 2007 seçimlerinde bu sayı 26'ya çıkmıştır.

2007 seçimleri Muğla iline ilişkin sonuçlar şu şekildedir.

Muğla İli Genel Seçim Sonuçları⁶¹⁰

Toplam Seçmen : 521.822

Toplam Kullanılan Oy : 453.688

Toplam Geçerli Oy : 446.665

Katılım Oranı : % 86,94

Milletvekili Sayısı : 6

2007 seçimlerinde Muğla ili katılım oranı % 86.94 olmuştur. 2002 seçimleri katılım oranı % 83.20 olarak gerçekleşmiştir. Katılım oranı ülke genelinde % 79.10 iken Muğla ilinde yine ortalamanın üzerinde bir ilgi olmuştur. İlin milletvekili sayısı değişmemiş yine 6 olarak kalmıştır.

⁶⁰⁹ Fidan, a.g.e., s. 87.

⁶¹⁰ Türkiye İstatistik Kurumu, **Milletvekili Genel Seçimleri**, s. 192.

Tablo 5.4 Muğla İli 2007 Seçimlerinde Oyların Partilere Göre Dağılımı ve Milletvekili Sayıları⁶¹¹

S.	Partiler	Aldıkları Oy Toplamı	Oy Oranı %	Milletvekili Sayısı
1	CHP	154.033	34,50	3
2	AKP	117.624	26,33	2
3	MHP	90.771	20,32	1
4	DP	44.916	10,06	-
5	GP	23.084	5,17	
6	İP	2.926	0,66	-
7	SP	2.661	0,60	-
8	BAĞ	2.480	0,56	-
9	HYP	2.462	0,55	-
10	BTP	1.608	0,36	-
11	ÖDP	1.238	0,28	-
12	LDP	1.165	0,26	-
13	EMEP	925	0,21	-
14	TKP	772	0,17	-
15	ATP	0	0,00	-
	Toplam	446.665		6

2007 yılı Türkiye geneli seçimleri Türkiye'nin son yıllarda yaşadığı ilginç seçim dönemlerinden birini oluşturmaktadır. 2002 seçimleri gibi tüm Türkiye'de birinci parti olan AKP meclisin büyük çoğunluğunu elde etmiştir. Muğla'da ise durum farklı olup seçimleri CHP % 35.50 oy oranı ile birinci parti olarak kazanmıştır. İkinci olarak AKP, üçüncü sırada ise MHP yer almıştır.

22 Temmuz 2007 seçim sonuçlarına göre Muğla'dan milletvekili seçilenler aşağıdaki isimlerden oluşmaktadır.

Tablo 5.5: 2007 Seçimleri Muğla İli Milletvekilleri ve Seçildikleri Partiler⁶¹²

Adı	Soyadı	Partisi
Ali	Arslan	CHP
Metin	Ergun	MHP
Gürol	Ergin	CHP
Mehmet Nil	Hıdır	AKP
Fevzi	Topuz	CHP
Yüksel	Özden	AKP

⁶¹¹ Türkiye İstatistik Kurumu, **Milletvekili Genel Seçimleri**, s. 193.

⁶¹² **TBMM Albümü (1983-2010)**;..... C. 3, s. 1587.

5. Abdullah Gül'ün Cumhurbaşkanı Seçilme Süreci ve Muğla'ya Yansımaları

Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin 11.Cumhurbaşkanı seçim süreci oldukça karışık bir süreç içerisinde gerçekleşmiştir. İktidardaki AKP'ye karşı değişik senaryolar uygulanarak seçim süreci tıkanıklığa uğratılmaya çalışılmıştır. Bu çerçevede, hükümete karşı olan sivil toplum kuruluşlarından Atatürkçü Düşünce Derneği (ADD) Genel Başkanı Org. Şener Eruygur, Jandarma Genel Komutanı iken destek verdiği Cumhuriyet Çalışma Grubu modelini cumhurbaşkanlığı seçim sürecinde devreye sokmuş, emekli Org. Hurşit Tolon'la birlikte 29 sivil toplum örgütünü de yanlarına alarak *Cumhuriyet Mitingleri* düzenlemişlerdir.⁶¹³ Bu mitinglerde ilginç konuşmalar yapılarak cumhurbaşkanlığı seçimi öncesi yönlendirilmeler yapılmak istenmiştir. 24 Nisan'da AKP Merkez Karar Yürütme Kurulu'nda yapılan toplantı sonucu Erdoğan, AKP'nin cumhurbaşkanlığına Abdullah Gül'ü aday göstereceğini açıklamıştır.

Cumhurbaşkanlığı seçiminin 27 Nisan 2007 tarihinde yapılacak ilk tur oylaması için TBMM 361 üye ile toplanmıştır. AKP dışından on milletvekillerinin de katıldığı oturumda aynı gün Ersönmez Yarbay'ın adaylıktan çekilmesi üzerine tek aday olarak kalan Abdullah Gül'e meclisteki oylamada 357 evet oyu verilmiş, 3 geçersiz 1 de boş oy çıkmıştır. Muhalefet partisi CHP, seçimin yapılabilmesi için meclisin 367 milletvekiliyle toplanması gerektiğini ileri sürerek, oylamanın iptali ve yürütmenin durdurulması için, aynı gün Anayasa Mahkemesi'ne başvurmuştur.⁶¹⁴ Diğer taraftan yine aynı gün gece yarısına doğru, saat 23.17'de TSK, Genelkurmay Başkanlığı'nın internet sitesinde cumhurbaşkanlığı konusunda bir bildiri yayınlamıştır. Bu bildiri gündeme bomba gibi düşmüştür. TSK'nın bu bildirisini uzmanlar ve gazeteciler günlerce medyada yorumlamış, tartışmıştır. Ayrıca TSK'nın cumhurbaşkanlığı seçimine müdahale etmesi, durumu daha da karmaşık hale sokmuştur. Bu bildiri CHP'nin başvurusunu değerlendirmeye alan Anayasa

⁶¹³ Şamil Tayyar, **Kıt'a Dur!**, İstanbul, Şubat 2009, s. 296.

⁶¹⁴ Erol Tuncer, **Seçim 2007 Sayısal ve Siyasal Değerlendirme**, Ankara, Ekim 2007, s. 3.

Mahkemesi'nin kararı öncesinde ortamı iyice belirsizleştirmiştir.⁶¹⁵ Kamuoyunda 27 Nisan Bildirisi (e- muhtıra) diye bilinen bildiri şu şekildedir:⁶¹⁶

“Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin, başta laiklik olmak üzere, temel değerlerini aşındırmak için bitmez tükenmez bir çaba içinde olan bir kısım çevrelerin, bu gayretlerini son dönemde artırdıkları müşahede edilmektedir. Uygun ortamlarda ilgili makamların, sürekli dikkatine sunulmakta olan bu faaliyetler; temel değerlerin sorgulanarak yeniden tanımlanması isteklerinden, devletimizin bağımsızlığı ile ulusumuzun birlik ve beraberliğinin simgesi olan milli bayramlarımıza alternatif kutlamalar tertip etmeye kadar değişen geniş bir yelpazeyi kapsamaktadır.

Bölgemizdeki gelişmeler, din ile oynamanın ve inancın siyasi bir söyleme ve amaca alet edilmesinin yol açabileceği felaketlerin ibret alınması gereken örnekleri ile doludur. Kutsal bir inancın üzerine yüklenmeye çalışılan siyasi bir söylem veya ideolojinin inancı ortadan kaldırarak, başka bir şeye dönüştüğü, ülkemizde ve ülke dışında görülebilmektedir.

Son günlerde, cumhurbaşkanlığı seçimi sürecinde öne çıkan sorun, laikliğin tartışılması konusuna odaklanmış durumdadır. Bu durum, Türk Silahlı Kuvvetleri tarafından endişe ile izlenmektedir. Unutulmamalıdır ki, Türk Silahlı Kuvvetleri bu tartışmalarda taraftır ve laikliğin kesin savunucusudur. Ayrıca, Türk Silahlı Kuvvetleri yapılmakta olan tartışmaların ve olumsuz yöndeki yorumların kesin olarak karşısındadır, gerektiğinde tavrını ve davranışlarını açık ve net bir şekilde ortaya koyacaktır. Bundan kimsenin şüphesinin olmaması gerekir.

Özetle, Cumhuriyetimizin kurucusu Ulu Önder Atatürk'ün, “Ne mutlu Türküm diyene!” anlayışına karşı çıkan herkes Türkiye Cumhuriyeti'nin düşmanıdır ve öyle kalacaktır. Türk Silahlı Kuvvetleri, bu niteliklerin korunması için kendisine kanunlarla verilmiş olan açık görevleri eksiksiz yerine getirme konusundaki sarsılmaz kararlılığını muhafaza etmektedir ve bu kararlılığa olan bağlılığı ile inancı kesindir. Kamuoyuna saygı ile duyurulur.”

⁶¹⁵ Karlı, **a.g.e.**, s. 251.

⁶¹⁶ https://tr.wikisource.org/wiki/T%C3%BCrk_Genelkurmay_Ba%C5%9Fkanl%C4%B1%C4%9F%C4%B1_27_Nisan_2007_tarihli_bas%C4%B1n_a%C3%A7%C4%B1klamas%C4%B1 (18.06.2014)

Bu bildiriye hükümet tarafından aynı sertlikte cevap gelmiş ve özetle, *bunun hükümete karşı bir tutum olduğu, Genel Kurmay'ın başbakanlığa bağlı bir kurum olduğu, Genel Kurmay Başkanı'nın görev ve yetkilerinin belli olduğu, zamanlamasının manidar olduğu, 11. Cumhurbaşkanı seçilmesi sürecinde bunun yapılmasının dikkat çekici olduğu, yargıda olan bir konunun bu şekilde yönlendirilmeye çalışıldığı* belirtilmiş ve şöyle devam edilmiştir:⁶¹⁷

“Herkes şunu açıkça bilmelidir ki, hükümetimiz, devletimizin anayasasının 1., 2. ve 3. maddelerindeki temel ve vazgeçilmez ortak değerleri, ülkemizin birlik ve bütünlüğü, milletimizin saygınlığı, Türkiye'nin laik, demokratik ve sosyal bir hukuk devleti olma niteliği konusunda herkesten daha fazla taraftır ve hassastır.

Cumhuriyetimiz ve demokrasimiz vazgeçilmez, geri döndürülemez bir kazanımdır. Bugün devletimizin temel niteliklerini korumak konusunda hepimiz el ve gönül birliği içinde geleceğe nasıl daha güçlü yürürüz onun mücadelesini vermeliyiz. Enerjimizi iç çatışmalarla tüketmek yerine ülkemizi küresel rekabette daha güçlü hale getirmeye ve milletimizin refah ve mutluluğunu arttırmaya sarf etmeliyiz. Bu nedenle ilgili metinde Genelkurmay Başkanlığı'nın hükümetle ilişkileri bakımından son derece yanlış ifadelerin yer alması üzücü olmuştur. Devletimizin tüm temel kurumlarının bu konularda daha özenli ve dikkatli olması gerektiği, Türkiye'nin güçlenme, modernleşme ve demokratik standartlarını yükseltme sürecinin sağlıklı yürümesi bakımından zorunludur. Aksi halde devletimizin güçlenmesine, ülkemizin huzur ve refahına telafi edilemez zararlar verilmiş olacaktır.

Türkiye'nin uluslararası toplumda itibarını zedeleyen, çağdaş dünyadaki konumumuza zarar veren, Türk ekonomisinin istikrarını tehdit eden, demokrasiye aykırı ve Türk Milletinin vicdanında yara açan davranışlardan tüm sorumluluk sahiplerinin kaçınması gereklidir. Güven ve istikrarı zedeleyenler, ülkemizin ve milletimizin ali menfaatleri bakımından doğuracağı olumsuz sonuçların sorumluluğunu da yükleneciklerini bilmelidirler.” şeklinde cevap verilmiştir.

⁶¹⁷ Mustafa Serhan Yücel, **Türk Siyasal Hayatında Cumhurbaşkanı Seçimleri** [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi] , Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, 2012, s.182.

Bu gelişmeler çerçevesinde Erken seçim kararı alınmış Anayasa'da önemli değişikliklere gidilmiştir. 21 Ekim 2007 tarih ve 5678 sayılı Kanun, Anayasa'nın 96'ncı maddesinde yeni bir düzenleme yaparak, seçimler dâhil TBMM'nin üye tamsayısının üçte biri ile toplanabileceğini hükme bağlamıştır. Ayrıca cumhurbaşkanı seçimleri 7 yerine 5 yılda bir yapılacak ve cumhurbaşkanı halk tarafından seçilecektir. Bunun üzerine Cumhurbaşkanı Sezer, hem kanunun iptali için Anayasa Mahkemesine başvurmuş, hem de kanunu halk oylamasına sunmuştur. 5678 sayılı Kanun 21 Ekim 2007 tarihinde yapılan halk oylamasında %69 oy oranıyla kabul edilmiştir.⁶¹⁸

Seçim sürecinde yaşanan olaylar ve gelişmeler Muğla ili tarafından dikkatle izlenmiştir. Muğla'da yayın yapan gazetelere bakıldığı zaman konu ile ilgili olarak sıkça ülke gündemi ve seçim süreci ile ilgili haberlere rastlanmaktadır. Süreçte yaşanan gelişmelerin halk tarafından da izlendiği belirtilmekte ve özellikle gazetelerin bakışına göre seçim atmosferi halka duyurulmaya çalışılmaktadır. *"TSK'nın Tutumu, Cumhuriyet Mitingleri, 367 Sorunu"* gibi başlıklar halinde konular işlenmiştir.⁶¹⁹

6. 2007 Anayasa Değişikliği Referandumu ve Muğla

21 Ekim 2007 tarihinde beşinci kez halk oylaması yapılmıştır Bu halk oylamasında, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın bazı maddelerinde değişiklik yapılması hakkında 5678 ve 5697 sayılı kanunlarla yapılan değişiklik halkoyuna sunulmuştur. İçerik özet olarak cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmesi ve usul ve esasları olarak bilinmektedir.

2007 yılında yapılan halk oylamasına ilişkin bilgiler aşağıda verilmiştir.

⁶¹⁸ Yücel, **a.g.e.**, s.96.

⁶¹⁹ **Devrim**, 29 Nisan 2007.

Tablo 5.6: 21 Ekim 2007 Yılında Yapılan Halk Oylaması Türkiye Geneli Sonuçları⁶²⁰

Yıl	2007	
Sandık Sayısı	138.743	
Seçmen Sayısı	42.690.252	
Oy Kullanan Seçmen Sayısı	28.819.319	
Katılım Oranı	% 67.5	
Geçersiz Oy	651.658	% 2.3
Geçerli Oy	28.167.661	% 97.7
Evet Oyu	19.422.714	% 69.0
Hayır Oyu	8.744.947	% 31.0

21 Ekim 2007 tarihinde yapılan referandumla Türkiye’de beşinci kez halk oylaması yapılmış olmaktadır. Daha önce yapılanların aksine bu referandum bir zorunluluk sonucu ortaya çıkmıştır. Cumhurbaşkanlığı seçim sürecinde cumhurbaşkanının meclis tarafından seçilmesi aşamasında bazı teknik zorluklar ortaya çıkmış ve bunu üzerine hükümet aldığı bir kararla anayasanın bazı maddelerinin değiştirilmesi konusunda yapılan düzenlemeleri halkın önüne getirmiştir.⁶²¹ Bu oylama, bu güne kadar yapılan 1961, 1982, 1987, 1988 halk oylamalarından çok daha fazla ses getiren; fakat katılım oranının en düşük olduğu bir oylama olma özelliğine sahiptir. Yaklaşık 42 milyon seçmenin bulunduğu ortamda 28 milyon küsur seçmen sandık başına gitmiş ve % 67.50’lik katılım oranı gerçekleşmiştir. Oylamaya katılanların % 69 “evet” oyu kullanırken “hayır” diyenlerin oranı %31’de kalmıştır ve yapılan halk oylaması “evet” şeklinde sandıktan çıkmış ve yürürlüğe girmiştir.

Tablo 5.7: Muğla İli Geneli 21 Ekim 2007 Halk Oylaması Sonuçları⁶²²

Yıl	2007	
Sandık Sayısı	1.595	
Seçmen Sayısı	522.755	
Oy Kullanan Seçmen Sayısı	361.678	
Katılım Oranı	% 69.2	
Geçersiz Oy	11.123	% 3.1
Geçerli Oy	350.555	% 96.9

⁶²⁰ Türkiye İstatistik Kurumu, **Halk Oylaması Sonuçları**, s. 2.

⁶²¹ Yücel, **a.g.e.**, s.185.

⁶²² Türkiye İstatistik Kurumu, **Halk Oylaması Sonuçları**, s. 6.

Evet Oyu	151.721	% 43.3
Hayır Oyu	198.834	% 56.7

Halk oylamasına Muğla'da katılım oranı % 69.2 olmuştur. Bu halk oylamaları içinde en az katılımın yaşandığı oylamadır. % 67.5 olarak gerçekleşmiş genel katılıma oranla bu sonuç ilde biraz daha fazla olmuştur. Daha önce yapılan 1988 halk oylamasında Muğla ili katılım oranı %92.33 olarak gerçekleşmişti.

Türkiye geneli sonuçlarda halk oylaması evet oranı yüksek ve sonuç bu yönde iken Muğla'da sonuç hayır çıkmıştır.

2007 halk oylaması sonuçları il ve ilçelerde şu şekilde gerçekleşmiştir.

Tablo 5.8: Muğla İli Merkez ve İlçeleri 21 Ekim 2007 Halk Oylaması Sonuçları⁶²³

İlçeler	Kayıtlı Seçmen Sayısı	Oy Kullanan Seçmen Sayısı	Katılım Oranı %	Evet Oyu Sayısı ve Yüzdesi	Hayır Oyu Sayısı ve Yüzdesi
Merkez	61 843	47 867	77.4	18 718 40.2	27 847 59.8
Bodrum	72 072	38 201	53.0	11 960 32.1	25 252 67.9
Dalaman	20 586	15 129	73.5	7 686 52.2	7 052 47.8
Datça	11 285	7 319	64.9	2 272 32.1	4 806 67.9
Fethiye	116 330	77 343	66.5	43 352 57.9	31 565 42.1
Kavaklıdere	8 369	6 442	77.0	3 692 60.1	2 453 39.9
Köyceğiz	21 523	17 107	79.5	7 645 46.4	8 825 53.6
Marmaris	46 325	22 975	49.6	8 854 39.5	13 537 60.5
Milas	88 221	68 509	77.7	23 201 34.9	43 242 65.1
Ortaca	25 991	19 029	73.2	8 040 43.7	10 373 56.3
Ula	17 186	14 223	82.8	6 012 44.2	7 596 55.8
Yatağan	33 024	27 534	83.4	10 289 38.7	16 286 61.3

Muğla merkez ve ilçelerinde en fazla katılım oranı Yatağan ilçesinde gerçekleşmiştir. En az katılım ise Marmaris ilçesinde olmuştur. Evet oranı en fazla Kavaklıdere ilçesinde en az evet Bodrum ve Datça ilçelerinde gerçekleşmiştir.

Yapılan referandum Muğla ilinde adeta partiler arası bir yarışa dönüşmüştür. Öncesinde yapılan 2007 genel seçimleri havasında bir halk oylaması süreci geçmiştir. Genel seçimleri andırır bir atmosfer göze çarpmaktadır. Halk oylamasına

⁶²³ Türkiye İstatistik Kurumu **Halk Oylaması Sonuçları**, s. 47.

Türkiye geneli katılım oranı % 67.50'dir. Muğla'da durum % 69.20'dir Türkiye geneli ve Muğla'da katılım oranının düşük olmasında dönemin siyasi şartları etkili olmuştur. Özellikle iktidar partisi AKP bu halk oylamasını çok önemseydiğini gerek basın-yayın gerekse siyasi kişilerle Muğla ilinde anlatmaya çalışmış; fakat maddelerin içeriğinden ziyade toplum tarafından bu anlatılanlar parti görüşü olarak değerlendirilmiştir. Bu nedenle genel seçimlere benzer bir tablo ortaya çıkmıştır. Yani seçmen savunduğu siyasi parti ve lideri hangi konumda ise kendini o konumda tutmuştur.

7. 2009 Muğla Yerel Seçimleri

Yerel seçimler öncesi seçim çalışmaları kapsamında parti liderlerinden MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli 9 Mart 2009 tarihinde Muğla ilini ziyaret etmiştir. Konuşmasının büyük bölümünde Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ı eleştiren MHP Lideri, partilileri sandığa gitmeye ve sandığa sahip çıkmaya çağırarak ve şu ifadeleri kullanmıştır: *“29 Mart sabahı ailenizi, akrabalarınızı ve tanıdıklarınızı mutlaka sandığa gitmeleri için teşvik ediniz. Bu demokratik hakkımızı sandığa giderek kullanmak birinci görevimiz olmalı. Sandığa gitmek yeterli değil. Vereceğiniz oyla belediye başkanı, il genel meclisi veya belediye meclisini seçmenin ötesinde Türkiye'nin geleceğini de değerlendirmek durumundasınız”*.⁶²⁴

12 Mart 2009 tarihinde CHP Genel Başkanı Deniz Baykal yerel seçimler öncesi Muğla ilini ziyaret etmiştir. İstasyon Meydanı'nda yaptığı konuşmada İktidar Partisi AKP'yi eleştirmiştir. Konuşmasında genel olarak hükümetin tarım politikaları üzerinde durmuş ve bu alanda yanlışlıklar yapıldığını ifade etmiştir.

2009 yerel seçimlerinin en çarpıcı sonucu, üç seçim oylarını artırarak seçimi kazanan iktidar partisi AKP'nin, seçimleri yine birinci parti olarak kazanmasıyla beraber ilk defa oy oranında ciddi şekilde bir düşüş yaşamasıdır. Yerel seçimler tüm ülkede olduğu gibi Muğla ilinde de oldukça hareketli ve çekişmeli bir şekilde geçmiştir. Seçim öncesi ve sonrası ilde birçok seçim çalışması yapılmış ve mitingler düzenlenmiştir. Seçimde CHP'den Osman Gürün, MHP'den Saim Gürsoy, AKP'den

⁶²⁴ <http://www.farukozturk.com/devlet-bahcelinin-mugla-mitingi-konusmasi.html> (25.03.2014)

Orhan Seyfi Terzibaşoğlu, DP'den Yusuf Kayacık, DSP'den Ertuğrul Aladağ aday olmuştur. Seçimi CHP adayı Osman Gürün üçüncü defa kazanmıştır.⁶²⁵

Seçimlerin ardından 10 Mayıs 2009 tarihinde CHP Genel Başkanı Deniz Baykal, Muğla ile Milas, Yatağan ve Bodrum ilçelerinde seçimleri kazanan belediye başkanlarını ziyaret etmiştir. Beraberinde İstanbul Milletvekili Kemal Kılıçdaroğlu ve Muğla milletvekilleri ile birlikte Milas Belediye Başkanı Muhammet Tokat ve Yatağan Belediye Başkanı Haşmet Işık ile Muğla Belediye Başkanı Osman Gürün'ü makamlarında ziyaret ederek başarılar dileyen Baykal, daha sonra Muğla Belediyesi önünde toplanan kalabalığa hitap etmiştir. Konuşmasında genel olarak hükümetin politikalarını eleştirmiş ve konuşmasının son bölümünde şunları söylemiştir: *"Siz Muğla'da Cumhuriyet Halk Partisi'ne bir oy attınız, sonrasında hükümetin yarısı gitti. Aynı destek devam ettiği takdirde hükümetin tamamı gidecektir... Biz seçimde Türkiye'nin meselelerine sahip çıktık. İki mesele var: Ekonomi ve yolsuzluklar. Ekonomiyi düzeltin, yolsuzlukları kaldırın dedik. Ekonomi yolunda değil, yolsuzluklar var dedik. Biz toprak işlensin, fabrikalar çalışsın, emeklinin yüzü gülsün, yolsuzluklar kalksın istiyoruz".*⁶²⁶ Baykal Muğla'ya gelip belediye başkanlarını ziyaret edip halka seslenerek teşekkürlerini belirtmek istemiştir.

2009 yerel seçimlerine ilişkin seçim sonuçları aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 5.9: 2009 Yerel Seçimleri Muğla Belediye Başkanlığı Seçim Sonuçları⁶²⁷

S	Partiler	Aldıkları Oy Toplamı	Oy Oranı %	Başkan	Adayı
1	CHP	15.903	46.00	Osman Gürün	
2	MHP	8,377	24.23	Saim Gürsoy	
3	AKP	7,036	20.35	Orhan Seyfi Terzibaşoğlu	
4	DP	1,701	4.92	Yusuf Kayacık	
5	DSP	865	2.5	H.Ertuğrul Aladağ	
6	DTP	352	1.02	Sabahat Fırat	
7	SP	170	0.49	M.Levent Cengiz	

⁶²⁵ Devrim, 30 Nisan 2009.

⁶²⁶ <http://www.hurriyet.com.tr/ege/11612685.asp> (28.04.2014)

⁶²⁷ www.yerelsecimsonuclari/detay/Mugla. (25.02.2014)

Bu sonuçlara göre 25 üyeli Muğla Belediye Meclisi'nin 17 üyesini CHP, 4 üyesini MHP, 3 üyesini AKP kazanmıştır. Marmaris, Milas, Yatağan, Köyceğiz, Ortaca, Datça belediye başkanlıklarını CHP adayları kazanmıştır. MHP Fethiye ve Dalaman ilçelerini, AKP Kavaklıdere ilçesini, DP ise Bodrum ve Ula belediyelerini kazanmıştır.⁶²⁸ 29 Mart 2009 yerel seçimlerinde CHP 23, AKP 14, MHP 6 İl Genel Meclisi üyeliğini kazanmıştır. İl Genel Meclisi başkanlığına CHP'den Zeki Köylü seçilmiştir.

8. 2010 Anayasa Değişikliği Referandumu ve Muğla

2010 yılında Türkiye'de Türk siyasi hayatına damga vuracak mahiyette bir Anayasa Referandumu gerçekleşmiştir.

Tablo 5.10: 2010 Anayasa Değişikliği Referandumu Türkiye Geneli Sonuçları⁶²⁹

Yıl	2010	
Sandık Sayısı	152.006	
Seçmen Sayısı	52.051.828	
Oy Kullanan Seçmen Sayısı	38.369.099	
Katılım Oranı	% 73,7	
Geçersiz Oy	725.062	% 1,9
Geçerli Oy	37.644.037	%98,1
Evet Oyu	21.787.244	%57,9
Hayır Oyu	15.856.793	%42,1

2010 referandumu sonuçlarına göre katılım oranı % 73.70 olarak gerçekleşmiştir. 2007 halk oylaması sonuçları % 67.50 olarak gerçekleşmişti. 2010 referandumunda “evet” diyenlerin oranı % 57.90, “hayır” oranı % 42.10 olarak çıkmıştır. 2007’de seçmen sayısı 42.690.252 iken bu seçimde 52.051.828 olarak tespit edilmiştir.

2010 yılı halk oylamasına ilişkin Muğla iline ait sonuçlar aşağıda verilmiştir.

⁶²⁸ **Devrim**, 30 Nisan 2009.

⁶²⁹ <http://tuikapp.tuik.gov.tr/secimdagitimapp/halkoylama.zul> (15.03.2014)

Tablo 5.11: Muğla İli Geneli 2010 Anayasa Değişikliği Halk Oylaması Sonuçları⁶³⁰

Yıl	2010
Sandık Sayısı	1.755
Seçmen Sayısı	593.187
Oy Kullanan Seçmen Sayısı	492.611
Katılım Oranı	% 83.0
Geçersiz Oy	9.248 % 1.9
Geçerli Oy	483.363 % 98.1
Evet Oyu	149.620 % 31.0
Hayır Oyu	333.743 % 69.0

2010 halk oylaması sonuçlarına göre Muğla ilinde katılım oranı % 83.0 olarak gerçekleşmiştir. Ülke genel katılım %73.70'dir. Katılım oranı her zaman ki gibi ülke genelinin üzerinde gerçekleşmiştir.

Muğla il ve ilçelerine ait halk oylaması sonuçları aşağıdaki tabloda verilmektedir.

Tablo 5.12: Muğla İli Merkez ve İlçeleri 2010 Anayasa Değişikliği Halk Oylaması Sonuçları⁶³¹

İlçeler	Kayıtlı Seçmen Sayısı	Oy Kullanan Seçmen Sayısı	Katılım Oranı %	Evet Oyu Sayısı ve Yüzdesi	Hayır Oyu Sayısı ve Yüzdesi
Merkez	70 409	59916	85.1	16739 28.5	41998 71.5
Bodrum	89 165	68368	76.7	13698 20.3	68368 76.7
Dalaman	23 939	20065	83.8	7384 37.7	12210 62.3
Datça	12 466	10248	82.2	2104 20.8	7990 79.2
Fethiye	132 060	108995	82.5	45159 42.2	61789 57.8
Kavaklıdere	8 132	7272	89.4	3573 50.9	3450 49.1
Köyceğiz	23 502	20479	87.1	7576 38.0	12351 62.0
Marmaris	55 710	42301	75.9	10397 24.9	31279 75.1
Milas	93 678	81071	86.5	20028 25.2	59592 74.8
Ortaca	30 670	25770	84.0	7915 31.3	17333 68.7
Ula	18 435	16406	89.0	5273 32.9	10750 67.1
Yatağan	35 021	31720	90.6	9774 31.6	21172 68.4

⁶³⁰ Aynı yer (15.03.2014) (Veriler Türkiye İstatistik Kurumunun ilgili sitesinden alınmış olup Tablolar tarafımızdan oluşturulmuştur.)

⁶³¹ Türkiye İstatistik Kurumu, **Halk Oylaması Sonuçları**, s. 47.

2010 referandum sonuçlarına göre katılım oranı en yüksek ilçe % 90.60 ile Yatağan ilçesi, en az katılım oranı 75.90 ile Marmaris olmuştur. “Hayır oyu en çok % 79.20 ile Datça ilçesinde, en az %49.10 ile Kavaklıdere ilçesinde gerçekleşmiştir.

2010 yılında yapılan referandum adeta bir genel seçim havasında geçmiş ve özellikle maddelerden çok liderlerin söylemleri ve duruşları etkili olmuştur. Muğla’da da bu süreç büyük bir çekişme halinde geçmiş, iktidar partisi AKP ve muhalefet partileri başta CHP ve MHP olmak üzere yoğun bir kampanya yürütmüşlerdir. Türkiye geneli sonuçlarının aksine Muğla’da sık karşılaştığımız bir tablo ortaya çıkmış ve referanduma Muğla genelinde %83’lük bir katılım oranı gerçekleşmiş, %31 “evet” % 69 “hayır” oyu çıkmıştır. Türkiye geneli “evet” galip iken Muğla’da durum “hayır” şeklindedir. Bunda daha önce temas ettiğimiz gibi maddelerin içeriğinden çok ilgili partilerin duruşları ve siyasi tutumlarının etkili olduğu kanaatindeyiz.

9. 2011 Seçimleri ve Muğla

9.1. Siyasi Partilerin Seçim Hazırlıkları ve Muğla’da Milletvekili Adaylarının Belirlenmesi

12 Haziran 2011 genel seçimleri Muğla ili seçim çevresi milletvekili seçimleri kesin aday listeleri şu isimlerden oluşmaktadır:⁶³²

Adalet ve Kalkınma Partisi:

Ali Boğa (Siyaset Bilimci)

Yüksel Özden (Öğretim Üyesi)

Hayati Nizamoglu (Orman Mühendisi)

Yeşim Avcı (Doktor)

Gültekin Akça (Avukat)

Mehmet Yavuz Demir (Emekli Müfettiş)

Cumhuriyet Halk Partisi :

Tolga Çandar (Mühendis)

⁶³² <http://www.ysk.gov.tr/ysk/docs/2011MilletvekiliSecimi/KesinAdayListesi2011.pdf> (12.02.2014)
Not: Milletvekili aday listelerinde Barajı aşan partilerin adayları verilmiştir. Bütün adayların isimleri verilmemiştir.

Nurettin Demir (Doktor)
 Ömer Süha Aldan (Cumhuriyet Savcısı)
 Emrah Doğu (Turizimci)
 Ali Arslan (Doktor)
 Mustafa Öztürk (Serbet Mali Müşavir)
Milliyetçi Hareket Partisi:
 Mehmet Erdoğan (Mülki İdare Amiri)
 Süleyman Taşkın (Tekniker)
 Saim Gürsoy (Eczacı)
 Ferat Kırtaş (Esnaf)
 Doğan Demiröz (Turizimci)
 Şevket Tokur (Avukat)

Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, 16 Ocak 2011 Pazar Günü Muğla'nın Fethiye İlçesi'ne bir ziyarette bulunmuştur. Konuşmasında halka şöyle seslenmiştir: *"Biz 73 milyon kişinin hükümetiyiz. Biz 780 bin karenin doğusu, batısı, kuzeyi güneyi ile efendisi değil hizmetkariyiz. Partizanlığı elimizin tersiyle ittik, Türkiye'nin haritasını renklere ayırmadık. Bizim için 73 milyon birdir. Türkiye'nin her bir köşesi birdir. İstanbul'da ne yaptıysak Muğla'da onu yaptık. Türkiye'de istismar siyaseti yapan partiler var. Biri çıkıyor Doğu'daki, bir diğeri Ege'deki kardeşimin hissiyatını istismar etmek istiyor. Muhalefet Türkiye'nin geleceği için ne söylüyor. İstihdam mı vaat ediyor, daha fazla mı özgürlük veriyor, milli geliri hangi rakama çıkarmayı hedefliyor, üretimi daha fazla artırmak için proje mi vaat ediyorlar. Ne diyorlar, 'Ev hanımlarına asgari ücret vereceğiz' inanmak mümkün mü, bekara karı boşamak kolaydır. Bunlar ne zaman iktidarın kenarında köşesinden tutsalar hazineyi boşaltırlar."* Konuşmasında genel olarak Ülkenin durumu, icraatları ve muhalefete yönelik eleştirilerde bulunmuştur.

Başbakan Recep Tayyip Erdoğan Fethiye Belediye Başkanı Behçet Saatçi'yi makamında ziyaret etmiştir. Ziyaret sonrası Erdoğan'ı Fethiye Belediye Bandosu

uğurlamıştır. Bando ekibi başbakanın çok sevdiği, *beraber yürüdük biz bu yollarda*, parçasını çalmıştır. Erdoğan, şarkı bittikten sonra bando şefini tebrik etmiştir.⁶³³

Yine Başbakan Tayyip Erdoğan 12 Haziran 2011 seçimleri öncesi seçim çalışmaları kapsamında 17 Mayıs 2011 tarihinde Muğla ilini ziyaret etmiştir. Başbakan Erdoğan'ın Muğla mitingine Devlet Bakanı ve Baş Müzakereci Egemen Bağış ile Çevre ve Orman Bakanı Veysel Eroğlu da katılmıştır. Konuşmasına müjdeli bir haber ile başlayacağını belirten Başbakan Erdoğan, *"Biliyorum, Başbakan bize ne müjde verecek diye bekliyorsunuz. Hemen vereyim. Nüfusu 750 bini geçen illeri büyükşehir statüsüne alacağımızı açıkladık. Büyükşehir Belediyesi olacak illerin başında Muğla geliyor. Turizmi ile, tarımı ile ve madenciliği ile Muğla büyükşehir olmayı çoktan hak etti ve bunun için 12 Haziran seçimleri sonrası gerekli çalışmayı hemen başlatıyoruz. Beldeleri kaldırıyoruz. Beldeler büyükşehir belediyesinin alt birimleri haline getirilecek"* demiştir. Altyapısı olmayan iller arasında sadece Muğla'nın kaldığını belirten Başbakan Erdoğan, *"Muğla 40 yıldır CHP'li başkanlar tarafından yönetiliyor. Altyapı 3,5 yıldır devam ediyor ve hala bitmedi. İller Bankası kanalıyla Dünya Bankası'ndan da kredi alındı. Kim yaptı, AK Parti iktidarı yaptı. Ben hala CHP'li kardeşlerime şaşırıyorum. Böyle bir turizm kentine bu yakışıyor mu? 2002 yılına kadar Muğla hizmet almıyordu. Biz iktidara geldiğimizde siyasi farklılıkları arka plana atarak Türkiye sevdamız ile yola çıktık ve Muğla'ya yatırım yağdırdık. Biz iktidara gelmeden önce Dalaman çukuru ne haldeydi? Şimdi nasıl? Dalaman Dış Hatlar Terminali açıldı, Göcek Tüneli açıldı. Dalaman'a yeni Yat Marina yapılıyor, bunun çalışması da başladı. Muğla, biz geldiğimizde bir kümeşti. Şimdi AK Parti iktidarının yatırımları ile 1,5 milyon turist gelen Muğla 3 milyon turist sayısına çıktı"* diyerek sözlerini tamamlamıştır.⁶³⁴ Konuşmasında genel olarak Muğla yapılan yatırımlar hakkında bilgi verilmiş ve yatırımların hızlı bir şekilde devam edeceğini ve Muğla ilinin Büyükşehir statüsüne kavuşacağını ifade etmiştir. Yine Muğla'nın bir Turizm şehri olduğunu ve Belediye olarak iyi yönetilmediğini söylemiştir.

⁶³³ http://www.yeniasir.com.tr/politika/2011/01/16/egede_yatirim_bayrami (15.01.2014)

⁶³⁴ <http://www.iha.com.tr/haber-muglaya-buyuksehir-mujdesi-176676/>, (16.06.2014)

9.2. 2011 Seçimlerinin Yapılması

2011 seçimlerine ilişkin bilgiler aşağıda verilmiştir.

12 Haziran 2011 Milletvekili Genel Seçimi Bilgileri:⁶³⁵

Toplam Seçmen	: 52 806 322
Toplam Kullanılan Oy	: 43 914 948
Toplam Geçerli Oy	: 42 941 763
Katılım Oranı	: % 83,2
Milletvekili Sayısı	: 550

2011 seçimleri katılım oranı % 83.20 olarak gerçekleşmiştir.*⁶³⁶ Katılım oranı 2007 seçimlerinde %84.25'tir. Seçmen sayısı 52.806.322 olarak tespit edilmiştir. 2007 seçimlerinde seçmen sayısı 42.799.303'tür.

9.3 2011 Seçim Sonuçları

2011 seçimlerine ilişkin Türkiye geneli sonuçları aşağıda tabloda verilmiştir.

Tablo 5.13: 12 Haziran 2011 Milletvekili Genel Seçimi Türkiye Geneli Sonuçları ⁶³⁷

S	Partiler	Aldıkları Oy Toplamı	Oy Oranı %	M.Say.
1	Adalet ve Kalkınma Partisi	21.399.082	49,83	327
2	Cumhuriyet Halk Partisi	11.155.972	26,00	135
3	Milliyetçi Hareket Partisi	5.585.513	13,01	53
4	Bağımsız	2.819.917	6,60	35
5	Saadet Partisi	543.454	1,27	-
6	Halkın Sesi Partisi	329.723	0,77	-
7	Büyük Birlik Partisi	323.251	0,75	-

⁶³⁵ [http://www.ysk.gov.tr/ysk/docs/Kararlar/2011,Yüksek Seçim Kurulu Kararları Karar no:1070.](http://www.ysk.gov.tr/ysk/docs/Kararlar/2011,Yüksek%20Se%C7im%20Kurulu%20Kararları%20Karar%20no%3A1070)

⁶³⁶ Başka ülkelerle kıyaslandığında Türkiye'de seçimlere katılım oranının oldukça yüksek olduğu görülmektedir. Katılım oranlarına bakacak olursak İngiltere'de 2010 seçimleri % 65, Yunanistan, ve Almanya'da 2009 seçimleri %70, İspanya'da 2008 seçimleri %75, ABD'de 2008 seçimleri %72, Fransa'da 2007 seçimleri %60 olarak gerçekleşmiştir.

⁶³⁷ <http://rapory.tuik.gov.tr/09-06-2015-19:25:04-105053062621020176881542943411.html?> (28.09.2014); 22 Haziran 2011 tarih ve 1070 sayılı YSK Kararı; 23 Haziran 2011 tarih ve 27973 sayılı Resmi Gazete.

8	Demokrat Parti	279.480	0,65	-
9	Hak ve Eşitlik Partisi	124.415	0,29	-
10	Demokratik Sol Parti	108.089	0,25	-
11	Doğru Yol Partisi	64.607	0,15	-
12	Türkiye Komünist Partisi	64.006	0,15	-
13	Millet Partisi	60.716	0,14	-
14	Milliyetçi ve Muhafazakar Parti	36.188	0,08	-
15	Emek Partisi	32.128	0,07	-
16	Liberal Demokrat Parti	15.222	0,04	
	Toplam	42.941.763	100,00	550

2011 seçimleri sonucu birinci parti yine Ak Parti olmuştur. 12 Haziran 2011'de yapılan genel seçimlerde Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP), Türk siyasi tarihinde benzeri olmayan bir biçimde, üst üste üçüncü dönem, hem de her seferinde oylarını artırarak iktidarını sürdürmeyi başarmıştır. 2007 seçimlerinde oy oranı % 46.60 iken bu seçimlerde aldığı oy oranı % 49.83 olmuştur. Ak Parti 2002, 2007 ve 2011 seçimlerini birincilikle tamamlamıştır. Kısacası bu seçimler sonucunda AKP üçüncü kez ve oylarını arttırarak, seçimden zaferle ayrılan parti olmuştur. Bu durum Türk siyasi tarihinde ilk kez yaşanmış bir durumdur.

AK Parti'nin oylarını girdiği her seçimde artırması nihayet % 50'ye yaklaşması üzerinde özellikle durmak gerekmektedir. Zira 1969 seçimlerinden bu yana, merkez sağ partilerinden hiçbir parti % 50 oy alamamıştır. CHP ise bu seçimlerde % 26 oy almıştır. 2007 seçimlerinde oy oranı % 20.90'dır. Bu seçimlerde oylarını arttırmıştır. MHP ise bu seçimde % 13.01 oy oranı ile üçüncü parti olmuştur. 2007 seçimlerinde partinin oy oranı % 14.30'dur yani oylarında düşüş yaşanmıştır. Bağımsızlar bu seçimde % 6.60 oy almışlardır. 2007 seçimlerinde oy oranı % 5.20'dir. Bu sonuçlara göre meclisteki sandalye dağılımı AKP 327, CHP 135, MHP 53, Bağımsızlar 35 olarak gerçekleşmiştir.

2011 seçimleri Muğla iline ait seçim bilgileri aşağıda verilmiştir.

Muğla İli Genel Seçim Sonuçları:⁶³⁸

⁶³⁸ <http://rapory.tuik.gov.tr/29-11-2014-19:13:506433256281653412537264317421.html?>

Toplam Kullanılan Oy : 532.874

Toplam Geçerli Oy : 519.517

Katılım Oranı : % 88,20

Milletvekili Sayısı : 6

Seçimlere katılım oranı % 88.20 olarak gerçekleşmiştir. 2007 seçimleri katılım oranı % 86.4 olarak gerçekleşmiştir. Türkiye genelinin üzerinde bir katılım gerçekleşmiştir. Milletvekili sayısı 6'dır.

Tablo 5.14: Muğla İli 2011 Seçimlerinde Oyların Partilere Göre Dağılımı ve Milletvekili Sayıları⁶³⁹

S.	Partiler	Aldıkları Oy Toplamı	Oy Oranı %	Milletvekili Sayısı
1	CHP	237.488	45.60	3
2	AKP	170.223	32.70	2
3	MHP	84.462	16.20	1
4	DP	8.748	1.70	-
5	BAĞ.	5.838	1.10	-

Seçimlerde Muğla ilinde birinci Parti CHP olmuştur. İkinci Parti AKP, üçüncü parti ise MHP olmuştur. Türkiye genelinde AKP birinci parti olurken 2002, 2007 ve 2011 seçimlerinde Muğla'da CHP'nin birinci sırada yer aldığı görülmektedir. Daha önce de değindiğimiz gibi uzun yıllar sağ partilerin kazandığı Muğla ilinde 2002 seçimleri sonrası CHP birinci sırada yer almış ve AKP bu üç seçim döneminde de ilk sırada yer alamamıştır. 2007 seçimlerinde AKP oy oranı % 26.33 iken bu seçimlerde %32.70 olmuştur. CHP'nin 2007 seçimlerinde oy oranı % 34.50 iken bu seçimlerde %45.60 olarak gerçekleşmiştir. Yine MHP'nin 2007 seçimlerinde oy oranı % 20.32 iken bu seçimlerdeki oranı % 16.20 olarak gerçekleşmiştir. AKP ve CHP oylarını artırırken MHP oylarında düşüş yaşanmıştır. DP 2007 seçimlerinde Muğla ilinde % 10.06 oy almıştır. Bu seçimlerde oy oranı %

(29.11.2014)

⁶³⁹ <http://rapory.tuik.gov.tr/3-12-2014-12:13:50-6433256281653412537264317421.html?>

(3.12.2014)

1.70'lere düşmüştür. En büyük düşüş bu partide yaşanmıştır. Bunda 2007 seçimlerinde barajı aşamaması etkili olmuştur.

Bu sonuçlara göre Muğla ilinden partilerin milletvekillerine ilişkin bilgiler aşağıdaki gibidir.

Tablo 5.15: 2011 Seçimleri Muğla İli Milletvekilleri ve Seçildikleri Partiler⁶⁴⁰

Adı	Soyadı	Partisi
Ömer Süha	Aldan	CHP
Tolga	Çandar	CHP
Nurettin	Demir	CHP
Ali	Boğa	AKP
Yüksel	Özden	AKP
Mehmet	Erdoğan	MHP

10. TBMM XXII., XXIII., XXIV. Dönem (2002,2007,2011) Muğla Milletvekillerinin Muğla İle İlgili Meclis Faaliyetleri

ALİ ARSLAN

Türkiye Büyük Millet Meclisi XXII. Dönem çalışmalarında; Söz Alma 40⁶⁴¹, Yazılı Soruya Çevrilen Sözlü Soru Önergeler 70⁶⁴², Önergeler 3⁶⁴³, Gündem Dışı Konuşmalar 4⁶⁴⁴, Teklifler 1⁶⁴⁵, Sözlü Soru Önergeleri ve Bunlara Verilen Cevaplar 12⁶⁴⁶, Meclis Araştırması Önergeleri 6⁶⁴⁷ olmak üzere toplam 126 adet meclis faaliyeti bulunmaktadır. Faaliyetleri içerisinde Muğla ile ilgili; Bodrum'daki elektrik kesintileri, Muğla ilindeki çeşitli araziler, Dalaman'daki bir fabrikanın çevre kirliliği oluşturduğu iddiaları, Muğla ilinde doğrudan gelir desteği ödemelerinin ne zaman yapılacağı, Göcek Tüneli Projesi, Milas ve Yatağan'daki linyit işletmeleri, Dalaman Akköprü Barajı inşaatı, Dalaman'da tarımsal üretime verilen zararın önlenmesi, Muğla ilinin karayolu yetersizliği, Muğla için turizm master planı olup olmadığı, Muğla ilinde Kavaklıdere-Yatağan arasındaki yolun genişletilmesi, Güllük'e yeni

⁶⁴⁰ TBMM Albümü, a.g.e., s. 998.

⁶⁴¹ TBMMTD, D. XXII, C. 10, 12, 13, 14, 25, 31, 35, 42, 49, 55, 57, 65, 71, 77, 78, 79, 86, 87, 88, 89, 90, 96, 97, 104, 106, 111, 112, 113, 125, 128, 139, 141, 145, 146, 148, 149, 150, 151, 156.

⁶⁴² TBMMTD, D. XXII, C. 4, 20, 23, 25, 33, 39, 40, 43, 49, 50, 51, 53, 55, 58, 60, 62, 64, 71, 77, 79, 80, 81, 83, 84, 85, 90, 93, 97, 105, 110, 111, 112, 118, 123, 127, 128, 133, 136, 138, 143, 144, 146, 148, 156.

⁶⁴³ TBMMTD, D. XXII, C. 11, B. 61, s. 198; C. 53, B. 102, s. 179; C. 27, B. 10, s. 355.

⁶⁴⁴ TBMMTD, D. XXII, C. 23, 51, 77, 83.

⁶⁴⁵ TBMMTD, D. XXII, C. 25, B. 112, s. 74.

⁶⁴⁶ TBMMTD, D. XXII, C. 23, 31, 44, 48, 61, 64, 76, 77, 95, 97, 108.

⁶⁴⁷ TBMMTD, D. XXII, C. 65, 71, 79, 111, 113, 130.

liman yapılması, Muğla ilinin karayolu sorunu ile 2004 yılı bölünmüş yol projesi, Bodrum-Gümbet'teki telefon numaralarının değiştirilmesi sırasında meydana gelecek sorunlar, Bodrum Su Ürünleri Araştırma Enstitüsü'nün kaldırılma gerekçesi, Dalaman'da Mopak A.ş.'nin çevre kirliliğini önlemek için yaptığı yatırımlar ve işçi sigortaları, Milas Anadolu Lisesi'nde bir öğrencinin okuduğu şiirden dolayı göz altına alınması, Bafa Gölü'nün korunmasına yönelik çalışmalar, Fethiye İlçesi Göcek Beldesi'nde bulunan bir kamu tesisinin özelleştirilmesi, Fethiye-Erendağı Kayak Merkezi, Marmaris Aktaş'ta yapılan imar planı değişikliği, Bodrum'dan yurtdışına kaçırılan tarihi eserler, Milas-Yatağan bölünmüş yol çalışmaları, Dalaman Kaymakamının tayini, Dalaman Belediyesi'nin borçları ve uğradığı haciz, Muğla'da orman yangınlarının artış sebepleri, Muğlalı sebze ve narenciye üreticilerinin sorunları, Marmaris'teki bir ilköğretim okulunda yapılan teftiş, konularında çalışmaları bulunmaktadır.

ALİ ARSLAN

Türkiye Büyük Millet Meclisi XXII. Dönem çalışmalarında; Söz Alma 24⁶⁴⁸, Yazılı Soruya Çevrilen Sözlü Soru Önergeler 95⁶⁴⁹, Gündem Dışı Konuşmalar 1⁶⁵⁰ olmak üzere toplam 115 adet meclis faaliyeti bulunmaktadır. Faaliyetleri içerisinde Muğla ile ilgili; Güvercinlik Köyü yeni arıtma tesisi projesi, Bodrum'daki Torba Kavşağı projesi, Yeşilüzümlü ve İncirköy beldelerine çimento fabrikası kurulması, Milas ilçesine müze yapılması, Bodrum Gümüşlük beldesindeki bir kazı çalışmasının durdurulması, Muğla'da ödenmeyen arıcılık destek primleri, Bodrum'da inşaat kat izninin artırılması, Marmaris Festivali açılış törenine Kültür ve Turizm Bakanı Ertuğrul Günay'ın katılmaması, Fethiye Çaltıözü Köyü'ne yapılacak baraj, Fethiye Seki beldesine yapılacak baraj, Yatağan Termik Santrali'nin arıtma sistemi, Fethiye'de yapılacak kayak merkezi, Muğla'daki tarihî Kurşunlu Camii'nin korunması, Dalaman Çayı etrafındaki bazı köylerdeki inşaat yasağı, Dalyan kaya mezarlarının korunması, Babadağ'a teleferik yapılması konularında çalışmaları bulunmaktadır.

⁶⁴⁸ **TBMMTD**, D. XXII, C. 2, 8, 16, 17, 20, 35, 36, 37, 38, 44, 53, 54, 56, 57, 59, 67, 71, 73, 75, 76, 83, 86, 92.

⁶⁴⁹ **TBMMTD**, D. XXIII, C. 36, 37, 38, 44, 53, 54, 56, 57, 59, 67, 71, 73, 75, 76, 83, 86, 92.

⁶⁵⁰ **TBMMTD**, D. XXIII, C. 20, B. 104, s. 859.

GÜROL ERGİN

Türkiye Büyük Millet Meclisi XXII. Dönem çalışmalarında; Söz Alma 47⁶⁵¹, Yazılı Soruya Çevrilen Sözlü Soru Önergeler 17⁶⁵² olmak üzere toplam 64 adet meclis faaliyeti bulunmaktadır. Faaliyetleri içerisinde Muğla ile ilgili; *Milas Yaprak Tütün İşletme Müdürlüğü için kapatma kararı alınıp alınmadığına ilişkin sorusu ve Maliye Bakanı Kemal Unakıtan'ın cevabı konulu yazılı soruya çevrilen sözlü soru önergesi* bulunmaktadır.

GÜROL ERGİN

Türkiye Büyük Millet Meclisi XXIII. Dönem çalışmalarında; Söz Alma 67⁶⁵³, Yazılı Soruya Çevrilen Sözlü Soru Önergeler 24⁶⁵⁴, Sataşmalara İlişkin Konuşmalar 1⁶⁵⁵, Denetim / Meclis Araştırması Önergesi 3⁶⁵⁶, Gündem Dışı Konuşmalar 17⁶⁵⁷ olmak üzere toplam 107 adet meclis faaliyeti bulunmaktadır. Faaliyetleri içerisinde Muğla ile ilgili; Muğla ilindeki madencilik ve enerji faaliyetleri, Bodrum'daki bir koyun SİT niteliğindeki değişikliği, Köyceğiz ilçesine bağlı Beyobası beldesindeki Yuvarlakçay'da yapılmak istenen hidroelektrik santrali konularında çalışmaları bulunmaktadır.

MEHMET NİL HIDIR

Türkiye Büyük Millet Meclisi XXIII. Dönem çalışmalarında; Söz Alma 38⁶⁵⁸, Gündem Dışı Konuşmalar 1⁶⁵⁹, Açıklamalar 7⁶⁶⁰ olmak üzere toplam 40 adet meclis faaliyeti bulunmaktadır. Faaliyetleri içerisinde Muğla ile ilgili; *Muğla Milletvekili Gürol Ergin'in, güncel tarımsal sorunlar hakkındaki gündem dışı konuşmasına ilişkin açıklaması'na ilişkin söz alması, Muğla'nın Köyceğiz ilçesindeki Yuvarlakçay*

⁶⁵¹ TBMMTD, D. XXII, C. 2, 10, 11, 16, 20, 24, 25, 30, 36, 47, 50, 53, 54, 55, 70, 72, 78, 81, 83, 86, 88, 89, 90, 101, 105, 109, 111, 116, 119, 122, 124, 131, 135, 136, 141, 145, 146, 149, 150, 151, 157, 159.

⁶⁵² TBMMTD, D. XXII, C. 53, 58, 73, 76, 77, 111, 113, 119, 120, 121, 122, 123, 129, 153, 155.

⁶⁵³ TBMMTD, D. XXII, C. 9, 12, 14, 16, 17, 18, 19, 20, 22, 26, 30, 32, 33, 35, 38, 43, 44, 45, 46, 47, 51, 53, 56, 59, 62, 63, 64, 66, 67, 71, 72, 73, 74, 76, 78, 79, 80, 83, 86, 90, 92, 93, 95, 97.

⁶⁵⁴ TBMMTD, D. XXIII, C. 3, 20, 21, 27, 30, 46, 49, 50, 51, 52, 63, 68, 77, 90, 100.

⁶⁵⁵ TBMMTD, D. XXIII, C. 12, B. 52, s. 663.

⁶⁵⁶ TBMMTD, D. XXIII, C. 12, 16, 29, 30.

⁶⁵⁷ TBMMTD, D. XXIII, C. 14, 16, 18, 22, 30, 38, 43, 45, 59, 62, 64, 71, 76, 90, 91.

⁶⁵⁸ TBMMTD, D. XXIII, C. 4, 6, 9, 11, 20, 21, 23, 25, 28, 35, 36, 40, 44, 45, 53, 54, 56, 57, 58, 59, 63, 66, 68, 71, 73, 74, 86, 90, 92, 93, 97, 98.

⁶⁵⁹ TBMMTD, D. XXIII, C. 59, B. 52, s. 592.

⁶⁶⁰ TBMMTD, D. XXIII, C. 63, 68, 71, 74.

Irmağı üzerinde kurulmak istenen hidroelektrik santraline karşı yapılan eyleme ilişkin Gündem Dışı Konuşması çalışmaları bulunmaktadır.

YÜKSEL ÖZDEN

Türkiye Büyük Millet Meclisi XXIII. Dönem çalışmalarında; Söz Alma 12⁶⁶¹ olmak üzere toplam 12 adet meclis faaliyeti bulunmaktadır. Faaliyetleri içerisinde Muğla ili ilgili herhangi çalışması bulunmamaktadır.

YÜKSEL ÖZDEN

Türkiye Büyük Millet Meclisi XXVI. Dönem çalışmalarında; İlk İmza Sahibi Olduğu Kanun Teklifleri 1⁶⁶², İmzasının Bulunduğu Teklifler 7⁶⁶³, İlk İmzasının Bulunduğu Meclis Araştırması Önergeleri 1⁶⁶⁴, İmzasının Bulunduğu Meclis Araştırması Önergeleri 8⁶⁶⁵, Genel Kurul Konuşmaları 6⁶⁶⁶ olmak üzere 23 adet meclis faaliyeti bulunmaktadır. Faaliyetleri içerisinde Muğla ili ile ilgili; *Bafa Gölü'nün kirliliğine sebep olan faktörlerin neler olduğu, bu konuda mevzuatta herhangi bir eksiklik olup olmadığı ve yaşanan kirlilik sorununun çözümü amacıyla gereken yasal, idari ve diğer önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin* önergesi bulunmaktadır.

FEVZİ TOPUZ

Türkiye Büyük Millet Meclisi XXIII. Dönem çalışmalarında; Söz Alma 31⁶⁶⁷ Denetim / Meclis Araştırması Önergesi 5⁶⁶⁸, Yazılı Soruya Çevrilen Sözlü Soru Önergeler 127⁶⁶⁹, Gündem Dışı Konuşmalar 6⁶⁷⁰, Denetim / Meclis Araştırması Önergesi 5⁶⁷¹, Önergeler / Meclis Araştırması Önergesi 4⁶⁷² olmak üzere toplam 178

⁶⁶¹ **TBMMTD**, D. XXIII, C. 8, 13, 22, 23, 30, 35, 47, 51, 83, 87, 93, 98.

⁶⁶² http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/kanun_teklifi_s_sd.uye_ilk_imza_sahibi_teklifleri?p_donem=24&p_sicil=6422 (25.02.2015)

⁶⁶³ http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/kanun_teklifi_s_sd.uyenin_teklifleri?p_donem=24&p_sicil=6422 (25.02.2015)

⁶⁶⁴ http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/meclis_arastirma_onergeleri.uyenin_ilk_imzali_onergeleri?donem_kodu=24&p_sicil=6422 (25.02.2015)

⁶⁶⁵ http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/meclis_arastirma_onergeleri.uyenin_onergeleri?donem_kodu=24&p_sicil=6422 (25.02.2015)

⁶⁶⁶ **TBMMTD**, D. XIX, C. 16, B. 81; C. 62, B. 16; C. 69, B. 49; C. 8, B. 34.

⁶⁶⁷ **TBMMTD**, D. XXIII, C. 4, 8, 12, 15, 17, 20, 22, 24, 29, 31, 35, 37, 46, 53, 54, 57, 58, 71, 72, 73, 78, 86, 87, 90, 91.

⁶⁶⁸ **TBMMTD**, D. XXIII, C. 4, 13, 21, 23, 38.

⁶⁶⁹ **TBMMTD**, D. XXIII, C. 5, 11, 13, 14, 15, 17, 18, 19, 21, 24, 25, 27, 37, 38, 41, 43, 44, 45, 46, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 58, 59, 62, 63, 65, 66, 69, 70, 71, 72, 74, 76, 77, 78, 79, 81, 82, 83, 84, 87, 90, 93, 94, 100.

⁶⁷⁰ **TBMMTD**, D. XXIII, C. 15, 17, 24, 31, 61, 71.

⁶⁷¹ **TBMMTD**, D. XXIII, C. 4, 13, 21, 23, 38.

adet meclis faaliyeti bulunmaktadır. Faaliyetleri içerisinde Muğla ili ile ilgili; Muğla'nın Yatağan ilçesinde kurulacak olan ikinci termik santral, Milas ilçesi Güllük beldesi balıkçılık sektöründe yaşanan sorunlar, Yatağan'daki Lagina Antik Kenti bölgesinde yeni bir termik santral kurulacağı iddiası, Marmaris'teki bir ormanlık alanda verilen madencilik izni, Fethiye Üzümlü çimento fabrikası, Milas ilçesindeki su baskını, Milas Güllük bölgesindeki balık üreticilerinin sorunları, Yatağan'daki bir liseye isim verilmesi, Milas'ta SİT alanı ilan edilen yerde kömür çıkartma çalışmaları, Akgedik Barajı'na ve sulama kanalları, Alliano antik kenti, Muğla-Bodrum'da yaşanan sel ve zararları, konularında çalışmaları bulunmaktadır.

Ali BOĞA

Türkiye Büyük Millet Meclisi XXIV. Dönem çalışmalarında; İmzasının Bulunduğu Teklifler 5⁶⁷³, İmzasının Bulunduğu Meclis Araştırması Önergeleri 5⁶⁷⁴, Genel Kurul Konuşmaları 5⁶⁷⁵ olmak üzere toplam 15 adet meclis faaliyeti bulunmaktadır. Faaliyetleri içerisinde Muğla ile ilgili; *Bafa Gölü'nün kirliliğine sebep olan faktörlerin neler olduğunu, bu konuda mevzuatta herhangi bir eksiklik olup olmadığı ve yaşanan kirlilik sorununun çözümü amacıyla gereken yasal, idari ve diğer önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi* bulunmaktadır.

TOLGA ÇANDAR

Türkiye Büyük Millet Meclisi XXIV. Dönem çalışmalarında; İmzasının Bulunduğu Teklifler 14⁶⁷⁶, Yazılı Soru Önergeleri 26⁶⁷⁷, İmzasının Bulunduğu Meclis Genel Görüşme Önergeleri 2⁶⁷⁸, İmzasının Bulunduğu Meclis Soruşturması Önergeleri 7⁶⁷⁹, İlk İmzasının Bulunduğu Meclis Araştırması Önergeleri 6⁶⁸⁰,

⁶⁷² TBMMTD, D. XXIII, C. 50, 51, 54, 61, 78.

⁶⁷³ http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/meclis_arastirma_onergeleri.uyenin_onergeleri?donem_kodu=24&p_sicil=6833. (29.04.2015)

⁶⁷⁴ http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/meclis_arastirma_onergeleri.uyenin_onergeleri?donem_kodu=24&p_sicil=6833. (29.04.2015)

⁶⁷⁵ TBMMTD, D. XXIV, C. 47, B. 82, s. 437; C. 24, B. 121; C. 8, B. 35; C. 38, B. 44.

⁶⁷⁶ http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/kanun_teklifi_s_sd.uyenin_teklifleri?p_donem=24&p_sicil=6791. (29.04.2015)

⁶⁷⁷ http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/yazili_soru_sd.uyenin_soru_onergeleri?p_sicil=6791&p_donemkod=24". (29.04.2015)

⁶⁷⁸ http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/meclis_genel_gorus_onergeleri.uyenin_onergeleri?donem_kodu=24&p_sicil=6791. (29.04.2015)

⁶⁷⁹ http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/meclis_sorusturma_onergeleri.uyenin_onergeleri?donem_kodu=24&p_sicil=6791. (29.04.2015)

İmzasının Bulunduğu Meclis Araştırması Önergeleri 1⁶⁸¹, İmzasının Bulunduğu Gensoru Önergeleri 3⁶⁸², Genel Kurul Konuşmaları 20⁶⁸³ olmak üzere 77 adet meclis faaliyeti bulunmaktadır. Faaliyetleri içerisinde Muğla ile ilgili, Seki adıyla bir ilçe kurulması, Bodrum Yarımadası Acil İçme ve Kullanma Suyu Projesi, Milas ilçesinde yapılması planlanan bir termik santral, Milas ilçesinde yedi işçinin öldüğü bir tesisle ilgili iddialar, TOKİ tarafından Muğla Milas'ta yapılan toplu konutlarda balkon bulunmaması, Muğla'da gerçekleştirilen bir seminer, Muğla'da TGB üyesi veya sempaticileri gençler ile ailelerine baskı yapıldığı iddiaları, Milas'ın bir köyünde arsaları istimlak edilen kişilere bedellerin ödenmemesi, Güney Ege linyitleri işletmelerinin işçi alımı için yapmış olduğu sınavı iptal etmesi, Tünel geçiş ücretleri, Akademisyen ve arkeologların müze ve ören yerlerini ücretsiz ziyaret etmesi, Milas-Uzunyuva'dan kaçırılan tarihi eserler, Milas'ta bulunan kaya resimlerinin korunması, Bafa Gölü'ndeki kirliliğin nedenlerinin araştırılması, süngerciliğin yasaklanması, kaçak yabancı göçmenler konusu, Muğla'da muhalif belediyeler üzerinde baskı olduğu, Muğla'nın sorunlarına ve Filistin halkına zulmeden İsrail'i kınadığı, Muğla'nın sorunları, konularında çalışmaları bulunmaktadır.

Nurettin DEMİR

Türkiye Büyük Millet Meclisi XXIV. Dönem çalışmalarında; İlk İmza Sahibi Olduğu Kanun Teklifleri 29⁶⁸⁴, İmzasının Bulunduğu Teklifler 51⁶⁸⁵, Yazılı Soru Önergeleri 165⁶⁸⁶, Genel Kurul Konuşmaları 50⁶⁸⁷, Sözlü Soru Önergeleri 16⁶⁸⁸, İlk

⁶⁸⁰http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/meclis_arastirma_onergeleri.uyenin_ilk_imzali_onergeleri?donem_kodu=24&p_sicil=6791. (29.04.2015)

⁶⁸¹http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/meclis_arastirma_onergeleri.uyenin_onergeleri?donem_kodu=24&p_sicil=6791. (29.04.2015)

⁶⁸²http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/gensoru_onergeleri.uyenin_onergeleri?donem_kodu=24&p_sicil=6791. (29.04.2015)

⁶⁸³http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/genel_kurul.konusmaci_tutanak?pkonusmacisicil=6791&pdonem=24. (29.04.2015)

⁶⁸⁴http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/kanun_teklifi_s_sd.uye_ilk_imza_sahibi_teklifleri?p_donem=24&p_sicil=6914. (29.04.2015)

⁶⁸⁵http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/kanun_teklifi_s_sd.uyenin_teklifleri?p_donem=24&p_sicil=6914. (29.04.2015)

⁶⁸⁶http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/yazili_soru_sd.uyenin_soru_onergeleri?p_sicil=6914&p_donemkod=24. (29.04.2015)

⁶⁸⁷http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/genel_kurul.konusmaci_tutanak?pkonusmacisicil=6914&pdonem=24. (29.04.2015)

⁶⁸⁸http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/sozlu_soru_sd.uyenin_soru_onergeleri?p_sicil=6914&p_donemkod=24. (29.04.2015)

İmzasının Bulunduğu Meclis Araştırması Önergeleri 9⁶⁸⁹ olmak üzere 325 adet meclis faaliyeti bulunmaktadır. Faaliyetleri içerisinde Muğla ili ile ilgili, Seki, Eşen, Kumluova ve Göcek adıyla Dört İlçe ve Fethiye adıyla bir il kurulması, Muğla'daki taşeron firmalara ve bunların çalışanları, Datça Devlet Hastanesi'nin uzman doktor ihtiyacı, Köyceğiz-Döğüşbelen yol yapımının durmasının gerekçesi, Saklıkent Kanyonu'nda meydana gelen sel, Bodrum'daki bir okulda öğretmenler arasında çıkan kavgaya ve öğretmenlerin görev yerlerinin değiştirilmesi, Fethiyespor'un antrenman sahasında yapılan inşaat, Bodrum'da faaliyet gösteren turizm işletmelerinin yüksek misil fiyatları nedeniyle yaşadıkları mağduriyet, Gökova orman fidanlığında çalışan işçilerin sorunları, Fethiye'deki deniz kaplumbağası yuvalama alanlarının korunması, Bodrum İlçe Emniyet Müdürlüğünde görevli polisler hakkında sosyal paylaşım sitesi üzerinden yaptıkları paylaşımlar nedeniyle başlatılan soruşturma, Muğla'da prim borcu bulunan esnaf, Bodrum'da bir Anadolu lisesinde bazı öğrencilerin okuldan atılması kararı, Bodrum'da mevcut İlçe Milli Eğitim Müdürü'nün göreve başlamasından bu yana hakkında sürgün, kınama ve disiplin cezası verilen öğretmenler, Bodrum ilçesinde bir okulda rüzgar nedeniyle öğrencilerin üzerine su deposunun devrilmesi, Muğla'da son on yıl içerisinde yaralanan, sakat kalan veya hayatını kaybeden orman işçileri, Muğla'da meydana gelen trafik kazalarına, nedenlerine ve alınan önlemler, Muğla'da termik santrallere yapılacak işçi alımlarında usulsüzlük yapıldığı iddiası, Yatağan-Milas karayolu, Bodrum-Datça arasındaki feribot seferleri, Milas'ta bir antik kentin yok olma tehlikesi ile karşı karşıya olduğu iddiası, Muğla'daki bazı köylerde mavi dil hastalığı görülmesine ve bu nedenle kurbanlık hayvan satışı yapamayan vatandaşların mağduriyeti, Gökova-Marmaris arasındaki yol çalışmalarına ve kesilen ağaçlar, Ortakent-Yahşi beldesindeki kamu arazilerinin TOKİ'ye tahsis edileceği iddiaları, Muğla'da şap hastalığı görüldüğü iddiaları, Bodrum'da jeotermal su kaynağı bulunması sonucu bölgede yeni yatırımların yapılacağı, Fethiye'ye bağlı bir beldenin hastane ihtiyacı, Muğla'da bazı okullarda öğrencilerden "karne parası" adı altında para istendiği, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim ve Araştırma Hastanesi'nin yapımı, Muğla Seydikemer'de yaşanan dolu felaketi konularında çalışmaları bulunmaktadır.

⁶⁸⁹http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/meclis_arastirma_onergeleri.uyenin_ilk_imzali_onergeleri?donem_kodu=24&p_sicil=6914. (29.04.2015)

ÖMER SÜHA ALDAN

Türkiye Büyük Millet Meclisi XXIV. Dönem çalışmalarında; İmzasının Bulunduğu Teklifler 10⁶⁹⁰, Yazılı soru Önergeleri 60⁶⁹¹, İlk İmzasının Bulunduğu Meclis Araştırması Önergeleri 149⁶⁹², Genel Kurul Konuşmaları 25⁶⁹³ olmak üzere 244 adet meclis faaliyeti bulunmaktadır. Faaliyetleri içerisinde Muğla ile ilgili, Turgutreis, Göcek, Seki adlarıyla birer ilçe kurulması, Bafa Gölü'nün korunması, Fethiye ilçesinde bir Anadolu lisesinin kız imam hatip lisesine dönüştürülmesinin diğer okullardaki ortalama öğrenci sayısını arttıracacağı, Datça ilçesindeki bir caminin yapılan tadilat sonucu tarihi dokusuna zarar verildiği iddiası, Engelli kadrosunda çalıştığı Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim ve Araştırma Hastanesi'ndeki işinden herhangi bir gerekçe gösterilmeden atılan vatandaşa ilişkin, Muğla'daki bir lisede müfettişler tarafından bazı öğrencilere siyasal içerikli sorular sorulduğu iddiaları, Milas ilçesinde baraj yapımı amacıyla gerçekleştirilen kamulaştırmalardan kaynaklanan mağduriyetler, Fethiye ilçesindeki bir köyde bulunan ve kapatılan mesire yeri, Muğla'daki Likya ve Karya dönemine ait tarihi mezarların korunması, Muğla'daki bir kömür rezerv alanının kamulaştırılması, Muğla'nın Fethiye ilçesinde görev yapmakta iken kaybolan bir öğretmen ile ilgili arama çalışmalarına ve ailesinin yaşadığı zorluklar, Fethiye Körfezi'ndeki kirliliğin önlenmesi, Muğla'nın Ula ilçesindeki bir köye bankamatik kurulması talebi, Milas ilçesine bağlı bir köyün okul ihtiyacı, Dalaman ve Ula adliyelerinin kapatılması, Bodrum'da öğretmenlerin geçirdiği çeşitli soruşturmalar konularında çalışmaları bulunmaktadır.

Mehmet ERDOĞAN

Türkiye Büyük Millet Meclisi XXIV. Dönem çalışmalarında; İlk İmza Sahibi Olduğu Kanun Teklifleri 9⁶⁹⁴, Yazılı Soru Önergeleri 60⁶⁹⁵, Sözlü Soru Önergeleri

⁶⁹⁰http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/kanun_teklifi_s_sd.uye_ilk_imza_sahibi_teklifleri?p_donem=24&p_sicil=6830. (29.04.2015)

⁶⁹¹http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/meclis_genel_gorus_ongeleri.uyenin_ongeleri?donem_kodu=24&p_sicil=6830. (29.04.2015)

⁶⁹²http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/meclis_arastirma_ongeleri.uyenin_ilk_imzali_ongeleri?donem_kodu=24&p_sicil=6830. (29.04.2015)

⁶⁹³http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/genel_kurul.konusmaci_tutanak?p_konusmacisicil=6830&p_donem=24. (29.04.2015)

⁶⁹⁴http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/kanun_teklifi_s_sd.uye_ilk_imza_sahibi_teklifleri?p_donem=24&p_sicil=6881. (29.04.2015)

⁶⁹⁵http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/yazili_soru_sd.uyenin_soru_ongeleri?p_sicil=6881&p_donemkod=24. (29.04.2015)

8⁶⁹⁶, Genel Kurul Konuşmaları 30⁶⁹⁷, İlk İmzasının Bulunduğu Meclis Araştırması Önergeleri 6⁶⁹⁸ olmak üzere toplam 123 adet meclis faaliyeti bulunmaktadır. Faaliyetleri içerisinde Muğla ili ile ilgili; Eşen ve Kemer Adıyla iki ilçe ve Fethiye adıyla bir il kurulması, Muğla İlinde Konacık, Ortakent, Yahşi, Beldibi Beçin, Beyobası, Çamlıbel, adıyla yeni ilçeler kurulması teklifi, Muğla'da 2-B kapsamındaki arazilerin rayiç bedelleri, Datça Hükümet Konağı ve öğretmenevinin fiziki yetersizliği, Ortaca Devlet Hastanesinin doktor ve sağlık personeli ihtiyaç, Köyceğiz'de bir köye elektrik hattı çekilip çekilmeyeceği, Muğla'daki sokak lambalarının bakım nedeniyle toplatılmasından kaynaklanan sorunlar, Muğla'daki okullara yapılacak yönetici görevlendirmelerinde ayrımcılık yapıldığı iddiaları, Muğla'da bulunan Suriyeli sığınmacı sayısı, Bodrum ilçesinde engelliler için açılan bir eğitim merkezinin üzerinden yüksek gerilim hattı geçmesi, Yatağan ilçesinde bulunan bir caminin restorasyon ihtiyacı, Fethiye ilçesine bir İŞKUR şubesi açılması, Muğla'da AÖF sınavlarının tek merkezde yapılmasının neden olduğu sorunlar, Göcek Tüneli geçiş ücretleri, Yatağan Termik Santralinin atıklarının ve küllerinin biriktirildiği atık gölünden kaynaklanan mağduriyet, Seydikemer ilçesinde meydana gelen dolu afeti konularında çeşitli çalışmaları bulunmaktadır.

⁶⁹⁶http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/sozlu_soru_sd.uyenin_soru_onergeleri?p_sicil=6881&p_don_emkod=24. (29.04.2015)

⁶⁹⁷http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/genel_kurul.konusmaci_tutanak?pkonusmacisicil=6881&pdonem=24. (29.04.2015)

⁶⁹⁸http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/meclis_arastirma_onergeleri.uyenin_ilk_imzali_onergeleri?donem_kodu=24&p_sicil=6881. (29.04.2015)

SONUÇ

Milli Mücadele'nin kazanılmasından sonra Mustafa Kemal Paşa'nın gayret ve iradesi ile 23 Nisan 1920'de kurucu meclis niteliğine sahip Büyük Millet Meclisi Ankara'da toplanmıştır. Böylece milli egemenliğe dayanan demokratik bir devlet oluşturulmuştur. Daha sonra kurulan Halk Fırkası ile siyasi bir zemin oluşturulmuş ve çok partili hayata geçiş için gerekli çalışmalar yapılmasına rağmen kurulan Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası ile Serbest Cumhuriyet Fırkası çeşitli iç ve dış gelişmeler sonucu varlığını devam ettirememiştir. Yaşanan gelişmeler toplumun henüz tam olarak demokratik bir hayata geçişinin hazır olmadığını göstermiştir.

1923–1938 arası Atatürk dönemi siyasi hayatında Muğla, Mustafa Kemal'i her konuda destekleyerek gerek siyasi hayatta gerekse kültürel ve sosyal dönüşümde önemli bir yere sahip olmuştur. Bu dönem siyasi faaliyet içinde olan bölge mebusları en iyi şekilde bölgelerini temsil etmişler ve bu süreçte faaliyetlerini sürdürmüşlerdir.

Atatürk'ün ölümünden sonra başlayan dönemde İsmet İnönü 1939-1950 arası 11 yıl boyunca hem Cumhuriyet Halk Partisi'nin başı hem de cumhurbaşkanı olarak görev yapmıştır. Bu dönemde Muğla gerek siyasi gerekse kültürel olarak, kendisini Atatürk'ün varisi sayan İsmet İnönü'nün yanında yer almıştır. İsmet İnönü de bu bölgeyi zaman zaman ziyaret etmiştir.

1946 yılında Demokrat Parti kurulmuş ve Türkiye çok partili siyasi hayata geçmeyi başarmıştır. 1950–1960 yılları arası 10 yıllık bir DP iktidarı söz konusudur. Bu süre içerisinde üç genel seçim, iki yerel seçim ve bir de ara seçim yapılmıştır. Bu seçim dönemlerinde, tüm ülke genelinde olduğu gibi Muğla ili de DP'nin yanında yer almış ve DP'ye ciddi destek vermiştir. Demokrat Partililer bu desteğe karşılık Muğla ilini sık sık ziyaretler yaparak ve Muğla milletvekillerinden bazılarını bakanlık görevi vererek ödüllendirmişlerdir. Muğla ili turizm faaliyetleri başlayana dek bir tarım şehridir. Önemli tütün üretim merkezidir. Bu noktada halkın hassasiyeti ve eğilimi buna göre şekillenmektedir. Siyasi liderler seçim çalışmalarında sürekli tütün piyasası ve alımı ile ilgili konuşmalar yapmışlardır.

Muğla ili siyasi hayatta oldukça aktiftir. Ülke genelinde yaşanan olayları ciddiyetle takip eden ve hemen tepki veren bir yapıya sahiptir. 27 Mayıs 1960 Askeri

Darbesi sonrası Muğla ilinde çeşitli gelişmeler yaşanmıştır. Gelişmeler Türkiye geneliyle ciddi bir biçimde benzerlik taşımaktadır. TV, radyo gibi iletişim araçlarının olmadığı ya da yaygınlaşmadığı bu dönemlerde ülkede yaşanan gelişmelere paralel sonuçlar alınması ilginçtir. 1960 tarihinden 12 Eylül 1980 tarihine kadar geçen sürede Türkiye’de bir referandum, beş genel seçim ve dört yerel seçim gerçekleşmiştir. Seçim sonuçları Türkiye geneli ile karşılaştırıldığında Muğla’da sonuçların farklı olduğu görülmektedir. Özellikle seçimler öncesi ve sonrası itibarıyla Muğla ili hareketli günler yaşamış, gerek milletvekili adayları seçim sürecinde gerekse partilerin seçim çalışmaları sürecinde yaşananlar ilgiyle takip edilmiş ve parti genel başkanları Muğla iline ayrı bir önem vermişlerdir. Yine bu süre içerisinde görev yapan milletvekillerinin özgeçmişlerine baktığımız zaman eğitilmiş ve şehirde sevilen isimlerden oldukları görülmektedir.

12 Eylül 1980 Askeri Darbesi sürecinde tüm ülke ile beraber Muğla ilinde de hareketli ve sıkıntılı günler yaşanmıştır. İncelenilen dönemin gazetelerinde Muğla il ve ilçelerindeki karışıklıklar, cinayetler, öğrenci olayları ve siyasi çekişmelerin hat safhaya ulaştığı ve toplumsal bir gerginliğin olduğu gözlenmektedir. 12 Eylül 1980 Askeri Darbesi’nin adeta bir kurtarıcı gibi olduğu ile ilgili haberler ve yorumlar yapılmıştır. Askeri darbenin ardından tüm ülkede olduğu gibi Muğla ilinde de sıkıyönetim ilan edilmiş ve siyasi partilerin il ve ilçe teşkilatlarına mühür vurulmuştur.

1980 yılından 2002 yılına kadar geçen sürede üç referandum, beş genel seçim ve dört yerel seçim gerçekleşmiştir. Genel seçim sonuçları genel olarak ülke geneli ile benzerlikler taşımakla birlikte yerel seçimler farklılık göstermektedir.

1991 yılında Muğla’ya, Türkiye’nin ilk bayan valisi Lale Aytaman atanmıştır. Seçim sürecinde Muğla’yı özellikle siyasi liderler sık sık ziyaret etmişler ve konuşmalarında Muğla ilinin turizm yapısını gündeme getirmişlerdir. Muğla bir turizm şehri olmaya başlayınca sosyal, ekonomik ve siyasi bir dönüşüm yaşamaya başlamıştır. 1980–2002 yılında ülkede yaşanan gelişmelerin Muğla ili tarafından takip edildiği ve gerek basın gerekse sivil toplum kuruluşları tarafından tepkiler verildiği görülmektedir. Halk oylamaları, genel ve yerel seçimlerde katılım oranları

ülke genelinin üzerindedir. Bu da halkın siyasi konulara karşı duyarlı olduğunun göstergesidir.

2002 yılından 2011'e kadar üç genel seçim, iki yerel seçim ve iki de referandum gerçekleşmiştir. Muğla ili itibarıyla siyasi noktada bir kırılma yaşamış ve geleneksel sağ partileri destekleyen görüntüsünden çıkıp sol siyasi zemine kaymıştır. Ak Parti 2002, 2007 ve 2011 seçimlerinde birinci parti olmasına rağmen bu üç seçimde de Muğla ilinde birinci sırada yer alamamıştır. Yine aynı şekilde 2007 ve 2010 referandumunda ülke geneli ile zıt bir tablo ortaya çıkmıştır. Aslında bu süreç 1995 genel seçimlerinde başlamıştır. RP ülke genelinde birinci olurken Muğla ilinde altıncı sırada yerini almıştır. Daha önceki seçimlerde Muğla ülke geneli ile paralellik arz etmektedir. Örneğin 1950-1954-1957 seçimlerinde Demokrat Parti ülke genelinde birinci parti olurken Muğla'da da birinci sırada yer almaktadır. 1983 ve 1987 seçimlerinde ülke genelinde Anavatan Partisi birinci sırada yer alırken Muğla'da da aynı sonuçla karşılaşmıştır.

Muğla milletvekillerinin faaliyetlerine baktığımızda iktidar partisi yerine muhalefet partili milletvekillerinin daha aktif oldukları gözlenmiştir. Faaliyette bulunan milletvekilleri daha çok turizm, tarım, tütün, termik santral, karayolları, orman arazileri, barajlar, içme suyu, sağlık gibi konularda Muğla'nın Bodrum, Dalaman, Fethiye, Yatağan, Ula, Datça gibi çeşitli bölgeleriyle ilgili Önerge, Teklif, Söz Alma gibi meclis faaliyetlerinde bulunmuşlardır.

Muğla Türkiye'nin batıya dönük bir turizm bölgesidir. Farklı görüşte çeşitli insanlar mevcuttur. Verimli arazileri vardır. İki havaalanına sahiptir. Bu konumu çeşitli siyasi ziyaretlere açık bir halde olmasını sağlamıştır. İlk kadın vali Muğla'ya tayin edildiği gibi ilk kadın başbakan da bu bölgeden çıkmıştır. Yapılan seçimler, siyasi ziyaretler, halk oylamaları halkın siyasi olaylara karşı duyarlı olduğunu göstermektedir. Bu nedenle Muğla ili Türk siyasi hayatında önemli bir şehir olmuştur ve olmaya da devam etmektedir.

KAYNAKÇA

A. ARŞİV BELGELERİ

1. Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi

- B.C.A., 030.01.52.312.1.
 B.C.A., 010.09.459.1330.6.
 B.C.A., 051.33.4.33.29.
 B.C.A., 490.01.0.0.6.31.4.
 B.C.A., 490.100.179.717.1.
 B.C.A., 490.01.0.0.314.1286.2
 B.C.A., 490.01.0.0.314.1286.2
 B.C.A., 490.01.0.0.314.1286.2
 B.C.A., 490.01.0.0.11.58.5.
 B.C.A., 490.01.0.0.10.55.19.
 B.C.A., 30.11.1.0.0.271.19.15.
 B.C.A., 51.33.0.0.4.33.29.
 B.C.A., 30.01.45.270.3.
 B.C.A., 10.09.472.1364.4.
 B.C.A., 10.09.472.1364.4.
 B.C.A., 10.90.216.671.4.
 B.C.A., 10.09.216.671.4.

2. Yayınlanmış Arşiv Belgeleri:

TBMM Albümü, 24. Dönem TBMM Basın, Yayın ve Halkla İlişkiler Başkanlığı Yayınları No: 2, 2011.

TBMM Albümü (1920–2010);TBMM Basın ve Halkla ilişkiler Müdürlüğü, C.I, Haziran 2010.

TBMM Albümü (1920–2010);TBMM Basın ve Halkla ilişkiler Müdürlüğü, C. III, Haziran 2010.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergileri(Bütün Dönemler)

TBMM Arşivi (Milletvekilleri Şahsi Dosyaları)

TBMM Arşivi Tercüme-i Halleri

TBMM Arşivi, TBMM Üyelerine ait Özgeçmiş Bildirimleri

B. GAZETELER

Anadolu, 19 Ağustos 1949.

Cumhuriyet, 1 Haziran 1946; 12 Haziran 1946.

Cumhuriyet, 25 Temmuz 1946.

Demokrat İzmir, 17 Ağustos 1949

Devrim, (1960-2002)

Hamle (1991-1999)

Milliyet, (1979-2006)

Muğla, (1950-1960)

Muğla'da Halk, 17 Nisan 1931.

Vatan, 18 Temmuz 1946.

Ulus, 18 Haziran 1946; 27 Mayıs 1946.

Tasvir, 7 Temmuz 1946.

T.C. Resmî Gazete, 19 Nisan 1960 (Sayı 10484)

C. KİTAPLAR

AKÇA, Bayram; **Sosyal-Siyasal ve Ekonomik Yönüyle Muğla (1923-1960)**, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2002.

AKPINAR, Hakan; **28 Şubat "Postmodern" Darbenin Öyküsü**, Ümit Yayıncılık, Ankara, 2001.

ALBAYRAK, Mustafa; **Türk Siyasi Tarihinde Demokrat Parti (1946- 1960)**, Ankara, 2004.

ANADOL, Cemal; **Alparslan Türkeş: Olaylar, Belgeler, Hatıralar ve MHP**, Burak Yayınevi, İstanbul, 1995.

ARCAYÜREK, Cüneyt; **Demokrasinin Sonbaharı 1977- 1978**, 2. Baskı, Bilgi Yayınevi, Ankara, Nisan 1987.

AYDEMİR, Şevket Süreyya; **İhtilalin Mantığı ve 27 Mayıs İhtilali**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1973.

- ; **İkinci Adam**, C.2, Remzi Yayınevi, İstanbul, 1995.
- ; **Menderes'in Dramı**, Remzi Kitapevi, 5. Basım, İstanbul, 1993.
- Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, **1995 Milletvekili Genel Seçim Sonuçları**, Devlet İstatistik Kurumu Matbaası, Ankara, Ekim, 1996.
- BAŞGİL, Ali Fuat; **27 Mayıs İhtilali ve Sebepleri**, Kubbealtı Neşriyat, İstanbul, 2006.
- BİLA, Hikmet; **CHP 1919- 1999**, Doğan Kitap, Şefik Matbaası, Ankara, 1999.
- BİRAND, M. Ali, Dündar, Çaplı, Can Bülent; **Demirkırat Bir Demokrasinin Doğusu**, İst., 2005.
- BULUT, Sedef; **Muhtıra Sonrası Demokratikleşme Hareketine Örnek Model Olarak 1973 Seçimleri**, Berikan Yayınevi, Ankara, 2007.
- ÇAVDAR, Tevfik; **Türkiye'nin Demokrasi Tarihi (1950'den Günümüze)**, İmge Kitabevi, Ankara, 2004.
- ÇINAR, Ali Abbas **50. Yılında Devrim Gazetesi ve Devrim'de Muğla**, Devrim Matbaası, Muğla, 2010.
- ÇOKER, Fahri; **Türk Parlamento Tarihi TBMM IV. Dönem 1931–1935**, C.2, TBMM Vakfı Yayınları, Ankara, 1994.
- ; **Türk Parlamento Tarihi Milli Mücadele ve TBMM I. Dönem 1919-1923**, C. 2, TBMM Vakfı Yayınları, Ankara, 1994.
- ÇUFALI, Mustafa; **Türk Parlamento Tarihi VIII. Dönem (1946–1950)**, TBMM Kültür Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, No: 146, Ankara, 1995.
- DEMİREL, Süleyman; **Seçim Konuşmaları**, Adalet Partisi Genel Merkez Yayınları, 27, Ankara, 1966.
- ; **1973'e Bakarken**, Atak Matbaası, Ankara, 1973.
- DOĞAN, Burhanettin; **Türk Parlamento Tarihi, XIX. Dönem (1991 - 1995)** TBMM Yayınları, C. 2., Ankara.
- DURSUN, Davut; **12 Mart Darbesi, 'Hatıralar/Gözlemler/Düşünceler'**, Şehir Yayınları, 2003.
- ; **12 Eylül Darbesi, 'Hatıralar/Gözlemler/Düşünceler'**, Şehir Yayınları, İstanbul, 2005.
- ÖZBUDUN, Ergun; **Türkiye'de Sosyal Değişme ve Siyasal Katılma**, Ankara, 1975.

EROĞUL, Cem; **Demokrat Parti Tarihi ve İdeolojisi**, 4. Baskı, İmge Yayınevi, Ankara, 2003.

-----; **Demokrat Parti**, İmge Yayınevi, Ankara, 1990.

ESMER, Gülsüm Tütüncü; **CHP: 1965- 1980 Türk Siyasal Yaşamında Ortanın Solu**, Yeniden Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Yayınları, Antalya, Ekim 2006.

EVREN, Kenan; **Zorlu Yıllarım 1**, Milliyet Yayınları, İstanbul,1994.

FİDAN, Asker, **1980 Sonrası Yapılan Yerel Seçim Sonuçları ile Genel Seçim Sonuçlarının Karşılaştırmalı Analizi: Mersin Örneği** [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi], Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin, 2011.

GENÇ, Süleyman; **12 Mart'a Nasıl Gelindi**, 1. Baskı, İleri Yayınları, Ankara, 1971.

GÜN, Pınar; **Sosyal, Siyasal Ve Ekonomik Yönüyle Fethiye (1923–1960)** [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi], Muğla Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla, 2006.

GÜNAY, Şenal; **Türk Parlamento Tarihi, VI. Dönem 1939–1943**, C.V, TBMM Vakfı Yayınları, Ankara, 2004.

GÜNEŞ, İhsan; **Türk Parlamento Tarihi, V. Dönem 1935–1939**, C. II, TBMM Vakfı Yayınları, Ankara, 2001.

GÜVEN, Ersin; **1946-1960 Arası TBMM Kayseri Milletvekilleri ve Faaliyetleri**, [Basılmamış Yüksek Lisans Tezi], Erciyes üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Kayseri.

HONGUR, Andaç; **28 Şubat Sürecinde Ordu, Medya ve Siyasal İktidar**, [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi], Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2006.

İPEKEŞEN, Serçin Sun; **2011 Genel Seçimlerindeki Siyasal İletişim Faaliyetleri: Akp, Chp, Mhp Örneği**, [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi], Dokuz Eylül Ü., Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 2012.

KARA, Nihal; **Türkiye’de Çok Partili Sisteme Geçiş ve Demokrasi Sorunları**, Cem Yayınevi, İstanbul, 1992.

KARLI, İhsan; **1946- 2007 Türk Basınında Milletvekili Genel Seçimleri**, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, [Yayınlanmamış Doktora Tezi] İstanbul, 2009.

KARPAT, Kemal; **Türk Siyasi Tarihi**, Timaş Yayınları, İstanbul, 2011.

- KOÇAK, Cemil; **Türkiye’de Milli Şef Dönemi (1939–1945)**, C. II, İletişim Yay., İstanbul, 1996.
- ÖZEL, Mustafa; **Refahlı Türkiye**, İz Yayıncılık, İstanbul, 1997.
- ÖZBUDUN, Ergun; **Türkiye’de Sosyal Değişme ve Siyasal Katılma**, Ankara, 1975.
- ÖZDEMİR, Hikmet; **Atatürk’ten Günümüze Cumhurbaşkanı Seçimleri**, Remzi Kitabevi, Şubat 2007.
- ÖZGAN, Ali; **28 Şubat Sürecinin Siyasal Açından Neden ve Sonuçları**, [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi], Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla, 2008.
- ÖZSOY, Osman; **Seçim Kazandıran Siyasal İletişim**, Pozitif Yayınları, İstanbul, 2009.
- ÖZTÜRK, Kâzım; **Türk Parlamento Tarihi IX. Dönem (1950–1954)**, Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yayınları No: 18, C. 7, Ankara.
- ; **Türk Parlamento Tarihi TBMM-II. Dönem (1923-1927)**, Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı, Ankara, 1995.
- KUMLU, Serkan; **Atatürk Dönemi Sonrası Türkiye Cumhuriyeti’nde Meydana Gelen Darbeler**, [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi], Niğde Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde, 2009.
- SARIBAY, Ali Yaşar; **Türkiye’de Modernleşme Din ve Parti Politikası “MSP Örnek Olayı”**, Alan Yayıncılık, İstanbul, 1985.
- SHAW, Stanford-Ezel Kural, Shaw; **Osmanlı İmparatorluğu ve Modern Türkiye**, C. II, İstanbul, 1983.
- SÖNMEZ, Sema; **1946-1950 Yılları Arasında İktidar Muhalefet ilişkileri Açısından Demokrat Parti’nin İşlevi**, [Basılmamış Yüksek Lisans Tezi], S.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Konya, 1998.
- SUBAŞI, Tevfik; **Bir Arpa Boyu**, Karakutu yayınları, İstanbul, 2004.
- TANÖR, Bülent ; **12 Eylül Rejimi (1980-1983)**, ‘Yakınçağ Türkiye Tarihi’, C.2, İstanbul, 2007.
- -; **Bugünkü Türkiye 1980-1995**, İstanbul, 2002.
- TAYYAR, Şamil; **Kıt’a Dur!**, Timaş Yayınları, İstanbul, 2009.

TUNCER, Erol; **Osmanlı'dan Günümüze Seçimler**, Tesav Yayınları, Ankara, 2003.

-----; **Seçim 2007 Sayısal ve Siyasal Değerlendirme**, Toplumsal Ekonomik Siyasal Araştırmalar Vakfı Yayınları (TESAV), Ankara, Ekim 2007.

TURAN, Serafettin; **Türk Devrim Tarihi, Çağdaşlık Yolunda Türkiye**, 4. Kitap, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1999.

TÜRKEŞ, Ünal; **Kurtuluş Savaşı'nda Muğla**, İstanbul, 1993.

Türkiye İstatistik Kurumu; **Halk Oylaması Sonuçları (1961,1982,1987,1988,2007)**, Türkiye İstatistik Kurumu Matbaası, Ankara, 2008.

Türkiye İstatistik Kurumu; **Milletvekili Genel Seçimleri (1923–2007)**, Türkiye İstatistik Kurumu Matbaası, Ankara, 2008.

TÜTÜNCÜ ESMER, Gülsüm; **CHP: 1965- 1980 Türk Siyasal Yaşamında Ortanın Solu**, Yeniden Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Yayınları, Antalya, Ekim 2006.

TOKER, Metin; **Demokrasimizin İsmet Paşalı Yılları**, Ankara, 1998.

UYAR, Hakkı; **Vatan Cephesi**, Büke Kitapları, İstanbul, 2001.

YALANSIZ, Nedim; **Türkiye'de Koalisyon Hükümetleri (1961-2002)**, Büke Yayınları, İstanbul, 2006.

YILDIZ, Ahmet; **Türk Parlamento Tarihi, TBMM, XXII. Dönem, (2002-2007) C.3**, TBMM Kültür, Sanat Ve Yayın Kurulu Yayınları, No:152, Ankara, 2008.

YÜCEL, Mustafa Serhan; **Türk Siyasal Hayatında Cumhurbaşkanı Seçimleri** [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi] , Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, 2012.

ZURCHER, E.Jan; **Modernleşen Türkiye'nin Tarihi**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2002.

D. İNTERNET SİTELERİ

<http://www.konrad.org.tr>

<http://www.ysk.gov.tr>

<http://www.tuik.gov.tr>

<http://www.mugla.gov.tr>

<http://www.mugla.bel.tr>

<http://www.tbmm.gov.tr>

<http://www.calisma.gov.tr>

<http://www.cankaya.gov.tr>

<http://www.die.gov.tr>

<http://www.ysk.gov.tr>

<https://www.tccb.gov.tr/ahmet-necdet-sezer-konusmalari/495/56927/mugla-universitesinin-20002001-akademik-yili-acilis-torende-yaptiklari-konusma.html>
(25.05.2014)

<http://www.akparti.org.tr/AKPARTi%20Kurumsal.pdf> (12.02.2015)

<http://tuikapp.tuik.gov.tr/secimdagitimapp/secim.zul> (25.04.2014)

<http://www.farukozturk.com/devlet-bahcelinin-mugla-mitingi-konusmasi.html>
(25.03.2014)

<http://www.hurriyet.com.tr/egede/11612685.asp> (28.04.2014)

www.yerelsecimsonuclari/detay/Mugla. (25.02.2014)

<http://www.ysk.gov.tr/ysk/docs/2011MilletvekiliSecimi/KesinAdayListesi2011.pdf>
(12.02.2014)

http://www.yeniasir.com.tr/politika/2011/01/16/egede_yatirim_bayrami.(15.01.2014)

<http://www.iha.com.tr/haber-muglaya-buyuksehir-mujdesi-176676/>, (16.06.2014)

<http://www.ysk.gov.tr/ysk/docs/Kararlar/2011.YuksekkSeçim Kurulu Kararları Karar no:1070>. (15.08.2014)

<http://rapory.tuik.gov.tr/09-06-2015-19:25:04-105053062621020176881542943411.html>? (28.09.2014), 22 Haziran 2011 tarih ve 1070 sayılı YSK Kararı, 23 Haziran 2011 tarih ve 27973 sayılı Resmi Gazete. (25.06.2014) <http://rapory.tuik.gov.tr/29-11-201419:13:506433256281653412537264317421.html>? (29.11.2014)

<http://rapory.tuik.gov.tr/3-12-2014-12:13:506433256281653412537264317421.html>? (3.12.2014)

http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/meclis_arastirma_onergeleri.uyenin_onergeleri?donem_kodu=24&p_sicil=6833. (3.12.2014)

http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/meclis_arastirma_onergeleri.uyenin_onergeleri?donem_kodu=24&p_sicil=6833 (4.11.2014)

http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/meclis_genel_gorus_onergeleri.uyenin_onergeleri?donem_kodu=24&p_sicil=6791 (6.11.2014)

http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/meclis_sorusturma_onergeleri.uyenin_onergeleri?donem_kodu=24&p_sicil=6791 (7.11.2014)

http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/meclis_arastirma_onergeleri.uyenin_ilk_imzali_onergeleri?donem_kodu=24&p_sicil=6791 (7.11.2014)

EKLER

**Ek 1: 1946 tarihinde CHP Genel Sekreterliği tarafından istifa etmeden başka partilere geçenlerin partiden çıkarılması için yazılan yazı
(BCA 490.01.0.0.6.31.4.)**

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

CUMHURİYET HALK PARTİSİ
Genel Sekreterliği
Sayı
I/ 2850
Bağlısı : I Karar
I Liste

Ankara : 5/9/946
C.H.P.İL İdare Kurulu
Başkanlığına

1 - İstifa etmeden karşı Partilere geçtiklerinden dolayı-Partimizden çıkarılan (39) kişi hakkındaki Genel Başkanlık Divanı'nın 27.8.1946 tarihli kararının bir örneği bağlı olarak gönderilmiştir. Teşkilatımıza duyurulmasını rica eder, sevgiler sunarım.

2 - C.H.P.İL İdare Kurulu Başkanlıklarına ve bilgi olarak Parti Müfettişliklerine yazılmıştır .

C.H.P.Genel Sekreteri A.
Trabzon Milletvekili
(F. A. Barutcu)

Faik A.Barutcu

D . S .
I/5235I

490	01			6	31	4
-----	----	--	--	---	----	---

2

Ek 2: Celal Bayar'ın 1946 yılında Muğla ziyareti ile ilgili olarak CHP İl İdare Kurulu Başkanlığı'nın CHP Genel Merkezi'ne gönderdiği rapor (BCA 490.100.179.717.1.)

C. H. P.
İl İdare Kurulu Başkanlığı
MUĞLA

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

(2)

Sayı:

1927 doğumluların silah altına çağrılmış olmaları hesabıyla bir çok köylüler yine Muğlada bulunuyorlardı, işte Celal Bayar böyle kalabalık bir günde Muğlaya gelmiştir.

Kendisini Demokrat parti mensuplarıyla toprak kanunundan dolayı Demokrat partiye intisap ettiklerini söyleyen birkaç toprak sahibinin kadın ve kızları ve birçok propoğandaların tesiri altında ve ne olduğunu görmek için toplanan kimseler ve pazarcı bazı köylülerden mürekkep 3-4 yüz kişilik bir kafile istikbal etmişlerdir.

Eki:

Demokrat parti merkezine giden Celal Bayar orada telgrafta arzettiğim gibi gelenlere teşekkür etmiş, Adnan Mendereste onu takiben bir şey söylemiş olmak için her zamanki sözlerinden bazılarını tekrar etmiştir. Bir müddet daha burada oturan Celal Bayar kendisi için hazırlanan eve gitmiş ve geceyi orada geçirmiştir.

Ertesi sabah partisinin merkezine tekrar gelmiş ve oradan otomobiline binerek arkadaşları ile beraber Milâsa hareket etmiştir. Avdetinde kendisini yalnız partisinin 5-10 mensubu uğurlamıştır.

Ogün Muğlanın pazarı değildi; ve tabii kalabalıkta yoktu. Bu itibarla Celal Bayar sessiz sedasız yola çıkmıştır. beraberinde gezdirdiği gazeteci bu noktayı kendi görüşlerine göre şöyle ifade etmiştir:

Celal Bayar dönüşte kimseye haber vermeden yola çıkmıştır. Halkın rahatsız olduğunu istememiştir.

63

Ek 2/1: (BCA 490.100.179.717.1.)

C. H. P.
İl İdare Kurulu Başkanlığı
MUĞLA

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

(3)

Sayı:

Halbuki Celâl Bayar saat tam II de çarşının içindeki parti binasından ayrılmış herkes bunun hareketini görmüştür. Bu nokta bilhassa kayda değer.

Bunları arz etmekteki maksadım şudur:

Celâl Bayar ve arkadaşları sokak politikasına başlamışlardır

Eki:

Bu politika Türk Milleti arasında derin uçurumlar açmağa doğru
gidiyor. Bunu ya bilerek yapıyorlar veya bilmiyerek böyle hare-
ket ediyorlar.

Bilerek veya bilmiyerek yapılan bu hareketlerden elbette onlar mesul olurlar. Fakat ~~ama~~ vicdanı denilen şey sustuğumuz için bizide mesul tutar diye düşündük. Benim ve arkadaşlarımin Celâl Bayarım Muğlaya gelip gitmesinden edindiğimiz intibai size arz etmekle bir vazife yapmış olduğumuza kâmiliz. Hürmetlerimin kabul buyrulmasını rica ederim.

C. H. P. İl idare kurulu başkanı

Ahmet Toker
(Ahmet toker.)

X
30 - 21 - 1946

F-13

Büro VII Baflığıne
Sınıflar 30. XI. 1946
okunduk
dosyasını 11.11.1946
C. İsmailoğlu 64

Ek 3: Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün Muğla'da 17 Ağustos 1949 günü saat 11.30'da Cumhuriyet meydanında halka hitaben yaptığı konuşma

“Muğlalılar, Aziz Hemşehrilerim. İnsana huzur içinde, sükûnetle düşünmek zevkini tattıran muhitinizde ve mizacınızda sizinle konuşmak istiyorum. Siz memleketimizin o köşesindeyiz ki burada vatandaşlarımız bir evin en kıymetli yerinden kiremidinin üstüne kadar her şeyin tertemiz olmasını adet edinmişlerdir. Yaşamından temizliğe bu kadar kıymet veren bir muhit temiz sözleri ve temiz münasebetleri düşünecek, taktir edecek en büyük kemale ermiştir. Sizinle kısa ve yalnız hadiseler üzerinde görüşeceğim. Ve Muğla'da söylediklerim bütün memlekette düşüncelere, şimdiye kadar söylediklerimde birbirini ekleyerek salim neticelere varmayı kolaylaştıracaktır.

1947'deki siyasi durum: Muğlalılar, bu yeni siyasi rejim yalnız Türkler zamanında değil bu günkü ve dünkü Türk Hükümetleri'nden evvelki Türkler tarafından zamanında tarihin eski idarelerinde de bu ülkelere yerleşmemiş olan bir rejimdir. Biz o rejimi bütün şark âlemine ve bütün garp âlemine göstererek bu memlekette yerleştirmek iddiasındayız. İddia sahipleri iktidarda olanlar ve iktidarda olmayarak onunla mücadele eden muhalif partilerdir. Dava müşterektir. Ve daha milletin büyük bir davasıdır. Bu kısa zamanda büyük bir buhranı 1947 Temmuz'unda gördüm. Karşılıklı itimatsızlık en yüksek dereceye çıkmıştır. Senelerden beri yapılan bu haksız propagandaya göre iktidar zalim bir zorba safi imiş gibi gösteriyordu. Ve bu memlekette köklü bir kanaat haline gelmiş olan bir eski haksızlık olarak muhalefet azgın bir haydut gibi görülüyordu. Anlaşma politikasına karşılık Şiddet politikası: Muğlalılar, sözlerimi doğru anlayın siyaset münakaşasında muhakemesini tamamıyla kaybetmiş olanların birbirine neler reva görebilecek hale gelebileceklerini belirtmeğe çalışıyorum. İşte ben bu havayı yenmek için ortaya girdim. Siyaset adamlarını iddialarının hiçbir noktasından ayırmağa çalışmaksızın en iptidai insanlık kaideleriyle birbirini bağlamaya çalışarak halkın içine girdim. Hep beraber vatandaşlara siyasi partilerin insan gibi birbiriyle geçinmelerinden vatan için yalnız fayda olacağını anlatmağa çalıştım. Bunun millete verdiği rahatlığı ve siyasi hayatımıza getirdiği emniyeti gözlerinizle gördüğünüz ve ruhlarınızla

Ek 3/1: (<http://www.ayintarihi.com/OinQZ/date/1949-08-18> (22.02.2014); Akça, a.g.e., s. 102.)

hissettiniz. Bu politika siyasetin her meselesinde olduğu gibi bir yeni münakaşayı, onun muhalefet için zararlı olduğu münakaşasını doğurdu. Bu politikanın lüzumsuz ve faydasız olacağı fikri iktidar partisi içinde de vardı. Serbest rejimde en doğru zan olunan bir fikir üzerinde bütün vatandaşları aynı kanaate getirmek iddiası boştur. Serbest rejimin bir karakteri de en doğru bir fikir üzerinde bile ona muhalif olanların bu fikri beğenmediklerini söyleyebilmeleridir. Bu ufak mukaddimeyi şunun için yapıyorum ki 12 Temmuz Beyanname'si'ni gerek muhalefete ve gerek iktidarda doğru bulmayan vatandaşlarımız bu hareketlerinde şikâyet edecek hiçbir mevzu görmem. Bu münakaşa esas tabiatı itibarıyla iç politikada anlaşma politikası ile şiddet politikasının müsademesinden ibarettir. 1949 buhranı bu çatışmanın en yüksek noktasıdır. Ve bu noktada vaziyet şiddet politikasının üstün gelmesi şeklinde meydana çıkmıştır. Bu hikâyenin ehemmiyeti var. Geçirmekte olduğumuz buhran köşede bucakta zuhur eden kaza kabilinden fikirlerin ve hadiselerin neticesi değildir. 1947'sen beri (demokratik rejimde, hususiyile uzun müddetten beri tek parti zihniyeti içinde alınmış olan insanlar karşısında muhakemeye, düşünceye, anlaşmaya yer vererek bir netice alınamaz. Bunlara şiddetle muamele etmeli) fikrinde olanlar nihayet galebe etmişlerdir. Bunun neticesi tabiatıyla memlekette birbirine karşı emniyetsizliktir. Bu yeni safha 12 Temmuz günlerinden daha da ehemmiyetlidir. Çünkü şiddet politikasının yeni safhası artık ulu orta tezahürlere istinat etmiyor. Mazbut bir şekilde prensiplere bürünerek vatandaşın hayatına daima istikamet verecek şekiller alıyor. Kanun telakkisi gibi, hangi kanuna riayet olunacak ve hangisine riayet olunmayacak telakkisi gibi ve vatandaşlara (henüz rast geldiğimiz yerde değil fakat seçim gibi muayyen bir mevzuda açık olarak haksızlığına emin olduğunuz hareketlere karşı kendiniz elinizden gelen her şeyi yapabilirsiniz) gibi bir takım prensipler ortaya çıkıyor. Eğer sükûnetle düşünürseniz hatırlayacaksınız ki 1947'den sonra şiddetli bir usul tutmak taraftarı olanlar karşılarında ilk önce bertaraf edilmesi lazım olan engel gibi beni bulmuşlardı. Ve devlet reisini kendi politikasına karşı gelen adam olarak bütün tarizlerin tek hedefi tutmak siyaset olmuştu. Nihayet bu siyaset açıktan ifade olunmuş herkesin bildiği bir siyasettir.

Ek 3/2: (<http://www.ayintarihi.com/OinQZ/date/1949-08-18> (22.02.2014); Akça, a.g.e., s. 102.)

Kanun teminatı içinde işlemektedir. Ve yargıçlara cevap vermek mesuliyetini üzerine aldığı halde kanun teminatı içinde vatandaşın takdirine kendisini arz etmektedir.

Vatandaş doğru bulursa yürüyecek, doğru bulmazsa yürümeyecektir İşin yeni bir dikkate ve muhakemeye değerli olan tarafı öteki taraftır. Yani 1947'de demokratik bir rejimin karşılıklı hürmet ve anlayışa dayanarak yaşaması mümkün olduğuna inananların kanaatine vardıktan sonra onlarda karşılarında mani olarak gene beni bulmalarıdır. Demek ki şiddet politikasını başından kabul edenler ve sonunda ortaya gelenler tarafından aynı engelle karşılaşılıyor. Bu engel devlet reisidir. Bu da tabii bir hadisedir. Çünkü şiddet politikası istemez vatandaşları kanun dışına sevk etmeğe varır kanunu müdafaa ile vazifeli olan adam elbette ilk önce karşıya çıkacak adamdır. Anlıyor musunuz? Muğlalılar. Sesim iyi işitiliyor mu? Birbirimizi sükunetle dinliyor muyuz?(dinliyoruz sesleri ve alkışlar) Dünyanın hiçbir sebebi, vatandaşların birbirinin boğazına sarılmasını haklı göstermez. Vatandaşların bu rejim birbirine hürmet esasından ayrılacak, birbirine şiddet tatbik edecek yola girdikten sonra yan yana iki evin ve bir evde iki kardeşin nihayet birbirinin boğazına sarılması kaçınılmaz bir neticedir. Ben işte bu anda vatandaşlarımın arasına giriyorum. Uyanın dünyanın hiçbir sebebi vatandaşlarımın birbirinin boğazına sarılmasını haklı gösteremez. Bu bizim içinde bulunduğumuz siyaset hayatı (ya benim dediğim olacak veya öleceğim, öldüreceğim) davası değildir. Bir defa gözler kararır kafalar kızdıktan sonra (ya dediğim olacak ya öleceğim) davası bu vatani tuzla buza döndürür. Aklınızı başınıza alın, diye günlerden beri bağıryorum.1947 Temmuzunda siyaset adamlarını yanıma alarak halk içine girdim. Onlara yeni rejimin çıkar yolunu göstermeğe çalıştım. İddialı bir söz söylemeyelim. Onlarla beraber yeni rejimin çıkar yolunu bulmağa çalıştım.1948 de siyaset adamlarını yanımda bulmuyorum. Halk içine girdim. Ey vatandaşlar, siz (ya dediğiniz olacak, ya birbirimizin canına kıyacağız) davasını kabul ediyor musunuz? (hayır, sesleri) siz herhangi bir sebeple birbirinizin boğazını sarılmayı kabul ediyor musunuz? (kabul etmiyoruz, sesleri) Her taraftan aldığım cevap, hayır

Ek 3/3: (<http://www.ayintarihi.com/OinQZ/date/1949-08-18> (22.02.2014); Akça, a.g.e., s. 102.)

kabul etmiyoruz. Şimdi bu neticeyi halk içinden aldıktan sonra meselelerin hepsi hal yolundadır. Meselenin hepsini sorumlu ve yetkili siyaset adamlarınının halletmesi daha kolay olacaktır.(var ol, sesleri) İşler, vatandaşların münasebetlerinde bir defa salim yolu bulduktan sonra partilerin birbirleri ile münasebetleri daha ciddi ve daha doğru olacaktır. Bütün kuvvetler elinde olduğu halde işte bakın hiçbir halimizi ve fikrimizi beğenmeyen vatandaşlar nasıl emniyet ve huzur içinde çalışıyorlar, diye âleme misal gösterenler iktidar partisi en büyük şerefe layıktır. Karşıdaki bütün kuvvetlere ve bu kadar eski zamandan gelen adetlere karşı biz fikrimize sahip olan hür vatandaşlar olarak muhalif parti içinde çalışıyoruz diyebilen vatandaşlar memlekette hür vatandaşlığın huzur verecek misallerini teşkil ederler. Bir millet kendi bünyesi içinde muhalif siyasi kanaatte olan vatandaşlarını dost olarak bir arada bütün dünyada gösterebildiğini milletler ailesinin en üst tabakasında olan üyelerinden biridir. Anlıyor musunuz, Muğlalılar? (Anlıyoruz sesleri) Vatandaşlarım, demek ki siz memleket içinde siyasi mücadeleler neticesi (birbirimizin boğazına sarılmayı kabul etmiyoruz)diye her siyasi partiden olan ve hiçbir siyasi partiden olmayan vatandaşlar seslerinizi yükselttiğiniz zaman kimin daha şerefli yerde ve kimin daha ziyade mağrur olmaya haklı olduğunu kimse ayırt edemez. Çünkü hepsinin hissesi ve hepsinin tesiri birbirinden o kadar üstündür. Vaziyet bu şimdi bütün prensipler siyaset cereyanlarını birbirinden ayıran haklı haksız bütün farklar yerli yerinde durduğu halde ben vatandaşlarımla beraber onların karşısına bir iki mevzu ile çıkıyor ve davayı behemal halledeceğimden zerre kadar şüphe etmiyorum. (Bravo sesleri ve şiddetli alkış)İki esaslı mevzu: O mevzuları söyleyeyim: Bu vatanda sükûneti, muhakemeyi ve medeni münasebetleri yürütebilmek için her şeyden evvel huzur ve emniyet lazımdır. Bu gün iktidarda bulunan hükümetin kendi vazifesini tamamı ile ve hakkıyla ifa edeceğinden hiçbir tereddüdün olmamasına bağlıdır. Memlekette hükümet vardır. Memlekette huzur ve sükûn vardır. İçerde ve dışarda herkes bunu bilecektir. Bu bir...Bu memleketin vatandaşları şehirde ve köyde başlı başına bir siyasi kanaat sahibi olmakla mağrurdurlar. Bu memleketin hiçbir siyasi partiye girmemiş ve muhtelif siyasi partilerde bulunan vatandaşları kendi kendi aralarındaki hiçbir münakaşa yüzünden birbirinin boğazına sarılmayacaklardır.

Ek 3/4: (<http://www.ayintarihi.com/OinQZ/date/1949-08-18> (22.02.2014); Akça, a.g.e., s. 102.)

Birbirine düşman olmayacaklardır. Bunu şüphesiz bir surette, memleket içinde oturan, memleket dışında oturan siyasette yüksek mevkii olan, daha mütevazı mevkide bulunan herkes bilecektir. Bu vatandaş kitlesi düşman olmayı ret etmiştir. Anlıyor musun Muğlalılar? Doğru söylüyor muyum Muğlalılar? (Anlıyoruz ve çok doğru söylüyorsun sesleri)

Serbest bir seçimin neticesine siyasi partiler tahammül edeceklerdir: Üçüncü anahtar: Serbest bir seçimin neticesine siyasi partiler tahammül edeceklerdir. Siyasi partiler serbest bir seçimin neticesine boyun eğeceklerdir. Arzuları ile bunu yapacaklardır. Arzu etmeseler de bunu yapmağa mecbur olacaklardır. Anlıyor musunuz Muğlalılar? Dava bundan ibarettir. Bu üç esas üzerinde bu memleketin işlerini selamete götürmek bu vatandaşların siyasi kanaatleri ne olursa olsun vatanın büyük meseleleri üzerinde vatandaşları bütün olmuş, bölünmez ve ayrılmaz bir irade gibi muhafaza etmekle mümkün olacaktır. Teşekkür ederim Muğlalılar, sizin muhabbetinizle, sizin sükûnetinizle birkaç gündür söylediğim sözleri bir başka şekilde hülasa etmek fırsatını buldum.(şiddetli alkışlar)Muğlalılar, her dileğiniz, her arzunuz bütün muhabbetinizle el üstündedir. Siz benden akıllısınız. Ne vakit yapılır, nasıl yapılır, düşünerek arzularınızın yerine getirilmesini takip ediniz. Muğla istediklerinizin hepsinden daha fazlasıyla layıktır. Emin olabilirsiniz ki Muğla'nın yol meselesi, sıkıntıda olan yerlerinin geçimi meselesi hiçbir zaman hatırımdan çıkmamıştır. Allah ısmarladık, sağ olun var olun Muğlalılar.”

Ek 5: 1950 seçimlerinde Muğla ilinden aday olmak isteyen Fevzi Menteş'in CHP Genel Merkez'ine yazdığı milletvekilliği adaylığına kabul edilmesine istinaden yazdığı mektup müracaat formu (BCA 490.01.0.0.314.1286.2)

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

544
28-2-950

Resmî Makatere Hilmi Beyefendi.

Şu Arızacığımınla Tasdı Ettiğimden Dolayı Af Dilerim.
Beyefendi. 20 Yıllı AYDın , Antalya, İsparta, Muğla
Amasya Maarif Müdürlüklerinde Geçmiş 42 Senelik
Meslek Adamıyım. Yaş Haddi Üzerine Emekliye Ayrıl-
dım. Millî Mücadele, İstiklal Savaşının Başından
Suna Kadar Milis Teşkilâtında, Müdafaa-i Hukuk Cem-
iyetinde, Ali Fuat Paşa Ordusunda, Halkın Tenvir,
İrşadında Gücüm Yettiği Kadar Çalıştığım Gibi Söke-
de Aydın Maarif Müdürü İken De ASkerî (P)Ve İstih-
barat Müdürlüklerini Fariyyan Yaptım.
Vaziyetimi, Ne Kıratta Bir Adam Olduğumu Bilirsini
z. Ulvî Kalbinize , Yüksek Şahsiyetinize Güvene-
rek Bir Ricada Bulunacağım.
Nezdi Alilerince Tasvib Buyrulduğu Takdirde Mebus
Seçimlerinde Tensibedeceğiniz Bir yerden Ve Nassate
m 10 yıl Maarif Müdürlüğünü Yaptığım Muğladan Beni
Parti Namına Namzet Gösterirseniz Çok Memnun Kalı
ırım, Muğlalılar Beni Severler , Hizmetlerimi De
Takdirederler, Yalnız Sizin Tavsiyeniz Olursa
Hiç Şüphesiz Yoktur .. Muğla İl Partî Başkanı Ahmet

Ek 5/1: (BCA 490.01.0.0.314.1286.2)

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü

549

Beye Yazarsanız İş Kolaylaşmış Olur..

Reyinize Terkeder Hürmetle Ellerinizden Sıklar ..

Sağlığınıza Dilerim Muhterem Efendim.

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Sabık Antalya Maarif Mül

Fevzi Mentesh

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü

Adres.. Fvzi Mentesh

Laleli Kemalpaşa Mahallesi

Gümrükemini Sokak No 14

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü

Millî Mücadeledeki Hizmetlerimi Gösterir Vesikala-
rımın Suretlerinin Bir Kısmını Takdim Ediyorum .
Mısaddak Suretleri De Cumhuriyet Halk Partisi
Umumi Sekreter Ligindedir. İcablenderse İade Edilmek
Üzre Asıllarını Da Takdim ederim .

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü

Sayın

F. Mentesh

Tikret Hilay'a

8-III-950

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü

24

**Ek 6: 1950 seçimlerinde Muğla ilinden aday olunması için eski milletvekili
Abidin Çakır için CHP Genel Merkezi'ne yazılan mektup
(BCA 490.01.0.0.314.1286.2)**

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

Çok Sayın Büyüğüm,

Kadirşinas ve takdirdkâr olan Parti Büyüklerinin;

1946 seçimlerinde dördemokratın arasında tek C.H.P.li olarak
gelebilen(Muğla milletvekili Abidin Çakır) bu defa liste hari-
ci bırakılmıyacagından emin olmakla beraber ,bir defada en büyü-
gümüze arza cesarett ettim.Affımı diler en büyük saygılarımla
ellerinizden öperim. 15.4.950

Muğlalı M.Ali Tekin

M. A. Tekin

38

Ek 7: 1951 tarihinde CHP Genel Sekreterliği tarafından CHP İl İdare Kurulu'na gönderilen il ve ilçelerde serbest hekim, dişçi, eczacı olup olmadığı ile ilgili bilgi talebi (BCA 490.01.0.0.11.58.5.)

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

191442

MÜHÜR : İL MİLLETBAŞLIĞI
Genel Sekreterliği
4/5587

Ankara : 11.3.1951

C.H.P. İl İdare Kurulu
Başkanlığına

1.- İlinizde serbest hekim, dişçi ve eczacı

bulunup bulunmadığını, varsa adlarıyla soyadları ve yaşla-
rını, siyasi Partilerden birisine kayıtlı bulunup bulunma-
dıklarını, kayıtlı iseler kimlerin hangi Partilere kayıtlı
olduklarını acele bildirmenizi rica eder, sevgiler sunarım .

2.- C.H.P. İl ve İlçe İdare Kurulu Başkanlık-
larına ve bilgi için C.H.P. Genel İdare Kurulu Temsilcileri-
ne yazılmıştır .

C.H.P. Genel Sekreteri A.
Tokat Milletvekili

Zihni Betil

Zihni Betil

1-
490 01 11 58 5

Ek 8: 1950 tarihinde genel seçimlerin kaybedilmesi üzerine CHP Genel Merkezi tarafından parti örgütlerine gönderilen yazı (BCA 490.01.0.0.10.55.19.)

C. H. P.
Genel Başkan Vekilliği

3262

Partimiz son Büyük Millet Meclisi seçimlerini ve bunun tabii neticesi olarak iktidarı kaybetmiştir. Bu bir vakiadır ve halk iradesine dayanan rejimlerde milletin iktidar değiştirme suretinde daima tecellisi beklenebilen ihtimalle-rindendir.

Belirtmek isterim ki Partimizin böyle bir durumla karşı karşıya kalmasında küçük, büyük teşkilatımızın ve oralar-da çalışan arkadaşlarımızın bir taksiri olduğunu kat'iyen düşünmemekteyiz ; bilakis onların seçime tekaddüm eden günlerde ve bilhassa halkımızı tenvir ve irşat vazifesinde canla, başla çalıştıklarına ve kendilerine bu yüzden teşekkür borçlu olduğumuza kanaatımız vardır. Partimiz bundan böyle yeni bir çalışma devrine girmiş bulunmaktadır. Biz bu sahada da memleketimize ve milletimize geniş hizmetler sağlayarak halkımızı tenvire devam edeceğiz ve muhalefette çalışarak memlekete bu sahada da hizmet sağlamanın şerefli örneğini vereceğiz. Bu itibarla arkadaşlarımızın hiç fütür getirmeksizin bu yeni duruma da intibak etmeyi bilmesini ve iktidarı kaybetmiş olmanın hiç kimseye küskünlüğünü izhara hakkımız olmadığını düşünerek Parti Başkanımız İnönü etrafında mütenasit bir kitle halinde geniş yürekle memleket ve millet hizmetine ve Parti vazifesine devam etmesini rica eder, gözlerinizden öperim .

Sayın Fikret Sılay
Genel Sekreterimiz

Parti teşkilatımıza tebliğ edilmek üzere arz ederim.

C.H.P.Genel Başkanvekili

Abdülhak Uzun

490	01			10	55	19
-----	----	--	--	----	----	----

Ek 11 : 27 Mayıs 1960 Askeri Darbesi sonrası Diyanet İşleri Başkanlığı'na müftülöklere gönderilen yazı (BCA 51.V33.0.0.4.33.29.)

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

T.C.
DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI
Yazış ve Evrak Müdürlüğü

20478

175

28/9/1960

Anamur

Müftülüğüne

27 Mayıs İnkılâbının taşıdığı büyük mânanın, halka ve köylüye âfi derecede ve açık bir ifade ile, vaizlerimizin va'zlarında , hatiplerimizin hutbelerinde âyet ve hadîslere istinaden anlatılmaya Müftülöklere gönderilen 4/6/1960, 16/6/1960, 28/7/1960 tarih ve 11467, 11942; 15811 sayılı tamimlerimizle istenilmişti.

Mezkûr tamimler gereğinin yerine getirilmesinin dikkat ve hassasiyetle takibinden ; kendi bölgelerinde ve Müftülük camiası içinde İnkılâbın ruh ve mânasına aykırı mahiyetteki davranışlardan Müftülerin de sorumlu bulduklarını hatırlatır,

a) Yukarıda bahsedilen tamimler üzerine ne gibi bir faaliyette bulunulup ne netice alındığının , vâiz ve hatiplerin bu mevzudaki faaliyetlerinin (faaliyetin mahiyeti ve kimler tarafından ne yapıldığını isim zikredilerek belirten) bir raporla bildirilmesini ,

b) Bundan sonra bu hususta yapılacak işler için hazırlanacak programın, en geç 20/10/1960 tarihinde Başkanlıkta bulunmak üzere gönderilmesini ve keyfiyetin ilgililere de duyurulmasını ehemmiyetle rica ederim.

A. w.

Diyanet İşleri Başkanı Y.

12-10-1960

3

051	V33	4	33	29
-----	-----	---	----	----

Ek 11 /2: (BCA 51.V33.0.0.4.33.29.)

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

T.C.

DİYANET İŞLERİ REİSLİĞİ
Yazı İşleri ve Evrak-Müd.lüğü
H: 115
Sayı. U: 11467

4/6/1960

27 Mayıs'ta Silahlı Kuvvetlerimiz tarafından, Millet ve memleket hayrına olarak yapılan hürriyet ve inkılap hareketini hazmedemiyen ve hasis menfaatlerini, dedikodularla ve menfi proğantalarla Milli birlik ve dirliğimizi bozmakta arayan bazı sinsî unsurların bulunabileceği gözönünde tutularak halkımızın ikaz ve irşat edilmesi hususunda Reisliğimize de mühim vazifeler tereddüp etmektedir.

Bugün; Yurdumuzun en uca köşelerine kadar idareyi fiilen ele alıp Milli menfaatlerimizi korumak için var kuvvetiyle çalışan Hükümetimize destek olmanın Dinî bir vecibe teşkil ettiğini, Aksine hareket eylemenin dünyada ve Ahirette mes'uliyeti ve hüsrana mucip olacağını vaizlerimizin vaazlarında, hatiplerimizin hutbelerinde Ayet ve hadislere istinaden halkımıza duyurmanın temini ve neticeden bilgi verilmesini ehemmiyetle rica ederim.

Handwritten signature

H g

22
146-960

05111331

3

Ek 12: 1954 seçimleri ile ilgili olarak (Muğla 3 Mayıs 1954)

Nüshası

5

Kuruluş

MUĞLA

Muğlada çıkar günlük siyasi gazetedir

Pazartesi

3

Mayıs

1954

Yıl : 2

Sayı : 601

Millet, Tarihi Kararını Dün Verdi

İktidarı elinde tutacak olan kimseler taayyün etmiş bulunuyor

Fethiye, Bodrum, Milâs, Datça ve Merkez kazada zater'in Demokratlarda oluğu anlaşmıştır

Milâs

Cenup Ege bölgesinin en mühim vilayeti muhakkak ki Muğla'dır. Muğla, her türlü zenginlikleri ile bir bölge halkının değil, bir milletin refahını sağlayacak nâmü tenahi imkânlarla ve tabii servislere sahip bulunmasına rağmen, Cumhuriyet Türkiyesinin çöden talihsiz mıntakası olarak kalmıştır. Hiç şüphe etmemek lazımdır ki, bu ihmalde askerî mülâhazalara, bilhassa o zamanın zihniyet ve şartları dolayısıyla geniş bir yer ayırmak lazımdır. Buna rağmen biz, Muğlayı, bir başka bakımdan da talihsizlikle karşı karşıya görenler arasındayız. Muğla, Cumhuriyetten sonra Millet Meclisinde, maalesef vilâyet ile en az ilgilenen milletvekilleriyle temsil edilmiştir. Her vilâyet, kalkınmaya götürülür, fırsatlar vilâyetlere tevcih ettirilirken Muğla adına bir şey istenmemiş; istenmişse koparılmamış ve Muğla, o muhtelemen sahil, o zengin topraklarıyla öylece kalmıştır. Geçen dört yıllık Demokrat iktidarında Muğlaya karşı beliren küçükük alakamın hile verimlerini gözlerimizin önünde değil midir?

Nereden nereye? Evet, bizim içimizi böylece dökişvermeğe; arkadaşlarımız Turhan Akarca ile sosyalist Aşıkadlı Akarcanın mütereken hazırladıkları «Milâs» adlı kitaplar, Milâs, zengin Muğlanın zengin bir parçasıdır, hayatıdır, költür canlığıdır. Bu defa Muğla için daha verimli çalışma imkânına sahip olacak dostumuz Turhanın kitabındaki yazılara değil, yalnız levhalara bakarsanız; hiç bir surette adı edilmeyen Muğlanın sinesinde, Milâsında tarih bu kadar zengin midir diye hayrete düşmekten kendinizi alamazsınız. O sahilin tarihi ihtisamlı âbidelerinin biriktirdiği bir çok memleketlerde sadece Milâs'ın toprağın altında kalmışlar dışındakiler bile birerer oist, haşlı başına bir tu-

«İstisna» böyle mesur bir günde, vatandaşlarımız «büyük» bir vefatlık ve basiret içinde reylerini kullanmışlardır.

Son nüfus sayımına göre, Türkiye'de 10 milyon 259 bin 452 seçmen bulunmaktadır. Onuncu büyük millet meclisini teşkil edecek mebus adedi ise, 541 dir.

Dün, gerek şehrimizde, gerekse kaza ve nahiyelerimizde seçimlerle alakalı olarak kayda değer hiç bir hâdise zühur etmemiş ve vatandaşlarımız, büyük bir oğunluk içerisinde sandık başlarına giderek, bir bayram havası içerisinde ve vicdanlarının sesine uyarak reylerini kullanmışlardır.

Şimdilik yapılan tahminlere göre istisna nispetinin yüzde 75—80

Yabancı hususi sermayenin yatırımları için karar sureti kabul edildi

Birleşmiş Milletler (Newyork), A.A. — Birleşmiş Milletlere bağlı tıllı bir komite bugün iktisaden gelişmemiş memleketlerin inkişafında kullanılmak üzere hususî sermayenin teşvikine dair bir adım atmıştır.

Ekonomik ve sosyal konsey iktisadî komitesi Belçika, Türkiye, Çin, Pakistan, Amerika ve Venezuela tarafından teklif edilen bir karar suretini Rusya ve Çekoslovakyanın muhalefeti ve Yugoslavyanın çekimserliğine karşı 15 rey ile kabul etmiştir.

Bu karar sureti iktisadî faaliyet için beynelmîtel hususî yatırımın hayat standasını yükselttiğini kabul etmekteydiler. Bu şük selime, tabii kaynakların inkişafı, ziraat ve sanai istihsalın genişlemesi ve tehâlüfü ve teknik bilginin

MOLOTOF-DULLES MÜLÂKATI

Cenevre, (Radyo) — Rus haricîye Vekili Molotof bugün öğün vün Dulles'e yaptığı görüşme si kendisine tevdi edilen mektubunda 19 Mart tarihinde Amerikan haricîye vekili tarafından

Rus hükümetinin cevabını bildirmişti. Dulles bu mektubunda Atom enerjisinin millîyetlerarası bir kontrole tabii tutulması için bir sıra müayyen tekliflerde bulunmaktaydı. İyi haber alan çevrelere göre Molotofun cevabı ya pıcı mahiyettedir.

Rus ve Amerikan haricîye vekilleri, atom enerjisi mevzuunda evvelâ Washingtonda Dulles ile Zarinin arasında başlıyan, Berlin konferansı sırasında da devam edilen müzakerelerin temadisi için pek yakında gene görüşülecektir.

Cenevre, (Radyo) — Dallas, Bidaull ve Eden bu sabah 5,15 de Fransız dışişleri vekilinin ilemet ettiği Port Joli villasında toplanmışlardır. Bidaull saat 10 da Molotof ile görüşmeye gidecektir. İçin bu toplantı sana sürmektedir. Bidaull, Molotof ile H ndi ni konferansının tertip şekli hakkında dün başladığı müzakerelere devam edecektir.

Cenevre, (Radyo) — Komünist Çin Hükümeti ve Dışişleri ve

Büyük Amerika Deniz Kuvvetlerinde vücut getirdiği bu yeni avcı uçağı sakıllı bir vaziyette olup kalkabilmektedir. Sakıllı olarak havaya çıkan uçak üstü bir vaziyette ağırlık sonra klanlık uçaklar gibi, bir tepidil motoru vasıtasıyla gayet sükunetli şekilde ve kuyruğu üzerine, sakıllı olarak kalkıp, yapabilmektedir. Pilot sandalyesi de uçağın varlıyine göre avarlanabilmektedir.

Ek 13: 1954 seçimleri sonrası (Muğla 4 Mayıs 1954)

Nüshası

5

YANAK TAAS

Kuruştur

MUĞLA

Muğlada çıkar günlük siyasî gazetedir

Salı

4

Mayıs

1954

Yıl : 2

Sayı : 602

Millet iradesi Demokrat Partiyi bir keredaha iktidara lââyık gördü

Bütün yurtda bir bayram havası yaratan bu mes'ut netice,
Demokrat Partinin muvaffakiyetle verdiği ikinci imtihandır

BÜYÜK ZAFER

Türk milleti, dün, mukadderatını teslim ettiği D. Parti hakkında ikinci defa olarak hükümünü verdi. 1950 seçimleri bir süprizdir, Halk Partisine karşı bir kayıptır, D. Partinin büyük başarıyı kazanmasının sebebi budur, diyenler; 1954 seçimleri karışıkta görülenleki sakatlığı ve halde tesahih edecektir. Seçimin neticesi, şu hakikati meydana çıkarmıştır ki, millet, Demokrat Partinin idaresinden memnundur ve memleketi büyük kalamaya bu partinin götürüleceğine şüphesiz inanmaktadır. Aylardır duyulan ümitsizlik ve yıkım kampanyasında, muhalefet, çökürünümlü kaza bir mezaazı olarak değil, ganiyetle iktidar hüviyetine kapılmaya bulanlar, meclis kâhanelerinden dışlanmıştır. Biz, meclise muhalefetin de kuvvetli olmasına daima taraftarız. Genel başkanımızın her bir bu hususta belirginliğini görmek isteriz. Fakat ne de ki, karışıkta hüküm bir hakikati gösteriyor mevcut demir bu millet, Halk Partisi-

10 uncu Büyük Millet Meclisinde Vilâyetimizi,
ZEYYAD MANDALINCİ AKİP SARIOĞLU
NATİK POYRAZOĞLU YAVUZ BAŞER
TURHAN AKARCA ve NURİ ÖZSAN
ŞEREFLE TEMSİL EDECEKLERDİR

**BAYAR MENDERESİ
TEBRİK ETTİ**

Ankara, 3 (Hıms) — Cumhuriyetimiz Celâl Bayar, dün memleketimizde yapılan büyük seçimlerin Demokrat Parti tarafından kazanıldığından sonra, gece saat 245 sıralarında Bayraklı ile giderek D.P. Genel Başkanı, Başbakan Adnan Menderes'i tebrik etmişler ve yeni iktidarı, memleket ve millet hizmetine başarılar göstermesini temenni etmişlerdir.

Cumhurbaşkanı, Adnan Menderes'e bir müddet görüşükten sonra Bayraklı ile ayrılmışlardır.

**D. P. NİN MUZAFFER LİDERİ
MENDERESİN İLK BEYANATI**

Ankara, (Hıms) — Bayraklı Adnan Menderes, gece geç vakti kendisini ziyaret eden ve seçimlerin neticesini hakkında duyurdu. Bu neticeyi meclisimizde duyuracağız.

— Fransız Press Ajansı
United - Press Ajansı. Ankar

diğer yabancı basın temsilcilerine şu beyanatta bulunmuşdur:

•1950 seçimlerini partimizin kazanması, memleketimizin Demokratik Prensiplerin bir zafere sayılabilir. O tarihtenberi partimizin dört yıllık vazife müddetini içinde, geniş demokratizm, hem de iktisadi kalkınma sahasında mühim başarılar elde etmiştir. Şu anda, 1954 seçimlerinin etkisinden daha büyük bir ekseriyetle partimiz tarafından kazanılmış olduğunu anlayışımız bulunmaktadır. Bunun mânası, bütün devlet faaliyetlerine geniş olmak üzere her sahada ki vatandaşın Türk milletince istemesiyle tevayüz edilmiştir. Bu meyanda partimizin Birleşmiş Milletler, Nato, Ankara Pakiti, Türk - Pakistan anlaşması, çapırcılığı ve emsali gelişen dış politikasının da bir milli politika haline gelmiş olduğunu

sondaktan 1430 u açılmış ve neticesinde D.P. 30402, C.H.P. 26415 sayı almıştır. Aradaki D.P. lehine mevcut 4 bin fark geriye kalan sandıklar tamamen C.H.P. çikası bile neticesi değiştiremeyecektir. Ancak D.P. listesinde bazı adayların silinmesi olması neticesi C.H.P. listesinin başında bulunan bazı niye seçilme yanı vermektir. Bu silinmelerin böyle bir netice doğurup doğurmayacağı nihai tasnife belli olacaktır.

Cumhuriyetçi Millî Partisi ise Kuvayirde tam liste halinde kazanmış bulunmaktadır.

Hüma gür Osman Bolukbay, Ahmet Bığın, Osman Altıparçın, Tahir Taçer, Mehmet Mahmutoğlu C.M.P. yi Mecliste temsil edeceklerdir.

**Neriman evleniyor
Eski Mısır Kraliçesi bir doktorun karısı olacak**

Kahire, (Hıms) — Mısırın eski Kraliçesi Neriman İsmende riyeti Doktor Adem el Nakib ile evlenmiştir.

Adem el Nakib gençlerinde ünlü bir mahkemeden tarafında Fa rülün faaliyetlerine yardım eden de mahkemeden doktor Nakibin oğludur.

**Ek 14: 1953 Muğla İl Kongresi'ne Adnan Menderes'in katılması
(Muğla 3 Ağustos 1953)**

Başmüdürlüğü
Saha SRAHİ TUK

Nüshası
5

Kuruluşur

MUGLA

Muğlada çıkar günlük siyasi gazetedir

Çarşamba
5
Ağustos
1953

Yıl : 2
Sayı : 375

Büyük Kongremizi Muhterem Başvekilimiz şereflendirdiler

**İktidarımızın üçüncü yıl il kongresinde D. P. her zamandan
daha kuvvetli, daha mütecanis bir varlık arz etmektedir**

Demokrat Parti vilâyet kongresi, dün saat 10.30 da Halk Gazisi neşriyatı ile başladı. Kongre sahasında, fevkalâde bir surette hazırlanmış, delego ve davetliler yerleri ni vâkıf buluyorlardı.

Davetliler arasında, bîhususla, mehdîsîmîdîn Nuri Özcan, Cemal Hüsnî, Yavuz Başer Zeyyat Mandâfrecî ve Aydın D. P. vilâyet idare Hareti Başkanı Ekrem

Torunlu ile daha bir çok kıymetli şahsiyetler göze çarpmakta idi.

Kongreye alîka, o kadar faaliyetli ki, dinleyicilerin büyük bir kısmı, toplantı dışından takip etmek mecburiyetinde kalmış ve böylece kongre binası önünden Cumhuriyet Meydanına kadar muazzam bir halk topluluğunun uzanmış görülmüştür.

Kongrenin açılışını müteakip

Yoklama yapılmış ve yâni yâni delegelerin hazır bulduğuna emin olmak için yapılan bir kontrol ve D. P. Vilâyet Başkanı, seçti bir komisyon tarafından.

Müteakiben dinler seçilen komisyon ve neticede kongre başkanı M. Hüsnî, Belediye ve D. P. Başkanı Turhan Akarca, Başvekil vekilîliğine M. Hüsnî, Delegelerin Avukatı H. Hüsnî, Bilgi, Kırım İktisat ve M. Hüsnî ve Kemal Akarca seçilmişlerdir.

Bundan sonra, Akarca ve diğer başkanlar için bir konuşma yapıldı. Akarca konuşmasında, parti hareketi için bir dakikâlik bir konuşma yaptı ve Başkan Turhan Akarca'nın başkanlığında Vilâyet İktisat Hareti seçimleri için bir rapor sundu.

Çok hareketli ve samimi bir hava içinde yapılan vilâyet kongresi, sonuna kadar faaliyetli ve hareketli bir şekilde tamamlandı. Bu toplantıda birçok kararlar alındı.

Mahrakat sıkıntısının izâlesini bekliyoruz

Bir kucak odun, âdeta açık arttırma yapılabilecek 350 kuruşa satılıyor

Selâmlıkla bu müddetle hükümetin vereceği sıkıntısı halâ devam etmektedir.

Orman idaresince kâfi miktarda odun terkese bazı köylere vermiş olsaydı oduncu köylülerin bu işi yaparak yaşamaları günlerce mümkün olurdu ve diğer tarikat işlerini tercih etmeleri sebebiyle jetire odun gelmektedir.

Pek az gelen bir meşek yuku odun odun âdeta çarşamba açık arttırma ile 30 — 350 kuruşa satılmakta. Lendüğünde bir borsası meydana gelmektedir.

Müteakip icrâtilik bütün konuşmaları, fetihinde olan bu

Ek 15: Başbakan Adnan Menderes'in Vatan Cephesi'ne katılımı ilgili 1958 yılında DP il başkanlıklarına gönderdiği yazı (BCA.30.01.45.270.3)

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

(231.1959)

Demokrat Parti İl Başkanlığına

7/10/1958 tarih ve 2143 sayılı tamimle beraber bize bildirilen Vatan Cephesi iltihakları Genabi Hak'ka çok şükür ikiyüz otuz bini bulmuştur. Bunların yüzde deksan beşinin muhalif Partilerden iltihak ettikleri nazarı itibare alınacak olursa hadisenin ehemmiyeti bir kat daha meydana çıkmış olur.

Filhakika muhalefetin inkârı insafsız nifakçı ve her ne bahasına olursa olsun Memleketi kağşalağa ve kardeş kanı dökmeye götüreceği meş'um usullere dahi başvurmadan çökünmek suretiyle devam ettirmekte olduğu politikanın Türk Milletine çok iyi anlaşılması olduğuna delil getiren bunu bir Milli hadise olarak vasıflandırmakta mübaleğge olmadığı kanaatindeyim. Bu şayan şükran noticilerde mesalâ :

Konya, Sivrihisar, Balıkesir, Giresun, İstanbul, Kayseri, Kastamonu, Mardin, İzmir, Maraş, Gümüşane, Tokat gibi vilâyetlerin yapmış olduğu iltihaklar Genel Kurulumuzca ve Başkanlığımızca son derece şayan görülmüş ve bu hususun bütün teşkilâta bildirilmesine karar verilmiştir.

Bu ciheti memnuriyetle kaydederken Vilâyetinizin rakamıyla önde giden vilâyetlere kıyas edilmediği takdirde kalması bulunmasını üzülerek belirtmek mecburiyetini hissetmekteyiz.

Birgenaleyleh sebebler ne olursa olsun bu vaziyet karşısında yoniden himmet ve gayretlerinizi rica etmek isterim.

Çok ümit ederim ki yılinda bildireceğiniz muvaffakiyetli noticelerle İl Kurulumuzu hararetle tebrik ve teşekkür etmek fırsatını bize vermiş olacağınıza ümit eder muhabbetle gözlerimi süperim.

6576 Sayılıdır.

Faşkan

Adnan Menderes

23/1/1959
DEMOPAR

030	01			45	270	3
-----	----	--	--	----	-----	---

Ek 15/1: (BCA.30.01.45.270.3)

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü

- 2 -

şuymakta olduğumuzu her zaman ve her fırsatta kendilerine
ihlas ve ifade etmeyi zevkli bir vazife olarak ifa etmelerini
ni bütün arkadaşlarımdan bilhassa rica ederim.

Diğer taraftan ilk kurulduğundanberi pek çokları ile
beraber çalışmış olduğumuz Cumhuriyetçi Millet Partisi ve
Hürriyet Partisine mensup arkadaşlarımdan artık hadiseler-
rin gereği gibi inkişaf etmesiyle hakikatların ap açık orta-
ya çıkması üzerine eski partisine ilbihak etmiş olanlarla
keza bize iltihak arzusunu gösteren diğer muhterem azasına
teşekkür hisleriyle bağlandığım sizlere karşı bir defa daha
ifade etmekten büyük bir memnuniyet duymaktayım. Siz arka-
daşlarımdan da son davet ve ricamız üzerine vatanperverane
hislerle partimize yeni katılmış veya katılacak olan arka-
daşlarımızı memnurluk ve teşekkür hisleriyle karşılamayı
severek yerine getirilecek bir vazife sayacaklarından emi-
nim.

2- İl İdare Mevketlerine arz etmekte olduğum bu nis ve
dügüncelerimizin ocaklara kadar duyurulmasını hassaten rica
eder, muhabbetle gazelerinizi öperim.
2143 sayılıdır.

7/10/958

DEMOPAR

Başkan

Adnan Menderes

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü

030 01 - Arşivler 45 270 3

Ek 16: Muğla Valiliği'nin Dahiliye Vekaleti'ne hükümete yönelik suçlarla ilgili gönderdiği resmi evrak ve eki (BCA.10.09.472.1364.4)

T. C.
 MUĞLA VİLAYETİ Emniyet Müdürlüğü
 4/Mayıs/1960
 Sıbe Dosya Numara
 I II72 -Özel

Gizli Evrak

Dahiliye Vekâletine

ZATA MAHSUS

22/4/1960 Tarih ve 1/400 Sayılı kapalı tel emirleri karşılığıdır.

Devlet ve Hükümet Büyüklerini küçük düşürücü mahiyette olup muhtelif tarihlerde Vilayetimiz bölgesinde vuku bulmuş ve adalete intikal ettirilmiş olan hadiselerle ait o tarihlerde tanzim edilmiş evrak ve zabıt varakalarının birer sureti başlı listeye göre ayrı ayrı zarflar içinde ilişik olarak sunulmuştur.

Dolaştırılan Yalan haberlere ve Propagandaya dair elde edilecek mütemim malumatın ayrıca sunulacağını saygı ile arz ederim.

Muğla Valisi
 Esat Kaya AYMAN

128918

4 Mayıs 1960

229
 010 09 1472 1364 4

Ek 16/1: (BCA.10.09.472.1364.4)

ADI VE SOYADI	Doğum Tarihi ve yeri	Suç Yeri	Suçun Nev'i ve NETİCE
I- CAVİT BOZKURT	ULA - 1326	Ula 10/8/1956	Hükümetin manevi şahsiyetine hakaret. 1. Yıl Hp. 4 Ay, 3. U. Nez.
2- HACI HAMDİ KATIRCI	Yatağan - 1314	Yatağan 7/10/1957	Reisi Cumhurbaşkanına suç isnat etmek. Takihsizlik Kararı
3- İBRAHİM İSFAHULLU	Yalova - 1317	Turgut - 1/10/1957	Hükümetin manevi şahsiyetine hakaret. Takihsizlik kararı.
4- VELİ ÇIRPAN	Genek - 1337	Yatağan 12/7/1958	Hükümet aleyhine menfi Propo'nda yapmak. 20 Gün Hp. 100 L. Para Cezası.
5- TURGUT ÖZGÜ	Muğla - 1940	Turgut 7/9/1958	Adnan Menderese hakaret 3. Gün hapis.
6- MEHMET HÜŞTÜ YALÇINTAŞ	Ulaş Kym 1318	Milas 22/10/1958	Reisicumhurbaşkanın Afganistana gidip örayıda karıştırdı demek suretiyle Propo'nda yapmak. BERAAT.
7- MUAMMER ŞAKAR	Muğla - 1926	Muğla 25/9/1958	Başvekile Hakaret Takihsizlik kararı
8- HÜSEYİN TÜRKŞİ	Muğla 1332	Muğla 7/4/1958	Bizim Radyo adlı istasyonunu dinlemeye teşvik. BERAAT
9- HALLİ İBRANİLİ ALKAN	Batça - 1929	Batça 1/2/1959	İktidarı darbel Hükümetle alacaklarına edir söz serfetmek. BERAAT.
10- MEHMET ALİ ACIRLAR	Milas 1318	Muğla 21/4/1960	Hükümet aleyhinde konuşmak. Tahkikata devam edilmedikçe olup, neticede adliyeye verilecektir.
II- ABDURRAHİM SOYKAN	Milas	Milas 3/4/1960	Hükümet aleyhine konuşmak Takihsizlik kararı

010 00 472.1364.4

2

Ek 16/3: (BCA.10.09.472.1364.4)

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

İfade raporu

Şahit Hilmi Kılıçık:

Selimiye Nahiyesinin Kandak köyünden Mustafa oğlu 1331 doğumlu Hilmi Kılıçık'ın şahit sıfatıyla alınan ifadesidir:

Sual: C.H.P. Milas İdare heyeti başkanı Abdurrahim Soykan ile arkadaşları ve Selimiye Bucak Başkanı ile arkadaşları Kandak köyüne gelerek Mustafa Sabancı'nın evinde bir toplantı yaptıkları haber alınmıştır. Gelenlerden Sezai Çomo ile Sadık Sağireğlunun işletmekte bulunduğunuz kahvehaneye gelerek oturdukları anlaşılmıştır. Adları geçenlerin kahvehanede ne konuştukları hakkında bir malumatınız varsa söyleyiniz.

Cevap: İşletmekte olduğum kahvehaneye Sezai Çomo ile Sadık Sağireğlü gelip oturduklarını haber aldım. Kendim kahveci olduğum için bu toplantıya iştirak edemedim. Kimlerin ne konuştuklarını bilmiyorum malumatım bundan ibarettir dedi ifadem bundan ibarettir dedi imza etti. 4/4/1960

Selimiye Nh.J.K.K.
Uzt.Omb.
Mehmet Çakırİfade sahibi
Şahit
Hilmi Kılıçık
(İmza)Şahit Görgün Kılıçık:

Selimiye Nahiyesinin Kandak köyünde Abdullah oğlu 1936 doğumlu Görgün Kılıçık'ın şahit sıfatıyla alınan ifadesidir:

Sual: C.H.P. Milas İlçe İdare heyeti başkanı Abdurrahim Soykan ile arkadaşları ve Selimiye Bucak başkanı Mustafa Gül ve arkadaşları iki jeep arabası ile Kandak köyüne gelerek Mustafa Sabancı'nın evinde bir toplantı yaptıkları haber alınmış ve bu toplantıda sizinde bulunduğunuz anlaşılmış olduğundan toplantının ne maksatla yapıldığının ve kimlerin ne konuştuklarını söyleyiniz:

CEVAP: Abdurrahim Soykan Milas idare heyeti azalarıyla birlikte ve Selimiye C.H.P.Başkanı Mustafa Gül dahi arkadaşları ile birlikte iki jeep arabası ile birlikte Kandak köyüne geldiler. Mustafa Sabancı'nın evine gittiler. Ben de bir müddet sonra Mustafa Gül ile birlikte Mustafa Sabancı'nın evine gittik. Evvela Kandak köyünde C.H.P. ocak başkanı ile idare heyeti azaları seçimi yapıldı. Bundan sonra Abdurrahim Soykan arkadaşlar hiç korkmayın korkacak olursanız çamurda batamaz yapan bir araba gibi oturur kalırsınız. Önemlideki Millet Vekilleri seçiminde mutlaka iktidara geleceğiz. dedi ve bu sözlerinden sonra Selimiye Nahiye Müdürü'nün yanına bir kerata var. Bu kerata halk partisinin bir işi düşüncesi yapılmamasını nahiye müdürüne gidip söylüyor nahiye müdürü de C.H.Partisine mensup bulunun o vatandaşın işini görüyor Demokrat partili bir adamın hükümete işi düşüncesi yine o Selimiyedeki Kerata gidip Nahiye Müdürüne fışıldıyor oluncak bir işi olsada nahiye müdürü bu kerataya sözüne uyarak demokrat partililerin arzusunu yerine getiriyor ve bu suretle adalet olmuyor. Milasta üç kerata var bunlarda Milas kazası da bu kerataların elindedir. İstediklerini yaptırıyorlar dedi. Bundan başka Abdurrahim Soykan arkadaşlar vaktiyle 400 lira maaşla çalışan bir Vali vardı bu adam Demokrat parti Millet vekili olunca 373 araba sahibi olmuş. Bu en sene içinde milyarlara olan bu adam bu serveti nereden buldu. daha böyle milyarlara olan adamlarda mevcuttur dedi. Bizim partimiz hürsüz değil demokrat parti hürsüzdür. dedi ve sözlerini kesti. Dr.Sezai Çomo da birlikte çalışmazsınız ve hangi parti dürüst olarak çalışırsa reylerimizi ona vermeyiz söyledi ve hükümet aleyhinde hiç bir şey konuşmadı Sadık Sağireğluda vatan cephasından bahsetti bu vatan cephesi nedir. bunlar manasız şeylerdir. gibi sözler sarfederek başka bir şey konuşmadı. Diğer Dr. Raşit Öner de bir şeyler konuştu ama ne konuştukunu hatırlayamıyorum. Muhittin Görgen hiç bir şey konuşmadı başka bir malumatım yoktur. duyduklarım bundan ibarettir. dedi ifadem insan ile tastik ederim.

4/4/1960

Selimiye Nh. J.K.K.
Uzt.Dab.
Mehmet Çakırİfade sahibi
Şahit
Görgün Kılıçık
(İmza)

010	05				
-----	----	--	--	--	--

Aslı gibidir. 5/4/1960

Selimiye Nahr.İd.

(İmza)

Ek 17: Muğla valisinin 4 Mayıs 1960 tarihinde Muğla'da yayın yapan Muğla'da Halk Gazetesi'nin devamlı surette iktidarı hedef tutar yayımlar yaptığı ile ilgili Dahiliye Vekaleti'ne gönderdiği resmi evrak ve gazetenin örnek nüshaları (BCA 10.09.472.1364.4)

T. C.
MUĞLA VİLAYETİ
Emniyet Müdürlüğü

4/Mayıs/1960

Sübe Dosya Numara
I II7I-Ozel

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

Kaldırıldı:

Dahiliye Vekaletine

ZATA MAHSUS

22/4/1960 Tarih ve I/399 Sayılı
kapalı tel emirleri karşılığıdır.

Vilayetimiz dahilinde çıkan Mevkutelerin 1957 Seçimlerinden bu yana olan Koleksiyonları tetkik edilmiş, bu mevkutelerden 19/Ocak/1959 - 7/Eylül/1959 Tarihleri arasında haftalık olarak intişar edip 34.üncü sayısından sonra faaliyetini durduran " MUĞLADA HALK" Gazetesinin neşriyatı iktidarı devamlı olarak hedef tutar mahiyette bulunmakla bu gazetenin 31. Nüshası aynen ilişik olarak sunulmuştur. Saygıle arz ederim.

Muğla Valisi
Esat Kaya AYMAN

128813

Ozal K... - 7 Mayıs 1960

010	09			WF	B64	4
-----	----	--	--	----	-----	---

230

23

Ek 17/1: (BCA 10.09.472.1364.4)

Form No: 10 9 0 - Kısım No: 472 - Dönüş No: 1364 - Seri No: 4

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİSahip ve Yazı İşleri
Müdüğü
Mehmet AydınİDAREHANE :
Palas stali İst. No. 9
M U Ğ L A
Telefon : 168

070 09 172 1364/4

MUĞLADA
HALK

Az, Öz, Doğru söz

Yıl : 1 Sayı : 28
27/Temmuz/1959
Pazaritesi
Fiyatı 15 kuruşturDişgi ve Basıkı
Yeni Aydın Matbaası
A Y D İ N
Telefon : 1828**POLİS GÜCÜ İLE MAKAM**

D.P. gazeteleri bir şeyler yazıyor. Yazdıkları nelerdir? Korku yayıyor korku. Kim korkacakmış?

Orta çağ sivilizetli fosilleşmiş kalıntılar, asten bu kalıntılar akhoolimden mahrumdur.

Partizan işi

Demokrat iktidarı ile birlikte cemiyet bünyesinde kangren halini almış başlıyan bir hastalık belirdi. Mahallif diye memurların nakli meselesi.

Her ne kadar memurun kanununa göre memurun fesal politikta yapması men edilmiş ise de bu demek değildir ki bir münevver olarak memurun memleket meseleleri hakkında bir fikir ve kanaati olmayacak. Elbette bir vatandaş sıfatı ile memurun memleket davaları hakkında bir fikir ve kanaati olacaktır. Üzerindeki münevverlik vasfı her nazra göre şebat verdiği değil doğruyu tasvip eğriyi tenkit ettiği amirdir. Mücevret başı davalarda' tutumu tenkit etmesi onun partililik gayreti ile hareket ettiğini göstermeğe kafi değildir.

Maalesef tashihatta memurun bu tutumu tahsil ve kültürce eksikliği kendisinden daha dün mevkiide bulunan parti ocak ve bucağ başkanları tarafından değerlendirilmekte ve onların verdiği karar daha üst makamlarınca kabule şayan görülmektedir. Partici usulü altında başka yere nakledilen bir memurun fikir ve kanaatlerinden dönmemesine imkân yoktur. Aksine bu hareket onun partici değil bile partilli olmağa itmektedir. Bütün meselelerde olduğu gibi bu meselelerde iktidar derin bir gaflet ve delâlet içinde bulunmaktadı. Ocak ve bucağ başkanının tekiyeleri mukadderatı üzerinde rol oynayan bir cemiyette memur teminatından bahsetmeğe imkân yoktur. Münevver insan bir cemiyetin ilerlemesine ve yükselişine insanabilirmiyis?

Bunlar korkuya kapılır ve halk arasında paniğe sebep olurdu C.H.P. yi dağıtırlarsa ekmelekine yaş sürülecek. Korku yaratmak için kullandıkları terne c.H.P. devri sabık yaratacaktır.»

c.H.P. devri sabık yaratacaktır diyenler inkilaptan evvelki devreye dönmüş emareleri gösteriyorlar.

Onların bu ifadelerinden CHP inkilapçı kalmakta devam edecektir diye düşündükleri anlaşılıyor.

CHP Halifeyi sürdü. Atatürkün bir nevi kukla olan Halifeyi sürmesi ile müslüman bir ülkede dinin kötü maksatlara alet edilmesi ön-

Pisililerin zaferi

Pisi olayı halk arasında büyük tepki yarattı.

Kuvayı milliyede bulunmuş bir kahraman şöyle söyledi. «Asker harbe iştahlandığı zaman eğer satılmış bir kumandan çıkıpta teslim olalım derse onu muhakkak öldürürler»

Pisi kongresinde aynı şeydir.

İştahlanmış kütle adamı sürükler veya boyun eğdirir. Piside sür'atli kalkınmaya inananmış elerler tam bir kütle teşkil etmişlerdir.

Bütün Türkiye sür'atle kalkınmaya inandır ve canlı olursa ancak kalkınabiliriz.

Bu birlik evvelki bütün lide temin edilmelidir. Tam bir arzu ve imanıla birleşirse seçilecek olan Millet vekilleri sür'atli kalkınmayı ihmal ederek şahsi menfaate gitmeğe korkacaklardır.

Halk iştahla davada birleşince vyanmış sayılır.

Bu birleşme olmadıkça uyunuyor demektir.

Pisi zaferi bütün il yığıtlerinin birleşmeleri halinde neler yapılabileceğini göstermiştir.

Türkiyenin en ileri safhada olması temine xzmetmiş olanlar davasında toplanacağı ve bini hiç bir kuvvet döndüremiyecektir.

lenmişti. Bu önleniş Hristiyanlarla örnek olmalı idi.

Inkilap devrine edveri sabık diyenler; asli kendileri devri sabık yaratmaktadırlar çünkü inkilaptan sabık devre dönmüşleri var.

Inkilap Halifeyi sürmüşken Hristiyan halifesi demek olan Papayı siyaset ve halk arasında müslüman partisiyi iktidarı ile eksiye döndürüyor. Eskiye dönüğe arapça ezanla, Konyadan İsmaili desteklerle devam ediyor.

Arapça ezanda İsrailin ne kadar eski olduğunu bulup çıkarılmada onların nasıl bir devri sabık yaratıklarını anlayalım.

Arapça ezanda İsrailin kökü Emevi devrine dayanır. Emeviler Araplardan gayri milletleri köle saymışlardır.

Müslümanlık köle satılması en büyük hayır olduğunu bildirir. Müslümanlığın köleliği menettiği aşikardır.

Emeviler araplardan başka her millete köle derlerken müslümanlığın ruhuna karşı cephe almış oluyorlardı.

Müslümanlık tam olarak anlaşılmadığından kölelik devam edip gelmiştir.

Hatta meşhur arap sosyoloğu İbni Haldun Abbasilerden Harusu Reşid'in Türk olan Basmekileri toptan öldürdükleri (Devamı 2 de)

Particilik

Bu gün cemiyetimizde halkın ilk hesabı kattığı şey ıcratıdır. D. P. iktidarının iyi çalıştığına inanan safdiller onun iktidarda kalmasını her ne pahasına olursa olsun desteklemek istiyorlar. Bise halktan başı farlıların konuşma ve fikir hürriyeti tanımak istememelerine sebep D. P. ıcratının iyi olduğuna sananmışlardır.

Yanlış yapılan ıcratın onlara anlatılmamasında sonra bise fikir hürriyeti tanımamakla ettikleri hatalarında madim olmaktadır.

Onlar hataları meydana çıkaracak ve doğru ıcratı temin edecek olan şeyin fikir hürriyeti olduğunu dahi sanıyorlar.

Yasacığımız ıcratın kütleyle anlatılması bise tam bir fikir hürriyetini tanımalarını temin edecektir.

Müşkebi de yaptığımız konuşma dolayısı ile benzer fikir hürriyetini kaldırmak isteyen sabitlerini tutulmuş olmasında sebep budur.

Çok şükür ki kürü körsuc inanan safdiller azalmıştır. C.H.P. nın kütleyle tam anlaşılabilmesi için bise ıcratı partililiği ale almaya mecburuz.

Balkan harbindeki rediflerin askerlik bilgisinden tamamen mahrum oluşlarından (Devamı 2 de)

Bodrumun büyük derdi

Bodrumda meşhur tarihi kale ve gayet güzel havuz gibi bir liman yan yana bulunuyor. Turist çekecek olan bu hususiyetli her kasabemizde kolay kolay bulamayız.

Bu küçükük havuz gibi olan liman kendisine rava görülmeyecek ihmalere uğramış. Dalma ateşin bulunduğu kayıkhanenin yanında yakut deposu var. Galiba belediye depo yapacak başka bir yer bulamamış.

Limanda sığ olduğu için denizcilik bakımından hiç bir işe yararıyacak bir kısımda bulunmaktadı. Bodrumlular bu sığlığın doldurulmasını uygun görüyorlar.

Bu havuz gibi kapalı olan limana dökülen lüğüm kıyılarına oturamaz hale getiriyor. Burunları alıyanlar şikâyet etmiyorlar ama çok fena bir tesir yapmaktadır.

Limaneler kanununa göre kapalı limanların kirlenmesi suçtur. Çöp dahi atılmaması lüğüm gelirken lüğüm aktılmasına söylenecek söz bulamıyoruz.

Bu gördüğü Bodrumluların kendi belediyelerini mahkemeye veremeleri icap etmektedir. Limanın kirlenmemesi için idarelerinin nazarı dikkatlerini çekeriz.

Ek 17/2 : (BCA 10.09.472.1364.4)

Form No: 10 9 0 0 - Kitap No: 472 - Dosya No: 1364 - Sıra No: 4

Şehir ve yay. İsmi Müdürlüğü	M U Ğ L A D A	010 09 472 1364 4
MEHMET AYDINLI	HALK	Yıl:1 Sayı:13 13/Nisan/1959 Pazartesi Fiatı 15 Kuruştur Disgi ve Baskı Montaja Basımevi Muğla
İDAREHANE	Az, Öz Doğru Söz	
Palas Oteli İçi No. 9 MUĞLA Telefon : 154		

Din i Politikaya Alet

Mehmet AYDINLI

Bir mevki geçmek veya o mevki elde tutmak için dindarlık gösterisi o kadar menfur şeyki bundan uzak olabilmek ihtiyacıyla insan doluyor.

Biz mevki hırsısları değiliz. Mevki diyede bir şey tanımıyoruz

Bir takım mevkilerin ka biriyetiz menfaat perestler elinden alınması ve onların eline geçmemesi için çalışmak bızca en mümkün vasıfededir.

Mevki denen şey bızca millete hizmet mecburiyetini yüklediği mes'uliyettir.

Biz bu yorucu mes'uliyeti yüklenirken memnuniyet değil büyük için ağırlığını duyuyor.

işin ağırlığını duymıyan mensat hırsısları dini gösterilerle gayelerine ulaşmak isterlerken biz işlerden bahsediyoruz.

Halk kütesi arasında bir takım aydınların diasiz alma ihtimali yerleştirilmiştir.

Büyük İslam dininden uzak olmak mümkün olmaz

Mevki hırsı ile din nümayiş e ehemmiyet verip vazife yükünün riddiyeti ile nümayişten usak kalanları dindarlık imanı ile suçlandırır. İslamın herkesi saran nurunuda küçültmüş olanlardan sakınalım.

Bahailerin Tevkif ve Tahliyesi

Bahallik kendini Hz. İsa olarak tanıtan Bahailah tarafından kurulmuştur.

Bahullah kendisinin Hz. İsa olduğunu söylemiş fakat Hıristiyanlığı yayarken neler yaptığını bilememiştir.

Bahallik uydurma Hz. İsanın uydurma dindir.

Bahallik faaliyetine ait malumata dayanarak gazete foto muhabirleri davet edilerek tantanalı bir basın yapılmıştır.

İdare mekanizması bu nu irtica ile alakalı görmüş ve mücadele yapıldığını herkese duyuracak şekilde hareket etmiştir.

Tevkifleri ve tahliyeleri ile bütün Türkiye varlıkları duyurulmuş, propagandaları yapılmıştır.

Bu kadar bir tanıtımı bu uydurma din uyrukları kolay kolay elde edemezlerdi.

Bahailer neticeden çok memnun olmuşlar ve yeşasin Türk apliyası diyerek teşekkür etmişlerdir.

Millî Dert

Mehmet Aydınli

Millî davaları konuştuğumuz ve inanan arkadaşlarımızdan tahsilde evlâdılar bize ümit verdiler.

Yükselmemiz için evlâdlarının üstün bilgi kazanmalarının ve çalışmalarının mecburi olduğunu kabul ettiler. Evlâdlarını tahsilde iken yalnız sınıf geçmek için değil canla başla çalışıp millete hizmet etmek için yetiştirecekler ve takip edeceklerdi.

Bu gün kaç saat çalıştın dediğin ekmeği hakettinmi diye soracaklar ve sevgiye la-

zık olmayanları yüzlerine cecpe kaşığı oğlunun yüzüne tüküren vatanperver bir ana gibi tükürecektirdi.

Bağrısız gayretsiz beyaz yakeli amellimandoları ana ve babaları reddedeceklerdi;

Millî bir mes'uliyet duymayan biri ile konuşmamızda kendini inandırdığım gibi gençlerin üzerinde davaya inanmış büyüklerin baskısı olmadıktan elemansız kalıyoruz.

HABERLER

İngilterede Atom dan elektrik

Chapeleros taki nükleer elektrik santrali 140 000 kilovat enerji sağlamıştır.

Bu miktar bizim bazarların temin edeceği elektrikten fazladır.

Şöförsüz kamyon

İngilterede şöföre ihtiyacı olmayan bir kamyon

yapılmıştır. Posta ve demir yolları idareleri tarafından kullanılmaktadır.

Devlet sırrı

Rusyada bakanlardan birine kızıp deli diyen bir Rus 20 yıla mahkûm olmuş tur.

Bunun 5 yılı iftiradan 15 yılında Devlet sırrını ifşa etmekten.

Ek 18: 1960 yılında Yatağan ilçesinden Eski CHP Yöneticisi Fehmi Özdemir'in DP'ye katılmak için Adnan Menderes'e gönderdiği yazı.(BCA 10.90.216.671.4.)

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü
 1. Slt
 DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
 Sayın Adnan Menderes başvekilİ QUMHURİYET ARŞİVİ
 Ankara

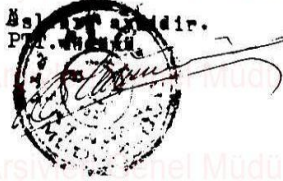
Büyük Türk milletinin iradesiyle iş başına gelmiş bir hükümete gayri meşru yollardan ve pahasına elurse olsun yıkılmak için muhalefet tarafından girilen ve sızde güç birliği olarak ilân edilen salında kin ihtiras ve tahakküm zihniyeti hakik bulunmuş bu birliğin zati aliniz tarafından çok isabetli bir görüle şifek cephesi olduğunu İskenderun konuşmanız ile isbat etmiş bulunuyorsunuz; ben- d-wizde 1957-1958 senesinde C.H.P. ilçe başkanlığını yapmış üç ay evvel gerek C.H.P. başkanlığından gerekse C.H.P. den 3200.arkadaşım ile istifa edip büyük Türk milletinin birer övce varlı istikbale kavuşması için kecesini gündüzünü fe- de a tnakter çekilmeyen ve hiç bir partiye mensip olmayan bir genel başkan ve şip D.P. ve geçmenin bahtiyarlığı içinde bulunmaktayım.

Küçük malazya diye isimlendirilen yatağanın Büyükmenderes olduğunu zati dev letarizinin kazanıza ilk teşriğlerinizde takdir edeceğinize ve bizleri büyük bir bahtiyarlığa gark edeceğinize ifade ile vatanperver insanlardan te şekül etmiş ~~bulunan~~ büyük Türk milletinin Hümdü vatan cephesini kurmak için sehsime yetki verilmesini en sevdiği ve saygılarımla arz ve istirham ederim.

17/2/1960

Sabık C.H.P. ilçe başkanı
 D.P. ilçe idare heyeti üyesi
 Fehmi Özdemir.

Belirtilen yazıdır.
 P. 10.90.216.671.4

Ek 20: 27 Mayıs 1960 Askeri Darbesi ile ilgili (Muğla 28 Mayıs 1960)

Nüshesi
10
Kuruşdur

MUĞLA

Muğlada çıkar günlük siyasi gazetedir

Cumartesi
28
Mayıs
1960
Yıl : 9
Sayı : 2520

ORDU İDAREYİ ELE ALDI

Milli Birlik Komitesi ve Türk Silâhlı Kuvvetleri Başkumandanı Orgeneral Cemal Gürsel dün radyo ile Türk millete hitab etti

Milli Birlik Komitesi tarafından yayınlanan tebliğleri veriyoruz

CEMAL GÜRSEL'İN BEYANATI

Ankara, (Husulî) — Milli Birlik Komitesi başkanı ve Türk Silâhlı Kuvvetleri başkumandanı Orgeneral Cemal Gürsel, dün, Ankara, İstanbul ve İzmir radyolarıyla Türk milletine hitab etmiştir.

Orgeneral Cemal Gürsel ezimle şöyle demektedir:

«Aziz Türk milleti, bir aydınberber cereyan eden ve memleketi sürülecek korkunç buhrana sürükleyen hadiselere bîşeyveniz. Bu günün memleketi kâhli bir kârdes kavayısına gönlere otulmuş her aklı başında vatandaşın takdir ettiği kanim.

Dünya ahalinin her gün bir-raz daha kötüyeye giderken sonsuz politikâ harsı yüzünden madde ve mînen köliyye sürüklenmesi, vicdan sahîbi bütün vatandaşları dilhan etmektedir.

Bu hal nereye kadar gidecek, bu fecî âkıbeti hisset ve âlâkasız seyret mi kalmağ lâzım?»

Millî Komite Başkanı sözlerine devamla, kendisinin hükümet ileti gelenleriyle evvelce görüşüğünü ve bu zevata veyane çıkar yolu gösterdiğini beçirmiş ve fakat, gözlerini politikâ harsı burçtan bu zevatın, idareyi zorla yürütmek sevdasına kapılmış olduklarına baret ederek, bu harsa böyle bir idarenin ve böyle bir hareketin olmayacağını, Türk milletinin bîşiz bir sürü olmadığını kaydetmiştir.

Bundan sonra, Cemal Gürsel, devletin idaresine el koyduğunu, bütün emelinin, süratle bu memleketi demokratik bir nizama kurmak olduğunu, asla bir diktatörlük kurmak bevesinde bulunmadığını belirtirken, bu teçebbüsü hıttalamaya kalkışacak olanlara asla müsamaha göstermeyeceğini bildirmiştir.

Bundan bir ay kadar önce tahkikat komisyonunun faaliyete geçmesi ile birlikte başlayan vahim hadiseler nihayet bir sonuca bağlanmış ve evvelki gece yarısı harsa, hava ve deniz kuvvetlerinin istirakıyla ordu birlikleri hadiselerine müdahale ederek idareyi ele almıştır. Bu arada teçekkül emri olan Millî Birlik Komitesi tebliğlerini yayınlamaya başlamıştır. Millî Birlik Komitesi başkanlığı ve aynı zamanda Türk silâhlı kuvvetleri başkumandanlığına eskiden kuzuvetleri kumandanı Cemal Gürsel deruhet emmiştir.

Millî Birlik komitesi tarafından yayınlanmış olan birinci, ikinci, üçüncü, dördüncü beşinci ve altıncı tebliğlerle sırasıyle bütün Türk milleti ve dünya umumi efkarına bildirilmiştir. Bu arada tebliğlerde bîhıssa hükümet tarafından yapılmış bulunan bütün anlayışların ve dostluk paklarının aynen muhafaza edileceği ve bu arada, Birleşmiş Milletler İnsan Hakları beyanamesi maddelerine harfiyen riayet edileceği bildirilmekte, NATO ve CENTO anlaşmalarına tam manasıyle sadık kalınacağı beyan edilmiştir. Bu arada, yine bu tebliğlerden anlaşılacağı gibi, Reîs cumhur, Meclis eRisi ve kabineye dâhil zevat ile genelkurmay başkanı ile Ankara ulu idare kumandanının emniyeti altına alınmış olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca, bir yurt gezisine çıkmış bulunan Başvekil Menderes ile Maliye Vekili Polatkan gezisinden geri çevrilerle Ankara emniyeti altına alınmışlardır. 7 numaralı ve mütâakip tebliğleri de diğer şartlarımızı aynen almış bulunmaktayız. Bu arada Türk silâhlı kuvvetleri başkumandanı ve Millî Birlik Komitesi başkanı orgeneral Cemal Gürsel saat 16 da radyolarda Türk milletine bir beyanat verecek duruma açıklamıştır. Cemal Gürsel'in yaptığı beyanatı da diğer şartlarımızda bulacaksınız.

★

MILLÎ BİRLİK KOMİTESİNİN 7. NUMARALI TEBLİĞİ

Bu arada, dün Ankara'da saat 16 dan itibaren derarı çıkma yasası kaldırılmıştır. Gece yarısı ise 27 mayıs saat 23 den 8 e kadar çıkarılabilecektir.

Bu kararın emriyle mevzuata bî-

Bale ne zaman ve nasıl doğdu?

Bale ne zaman nerede ve ne şekilde doğduğunu katı olarak söylemek imkân yoktur. Ancak aramız katı olarak ifade etmek mümkündür ki, tarihi 14 asrı simkündür ki, tarihi 14 asrı revine girmiş bulunmaktadır.

Hakkâten son yıllarda bütün dünyada baleye karşı gösterilen lâka son derece artmış ve bu sâda çalışmalar hayrete düşürmüştür. Fskâden sadece sanat severler zümreye inhar eden Bale, ilimlerde zengin fakir her tür i zümrenin ilgileneceği bîşizdir. Baleyi burada kısaca tarife çalıtktan sonra onun doğuş günlerine inelim.

Bale, özel talim ve terbiye zorlu kimselerin herhangi bir mevzû veya hissi dans ve müzikler ifade etmesi şeklinde tarif edilebilecek bir tiyatroy gösterisidir. Yokarıda da ifade ettiğimizi gibi, bale ne zaman doğduğunu ni olarak ifade etmek imkânıdır. Ancak 14 ve 15 nci Asırlarda İngiliz sarayındaki Merisim de maskeli dansçılar tarafın-

lerin en güzelleri muhakkak ki, Rönesans Hıyalısında yapılarıdır. İkinci bahri ile evlenerek Fransa sarayına gelen güzel italyan prensesi Catherine De Medici bu gösterileri Fransa sarayına da soktu.

Aynı tarihlerde İngilterenin muşiki seven kralı 8. Hanrinin de Sarayında maskeli gösterilen yapıyordu. Hatta daha sonra, bu gösterileri senaryoları devrin meşhur şairlerinden Ben Jonson ve Thomas Championa yazdırılmaya başlandı.

Bu itibattan sonra Balemin İtalyada doğduğu Fransa yolu ile, bu gültüreye geçtiği söylenebilir. Ancak şurası muhakkaktır ki, Fransız opera ve baleyi ingiliz maskelerinden son derecede faydalanmıştır.

Bale bundan sonra şekillenmeye başladı. İlk olarak Fransıada önce müzifriz gösterisi yapan dansçilerin son olarak finalde müsterek bir gösteri yapmaları adet yerleşti.

Bale arisleri 13.14.15. zamanında garip kıyafetlere girmeğe başladılar. Zamanla bale bu saray gösterisi olmaktan çıkmışta bîş-

şizlikler olmağa başladı. Bir kere bu tenislerde artık dans tekniğine eskisine nazaran daha çok önem verileneğe başladı. Devrin meşhur dansözleri sâlle baleslerinin kıyafetlerinde bir yenilik yapı ve Pygmalion balesinin temsilinde zarif bîşiz bir beyaz elbise giydiler. Bundan sonra 1772 de Makmillen maskesiz sahneye çıkmaya başladılar.

Fransız ihtilâline kadar bir hayli gelişen Bale bu tarihten sonra sonradan Rusya'da olduğu gibi propaganda vasıtasıyla olarak kullanılmaya başladı.

1800 yılından sonra Balemin konularında değişiklikler müşahade edilmektedir. Artık mevzular ve danslar mahallileşmeye başlamıştır. Bir 3 ncu merhale ile tabii üstü varlıklar bale temsillerinde yer almaya başladı.

Sifid balesinde bîşizli oyun ve yan Taglioni sahneye yeni bir kıyafete çıktı. Diz kapaklarına kadar gelen kâbarık beyaz bir tutan giymişti. Bu kıyafet beyaz-

Bütün hıttalarda mevcut olan her türlü mevzuat bîşizle kaldırıldı. Ve bütün mîmarîleri ile kuyuları dördürülmüştür. Bu maksatla ikinci bir tebliğle kadar bankalar kapalı kalmıştır.

Bankaların daimi muhtızlarındaki başka bîşiz kimseler bankaları emniyetecekler. Banka muhtızlarının bîşizleri paranzon kumandanlıklarına tasdik olmaktadır. Bankaların emniyetleri paranzon kumandanlıklarına temin olmuştur.

MILLÎ BİRLİK KOMİTESİNİN 8. NUMARALI TEBLİĞİ

Büyük Adnan Mıncıoğlu, Mazlume ve İnan Polatkan da Kültür ve Turizm Bakanlığına Ankara'ya gönderilmiştir. Diğer bîşiz emirler günü muhafaza altına alınmıştır.

MILLÎ BİRLİK KOMİTESİNİN 9. NUMARALI TEBLİĞİ

Bütün şartlarımızı bîşizleri ordunun o mîttakarda bütün kumandanlıklar emniyetinde, hıttaları kumandanlık sahâna ve emniyeti için vâzife verecektirler. Jandarmaya emniyeti bîşizlerine gıssim vardır.

MILLÎ BİRLİK KOMİTESİNİN 10. NUMARALI TEBLİĞİ

Ankara valiliğine Orgeneral İnan Boştuğ, Emniyet umumî müdürlüğüne İsmail Hakkı Karatoprak, Ulga yasın edilmislerdir. Emri al diktardan itibaren gazetelerine basılmayacaktır. Sayın Ankara halkına tebliğ olunur.

MILLÎ BİRLİK KOMİTESİNİN 11. NUMARALI TEBLİĞİ

Jandarma umumî kumandanlığına İsmail Hakkı Karatoprak, Emniyet umumî müdürlüğüne Hemen vâzifeye başlamak üzere, Tebliğ olunur.

12. NUMARALI TEBLİĞİN ÖZETİ

12 numaralı tebliğle sövük denilmektedir. Bütün devlet memurları, 28 mayıs cumartesi günü saat 9 dan itibaren normal mesailerine basılmayacaktır ve jandarmalar tarafından normal hıttaya geçilmesi sövüktür.

MILLÎ BİRLİK KOMİTESİNİN 12. NUMARALI TEBLİĞİ

Bu arada, dün Ankara'da saat 16 dan itibaren derarı çıkma yasası kaldırılmıştır. Gece yarısı ise 27 mayıs saat 23 den 8 e kadar çıkarılabilecektir.

Bu kararın emriyle mevzuata bî-

Ek 21: Yassıda soruşturmalarına ışık tutacağı düşüncesiyle Milaşlı iş adamlarından Cevdet Altındağ'ın araştırmalar neticesinde bulunduğu bir gazeteyi Yüksek Adalet Divanı Başsavcılığı'na göndermesiyle ilgili dilekçe ve gazete eki (BCA 010.09.219.678.2.)

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü
Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü
CEVDET VE ESAT ALTINDAĞ
OTO MALZEMELERİ VE PIRELLİ LASTİKLERİ ACENTESİ
Ticaret Kayıt No. 499 Cumhuriyet Caddesi No. 4
Sicil No. 245
Telefon No. 196
Telgraf : ALTINDAĞ
MILAS

24:5:1961

**YÜKSEK ADALET DİVANI SAYIN
BAŞSAVCILIĞINA**

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

YASSIADA

İSTANBUL

Yüce divanınızda görülmekte olan vatan cephesi davasında düşüklere birbirlerinden farklı savunmaları ve adnan menderesin bu cephe ile alakaları yokmuş gibi davranışları düşük Muğla millet vekili turan a karca tarafından vatan cephesi lekalinin açılışında söylenen sözlerin görülmekte olan savaya ışık tutacağı mülhazası ile çek aramalarından sonra elde ettiğimiz gazeteyi ekli olarak sunuyoruz. Hürmetlerimizle,
ALLAH Sizleri Ve Sizler gibi Adalet bekçilerini daima
TÜRK Milletinin Temiz bünyesinden eksik etmesin Allaha emanet olunuz.
Bu vesile ile Yüce divan Üyelerinin Kurban Bayramlarını kutlulamayı bir vazife biliriz Saygılarımızla.

Cevdet Altındağ

T: C:
Yüksek Adalet Divanı
Başsavcılığı
817

Vatan Cephesi

010	09	219	678	2
-----	----	-----	-----	---

Ek 21/1: (BCA 010.09.219.678.2.)

DEVLET KAYITLI GAZETE NO: 219
CUMHURİYET BAŞVİSİ

Cuma
13
Şubat
1959
IDARE YERİ

DEMOKRAT
Menteşe

Sahibi
TURGUT DIZDAR
Yaz İşleri İktisadi Müdürlüğü
Nazmi DOĞRU

Baskı Yeri
EMEL MATBAASI
MILAS

Boşadive Cad. No. 88
T.H. No 109 - Milas
Plots 10 Kurumlar

GÖNLÜK • SİYASİ • İKTİSADİ EDEBİ • MEMLEKET GAZETESİ

Yıl : 2 SAYI 157

Kıymetli Mebbusumuz Hem- şehrimiz Sayın T. Akarca'nın Uğurlu Elleriyle Milas De- mokrat Parti Vatan Cephesi Gençlik Kolu Lokali Açıldı.

Çoğunun tezahürat arasında kürsüye davet edilen Sayın
Turhan Akarca veciz bir konuşma yaparak lokali açtı

Vatan Cephesi alelede bir hatibe şükründen de-
ğil bugün yılmıncıların
en önemlisi en cerval Tür
kiye Cumhuriyeti Başba-
kanı DEMOKRAT PAR-
Tİ GENEL BAŞKANI
ADNAN MENDERESİN
şükründen çıktı manası çok
derindir arkadaşlar.
Dün saat 10'da Demok-
rat Parti İlçe Merkezi

karşısında Milas Demok-
rat Parti Vatan Cephesi
Gençlik Kolu Lokali açıl-
dığına Gençlik Kolu baş-
kanı Lütfü Tavaşoğlu
kısaca bir konuşma yaptı
ve sözün Vatan Cephesi
Sayın Tahir Keçkin'e kür-
süye davet etti.
Tezahürat ile kürsüye
geçen saat 11 ikinci baş-

kanı Tahir Keçkin açıl-
dırarak çıkış ve mehab
betle Mihalikler selamla-
dıkları sonra memnuniyet
lerini bildirdi ve büyük
sevindirici duyulmuş teba-
rânı üstünden sonra tepek-
kür etmiştir.
Daha kalere çıkılan
sevimli Mebbusumuz Tur-
han Akarca stik bir hatibe

kelte kürsüye gelmiş ve
kürsüde konuşmuş ve
Sık sık tezahüratla ke-
silen konuşmasında şükrün-
de Milas'ta yapılacak
te balonun ve yapılacak
olan eserlerden bahsetme-
yi vatan şükründen ve her

gün Milas'mın bir öze-
kansıdır. hatırlattık-
tan sonra Gençlerimizin
kıymetli çalışmalarından
duyduğu kızı bilirmiş
ve bilhassa hayırlı eğer
bu olan gayretle Lok-
alimiz kuruldu. Genç-
lerimizin hizmetine ke-
rek şükürlerdir.

Pek Muhterem
Adnan Menderes
Başvekil ve Demokrat Parti
Genel Başkanı
Ankara

Milas Demokrat Parti Gençlik Kolu Lokali
başlangıç büyük bir kalabalık vatanşah topluluğu-
nun huzurunda açıldı.

Bağlıklarımızı en derin saygılarımızla arz
ediyor ve ellerinizden geçiriyor.

D. P. Milas Gençlik Kolu Başkanı
Lütfü Tavaşoğlu

Demokrat Parti Gençlik Kolu Baş- kanı Lütfü Tavaşoğlu'nun konuşması

Çok Kıymetli Büyük
lerim, Kıymetli Arkadaş-
larım, Muhterem Hemsah-
pelerim,
Cümlelerinizi saygı, sevgi
ve hürmetlerimle selam-
lar, hepimize hoş geldiniz
derim.
Bu gün buraya Milas
Demokrat Parti Gençlik
Kolu Lokali için toplanmış
bulunmaktayız.
Bu gün DEMOKRAT
LAR büyüklerimizle men-

inletmiş vatanımıza yap-
makta olduğu çalışmaları
rehber olarak almış oldu-
ğuk ve aynı Bayraktar,
Menderesler, Keçkinler
ve çok sevgili ağabeyle-
rimiz Akarcalar gibi aklı
imnala çalışmaları azmet-
tik, aht ettik sat içtik.
Evvvelallah hiç bir
kuvvvet bizi bu imnımız
den döndürmesin şükründen
itibaren VATAN CEPHE-
SİNDE toplanmış kalple

ki vatan aşkı ile şarpan
gençler olarak şükrüne
rus imnımıza tam kalbi-
mis hütündür.
Bütün Milas Genç De-
mokratları olarak Muhterem
Mebbusumuz Sayın
Turhan Akarcadan bu gün
şükründen yuvamızın açılması
en istihdam eder tebrar
cümlelerinizi saygı ve
hürmetlerimle selamla-
rım.

203/1/2

2/1-2

**Ek 22: 27 Mayıs 1960 Askeri Darbesi'nin yıl dönümü ile ilgili haber
(Devrim 29 Mayıs 1961)**

Devrim

HALKIN SESİDİR

Günlük Müstakil Siyasî Sabah Gazetesi

Yeni Türkiye hükümetinin öz cevheri milli hakimiyettir. Millet in kayıtsız ve şartsız hakimiyettir.

K. ATATÜRK

29/Mayıs/1961 Pazartesi

Fiati : 15 Kuruştur

27 Mayıs Devrimi ve önemi

Hilmi BAYDUR

Bu günlerde huzur ve gönül rahatlığı içinde 27 Mayıs Devriminin birinci yılını kutladık. Bütün memlekete şamil ve dünya umumi efkârında yerleşmiş bir insanlık bu çok önemli hadisenin önündeki siyasî hayatımızda meşale olmasını canla diliyoruz.

Canlı ve dinamik milletlerin hayatı devrimler ve reformlar mecmuasıdır. Durgun sular gibi ve sükunetli durmaz ve daima nehirler ve seller gibi ilerleyişe doğru akarlar. Önlerine sed gerekerek akınlanmasın mani olunamaz. Ancak akışlarına ehliyetli ellerle iyi mecra verilir. Hareketli ve canlı milletlerin hayatı da böyledir. Daima ileriye doğru kanlı hâlinindedir. Onu önlemek ve mani olmak değil makul bir vecheye vermek lâzımdır.

Tanzimattan beri siyasî ve içtimai hayatımız bazan yavaş ve bazan seri ilerleme ve oluş hâlinindedir. Tanzimatı-hayriye, genç Osmanlılar hareketi, ikinci meşrutiyet inkılabları siyasî ve içtimai hayatımızda yapılmış mühim hamlelerdir. Cumhuriyet devrinde Büyük Atatürk'ün rehberliğinde en mühim inkılablar yapılmış ve Türk milletinin maddî ve manevî hayatına yenilik ve hareketle ruh verilmiştir. Milletlerin tarihi devam eden inkılab zinciri olduğuna nazaran zamanın ictihâsı göre yenilerinin ilâvesi ve eklenmesi lâzımdır. Bu ihtiyaç ve zaruret vaktinde sezen Naven lâbnü ve C.H.P. 1946 da ileri demokrasi anlayışını açtı. 1946 ile 1950 arası bir gelişme devri oldu. Demokrasinin ve muhtelif parti hayatının ileri ve yeni bir hayat tarzı olduğu ve milli birliği muhafaza yolunda büyük mesai sarf edildi. 1950 de en büyük iyi niyetlerle yapılan seçimde millet iradesine saygı gösterilerek iktidar D.P. ye devredildi.

Kısa bir müddet sonra yeni iktidar verdiği müddetle denerek tamamiyle makûs yol tuttu. Yeni seçim kanununu kendi düşüncesine göre değiştirdi. Birer kültür merkezi olan Halk evlerini kapattı. Millîyet hukukuna tecavüz ve Anayasayı ihlâl ederek C.H.P. yi zayıf düşürmek maksadıyla elihten mallarını aldı. Basını görülmelik kayıtlı olarak koyarak yazım asırlık yazı hayatı olan hür fikir mecbûdî gazetecileri hapse attırdı. İnsan haklarını hiçe saydı. Düşüğü gaflet yüzünden insanî hadiseler sebeb oldu. Umumi efkârı kayıtsız ve şartsız ve maserî vicdanı incittiğinin farkında değildi. Artık daha fazla tahammül edilemezdi. Şimdi ordumuz bir sene evvel bugün 27 Mayıs

devamı 4 de

27 MAYIS 1960

İnkılâbı I. Yıldönümü Şehrimizde Coşkun Bir Tezahüratla Kutlandı

İnkılâbın I. yıldönümü olan 27 Mayıs bayramı şehrimizde büyük bir merasimle kutlanmıştır. Bu mutlu günde şehrin her tarafı payraklarla süslenmiş ve büyük bezler üzerine yazılmış dövizler asılmıştır.

Sabahın erken saatlerinden itibaren Atatürk anıtı etrafındaki meydanı halk toplanmaya başlamıştır. Halkın, bütün okulların ve kurumların da hazır bulunduğu halde merasim saat 12.30 da kız talebelerden hazırlanmış bir grup tarafından söylenen İstiklâl marşı ile başlamıştır. Vali vekili, Garnizon komutanı ve Milli eğitim müdürünün mekteplerin, halkın bayramlarını kutlamalarını müteakip, celenkler Atatürk anıtına konularak Atatürk'ün manevî huzurunda bir dakikalık saygı duruşunda bulunulmuştur. Öğretmen ve öğrenciler tarafından Türkçük, Atatürk ve 27 Mayıs inkılabını canlandıran şiirler okunmuş konuşmalar yapılmış erkek ve kız öğrenciler tarafından marşlar söylenmiştir.

Bundan sonra okullar ve mehter takımının resmî geçiti yapılmış merasime saat 12.30 da son verilmiştir. öğleden sonra halk eğitim merkezinden de hopperlörler vasıtasıyla yayımlar yapılmıştır. saat 17.00 sıralarında Türk hava kurumuna ait bir uçak şehrimiz üzerinden alçak bir

uçuşla İnkılâp ve Türk hükümetini belirten beyannameler atılmıştır.

Gece fener alayı tertip edilmiş, şehrin muhtelif yerlerinden fişekler atılarak Atatürk anıtı etrafında meşaleler yakılmış iki saatte bir değişen iceler nöbet beklemiş ve halk saat 24 e kadar her iki bayramı birden kutlamışlardır. Ayrıca Korulukta öğretmenler tarafından bir gardenparti tertip edilmiştir.

Anayasa kabul edildi

26 Mayıs 1961 Cuma günü Temsilciler Meclisi 2. Cumhuriyetin Yeni Anayasasını 2 müsteakif ve 261 müsbet oyla kabul etmiş 27 Mayıs Cumartesi gününde Temsilciler Meclisinde büyük bir merasim yapılmıştır.

Merasimde söz alan Sayın Devlet Reisimiz Temsilciler Meclisinin çalışmalarını övmüş ve yeni Anayasasını Türk Milletine hayırlı ve uğurlu olması temennisi de bulunmuştur.

Yeni Anayasasının Referandumu ne zaman sunulacağı henüz belli değildir.

Devamı 4 de

CHP.de bir Kasım Gülek meselesi yoktur

(Yardım.H.A.) An kara: Tanin gazetesi nin bir yazarı ve yazı işleri müdürü hakkında hükümetçe alınan bir karar bazı gazetelerde ve yeni kurulan partilerde C.H.P. aleyhinde bir propaganda vesilesi yapılmıştır Partinin eski Genel Sekreteri Kasım Gülek'in adı geçen gazetenin sahibi olması ve Gülek'in büyük bir vatanşahı kitlesi tarafından

Ek 23: Askeri darbe sonrası mahkemenin DP milletvekilleri ile ilgili tapu müdürlüğünden istediği gayri menkul bilgileri (BCA 10.09.403.1224.2)

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü

T. C.
MUĞLA VİLİYETİ
TAPU SİCİL MUHAFAZLIĞI
Sayı

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

Muğla : 30/ Haziran / 1960

ÖZÜ : Sebak Milletvekilleri ile yakınlarının gayrimenkulleri Hk.

115-3-239

gizli

Tapu Ve Kadastro Umum Müdürlüğüne

Ankara

Eki : 7

197

20/6/1960 tarih ve muamele müdürlüğü 115-3-239/1333 sayılı yazı K: Gayrimenkule sahip bulunan sebak Muğla Milletvekili Turgut Topaloğlu ve yakınlarıyla diğer sebak milletvekili Nuri Özsanın yakınlarının gayrimenkullerini gösterir liste 7 parça halinde ilişik olarak sunulmuştur. Vilayetimiz tapu sicil muhafızlığına kaydet üzerinde araştırmaya devam edilmektedir. Başka gayrimenkul keydi bulunduğu takdirde ayrıca bildirileceği saygıyla arz olunur.

010 09 603 1224 2

Vali y.
Azmi Kerece

MUAMELAT MÜDÜRLÜĞÜNE

Tapu K U 5234

5 17 67

ii v
ORF
5-7-1960

36

Ek 23/1: (BCA 10.09.403.1224.2)

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

Cilt	Sahife	numara	tarihi	kayı	mevki	cinsi	miktarı
62	95	X 63	Mart/1945	Asınkorin./	Asın çiftliği.	Müfrez- tarla./	40.Hektar
Hududu:Doğusu ve poyrazi ve kiblesi:Rifat adnan,ali turan,şmerül faruk ve aşkidil akarcanın müfrez çiftliği, Batı: Aşkidil akarcanın müfrez çiftliği ile çevrili./							
Maliki:Mehmet ali oğlu şmerül faruk akarca./							
62	96	X 67	Mart/1945	Bu dahi./	Çbu dahi./		1301 hektar- 6908.M2.
Cinsi: 20000 zeytin ağacı, bağ gurumu, bahçe ağacı, hane, kule, mağaza ve yağ değirmeni, dam ve çiftliğin mebanii sairisini havi çiftlik./							
Hududu:Doğusu:Rifat adnan akarcanın müfrez tarlası ile kara kemer, akarca-başı, karaoğlan gedigi, poyrazi:rifat adnan, şmerül faruk, aşkidil ve alituran akarcanın müfrez tarlaları ile kiran tepe albura dağı ve kara oğlan gedigi, batısı:şmerül faruk akarcanın müfrez tarlası ile mustafa sahrancı zindak dağı gedigi kurin sırtı ve kurin sırtından yavaş bogazi, kiblesi:aşkidil alituran şmerül faruk ve rifat adnan akarcanın müfrez tarlaları ile lebiderya ve ali bey azmağı ve menderes ile çevrili./							
Malikleri:Mehmet alinin oğulları Rifat adnan ve alituran ve şmerül faruk - akarca ve kızı aşkidil akarca mütesaviyen./							
62	95	X 64	Mart/1945	Bu dahi./	Bu dahi./	Müfrez tarla./	40.hektar
Hududu:Doğusu:şmerül faruk akarcanın müfrez tarlası, batısı:Alituran akarcanın müfrez tarlası, poyrazi ve kiblesi:rifat adnan alituran, şmerül faruk ve aşkidil akarcanın müfrez çiftliği ile çevrili./							
Maliki:Mehmet ali kızı aşkidil akarca./							
62	96	X 66	Mart/1945	Bu dahi./	Bu dahi./	Müfrez tarla./	40.Hektar./
Hududu:Doğusu:Alituran akarcanın müfrez tarlası, batısı:ve poyrazi ve kiblesi:Rifat adnan, alituran, şmerül faruk ve aşkidil akarcanın müfrez çiftliği ile çevrili./							
Maliki:Mehmet ali oğlu Rifat adnan akarca./							
62	95	X 65	Mart/1945	Bu dahi./	Bu dahi./	Müfrez tarla./	40.Hektar./
Hududu:Doğusu:Aşkidil akarcanın müfrez tarlası, batısı:alituran akarcanın müfrez tarlası, poyrazi ve kiblesi:rifat adnan ve alituran ve şmerül faruk ve aşkidil akarcanın müfrez çiftliği ile çevrili./							
Maliki:Mehmet ali oğlu Alituran akarca./							

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü

İş bu tapu kayıt örneğinin asılının aynı olduğu tasdik olunur. 18/7/1945

Tapu Sicil Müdürlüğü
Harita Hizmetleri

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü

010 08 403 1224 2

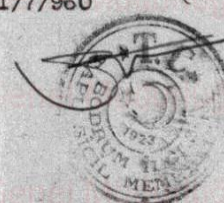
Ek 23/2: (BCA 10.09.403.1224.2)

SABIK MUĞLA MİLLETVEKİLİ ZEYYAT MANDALINCİ'NİN
KARAKAYA MANDALINCİ'YE AIT GAYRİMENKULLERİ
GÖSTERİR CETVELİDİR.

NO:	Tapunun Tarihi	Köy veya Mahallesi	Cinsi	Miktarı	Lira	Kr.	vergı K. Müşunceler
69	II/II/952	Tepecik	Hane ve Avlu	0861 M2	48	G.S.i.	Babasından intikalen ve taksimen
70	"	Karakaya	Arsa	34,47 M2	150	00	" "
72	"	"	Arsa	28,73 M2	192	00	" "
73	"	"	Arsa	28,73 M2	290	00	" "
74	"	"	Tarla	1 Hektar	3785 M2	668 00	" "
75	"	"	Otluk	4 Hektar	334	00	" "
76	"	Tepecik	Mpa avlu Harap	1355 M2			" "
99	"	Karakaya	Hane Bahçe ve Müste milat.	0224 M2	48	G.S.i.	" "
97	7/3/957	Karakaya	Narenciye Bahçesi	1010 M2	15	G.S.i.	" "
18	"	"	"	2 Hektar	2136	00	12000 lira mukabilinde satın alınmıştır.
39	18/2/955	"	Tarla	5736 M2			intikalen ve tasninen.
11	4/II/953	Karabağ	Tarla	3676 M2	300	00	1000 lira satın alınmıştır.
33	21/9/950	Tepecik	Arsa	1716 M2	47	70	2500 lira mukabilinde satın alınmıştır.
40	18/2/955	Karakaya	Tarla	0033 M2	50	00	50 lira mukabilinde satın alınmıştır.
				9190 M2	504	00	2000 lira mukabilinde satın alınmıştır.

NOT: Kırmızı işaretli kocası Zeyyat Mandalininin 2/957 tarih ve 25 ve 3/957 tarih ve 2 numaralı gayrimenkuller birlikte 43495 lira mukabilinde Ziraat Mankasına ipoteklidir.

Aslinin aynıdır. 1/7/960

010	09			403	12242
-----	----	--	--	-----	-------

59

Ek 23/3: (BCA 10.09.403.1224.2)

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

Sakıt D.P. Mağla Millet vekili Nuri Özsanın
Usul ve kardeşleri adına halen kayıtlı G. Menkullerini
gösterir listedir.

Annesi Zeliha Özsan adına elanları:

Tapunun Tarihi	Tapunun Noğu	Kazası	Köyü	G. Menkulün Cinsi	Miktarı	İktisap sebebi
Tapulama	248. parsel	Köyceğiz	Tepe arası	Tarlanın	672/6048.H. 46100. M2	Babasından intikal.
"	249	"	"	"	672/6048.H. 26200.	" "
"	250	"	"	"	672/6048.H. 74400.	" "
"	251	"	"	"	672/6048.H. 171600.	" "
"	252	"	"	"	672/6048.H. 51300.	" "
"	253	"	"	"	672/6048.H. 45200.	" "
"	254	"	"	"	672/6048.H. 32300.	" "

Kızkardeşi Adile Gülcüklüoğlu:

10/4/1954 - 3	Köyceğiz	Merkez	Dükkan	Tam	20 M2	Satın alma
29/12/94 -14	"	"	Fırın	"	24 M2	Satın alma

Kızkardeşi Mehpere Kurteoğlu:

29/9/1944-29	Köyceğiz	Merkez	Ev ve Arsa	Tam	1800 M2	Satın alma
24/3/1944-30	"	"	Ev	"	91 M2	Satın alma
12/12/94- 6	"	"	Bahçe	"	7680 M2	Satın alma

kayıtlarımıza uygun olduğu tasdik olunur. 30/6/96
Köyceğiz Tapu Sicil Memuru
M.FERRUH SEVINÇER

010	09			403	1224	2
-----	----	--	--	-----	------	---

Ek 24: 1961 Halk Oylaması (Devrim 9 Temmuz 1961)

Devrim

HALKIN SESİDİR
Günlük Siyasi Sabah Gazetesi

Yeni Türkiye hükümetinin öz cevheri millî hakimiyettir. Millet in ka-yıtız ve şartsız hakimiyetidir.

K. ATATÜRK

9/Temmuz/1961 Pazar

Fiati : 15 Kuruştur

1. Sayı : 190

ANAYASA

Halk Oyuna Sunuldu

Biz ve siz

Avukat Lütfi Sağlat

Demokrasiye yönelmiş milletlerde dile en uygun kelime ve en çok kullanılan ya iki kelime vardır: Biz ve siz.

Büyük Türkiyemizde ve onun kıymetli halkında da bu iki kelime oldukça taammüm etmiş ve halkımızın dilinde hakiki yerini bulmuştur.

Bir Millette bu iki kelime ve bilhassa sonuncusu ne kadar çok kullanırsa o Milletin içtimai hayatı ve o kadar yükseleceği ve demokrasiye o kadar yaklaşılabileceği için misal vererek yazalım.

Bir hak veya menfaatin üç kişi arasında tevziyi düşünülse benden evvel Biz veya Siz diyebilirdik, madir bir ilacın veya muhtaç üç kişiden birine verilme gerektiginde ben yerine Biz veya Siz diyebilirdik ve gözetilen lütfle muhtap olan şahısta hayır ben dedim Biz diyebiliyorsa memnuniyet arzulan bir ahkâm ve terbiye numunesi verilmiş ve hakiki demokrasinin yaklaşmış demek olur.

Milletlerin umumi terbiyesi ve ahkâklarına itimadın serin bu iki kelimenin hünyelerinde sağlanıyor olarak yerleşmiş olması ilahiyeye umit vermektedir.

Onun için Millette benden evvel Biz ve Biz benden evvel Siz kelimeleri

Bu gün saat (5.00) den itibaren akşam saat (19.00) a kadar seçmen vatandaşlar Anayasa için oyunu kullanacaktır. Bütün sandıklar mahalline konuşmuş, sandık başlarında vazifeliler erkenden yerlerini almış olacaklardır.

Seçmen kartı olmayan veya yanlış olanlar nüfus kağıdı ya hut sandık başı vazifelerinden iki kişinin şahadetıyla oylarını kullanabileceklerdir.

İştirakin %80 i aşacağı tahmin olunmaktadır.

Millet, bu gün 27 Mayıs kahramanlarını tekrar minnet ve şükranla anacaklardır.

Gazetemiz, Halk oyunun Milletimize hayırlı ve uğurlu olmasını diler.

Şehrimiz Çocuk Yetiştirme Yurdundaki Sünnet Töreni

Dün saat 17.00 de şehrimiz çocuk bakım ve yetiştirme yurdunda kimsesiz ve korunmama muhtaç çocukları sünnet etmek için bir tören yapılmıştır.

Törende Milli eğitim md. Daire md.leri öğretmenler ve kalabalık bir halk topluluğu hazır bulunmuşlardır.

Törene katılan misafirler bu şefkate muhtaç yavrulara cesitli ve çok değerli armağanlar vermek suretiyle onları sevindirmişlerdir.

Iran Şahı, Kuveyt Emirine Özel Bir Mesaj Gönderiyor

KAHİRE. Kahire radyosunun Kuveyt radyosundan naklen verdiği bir habere göre, İran Dışişleri Bakanı Kuveyt emrine gönderdiği bir telgraf-ta, İran Ayan Meclisi başkanının yönetimindeki bir heyetin Kuveyt'in bağımsızlığına kuvuşturması münasebetiyle cumartesi günü Kuveyte geleceğini bildirmiştir.

Iran Ayan Meclisi başkanı, İran şahının

C. H. P. İl Gençlik kolu kongresi

Yeni Haber aldığımız göre 18 Temmuz 1961 salı günü yapılacakını bildirdiğimiz Muğla C.H.P. il gençlik kolu kongresi 16 Temmuz 1961 pazar günü yapılmak üzere öne alınmıştır. Bu kongreye temsilciler meclisi üyelerinin ve merkezden de iki kişinin iştirak edeceği bildirilmektedir.

SURİYE HUDUDUNDA ARAPLAR ATEŞ AÇTI

Ankara — Türk-Suriye sınırında Birleşik Arap Cumhuriyeti muhafızları dün akşam 10 Türkün üzerine yaygın ateş açmışlardır. Ansızın yapılan yaygın ateşi sırasında şahkına dönen Türklere Mustafa emin Ömer kaçarken mayın tarlasına düşerek parçalanıp

Eğitime hizmet için yarım milyon bağış

Antalya — Şehrimizde eğitim enstitüsü açılması için İbrahim Gürtekin ve Ali Çeken adlarındaki iki hayır sever tarafından Milli Eğitim Müdürlüğüne yarım milyon lira kıymetinde 50 dekarlık bir arsa taharru edilmiştir.

Cezayirde Son Durum

Cezayir—Düngece 21.15 22.35 (mahalli saat arasında) cezayir şehrinin muhtelif bölgelerinde 7 plâstik bomba patlatılmıştır. Bir Avrupalı ve bir de Müslüman olmak üzere iki kişi yaralanmış ayrıca maddi

hasar tesbit olunmuştur.

Öte yandan Oran şehrinde sokağa çıkma yasağı saatlarında 3 plâstik bombanın infilâkı önemli hasara sebebiyet vermiştir.

SABAH KEYFİ

Halk Oyu!

Bütün dünyanın gözü, kulağı bu gün tekrar Milletimize çevrilmiş bulunmaktadır.

Büyük Atatürk, Anı kabirden başını kaldırıp aziz Milletini selâmlıyor.

Bu büyük günde Milleti ile gurur duymayan tek Türk meevut değildir. Ata'nın o berrak ve tiz sesi bu sabah tekrar yükseliyor; Ne mutlu Türkün diyene!..

Ek 25: 1961 tarihinde Devlet Başkanı Cemal Gürsel imzalı devlet memurlarının siyasi partilere üye olamayacaklarına dair ve seçimlere karıştırılmamalarına ilişkin yazıları (BCA 30.01.29.174.6)

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü
T.C.
BAŞBAKANLIK
Ankara
22/9/1961

Özlük ve Yazı İşleri: 27-4458

KONU : Memurların siyasi partilere üye olamayacaklarına dair

Mütehasıs Müşavirliğe
(İzaha Kötü)

334 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 119 uncu maddesinde, Memurlarla Kamu İktisadî teşebbüslerinin yönetim ve denetim işlerinde çalışanların ve Kamu Yararına çalışan Derneklerden özel kaynakları ve özel imkânları kanunla sağlanmış olanların merkez kurullarında görev alanların, siyasi partilere üye olamayacakları ve Memurlarla Kamu İktisadî teşebbüslerinde çalışanların, görevlerini yerine getirirlerken, vatandaşlar arasında, siyasi kanaatlarından dolayı her hangi bir ayırım yapamayacakları ve bu esaslara aykırı hareketleri mahkeme hükmüyle sabit olanların Kamu hizmetlerinden temelli çıkarılacağı, sarahatle ifade edilmiştir. Bu suretle 738 sayılı Memurin Kanununun 9 uncu maddesindeki, Memurların siyasi cemiyet ve kulüplere intisap ve devamları, her nevi intihabata müdahaleleri ve siyasi neşriyat ve boyunatta bulunmaları hususundaki memnuiyet, Kamu İktisadî teşebbüsleri ile ~~ve~~ Kamu yararına çalışan derneklerdeki vazifelilere de teğmil edilmek suretiyle Anayasa hükümleri arasında yer almış bulunmaktadır.

Bu hususun, parti faaliyetlerinin arttığı ve genel seçimlerin yaklaştığı gözünde tutularak Devlet memurlarıyla Kamu İktisadî Teşebbüslerinde ve Kamu yararına çalışan derneklerde görev almış olanlara duyurulmasını ve bu esaslara aykırı hareket edilmemesinin sağlanmasını önemle rica ederim.

Cemal Gürsel
Org.
Devlet Başkanı ve Başbakan

Dağıtım:
Cumhurbaşkanlığı Umumi Katipliğine
Millî Birlik Komitesi Sekreterliğine
Bakanlıklara
Sayıştay Başkanlığına
Yüksek Müfakabe Heyeti Başkanlığına
Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına
Devlet Personel Dairesi Başkanlığına

BAŞBAKANLIK EVRAKI			
Tarihi	İş No	Fig. No	Em
22/9/1961		32	

030 01 29/76/6

Ek 25/1: (BCA 30.01.29.174.6)

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü

P A Ş B A K A N L I K

ÖZLÜP ve YAZI İŞLERİ :27/4204

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CEZVİYE ARŞİVİ

18 Eylül 1901

KONU: Memurların seçim propağandalarına
karşıtılmamaları İK.

Mütehasıs Miğavirliğe

1 - Yaklaşmakta olan Millet Meclisi ve Cumhuriyet Senatosu seçimlerinin; 298 sayılı (Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri hakkında kanun), 304 sayılı (Cumhuriyet Senatosu Üyelerinin Seçimi Kanunu) ve 306 sayılı (Milletvekili Seçimi Kanunu) nun vazetmiş olduğu Demokratik Esaslar Dairesinde ceryanını temin için ilgililerce bu kanunların hükümlerinin dikkat ve hassasiyetle yerine getirilmesi gerektiğinin;

2 - Devlet, Kamu ve Özel İdareler ve Belediyelerle bunlara bağlı daire ve müesseseler, İktisadi Devlet Teşekkülleri ve bunların kurdukları ortaklıklar ile diğer kamu tüzel kişiliklerinde memur ve hizmetli olarak çalışanların ve umumî menfaatlara hadim cemiyetlerde görev almış memur ve hizmetlilerin seçim propağandasına karşıtılmaları suretiyle tarafsızlıklarının muhafaza etmelerinin,

3 - Kamu hizmeti görülen müessese ve fabrikalardaki idare amirlerinin propağandanın bu yerlere sokulmasını önleyici tedbirler almalarının ve aksi halde kendilerinin de mesuliyeti cihetine gidileceğinin,

4 - Seçimle ilgili adayların illerde yapacakları propağanda gezilerine memurların hiç bir surette katılmamalarının,

5 - 298 sayılı kanununun 156 nci maddesinde sarahaten ifade edildiği üzere, mezkur kanunlarda ayrıca ceza hükmüne bağlanmayan ve kanun hükümlerine aykırı olan sair propağandalardan da kat'i surette kaçınılmasının,

teşkilâtımızın her kademesindeki memur ve hizmetlilere duyurulmasını önemle rica ederim.

DAĞITIM:

Cumhurbaşkanlığı Emami Katipliğine
Millî Birlik Komitesi Sekreterliğine
Bakanlıklara
Sayıştay Başkanlığına
Yüksek Mücadele Heyeti Başkanlığına
Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına
Devlet Personel Dairesi Başkanlığına
(90000) Dairelere

Genel Gürsel
Org.
Devlet Başkani ve Başbakan

BAŞKANLIK	BAŞKANLIK
1. Si	2. Si
3. Si	4. Si
5. Si	6. Si
7. Si	8. Si
9. Si	10. Si

9 Eylül 1901

29

2

Ek 26: Muğla'da meydana gelen uçak kazası ile ilgili (Devrim 22 Şubat 1968)

Satılık Dükkân
Mustafa Muğlalı caddesinin... hamamı bitişiğindeki... satılıktır.
Eski Kasaplar civarında... Kudret Lokantasının... müracaatları

Sayı : 2222

Devrim

HALKIN SESİDİR

GÜNLÜK SİYASİ SABAH GAZETESİ

SAHİBİ
Erman ŞAHİN
SORUMLU MÜDÜR
H. Nuri ÖNCÜER

Telefonlar : 32-205
Devrim Basın Ahlak
Yasasına Uvar

22
Şubat
1968
PERŞEMBE

Adres : Kurşunlu Cad. 19.A—Muğla

Feci Uçak kazası Muğla'yı mateme bürüdü

Devrim, 22 Şubat 1968, 1

FACIA!..

Şehit Teğmen İsmet Çatak, Muğlayı yanmaktan kurtardı, fakat kendini ölümden kurtaramadı

Emniyet Teşkilâtının Basın mensuplarına karşı tutumu kötüydü

İlimize düşen jet Uçağının çıkardığı yangın İtfaiyeciler tarafından büyük gayret sarf edilerek söndürülmüştür.

Ruhsimde, düşen Uçağın enkazı arasından şehit Teğmen İsmet Çatak'ın cesedinin çıkarıldığı görülmüştür.

Dün saat 12.05 de şehri üzerinde uçan olan Türk Ordu mensup T-33 AN Uçağı 2 saniye içinde herkesin yüreğini ağzına getirdi. Tur gutreis Lisesi üzerinden acı bir sesle Hamırsuz dağı istikâmetinde uçmakta olan jet askeri kışlalar hizasına geldiğinde birdenbire takla atmaya başlamış ve sonra bu nuzerine dikilerek eski caphaneliklerin önünde bir düz lüğe adeta gömülmüştür.

Yerde vuku bulan Çatak'ın son haberi infilâk bütün Muğlayı...

İşte çiçeği burnunda 21 yaşındaki Tokatlı Öğrenci teğmen İsmet Çatak'ın son haberi. O İsmet Çatak ki büyük bir insanlık ve fedakârlık örneği vererek Muğla'yı yanmaktan kurtarmış fakat kendini ölümden kurtaramamıştır — Uçağın arıza yaptığı anda kendini dışarı atsa canını kurtaracağı muhakkaktı. Ama şehrin içine düşecek Uçağın çok büyük hasara ve can kaybına sebep olacağıda belli idi. İşte şehit İsmet, bunu düşünerek ve bilerek ha...

Meclis yine kana bulandı!..

KARA — 1961 İddiaya göre, Yunus Koçak A.P. Malatya milletvekili Hamit Fevziyeoğlu, dün saat 16.00'de Millet Meclisi'nde Bakanlar Kurulu'nun görüşülürken, birisi ağır şekilde 4 milletin farklı yerlerin...

İddiaya göre, Yunus Koçak A.P. Malatya milletvekili Hamit Fevziyeoğlu (Hamido) tarafından tabanca kabzası ile yaralanmıştır. TIP milletvekillerinden Çetin Altan, Sadun Aren, Tarık Ziya Ekinci, muhtelif yer...

kiye İşçi Partisini komünistlikle itham etmesi üzerine çıkmıştır. Saat 0.155'de İşçileri Bakanı tenkidlere cevap verirken, Türkiye İşçi Partisi yöneticilerinin çeşitli yerlerde yaptıkları konuşmalardan örnekler okunmuş...

TIP milletvekilleri, Bakana sık sık itiraz ettiklerinden, Başbakan Nurettin Ok, TIP li Yunus Koçak'a önce bir ihtar, arkasından ikinci bir ihtar, son olarak da ta'bihi cezası vermiştir.

Bu sırada, Sukan, TIP'in Meclis'e dav...

Traktör kursu sona erdi

İlimizin Teknik Ziraat ve Dalaman Devlet Üretme Çiftliği Müdürlüklerince düzenlenen 15/1/1968 tarihinde Dalaman Devlet Üretme Çiftliğinde 264 kursiyerinin iştirakiyle ve Önergenç tarafından...

Ek 27: 12 Askeri darbesi ile ilgili haber (Devrim 13 Eylül 1980)

Devrim
GÜNLÜK SİYASİ SABAH GAZETESİ
KARAYAKAR CADDESİ 19/A-MUĞLA

13 EYLÜL 1980
CUMARTESİ

YIL 20 SAYI 6783

Silahlı Kuvvetler yönetimi bütünüyle ele aldı
Demirel, Ecevit ve Erbakan göz altında, Türkeş kaçtı

Millî Güvenlik Konseyi Başkanı Org. Kenan Evren'in Türkiye Başta ve Tevcihyatından yayınlanan bildirisine göre en kısa zamanda Bakanlar Kurulu oluşturulacak ve yürütmenin aktarılması sağlanacaktır.

Anayasa, seçim ve partiler kanunları yeniden ele alınacak ve güncel ihtiyaçlarına cevap verecek değişiklikleri giderecek şekilde değiştirilecektir. Bundan sonra seçimlere gidilecek ve seçimlerden önce siyasi faaliyetler için yeterli süre tanınacaktır.

Parlamento ve hükümet feshedilmiştir. Adalet Partisi Genel Başkanı Süleyman Demirel, CHP Genel Başkanı Bülent Ecevit, MSP Genel Başkanı Necmettin Erbakan emniyet gerekçesi ile göz altında iktidare alınmıştır. MHP Genel Başkanı Alpaşan Türkeş de aynı şekilde iktidare alınmak istenmişse de evinde bulunamamış ve hemen teslim olması için Sıkıyönetim Komutanlığına bildiri yayınlamıştır.

Alman Dışişleri Bakanı Genscher «Türkiye'deki kötü gideli için önlemler alınacağını düşünüyorduk. Ancak önlemlerin askeri bir hareket sonucu değil, demokratik yollardan alınacağına ümidimiz vardı.» dedi.

NATO yetkilileri açıklamalarında «Bu defaki darbenin sonunda da yönetimin sivilere terk edilmesi temennisinde bulunuyoruz. İstikrarlı bir Türkiye Batı için daima gereklidir» de diler.

Amerika Başkanı Carter, arada 7 saat fark olduğundan, olayı televizyonda seyredirken öğrendi. Amerikan AP Ajansı, Genel Kurmay Başkanı Kenan Evren'in çok liberal görüşlü ve olumlu bir kişi olduğunu belirtti.

Yunan basını, haberi ikinci baskı ile yorum-suz duyurdu.

Sovyet TASS Ajansı da haberi yorum-suz verdi.

Ortak pazar, yayınladığı bildiri ile «Türkiye de insan haklarına uyulacağı ve en kısa zamanda demokratik kurulay-ların yeniden işlerli ka-zanacağı umundaysız» denildi.

Kıbrıs Türk Federe Devleti Başkanı Denktaş, Kenan Evren'e gönderdiği mesajda «Tarihi karar ulusumuzun hayrili olsun» dedi.

Fransız AFP Ajansı «Erbakan'ın dini devlet kurma çabaları ve Türkeş'in politikası askerleri endişelendirmekteydi.» di-yo yayın yaptı.

Daha önce bu işle-yişte destekçileri olan siyasi partilerde de siyasi faaliyetler bütünüyle durdurulmuştur. Bütün siyasi partilerle DİSK ve MİSK'nun işi Sendikalar faaliyetleri askıya alınmıştır.

Kızılay, Türk Hava Kurumu ve Çocuk Ede-geme Kurumu dışındaki bütün dernekler de faa-liyetten men edilmiştir.

Muğla Belediye Baş-kanı ve Vali Yardımcısı Nail Sözer, ilçedeki belediye başkanlarının ile kaymakamlar yardım-cıdır.

Türkiye sarfında ara-nan bazı bilgiler ilimizde de aranmaktadır. Aranan liste içinde Muğla Millet Yürürlüğü Genel Kurulunda da bulunsun diye çalışılmaktadır.

Muğla'da durum
Hareket ilimizde so-kut ve olumsuz kargaşadır. Malın emirleri

Kayıp Lider Alpaşan Türkeş
MHP Genel Başkanı Alpaşan Türkeş dün diğer liderlerle birlikte evinde arandı bulunamadı. Fi-silte gazetesine göre Türkeş hareketin başlamasın-dan bir gün önce Almanya'ya kaçtı. Bir başka ha-bere göre Yorgat'ta bir evde yakalandı. Muğla'da yayılan söylentiye göre de 65-67 plakalı otomob-iline Yaşar Okuyan'la birlikte bu taraflarda aran-ıyor.

Genel Kurmay Baş-kanı Orgeneral Kenan Evren'in başkanlığında o-lan Millî Güvenlik Konseyi'nde Kara Kuvvet-i Komutanı Orgeneral Feriit Erbil, Hava Kuv-vetleri Komutanı Orgene-l Talat Şahinkaya, De-ğerlendirme Komutanı Orgeneral Nejat Tümer, İstihbarat Genel Komutanı Orgeneral Sedat İnan üye olarak bulun-maktadır.

Orgeneral Haydar Talat Şahinkaya Millî Güvenlik Konseyi'ne getirildi.

limizde sokağa çıkma yasağı 20.00-06.00 arasında
Ege Ordu ve Sıkıyönetim Komutanı yayınladığı bildiriye göre ilimizde sokağa çıkma yasağı yalnız saat 20.00-06.00 arasındadır.
Diğer saatlerde halk serbest ola-bilir türlü işini görebilecektir.

NAYDIN
Düdük çesu
Oyun bitti
M.K.

Ek 28: TBMM 1991 seçimleri sonrası açılıştta meydana gelen gelişme ile ilgili haber(Hamle 6 Kasım 1991)

8 KASIM 1991 Çarşamba YIL 15 SAYI 4000 KDV dahil 1000 TL

Milliyetçi, Medeniyetçi

Hamle

GÜNLÜK SİYASİ GAZETE

Yemin töreninde iki milletvekilinin yapıldığı saygısızlığa DYP, ANAP ve SHP il başkanlarından tepki!..

Tayfun KOÇOĞLU

HABER MERKEZİ — TBMM'nin 19. dönem yemin töreninde Meclis'te yaptıkları yemin töreninde SHP'nin HEP'li Milletvekilleri Hüseyin Dicle ve Leyla Zana'nın yemin törenine katılmaması önce ve sonra yaptıkları Kürsüaltlık tartışmaları DYP, ANAP ve SHP'nin Muğla İl Başkanları içinde kınadılar.

«Yemin törenine katılmadıkları için yemin törenine katılmadıkları için saygısızlık tepkisine karşılık olarak gözetim altına alındılar».

SHP il BASKANI ERDOĞAN YALIN : «YAPILAN DAVRANIŞ TBMM VE HAKKİMİZİMİZE BİR HAKARETTİR».

SHP'nin HEP'li Milletvekilleri Hüseyin Dicle ve Leyla Zana'nın Meclis'te yemin töreninde yapıldığı saygısızlığa karşı TBMM'ye yazılan mektupla tepki gösterdiler. Bu mektup TBMM ve dışarıya gönderilmemiş, yapılmış ve hakarettir. Bu tür saygısızlığı yapmaya izin verilmemesi gerekir.

SHP'nin iki milletvekili ve yandaşlarına gözaltı kararı verilmiştir. Zaten dışarıya bu kadar yazılmaması gereken milletvekillerinin isimlerinden bahsetmenin kimsesizdir.

SHP'nin Türkiye Milletleri hayır sayarak yaptıkları yemin töreninde SHP taraflarında cezalandırılmaları ve 2 milletvekilinin partiden ihraç edilmesi utanç vericidir. Çünkü hiç kimse meclis üyesi mülkesine hakaret etmez.»

ANAP il BASKANI HASAN YUZBAŞIOĞLU : «ERDOĞAN BİHMELİ Kİ TÜRKİYE İÇİN DÜŞÜNÜR».

SHP'nin iki milletvekili Türkiye'nin Türk milletini temsil eder. Yemin töreninde iki milletvekili tarafından yapılan saygısızlığın bu millet için utanç vericidir.

Türkiye Cumhuriyeti devleti ancak bir devlettir. Türk Milleti aynıdır. Başları ortaya çıkan bir parti kimsesizdir. Ülkemizin düzenli ve huzurlu olmasını isteyen herkesin bu tür davranışları hoşlanmayacağına şüphesizdir. Ülkemizin birliği ve bütünlüğü hususunda bütün partilerin ortak sorumluluğu vardır ve sorumluluğu da bütünlüğüdür. Türkiye'nin saygısızlığına öncülük edenlerin ortak bu ülkeye meydan bulmalarıdır.

«Türkiye Cumhuriyeti devletinin imkânları sınırlıdır. Devleti arkadaşlar hıncımla değil, insanlık ne tür insanların yapabileceği bir davranıştır, yorumunu halkımıza iletmişimdir. SHP ilk tepkisinde olmuştur ve kamu vicdanının isteklerini dikkate alarak davranacağı inancıyla yemin törenine katılmamıştır. Bunların SHP'ye yanıt olarak oynama ya çalışmaları siyasi birleşim için birleşim verilecekleri ayarla bismillah. Türkiye büyük ülke olacaktır. Buna herkes ağızmalıdır.»

SHP il BASKANI HİRAM GİRESUN : «BU HARAKETLERİ KESİNLİKLE TASFİP ETMİYORUZ».

«TBMM'de 2 milletvekilimizin Anayasamızın 81. maddesine göre yapacağı yemin kendi bin

yaşı ile gerçekleştirilmiştir. Önce parti disiplini sonra meclis ahlakına itiraz düşmüştür. Partimizin gereken disiplin cezaları verilmeye itiraz ediyor. Partimizin bu gibi hareketlere kesinlikle izin verilmeyecektir. Bir yerde bu şahısların meselesidir. Bu tür davranışları kesinlikle tasvip etmiyoruz.

İl Danışma Kurulayı Muğla'da yapılmıştır. Olağanüstü küçük kurularda bu gibi sorunlar görüşülerek parti genel merkezine olayların çözümü hakkında görüşlerinizi bildiririz.»

Partimiz SHP bu davranışları yapın şahıslara gereken cezaları en kısa zamanda vererek bu tür hareketleri, emzasız kalınmayacağına gösterecektir.»

Muğla'da «İl Temsilcisi Yılın Öğretmeni» seçilen Avni Buğday : «Gönlüm mesleğimin moral değerleriyle dolu»

HABER MERKEZİ — Muğla'da «İl Temsilcisi Yılın Öğretmeni» ünvanını bu yıl Merkez Ortaokulu Öğretmenlerinden Avni Buğday aldı.

Merkez Ortaokulu Sosyal Bilgiler Öğretmeni Avni Buğday HAMLE'ye yaptığı özel açıklamasında «İl Temsilcisi Yılın Öğretmeni seçilmem beni mutlu kalsa da en çok mutlu olduğum üre köşerlerde öğretmenliğe mesleğime devam ettiğime, aradıklarımı temsilcisi olduğum için mutluyum» dedi. Buğday seçiminin şöyle diye belirtti:

«Öğretmen olarak Muğla'da İl Temsilcisi Yılın Öğretmeni seçilmem şahıslardan ziyade ilimizin üre köşerlerinde bir bir karışık beklemeden görev yapan arkadaşlarımızın mensubiyet olduğu meslekte, olmama bazımın yapmadığım için önemli insanı bele öğretmenliği değerlendirmek bayağı zorudur. Kişiy olarak belki ben Avni Buğday kimsesizdir. Ancak gönlüm mesleğimin moral değerleriyle dolu. Bana yüklenen sorumluluk şahıslarında mesleğime ve mesleğime arkadaşlarımızın temsil edilebilmesinde. Temsilcisi öğretmen olarak meslektaşlarına ve eğitim camiasına etkimi ve saygılarımı sunuyorum.»

Merkez Ortaokulu Sosyal Bilgiler Öğretmeni Avni Buğday 1950 Yatağan, Bartın'da doğdu. İlk öğrenim Gökçeören Okulunda, ortaokul öğrenim Marmaris'te, lise öğrenim Marmaris'te yaptı. 1965 yılında bu yana Marmaris Ortaokulunda görev yapmaktadır. Mesleğinde 21 yıl, Buğday evli ve 3 çocuk babası.

BUNU DÜZEN DEĞİŞMEZ

Sosyalist Birlik Partisi İl Başkanı Necati Demirel Muğla'daki merkez binasında gelir. Bu sırada gazetecilerle sohbet eder. Hayatı Nizam-ı Dünyayı düzenlemek için çalışmaktadır. Demirel «Kolay gelsin» deyince, Hayatı Nizam-ı Dünyayı düzenlemek için çalışmaktadır» diye cevap verir.

Necati Demirel de «Sakın düzeni değiştirmeğe uğraşmayın. Biz yıllardır uğraştık bittik düzen değişmiyor, artık vazgeçtik» der.

DUYDUNUZ MU?

Bethiye'den yapılan domates ve krom cevheri

Isırık yakıştırdı dönüm

YATAĞAN 1. birar köyünde mesin söndürdü 3 dönüm orman tahkikatı devir Yetkililerden Bozkaya (27) Döndürülen mahurada, idkifin denizde imnabğirin da ekisi Yangının duyul ekpleri henüz is biyünden men söndürüldü ömülük şahısları Yangınla il dirildi.

Avlanın lüfe uvc

DALAMAN güt köyünde m da avlanırken, püföğü namları na sabit etme tesavvi altına al

Yetkililerden Karaböcek (27) ü Kayacak me lüdlalara göre luandığı çıkan kafasına isabet

Yatağan- alımı olup, 9

GO...
N 100 SELLER...
SAĞLIKLI...
MODERN...
FIRMANI...
BAZILAR...
GENEL...
Marmaris...
Muğla (811)...

Ek 30/1: (TBMM Arşivi)

Milletvekili Seçilmiş Olanlara Ait
TUTANAK

Çevre No: VI
Mad. 66 - 8 117/son. FK

Adı ve Soyadı	Doğum yeri ve tarihi	Meslek veya san'atı	ALDIĞI OYLAR		Seçmenlerin Sayısı	Oylarını kullananların sayısı	Secimi hakkında itiraz ve şikâyet olup olmadığı	Dışuncular
			Rakamla	Yazı ile				
Akif Sarıoğlu	Antalya-1887	(Dokuzuncu devre antalya milletvekili)	(64231)	(Altıyüzdört binikiyüz otuzbir)	(124333)	(107435)	Yoktur	

Milletvekili seçimi konunu gereğince ilimizde yapılan seçim sonunda (64231) oy ile Akif Sarıoğlu İlimiz Milletvekilliğine seçilmiştir.

5 / 5 / 1954

Beşim (Seçim Kurulu Başkanı) **Oye** Fevzi Ede **Oye** Fahmi Kataroğlu **Oye** Kemal Doğruel **Oye** Fahmi Savaş **Oye** Adil Sarıoğlu

Oye Arif Canitez **Oye** Memduh Çarbay **Oye** Halil İbrahim Doğruel **Oye** Şerafettin Saray **Oye**

NOT: Beşim ve üyelerin imza edecekleri yerlerin üstüne ayrı ayrı adlarıyla soyadları yazılacaktır.

10.23 num
1570

OTURDUĞU YER [1]	
ANKARA'DA	DIŞARIDA
Sıhhiye Gölbaşı Apartmanı 10/1 Telefon : 28079	Teşvikiye Furun Sok. Aksu. Ap. No: 10/4 Telefon : 84696

[1] Adres değişikliğine vakit geçirilmeden Umumi Kâtipliğe bildirilmesi rica olunur.

TERCÜMEHAL (Kısaca)

İntihap dairesi	Muğla	Evli olup olmadığı ve kaç çocuğu bulunduğuna	Evli - 5 çocuk
Adı ve soyadı	Akif Sarıoğlu	Menur ise, seçimden evvelki son menuruna	9. Devre Mebusu
Babasının ve anasının adı	Ali Talip - Havva	İntihap derecesi ve son maaşını aldığı tarih	
Doğduğu yer ve tarihi	Antalya - 1887	Menur değilse seçildikten evvel son durumu	
Tahsili	Yüksek Ziraat Mektebi	Evvelki devrelerde Mebus seçilmiş ise devre ve intihap türleri	9. Devre Antalya Mebusu
Bildiği diller:	Fransızca - Rumca	Yokluk Subay ise sınıfı, rütbesi ve sicil numarası	
İhtisası	Ziraat	Kayıtlı bulunduğu Askerlik şubeleri ve numaraları	ANTALYA
Eserleri		Seçim zaatının tarihi	5.5.1954
İlim rütbesi	Y. Ziraat Mühendisi	Kaç rey ile mebus seçildiği	64231 Rey ile
İşi ve gücü	9. Lu devre Antalya Mebusu	Meclise katılma tarihi	14. Mayıs 1950

Antalya idadesi, Bursa Ziraat Mektebini bitirdikten sonra Halkalı Yüksek Ziraat Mektebinde tahsili bitirdi. Harırdarüb tahsilinde Müdürlüklerinde Ziraat Mektebi Müdürlüklerinde, Lise Müdürlüklerinde, Adana Halap Vilâyetleri Ziraat Müdürlüklerinde vâzife gördükten sonra, Milli Mücadele senelerinde Antalya Vilâyet Belediye Reisliğine intihap edildi. 1950 Seçimlerinde Antalya Mebusu, 1954 Seçimlerinde de Muğla Mebusu olarak M. Meclisine geldi.

Muğla Mebusu
Akif Sarıoğlu

Ek 34: 1995 seçim sonuçlarına ilişkin (Hamle 25 Aralık 1995)

Hamle
Günlük Siyasal Gazetesi

Milleti Bölünmez
K. Atatürk

40
ARALAR
1995
FAZLAÇIĞI
211 TL
SAYI 3769
GİYÜ HADİKİ
15.000 TL

Biz İhtiyaçlarımızı
Beklentilerimizi, Yeterli
Tutulanak ve
Kredilerimizi
Hizmetlerimizle
Beklentilerimizi ve Beklentilerimizi

İLKE'DE RP, MUĞLA'DA DYP

Haftalardır büyük bir heyecanla beklenen 24 Aralık erken genel seçimleri nihayet yapıldı. Muğla'da DYP'den Yalın Erez, İrfettin Akar ve Mustafa Dedeoğlu, ANAP'tan Lale Aytaman, DSP'den Zeki Çakıroğlu, DSP'den ise Fikret Uzun milletvekili seçildiler.

ANAP Muğla milletvekili
Lale Aytaman

CHP Muğla milletvekili
Zeki Çakıroğlu

DYP'nin yeni Muğla milletvekili Yalın Erez

DYP'nin bir başka yeni milletvekili Mustafa Dedeoğlu

DYP'nin yeni Muğla milletvekili İrfettin Akar

DYP Muğla milletvekili Fikret Uzun

Muğla'da 391 bin 697 seçmen vekilini belirledi

MUĞLA İL GENELİNDE PARTİLERİN OY DAĞILIMI İŞE BU ŞEKİLDE GERÇEKLEŞTİ

DYP	117.000	MP	1.200
ANAP	71.000	YDP	1.170
CHP	48.000	YRP	1.160
DSP	40.000	İP	870
SBHP	20.100	YP	315
RP	17.300		
HADEP	4.847		

Muğla ve çevresinde iki gün süreyle gerçekleştirilen seçimler nihayet gerçekleşti

Ek 35: 2002 seçimleri öncesi Recep Tayyip Erdoğan'ın Muğla seçim çalışmaları (Devrim 22 Ekim 2002)

Devrim
HALKIN SESİDİR

Ekim 2002 CUMA
KURŞUNLU CAĞDESİ 19/A MUĞLA

Yeni Siyasi Gazete
L: 43 SAYI: 13483

"Yıkmaya değil yapmaya geliyoruz"

Polise beden dili anlatılıyor

BAŞYAZI
Tayyip beyin perhizi bozuldu (SAYFA 6'DA)

UNAL YÜRKES

HÜSEYİN ATILGAN Özyer, Isparta
AKP İl Başkanlığı Milletvekili Erkan
tarafından dün Atatürk Mumcu, Eski Bakan
Stadyumu yanındaki Köksal Topta'nı
miting alanında düzen konuşmasının ardından
lenen açık hava konuşmasını yapan
mitinginde yaklaşık 2 AKP Genel Başkanı
bin 500 kişiye seslenen Tayyip Erdoğan, "Bizim
AKP Genel Başkanı ne özel televizyon-
Recep Tayyip Erdoğan larımız var ne de
4 Kasım'da iktidara gazetelerimiz. Biz
geleceklerini iddia gücümüzü halktan ve
ederek, "Biz yıkmaya, haktan alıyoruz. Ne
yıkmaya değil yap- aldananlardan
maya geliyoruz. Bizi olacağız ne de
yok etmeye çalışanlar aldananlardan. Bizim
bizde hayat bulacak partimiz şahıs partisi
lar" dedi. değil, ilkelerin parti-
AKP Muğla siddir. AK Partiyi biz
Milletvekili Hasan değil halk turdu biz
sadece tabelalarını
astık. Biz başka partil-
er satın alarak parti
kurmadık. Biz kurum-
sallaştık. Bu olgun-
luğa erişemezseniz
Türkiye'yi yönete-
mezsiniz. Türkiye
masa başından
yönetilemez.
Yaşamamız, do-
laşmamız ve göm-
eniz gerekir" dedi.
AK Parti iktidarının
halkın iktidarı olacağını
söyleyen Erdoğan,
"Bizim ulkumuz var. Biz
iktidara geldiklerimizde"

Muğla İl Emniyet Müdürlüğü personeline Beden Dili, günlük ve yaşamını etkiler anlatılıyor Konferan

***2002 Yılı Psikolog Semineri Eğitim Programları Karaağaç İlçesi çerçevesinde düzenlenilen konferansta, (SAYFA 3'DE)

IBRAHİM ERGİN

VE
Irak'ın toprak bütünlüğü

Tutturmuşuz, ille de Irak'ın toprak bütünlüğü...Yahu bize ne? Türkiye Nato üyesi olmasaymış ne halimize imiş. Bunları söyleyenler Irak devlet adamları değil mi? Varsın ne halleri varsa görünelim. İdeallerinde güzel olan, ideal olan insanların kimlik ve siyaset ayırma yapmadan birlikte yaşamalarıdır. Üstümüzde moda olan globalleşme tafi sırf bu

Ek 36: 1946-2011 Tarihleri Arasında Görev Yapan Muğla Milletvekillerinin Özgeçmişleri

1. TBMM VIII. Dönem (1946) Muğla Milletvekilleri

Abidin ÇAKIR ⁶⁹⁹

Meclise katılma tarihi: 05.08.1946

1318 (1902) yılında Ula (Muğla)'da doğdu. Babası Hacı Çakırlardan Ali Efendi, annesi Zinet Hanım'dır. İlkokulu Ula'da bitirdikten sonra, orta öğrenimini Muğla'da yaptı. 1335 yılında İzmir Sultanisi 10. sınıfını bitirdikten sonra eğitimine devam imkânı bulamayarak memurluk hayatına atıldı. Muğla Meclisi İdare Başkâtibi iken istifa ederek memurluktan ayrıldı. Çiftçilikle meşgul olmaya başladı. 1929 yılında CHP'ye katıldı. CHP Muğla Vilayet İdare Heyeti kâtip ve üyeliğinde çalışırken parti başkanlarının valilerden olmaması kararı üzerine Vilayet İdare Heyeti başkanlığına seçildi. Parti görevinden başka Muğla Belediye Meclisi ve Belediye Daimi Encümeni üyeliğinde, Muğla Spor Kulübü ve Türk Hava Kurumu başkanlıklarında, Umumi Meclis ve Vilayet Daimi Encümen üyeliği görevlerinde bulundu. CHP Vilayet İdare Kurulu Başkanı ve Vilayet Daimi Encümen üyesi iken Aralık 1945 ara seçimlerinde Muğla'dan milletvekili seçildi. 1946 seçimlerinde CHP'den tekrar Muğla Milletvekili seçildi. 12 Ağustos 1946 tarihinde TBMM Sayıştay Komisyonu üyeliğine seçildi. 11 Kasım 1946, 5 Kasım 1947, 5 Kasım 1948 ve 7 Kasım 1949 tarihlerinde aynı üyeliğe tekrar seçildi. Evli ve 3 çocuk babası olan Çakır, 11 Mayıs 1972'de vefat etti.

⁶⁹⁹ Mustafa Çufalı, **Türk Parlamento Tarihi VIII. Dönem(1946–1950)**, s. 853.

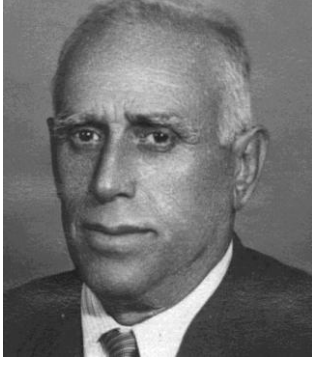

(Ahmet) Necati ERDEM⁷⁰⁰

Meclise katılma tarihi: 05.08.1946

1301 (1885) yılında Alaşehir’de doğdu. Baba adı Mehmet Tevfik, anne adı Zahide’dir. 1330 (1914) yılında Medresetül Kuzzat’ı bitirerek İzmir’e bağlı Kemalpaşa Kazası kadılığına atandı. Bidayet, Hukuk ve Ceza reisliği, Söke kadılığı ve Bidayet Hukuk Mahkemesi reisliği vazifelerinde bulunduktan sonra 1337 (1921) yılında istifa ederek Söke ve Muğla’da avukatlık yaptı. 1946 seçimlerinde DP’den Muğla milletvekilliğine seçildi. 12 Ağustos 1946 tarihinde TBMM Dışişleri Komisyonu üyeliğine seçildi. 11 Kasım 1946 tarihinde aynı üyeliğe tekrar seçildi. 5 Kasım 1947, 5 Kasım 1948 ve 7 Kasım 1949 tarihlerinde ise İçişleri Komisyonu üyeliğine seçildi. Mart 1948’de DP’den ihraç edildi. Mayıs 1948’de Müstakil Demokratlar Grubu’na geçti. Üçüncü toplantı yılında bağımsız kaldı. Dördüncü toplantı yılında ise CHP’ye geçti. Dersiam olan, Arapça ve Farsça bilen, Ayşe Hanımla (d. 1893, ö. 1945) evlenen Erdem, 17 Mayıs 1952 tarihinde vefat etti.

⁷⁰⁰TBMM Arşivi, **Olumluk Kağıdı,1463**; Çufalı, **a.g.e.**, s. 856.

Asım GÜRSU ⁷⁰¹

Meclise katılma tarihi: 05.08.1946

1301 (1885) yılında İstanbul'da doğdu. Babası zamanın kadılarında Ahmet Edip, annesi Feride'dir. İlk çocukluk yıllarını babasının memuriyet mahallerinde geçirdikten sonra ailesiyle beraber tekrar İstanbul'a geldi. İptidai ve Rüştüye tahsillerini Ayasofya Mektebi'nde, idadi tahsilini Vefa İdadisi'nde ikmal ettikten sonra Mektebi Hukuk'a girdi ve 1327 (1911)'de mezun oldu. Adliye hizmetinde çalışmak isteğiyle Adliye Nezareti'ne müracaatı üzerine Arnavutluk'ta Draç Sancağı'na bağlı Kovaya Bidayet Müddei Umumiliği'ne tayin edildi. Balkan Harbi'ne kadar orada kaldı. İşgali müteakip tekrar İstanbul'a avdet etti. 1329 (1913)'da tayin edildiği Çal Bidayet Mahkemesi Müddei Umumiliği'nde 1332 (1916) yılına kadar kaldı. 1332 (1916) yılında Milas Müddei Umumiliği'ne tayin edildi. 1338 (1922)'de Manisa Müddei Umumiliği'ne nakledilinceye kadar burada çalıştı. Manisa Müddei Umumiliği'ne nakli üzerine bazı sebeplerden dolayı istifa ederek Milas'ta avukatlığa başladı ve o tarihten 1946'da milletvekili seçilinceye kadar da avukatlık yaptı. 1946 seçimlerinde DP listesinden Muğla milletvekilliğine seçildi. 12 Ağustos 1946 tarihinde TBMM Milli Savunma Komisyonu üyeliğine seçildi. 11 Kasım 1946, 5 Kasım 1947 ve 5 Kasım 1948 tarihlerinde aynı üyeliğe tekrar seçildi. 7 Kasım 1949 tarihinde ise Bayındırlık Komisyonu üyeliğine seçildi. 7 Mayıs 1948 tarihinde DP'den istifa etmiş sayıldı. Daha sonra Millet Partisi'ne geçti. Evli ve 2 çocuk sahibi olan Gürsu, 22 Nisan 1960 tarihinde vefat etti.

⁷⁰¹ Çufalı, a.g.e., s. 857.

Ahmet Mithat SAKAROĞLU⁷⁰²

Meclise katılma tarihi: 05.08.1946

1328 (1912) yılında Selanik'te doğdu. Baba adı Hüseyin Hüsnü, anne adı Fatma'dır. 1935 yılında İstanbul Tıp Fakültesi'nden mezun oldu. 29 Ağustos 1934 ile 5 Mart 1937 arasında Elmalı hükümet tabipliğini yaptı. Bu arada 1 Kasım 1935 ile 31 Ekim 1936 arasında yedek subay olarak askerliğini yaptı. 2 Nisan 1937'den 31 Mayıs 1938'e kadar Fethiye, 1 Haziran 1938'den 13 Haziran 1939'a kadar Aydın sıtma mücadele hekimliklerinde bulundu. Buradan istifa yoluyla ayrılarak 13 Ekim 1939'dan 1 Kasım 1943'e kadar İstanbul Tıp Fakültesi 1. İç Hastalıkları Kliniği'nde asistanlık yaptıktan sonra sınavla iç hastalıkları uzmanı oldu. Bu arada 11 Ağustos 1941 ile 28 Şubat 1943 arasında yedek tabip teğmen olarak ikinci defa askere alındı. Uzmanlığı aldıktan sonra 1946 seçimlerine kadar Fethiye ilçesinde serbest doktor olarak çalıştı. 1946 seçimlerinde DP listesinden Muğla milletvekili olarak seçildi. 12 Ağustos 1946 tarihinde TBMM İçişleri Komisyonu üyeliğine seçildi. 11 Kasım 1946 tarihinde aynı üyeliğe tekrar seçildi. 5 Kasım 1947 tarihinde Çalışma Komisyonu üyeliğine seçildi. 5 Kasım 1948 ve 7 Kasım 1949 tarihinde ise Sağlık ve Sosyal Yardım Komisyonu üyeliğine seçildi. Mart 1948'de DP'den ihraç edildi. 1948 Mayıs'ında Müstakil Demokratlar Grubu'nun kuruluşunda yer aldı. Grup dağılınca da bağımsız kaldı. 1950'de tekrar seçilemeyince 18 Eylül 1952'de Fethiye Sağlık Merkezi Tabip Mütahassıslığı'na getirildi. 9 Kasım 1954'te ise Fethiye Hükümet Tabipliği'ne başladı. Bu görevinden naklen 23 Eylül 1957 tarihinde İzmir Merkez

⁷⁰² Çufalı, a.g.e., s. 862.

Hükümet Tabibi kadrosunda İzmir Göğüs Hastalıkları Hastanesi Mütahassıslığı'na başladı. 4 Şubat 1958 tarihinde aynı hastanede kadro verilerek Dâhiliye Mütahassısı olarak 14 Aralık 1972 tarihinde emekli oluncaya kadar çalıştı. Fransızca bilen, Bedia Pekin Hanım'la evlenen ve Ayşe Sevim ile İffet Nevin adlarında iki kız çocuk sahibi olan Sakaroğlu, 17 Şubat 1983 tarihinde vefat etti.

MEHMET NURİ OZSAN⁷⁰³

30 Ocak 1905' (1321) te Muğla'nın Balıbey Mahallesi'nde doğdu. Babası Süleyman Seyfettin Efendi, annesi Zeliha Hanımdır. 1932'de Mustafa Cemil - Ayşe Perihan kızı Fatma Türkân (1915) hanımla evlendi. Zeliha Perran (1934) ve Güniz' (1944) in babasıdır. İlk ve ortaokulu Muğla'da, lise öğrenimini 1927'de İzmir'de tamamladı. Aynı yıl İstanbul Hukuk Fakültesine girip 1930'da mezun oldu. Stajdan sonra 2 Haziran 1931'de Kadırlı C. Savcılığı'na atanıp 7 Aralık 1934'te Pazarcık Hakimliğine getirildi. 17 Haziran 1937'de hakimlikten istifa ederek Muğla'da avukatlığa başladı. Siyasete atılincaya kadar avukatlığını sürdürdü. Askerlik yükümlülüğünü 1 Ekim 1934 -1 Mayıs 1935 tarihleri arasında topçu teğmen olarak yerine getirdi. İkinci kez 1943'te silah altına alınıp 1945'te terhis edildi. 1946'da Muğla'da D.P.'yi kurup il başkanlığına seçildi. Aynı yıl VIII. Dönem seçimlerine katılarak 23 Temmuz 1946'da Muğla'dan milletvekili seçildi. VIII. Dönemin sonunda milletvekili bulunduğu sırada IX. Dönem seçimlerine katıldı. Yapılan seçimde 54 376 oyla D.P. listesinden ikinci kez Muğla milletvekilliğine seçildi. Seçim tutanağını 17 Mayıs 1950'de aldı. 22 Mayıs 1950'de meclise geldi. Tutanağı 5 Haziran 1950'de onaylandı. millî savunma ve bütçe komisyonlarında çalıştı. 22 Mayıs 1950 – 8 Mart

⁷⁰³ TBMM Arşivi, Sicil Dosyası No: 1465; Kâzım Öztürk, **Türk Parlamento Tarihi IX. Dönem(1950–1954)**, C. 7, s. 872.

1951 tarihleri arasında görevde bulunan birinci Menderes kabinesinde gümrük ve tekel bakanı olarak yer aldı. Bu sırada 6 Kasım 1950'de Avni Başman'ın istifası ile boşalan Millî Eğitim Bakanlığı'na 11 Ağustos 1950ye kadar vekâlet etti. 9 Mart 1951 - 14 Mayıs 1954 tarihlerinde görev yapan II. Menderes kabinesinde alışma Bakanlığı'na getirildi. Bu görevinden 5 Kasım 1952'de istifa ederek ayrıldı. Dilekçe komisyonunun 2271 sayılı kararının genel kurulda görüşülmesine, Emekli Sandığı Kanunu'nun 39. maddesinin (B) fıkrasının yorumlanmasına dair nergeleri; ilkokul öğretmenlerine bir derece verilmesine dair kanun teklifi; genel kurulda milletvekili olarak 4 konuda 4 konuşması, çalışma bakanı olarak 10 konuda 19, gümrük ve tekel bakanı olarak 4 konuda 13, çalışma ve İşletmeler Bakan Vekili olarak 11 konuda 17, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı Vekili olarak 2 konuda 2 konuşması, toplam 31 konuda 55 konuşması vardır. X. ve XI. dönemlerde de Muğla milletvekilliğini sürdüren Nuri ÖZSAN'a, Yassıada Yüksek Adalet Divanıncı, Anayasayı çiğneme suçlamasıyla 4 yıl 2 ay ağır hapis cezası verildi. Yasama etkinliği XI. Dönemle sona eren Nuri ÖZSAN, 23 Temmuz 1969'da İsviçre'de Zürih'te öldü. İstanbul Zincirlikuyu Mezarlığında toprağa verildi. I. Dönem Mentefe Milletvekili Sadettin ÖZSAN, amcasıdır.

2. TBMM IX. Dönem (1950-1954) Muğla Milletvekilleri

Cemal HÜNAL⁷⁰⁴

Meclise katılma tarihi: 22.05.1950

1901' (1317) de Florina'da doğdu. Bursa ili Osmangazi ilçesi Ahmetpaşa Mahallesi'nde (0002, 0366) nüfusa kayıtlıdır. Babası Şerif Bey, annesi Emine hanımdır. İlk eşi Alman Asıllı Bayan Franziska dır. Bu eşinin 1945'te ölümü üzerine, 1950'de Dimitri-Zagrafine kızı Teodora (1925) hanımla evlendi. Şerif (1952), Atilla (1953), Teoman (1955) ve Selen' (1959) in babasıdır. Balkan Savaşı sonrasında göçerek Bursa'ya yerleşen Cemal Hüenal, lise öğrenimini Bursa İdadisi'nde tamamladıktan sonra, 1930 yılında, Almanya'da Freiberg Üniversitesi'nde maden mühendisliği öğrenimi gördü ve yurda dönerek Muğla Bölgesi Maden Müdürlüğü'ne atandı. Bu görevde 4 yıl çalıştıktan sonra, istifa ederek, serbest çalışmaya başladı. Değişik maden işletmeleri kurdu. Sicilinde, Almanca ve az düzeyde Fransızca bildiği yazılıdır. Çok partili yönetime geçildiğinde 1946'da Muğla'da DP'nin kurulması çalışmalarına koyuldu ve partinin il başkanlığını üstlendi. 1946 seçimlerine katıldı. Ancak başarılı olamadı.

Muğla DP il başkanı bulunduğu sırada IX. Dönem seçimlerine katıldı. Yapılan seçimde 52 820 oyla Muğla'dan milletvekili seçildi. Seçim tutanağını 17 Mayıs 1950'de aldı. 22 Mayıs 1950'de Meclise geldi, seçim tutanağı 5 Haziran 1950'de onaylandı. Bayındırlık ve ekonomi komisyonlarında çalıştı. Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu Tasarısı'nı görüşen geçici komisyonda görev aldı.

⁷⁰⁴ TBMM Arşivi, **Sicil Dosyası No: 1821**; Öztürk, a.g.e., s. 865.

süngerici ve balıkçılara yardım konusunda yazılı sorusu vardır. Genel Kurul'da Maden Kanunu üzerinde 5 kez söz aldı. Yasama etkinliği IX. Dönemle sona eren Cemal HÜNAL,parlamento sonrasında Tercüman Gazetesi kurucuları arasında yer aldı. Aile şirketi olarak Krolin Madencilik Ltd. Şti.'ni kurarak Muğla'da krom, Soma'da linyit madenlerini işletti. 24 Ocak 1980'de İstanbul'da öldü. Muğla'da toprağa verildi.

(İSHAK)⁷⁰⁵YAVUZ PAŞAMEHMETOĞLU2 (BAŞER)⁷⁰⁶⁷⁰⁷

1 Mart 1914 (1330) te Çankırı'nın İmaret Mahallesi'nde doğdu. Babası Ahmet Efendi, annesi Hasibe Hanımdır. 1943'te Mustafa - Fatma kızı Hanife (1912 - 1994) hanımla evlendi. Ahmet Günhan (1944) Mustafa Turhan (1946-1989), Filiz (1950) ve Gonca (1950)'nin babasıdır. 1933'te Kastamonu Erkek Lisesi'nden mezun oldu. Ankara Hukuk Fakültesi'ne devam ederek 1939'da hukuk diploması aldı. 23 Eylül 1933 - 10 Haziran 1935 tarihleri arasında Kastamonu Lisesi pansiyonu kâtipi ve memuru olarak çalıştı. Bu arada 2 Eylül 1935'te hazırlık kıtasına girip 1 Kasım 1935'te Yedek Subay Okulu'na geçti ve piyade subay rütbesiyle mezun oldu. Son kıta hizmetini 13. Alay, 1. Tabur, 2. Bölük'te tamamlayarak 31 Ekim 1936'de terhis edildi. 12 Ağustos 1945'te ikinci kez askere çağrıldı. 1 Ekim 1945'te terhis edildi.

24 Temmuz 1937'de Orman Genel Müdürlüğü Muhasebe Memurluğu İle devlet hizmetine devam etti. Memuriyeti sırasında Hukuk Fakültesi'ne devam ederek

⁷⁰⁵ Nüfusta "İshak Yavuz PAŞAMEHMETOĞLU", Meclis kayıtlarında "Yavuz PAŞAMEHMETOĞLU (BAŞER)" olarak geçmektedir.

⁷⁰⁶Soyadı, doğumda "BAŞER" iken Çankırı Asliye Hukuk Mahkemesince 15.7.1955'te 423/452 sayılı kararlar "PAŞAMEHMETOĞLU" olarak değiştirilmiştir.

⁷⁰⁷ TBMM Arşivi, Sicil Dosyası No: 1820; Öztürk, a.g.e., s. 863.

fakülteden mezun oldu. 21 Aralık 1939'da Çankırı hakim adaylığına, 9 Mayıs 1940'ta Milas hakim yardımcılığına, 22 Temmuz 1943'te Milas Sorgu Hakimliğine, 26 Ocak 1945'te Milas Hukuk Yargıçlığına 12 Temmuz 1946'da Çermik Yargıçlığına getirildi. Son görevinden kendi istemi ile 9 Ağustos 1946'da çekilip serbest avukatlığa başladı. 20 Eylül 1946'da Muğla Barosuna girdi. Avukatlığı sürerken IX. Dönem seçimlerine katıldı. Yapılan seçimde 53 554 oyla D.P. listesinden Muğla milletvekilliğine seçildi. Seçim tutanağını 17.5.1950'de aldı, 22.5.1950'de meclise geldi. Tutanağı 5.6.1950'de onaylandı. Ulaştırma ve İçişleri komisyonlarında çalıştı. İçişleri Komisyonu'nun kâtipliğinde bulundu. İş Bankası Kurulu için kurulan geçici komisyonda ve umumi hayata müessir afetler konusundaki geçici komisyonda görev aldı. İş Bankası konusundaki geçici komisyonun kâtipliğini yaptı. Genel Kurul'da 1 konuşması vardır.

X.Dönemde de Muğla'dan milletvekili seçilen İshak Yavuz PAŞAMEHMETOĞLU (BAŞER), avukatlığa döndü. 9 Ocak 1958'de Muğla Barosundan Ankara Barosuna geçerek çalışmasını Ankara'da sürdürdü. 8 Ekim 1959 - 2 Eylül 1965 arasında avukatlık çalışmasına ara verdi. 2 Eylül 1965'ten 3 Aralık 1987'ye kadar Ankara Barosunda kaldı. 1960 - 1963 tarihleri arasında Ankara 9. Noterliği görevini yürüttü. 31 Mart 1966 - 31 Mart 1972 tarihleri arasında Emlâk Bankasının murakıplığını yaptı. Temmuz 1972'de Türkiye Noterler Birliği Hukuk İşleri Müdürü olarak 1 Aralık 1987 tarihine kadar çalıştı. Bu arada Tapu Kadastro Lisesinde ek görevle hukuk öğretmenliğinde bulundu. 14 451 003 sicil numarası ile emekli olan ve 18 Temmuz 1988'de ölen İshak Yavuz PAŞAMEHMETOĞLU (BAŞER), Ankara Karşıyaka Mezarlığı'nda toprağa verildi.

ZEYYAT MANDALINCI⁷⁰⁸

25 Temmuz 1915' (1331) te Muğla'nın Bodrum İlçesi Akçaalan Köyü'nde doğdu. Bodrum Turgut Reis Aşağı Mahallesinde (038/01. 63, 35) nüfusa kayıtlıdır. Babası Mehmet Efendi, annesi Fatma Hanımdır.1941'de Arif Hifzi - Nazif e kızı Muazzez (1923) Hanımla evlendi. Arif (1942) ve Doğan (1946)'ın babasıdır. İlköğrenimini Turgutreis Bucağı İlkokulu'nda, ortaokulu İzmir Buca Ortaokulu'nda bitirdi. 1935 yılında İstanbul Erkek Lisesi'ni bitirip yüksek öğrenimini yapmak üzere Fransa'ya gitti. Temmuz 1939'da Paris Siyasal Bilgiler Okulu'nun diplomatik şubesinden mezun oldu. Sicilinde çok iyi İngilizce ve Fransızca bildiği; İtalyanca, Almanca ve Arapçayı konuştuğu yazılıdır. Öğrenimini tamamladıktan sonra Bodrum'a yerleşip ticaretle, özellikle sünger üretim ve ihracatı ile uğraştı. Bodrum'da sünger kooperatifçiliğinin gelişmesine öncülük etti. Askerliğini yedek subay olarak tamamladı. Çok partili döneme geçilmesi ile siyasi çalışmalara koyuldu. Muğla ve Bodrum'da Demokrat Parti'nin oluşumuna öncülük etti. IX. Dönem seçimlerine katıldı. Yapılan seçimde 53 750 oyla D.P. listesinden Muğla milletvekilliğine seçildi. Seçim tutanağını 17.5.1950'de aldı. 22.5.1950'de Meclise geldi. Tutanağı 5.6.1950'de onaylandı. Dilekçe ve Dışişleri komisyonlarında çalıştı. Milletlerarası İmar ve Kalkınma Bankası'nın açacağı krediler konusunda kurulan geçici komisyonda görev aldı. Avrupa Konseyi Üyesi olarak çalıştı. Kara sularımızdan bazılarının balıkçılık için Yunanlılara kiraya verileceği haberine dair ve deniz nakil araçlarındaki kaptanlar konusunda sözlü soruları, Dilekçe Komisyonu'nun 161 sayılı kararının Genel

⁷⁰⁸ TBMM Arşivi, Sicil Dosyası No: 1822; Öztürk, a.g.e., s. 867.

Kurul'da görüşülmesine dair önergesi, Genel Kurul'da bu dönemde değişik 7 konuda konuşması vardır. X., XI. ve XVI. (5.) dönemlerde de Muğla'dan D.P. ve Adalet Partisinden milletvekili seçilen Zeyyat MANDALİNCİ, 30.11.1955 - 1.11.1957 tarihleri arasında görevde bulunan IV. Menderes kabinesinde, 7.5.1956 - 30.11.1956 tarihlerinde İktisat ve Ticaret Bakanlığı yaptı. Bu arada Avrupa Konseyi Türk Delegasyonu Başkanlığı ve Üyeliği'nde bulundu. Yassıada Yüksek Adalet Divanı'nca, Anayasayı çiğneme suçlamasıyla 6 yıl ağır hapis cezası verildi. Parlamento sonrasında, 1965'ten sonra Birleşmiş Milletler Dünya Gıda Teşkilâtı'nın Baş müşavirlik görevine getirildi. Baş müşavir olarak önce Tunus'ta daha sonra 1970 - 1973 yıllarında Fas'ta, 1974 - 1975 yıllarında Güney Kore'de görev yaptı. 1975 yılında Birleşmiş Milletlerden emekli oldu. Yurda dönerek bir süre Bodrum'da tarımla uğraştı. Haziran 1977'de Adalet Partisi'nden yeniden Muğla milletvekilliğine seçildi. 12 Eylül 1980'den sonra çiftliğine çekildi. 19 Temmuz 1990'da öldü. Bodrum-Turgutreis Bucağı'nda aile mezarlığında toprağa verildi.

(MUSTAFA) NADİR NADİ⁷⁰⁹

19 Eylül 1908' (1324) de Meğri'de doğdu. Muğla'nın Fethiye İlçesi, Seydiler Köyü'nde (084, 67, 62) nüfusa kayıtlıdır. Babası eski milletvekili Yunus Nadi Abalıoğlu, annesi Nazime Hanımdır. 1941'de Ahmet Celal Sahir-Fatma Halet kızı Rukiye Benin Sahir Hanımla evlendi. Çocuğu yoktur. İlköğrenimini İstanbul'da Satı Beyin Çocuk Yuvası'nda, ortaöğrenimini 1929-1930 öğretim yılında Galatasaray

⁷⁰⁹ TBMM Arşivi, Sicil Dosyası No: 1823; Öztürk, a.g.e., s. 871.

Lisesi'nde tamamladıktan sonra 1930'da Viyana Siyasal Bilgiler Okulu'na girerek 3 yıl eğitim aldıktan sonra Lozan Üniversitesi'ne geçti. 1935'te Sosyal Bilimleri bitirerek yurda döndü. Sicilinde Fransızca ve Almanca bildiği yazılıdır. Cumhuriyet Gazetesinde köşe ve fıkra yazarlığına başladı. Bu arada askerliğini yedek subay (43 420) piyade teğmen olarak tamamladı. 1938- 1941 yıllarında Galatasaray Lisesi'nde sosyoloji ve yurt bilgisi öğretmenliği yaptı. 1945'te babasının ölümü üzerine Cumhuriyet Gazetesi yöneticiliği ve başyazarlığını üstlendi. IX. Dönem seçimlerine katıldı. Yapılan seçimde 53 712 oyla D.P. listesinden bağımsız olarak Muğla milletvekilliğine seçildi. Tutanağını 17.5.1950'de aldı. 22.5.1950'de meclise geldi. Tutanağı 5.6.1950'de onaylandı. Dışişleri Komisyonu'nda çalıştı. Basın Kanunu'nun değiştirilmesine dair kanun teklifi, Genel Kurul'da 1 konuda 7 konuşması vardır. X. Dönem İstanbul'dan milletvekili seçilen Nadir Nadi, cumhurbaşkanınca 9 Haziran 1964'te Cumhuriyet Senatosu Üyeliği'ne seçildi. Cumhuriyet Senatosu Üyeliği'nden 30 Nisan 1970'te istifa ederek gazetesine döndü. Cumhuriyet Gazetesi'nin yönetici ve başyazarlığını sürdürürken 20 Ağustos 1991'de öldü. İstanbul'da Edirnekapı Şehitliği'nde toprağa verildi.

BAŞLICA YAPITLARI:

1. Sokakta Gürültü Var, 1943.
2. Uyarmalar, 1961.
3. Perde Aralığından, 1965.
4. İki Sovyet Rusya-İki Polonya (1935-1965),(1967, 1978)
5. 27 Mayıs'tan 12 Marta, 1971.
6. Sil Baştan, 1975.
7. Olur Şey Değil, 1979.
8. Ben Atatürkçü Değilim, 1981.
9. Dostum Mozart, 1986.

(MUSTAFA) NATİK POYRAZOĞLU⁷¹⁰

1901' (1317) de Sivas'ın Bahtiyarbostan Mahallesi'nde doğdu. Babası Ferik Hüseyin Hüsni Paşanın oğlu 1923'te Yemen'de şehit olan Yzb. Halil Cemal, annesi Sıdika Hanımdır. Hüseyin Sabri-Azize kızı Hatice Meliha (1905–1980) hanımla evli; Hatice Nühket (1925), Fatma Refkan (1927), Yıldırım (1930) ve Hüseyin Üstün' (1939) ün babasıdır. İlköğrenimini Medine'de, ortaokulu Bursa'da ve lise öğrenimini Edirne, Kuleli ve Erzincan askeri liselerinde bitirdi. Harp Okulu'na girdi. 19 Mart 1920'de öğrenimini tamamlamadan kaçarak Anadolu'ya geçti. 19 Nisan 1920'de İstiklâl Savaşı'na katıldı. 23 Ağustos 1923'e kadar savaşlarda yararlı hizmetler vererek üç kez yara aldı. 30 Temmuz 1927'den 16 Ağustos 1931'e kadar doğuda Kızılçakçak'ta Ağrı harekâtına katıldı. Edremit, Sındırgı, Manisa, Çanakkale, Hadımköy, Kars ve Karaköse bölgelerinde görev yaptı. 1 Ocak 1946'da 4. Kolordu emir subaylığına, 31 Aralık 1946'da Tuzluca Askerlik Şube Başkanlığı'na, 22 Ocak 1947'de Eleşkirt Askerlik Şube Başkanlığı'na, 23 Mart 1949'da Etimesgut 2. Zırhlı Tugay 85. Mt. Tb. komutanlığına atandı. Bu görevde iken 14 Ağustos 1950'de gönüllü olarak Kore'ye giden 241. Alaya katılıp, alayın komutan muavinliğini yaptı. 26 Nisan 1951'de Kore'deki görevi sona erdi ve aynı tarihte Samanpazarı Askerlik Şubesi'ne verildi. 23 Ağustos 1951'de görevinden istifa ederek ayrıldı. 24 Mart 1919'da asteğmen, 30 Ağustos 1941'de binbaşı ve 30 Ağustos 1947'de yarbay rütbesine yükseldi. (01-561-04) sicil numarası ile emekliye ayrıldı. IX. Dönem ara seçimlerine katıldı. Yapılan seçimde 59 426 oyla Muğla'dan milletvekili seçildi. Seçim tutanağını 19.9.1951'de aldı. 1.11.1951'de Meclise geldi. 14.11.1951'de tutanağı

⁷¹⁰ TBMM Arşivi, **Sicil Dosyası No: 1936**; Öztürk, a.g.e., s. 873.

onaylandı. Milli Savunma Komisyonu'nda çalıştı. Bu komisyonun kâtipliğinde bulundu. Askerlerin özlük işleri ile ilgili maddelerin yorumu ile memur ve subayların karşılama ve uğurlamalarda bulunamayacağı konularında kurulan geçici komisyonda görev aldı. Kore'deki esir ve kayıp miktarına dair sözlü sorusu; Emekli Sandığı Kanunu'nun değiştirilmesine dair 2, Yedek Subay ve Askeri Memurlar Kanunu'na ek yapılmasına dair 3 kanun teklifi; Genel Kurul'da değişik 25 konuda 30 konuşması vardır. X. Dönemde de Muğla'dan milletvekili seçilen Mustafa Natık POYRAZOĞLU, 8 Nisan 1960 - 18 Haziran 1960 tarihleri arasında Devlet Demiryolları İdare Meclisi Üyeliği görevinde bulundu. 17 Mayıs 1976'da öldü. Cebeci'de, Asrî Mezarlık'ta toprağa verildi.

3. TBMM X. Dönem (1954-1957) Muğla Milletvekilleri

ALİ TURAN AKARCA⁷¹¹

1922'de İstanbul'da doğdu. Mehmet Bey ve Seher Zahibe Hanımın oğludur. 25 Mayıs 1960'ta Ayla (1938) Hanımla evlendi. Bu evlilik 25 Ocak 1980'de boşanmayla sona erdi. Mehmet Namık (1960) ve Mehmet Ali' (1969) nin babasıdır. İlk, orta ve lise öğrenimini İstanbul'da yaptı. Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi'ne girerek, burayı, 1947 yılında yüksek mühendis olarak bitirdi. Muğla'nın Milas İlçesi'nde bulunan Tarım İşletmesi'nde üretim alanında etkinlik gösterdi. Askerliğini

⁷¹¹ TBMM Arşivi, Sicil Dosyası No: 2121; Kâzım Öztürk, **Türk Parlamento Tarihi X. Dönem(1954–1957)**, C. 2, s. 687.

topçu yd. Teğmen olarak bitirdi. 9 Ağustos 1950 ile 24 Ocak 1954 arasında Milas Belediye Başkanlığı görevinde bulundu. Aynı ilçenin Demokrat Parti teşkilâtında ilçe idare kurulu üyeliği ve başkanlığı yaptı. X. Dönem seçimlerine Demokrat Parti listesinden katıldı. 64644 oyla Muğla Milletvekili seçildi. 5 Mayıs 1954'te aldığı seçim tutanağı ile 14 Mayıs 1954'te Meclis'e katıldı. Ziraat Encümeni'nde üye ve başkan olarak görev yaptı. Ege, Karadeniz, Ortadoğu Teknik Üniversiteleri İçin Yapılacak İstimlâklar Hakkındaki Kanun'un tekriri müzakeresi için kurulan geçici komisyonda üyelik yaptı. Bir sözlü sorusu, Genel Kurul'da iki konuşması vardır. XI. Dönemde de Muğla Milletvekili seçilen A. Turan AKARCA, 27 Mayıs 1960'ta Ordu'nun idareye el koyması üzerine Yassıada'da oluşturulan Yüksek Adalet Divanı'nca, Anayasa'yı ihlâl suçundan cezaya çarptırıldı. Daha sonra Milas'ta tarımla uğraşısına devam etti. İngilizce bilmektedir. "Milas" adlı 1954'te İstanbul Matbaasında basılmış bir eseri vardır. Kız kardeşi arkeoloji profesörü Aşkıldil Akarca ile birlikte Milas'ın tarihi ve coğrafyasını anlatan "Coğrafyası, Tarihi ve Arkeolojisi ile Milas" kitabını yazan Ali Turhan Akarca 1993 yılında da "Muğla İlinin Atasözleri ve Deyimleri"□ kitabını yayınlamıştır. 12 Ekim 2011 tarihinde Milas ta vefat etmiştir.

AKİF SARIOĞLU⁷¹²

1887 yılında Antalya'da doğmuştur.

Antalya idadisi ardından Bursa Ziraat mektebini daha sonra Halkalı Yüksek Ziraat mektebini bitirmiştir. Çeşitli illerde Ziraat müdürlükleri yapmıştır. Millî mücadele

⁷¹² TBMM Arşivi, Sicil Dosyası No:1570; Öztürk, a.g.e., s. 693.

yıllarında Antalya vilayeti Belediye reisliği yapmıştır.1950 seçimlerinde IX. Dönem Antalya Milletvekili seçilen Akif SARIOĞLU, DP'den, X. Dönem seçimlerine katıldı. Yapılan seçimde 64231 oy alarak Muğla Milletvekili seçildi. Seçim tutanağını 5 Mayıs 1954'te aldı. 14 Mayıs 1954'te Meclis'e katıldı. Dönem boyunca Bütçe Encümeni'nde üye olarak görev aldı. Muhtar, çiftçi ve göçmenlere tohumluk verilmesine dair 3242 ve 5254 sayılı kanunların bazı maddelerinin tadili için kurulan muvakkat encüme azâ seçildi. İnhisarlar Bira ve Şarap fabrikalarının Orman Çiftliğine devri hakkındaki kanun teklifini müzakere için kurulan muvakkat encümende reis olarak görev aldı. Genel Kurul'da bir konuşması vardır. Fransızca ve Rumca Bilmektedir.12 Ekim 1968 de ölmüştür.

4. TBMM XI. Dönem (1957-1960) Muğla Milletvekilleri

Dilâver ARGUN⁷¹³

(Abdullah Dilaver ARGUN)

1902 yılında İstanbul'da doğdu. Baba adı Kamil, Anne adı Münire Okuduğu okullar Mülkiye, Paris'te Yüksek Mali İlimler Enstitüsü Görevleri Bulancak Nahiye Müdürü, Tirebolu Borçka, Şavşat, Vakfıkebir, Kuşadası Kaymakamı, Ticaret Vekâleti Yerli, Ecnebi Şirketler Müdürü, İzmir, Adana Umûr-u Hukukiye Müdürü, Dâhiliye Vekâleti Mahallî İdareler Şube Müdürü, Ankara Vali Muavini, Van, Erzincan, Muğla, Aydın Valisi, Dâhiliye Vekâleti Vilayetler İdaresi Umûm Müdürü, Tetkik Kurulu Başkanı ve Müsteşarı XI. Dönem Muğla Milletvekili (İstifa: 22.07.1958) –Bildiği diller Fransızca, Evli, 3 Çocuk sahibi. Ölüm tarihi 09.02.1978.

⁷¹³ TBMM Arşivi, **Sicil Dosyası No:2423; TBMM Albümü 2. C, XI. Yasama Dönemi / 1957 -1960, s.742.**

Burhan BELGE⁷¹⁴(Hüseyin Burhanettin DAYBELGE)

1899 yılında Şam'da doğmuştur. Baba adı Asaf , Anne adı Ranadır. Okuduğu okullar Münih ve Karlsruhe Yüksek Mimarlık Okulu ,Bildiği yabancı yabancı diller , Fransızca, Almanca, İngilizce, Arapça dır. Mesleği Gazeteciliktir. Devlet Demiryolları, Riyâseti Cumhur ve Dışişleri Bakanlığında dokuz yıl Basın Yayın Müşavirliği görevi yapmıştır. Demokrat İzmir, Zafer ve Yeni İstanbul Gazeteleri Başyazarı olarak bulunmuş. Emlak Bankası Murakıbı, XI. Dönem Muğla Milletvekili - Evli, 1 Çocuk sahibidir. Ölüm Tarihi: 23.08.1967

Sadi PEKİN (Ahmet Sadi PEKİN)⁷¹⁵

1921 yılında Rodos ta doğmuştur Baba adı Salih Zeki, Ana adı Hatice İffet dir.Eğitim hayatı Galatasaray Lisesini okumuştur. Bildiği yabancı diller ,Fransızca, İngilizcedir. Askerliğini 1943-1945 yılları arasında motorlu Nakliye teğmeni olarak yapmıştır.1946 yılında DP nin Muğla ve Fethiye de kurulmasında rol almıştır.

⁷¹⁴ TBMM Arşivi, **Sicil Dosyası No:2422**; TBMM Albümü, **a.g.e.**, s. 742.

⁷¹⁵ TBMM Arşivi, **Sicil Dosyası No: 2424**; TBMM Albümü, **a.g.e.**, s. 743.

Mesleği Ticaret – Tüccar, Armatör, görevleri 1950 yılında Vilayet Meclis-i Umûmî Azası olmuştur.1954 yılında tekrar meclis umumi azalığına seçilmiştir. Fethiye Belediye Başkanı olarak görev yapmıştır. XI. Dönem Muğla Milletvekili - Evli, 2 Çocuk sahibidir. Ölüm Tarihi: 19.07.1991

Turgut TOPALOĞLU⁷¹⁶

1916 yılında Muğla da doğmuştur. Baba adı Hüseyin Avni, Ana adı Muzaffere dir. Eğitim hayatı Lise - Ziraat ve Ticaret - Çiftçi ve Tüccar, Muğla Spor Kulüpleri, Hayır Cemiyetleri, Ticaret Odası, Tütüncüler Cemiyeti Üye ve Başkanı, Umûmî Meclis ve Daimî Encümen Azası, DP il müfettişliği görevinde bulunmuştur.XI. Dönem DP Muğla Milletvekili olarak meclise girmiştir. Evli ve 3 Çocuk Babasıdır.13.01.2002 tarihinde vefat etmiştir.

5. TBMM Millet Meclisi (1.2.3.4.) XII. Dönem (1951-1965) Muğla Milletvekilleri

Adnan AKARCA (Rifat Adnan AKARCA)⁷¹⁷

⁷¹⁶ TBMM Arşivi, Sicil Dosyası No: 2425; TBMM Albümü, a.g.e., s. 743.

⁷¹⁷ TBMM Arşivi, Tercümeihal Varakası, Sicil Dosyası No: 337; TBMM Albümü, a.g.e., s. 814.

1922 yılında İstanbul'da doğmuştur. Baba adı Mehmet Ali, Ana adı Seher Zahibe'dir. İlköğrenimini İstanbul High School mektebinde, Ortaöğrenimini Hayriye lisesinde bitirmiştir. 1943 yılında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi İngiliz Filoloji bölümüne başlamıştır. Buradan mezun olduktan sonra ABD giderek burada çeşitli kurslara katılmıştır. Amerika Birleşik Devletleri Colorado Agricultural and Mechanical Collage'de İngiliz Edebiyatı ile Genel ve Öğretici Psikoloji Eğitimi almıştır. Muğla İl Genel Meclis Üyesi, 1958 yılından 1960 yılına kadar Milas Belediye Başkanlığı görevi yapmıştır. I. (XII) Dönem AP Muğla Milletvekili seçilmiştir. Bekâr. Ölüm Tarihi: 08.07.1985

Hilmi BAYDUR (Bekir Hilmi BAYDUR)⁷¹⁸

1902 yılında Muğla'da doğmuştur. Baba adı Şerif ana adı Habibe'dir. 1926 yılında İstanbul Yüksek Eczacılık Okulunu bitirdi.1927-1928 İzmir askeri hastanesinde askerliğini tamamlamıştır. – Fransızca, Az düzey İngilizce, İtalyanca – Eczacılık ve Eğitim – 1928 yılından 1937 yılına kadar İzmir Memleket Hastanesi Eczacısı, İzmir Atatürk Lisesi Öğretmeni ve Müdür Muavini olarak çalışmıştır.1937 yılında memurluğu bırakıp serbest mesleğe geçmiştir. Serbest Eczacı olarak çalışmıştır. Muğla Kızılay, Çocuk Esirgeme ve Veremle Mücadele Kurumu Başkanı, Halkevi Başkanı, 1937 de CHP'ye intisap ederek İlçe Başkanlığı Halk evi Müdürlüğü 1950-1958 yılları arasında Muğla CHP İl idare kurulu başkanlığında

⁷¹⁸ TBMM Arşivi, Tercümeihal Varakası, Sicil Dosyası No: 338; TBMM Albümü, a.g.e., s. 814.

bulunmuştur. I. (XII) Dönem CHP Muğla Milletvekili olarak seçilmiştir. Evli. Ölüm Tarihi: 08.02.1987

Cevdet OSKAY (Ahmet Cevdet OSKAY)⁷¹⁹

1911 yılında Fethiye’de doğmuştur. Baba adı Hakkı, ana adı Ayşe’dir. Kendi gayreti ile Almanca öğrenmiştir. 1939 dan 1950 yılına kadar Fethiye Belediyesi Fen İşleri ile uğraşmıştır. 1956–1957 Ticaret işleri ile uğraşmıştır. 1957 yılında Fethiye Belediye Başkanı seçilmiştir. 1961 yılında AP Fethiye teşkilatını kurmuştur. I. (XII) Dönem AP Muğla Milletvekili seçilmiştir.– Evli, 1 Çocuk sahibidir. Ölüm Tarihi: 25.06.1984

Turan ŞAHİN (Mehmet Turan ŞAHİN)⁷²⁰

1926 Muğla’da doğmuştur. Baba adı Hamdi ana adı Nesime’dir. İlk, Orta, Lise eğitimini İzmir’de Yüksek tahsilini İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesinde yapmıştır. 1947 yılında Memurluk hayatına başlamıştır. 1953 yılında Amerika’ya

⁷¹⁹ TBMM Arşivi, Tercümeihal Varakası, Sicil Dosyası No: 339; TBMM Albümü, a.g.e., s. 814.

⁷²⁰ TBMM Arşivi, Tercümeihal Varakası, Sicil Dosyası No: 340; TBMM Albümü, a.g.e., s. 814.

giderek burada çalışmıştır. – İngilizce – Orman Yüksek Mühendisi – Ziraat Vekâleti Memuru, Tüccar, Müteahhit, Serbest Mühendis 1957-1961 yılları arası CHP İl başkanlığı görevini yapmıştır. I. (XII) Dönem CHP Muğla Milletvekili seçilmiştir. 28. Hükümette Tarım Bakanı olarak görev almıştır. Evli, 2 Çocuk sahibidir. Ölüm Tarihi: 26.07.20

İlhan TEKİNALP⁷²¹

1926 Muğla'da doğmuştur. Baba adı Saffet ana adı Rabia'dır. İlk ve Orta öğrenimini Muğla'da Lise tahsilini İstanbul Haydarpaşa lisesinde tamamlamıştır.1950 yılında Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ni bitirmiştir. Askerliğini Erzurum'da yedek subay olarak yapmıştır. Milletvekili seçilinceye kadar Muğla'da Avukatlık yapmıştır. I. (XII) Dönem AP Muğla Milletvekili seçilmiştir. Evli, 3 Çocuk sahibidir. Ölüm Tarihi: 21.01.1996

6.TBMM Millet Meclisi II. (XIII) Yasama Dönemi 1965-1969 Dönemi Muğla Milletvekilleri

İzzet OKTAY⁷²²

⁷²¹ TBMM Arşivi, Tercümeihal Varakası, Sicil Dosyası No: 341; TBMM Albümü, a.g.e., s. 815.

1916 yılında Ula'da doğmuştur. Baba adı Süleyman, ana adı Cemile'dir.1936 yılında Harp Okulunu bitirdi. Askerlik, 1955 yılında Binbaşı iken istifa etmiştir. Devlet Bakanlığı Özel Kalem Müdürü olarak çalışmıştır. Basın-Yayın Bakanlığı ve Koordinasyon Bakanlığı Özel Kalem Müdürlüğü yapmıştır.1962 de Ulaştırma Bakanlığı Özel Kalem Müdürü, PTT Genel Müdürlüğü Araştırma Kurulu Başkanlığı Uzmanı, Başbakanlık Yüksek Murakabe Heyeti Denetçisi olarak görev almıştır. II. (XIII) Dönem ve III. (XIV) Dönem AP Muğla Milletvekili Milletvekili seçilmiştir. III. (XIV) Dönem Millet Meclisi Başkanlık Divanı İdare Amiri olarak görev almıştır. Evli, 2 Çocuk sahibidir. Ölüm Tarihi: 19.12.1986

Seyfi Sadi PENCAP (Ali Seyfi PENCAP)⁷²³

1923 Ankara doğumludur. Baba adı Osman Sait (Sadi),ana adı Fehime Fikret'tir. İlkokulu İstanbul Beylerbeyi'nde Orta ve Lise kısmını Haydarpaşa da bitirmiştir. İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi'ni 1949 yılında tamamlamıştır. Askerlik vazifesini Karabük'te Tabip yedek subay olarak yapmıştır. İstanbul İşçi Sigortaları Nişantaşı Hastanesi Nisaiye Mütahassısı, olarak görev almıştır. 1955–1960 yılları arasında Muğla Devlet Hastanesinde çalışmıştır.1961 seçimlerinde Muğla CHP 3. Adayı olmuş fakat meclise girememiştir.1965 seçimlerine kadar Muğla CHP il Başkanlığı görevi yapmıştır. II. (XIII) Dönem CHP Muğla Milletvekili seçilmiştir. Evli, 2 Çocuk sahibidir. Ölüm Tarihi: 02.12.1995

⁷²² TBMM Arşivi, **Tercümeihal Varakası, Sicil Dosyası No: 636**; TBMM Albümü, **a.g.e.**, s. 879.

⁷²³ TBMM Arşivi, **Tercümeihal Varakası, Sicil Dosyası No: 637**; TBMM Albümü, **a.g.e.**, s. 879.

7. TBMM Millet Meclisi III. (XIV) Yasama Dönemi 1969-1973 Dönemi Muğla Milletvekilleri

Muallâ AKARCA⁷²⁴

(Hatice Mualla AKARCA)

1923 yılında İzmir’de doğmuştur. Baba adı Mehmet Ali ana adı, Fatma ‘dır. Eğitimi Ankara Yüksek Ziraat Enstitüsü, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Alman Dili ve Edebiyatı, okumuştur. ABD’de Maryland Üniversitesinde İhtisas yapmıştır. Yabancı dil olarak Almanca, İngilizce bilmektedir. Tarım Bakanlığında Ziraat Yüksek Mühendisi, Kocaeli İl Tarım Müdürlüğü Tarım Öğretmeni, Ankara Teknik Tarım Müdürlüğü Uzmanı olarak bulunmuştur. Yine Sosyal Hizmetler Enstitüsü Uzmanı, Türkiye Kadınlar Birliği Genel Başkanı, Genel Sekreteri, Türkiye Ev Ekonomisi Cemiyeti Kurucusu ve Genel Başkanı, Avrupa Federasyonu Guvernörü, Cumhuriyet Senatosu Muğla Üyesi olarak görev yapmıştır. (15.10.1961 – 05.06.1966) III. (XIV) Dönem CHP Muğla Milletvekili seçilmiştir. Türkiye-Avrupa Ekonomi Topluluğu Karma Parlamento Komisyonu Üyesi görevi yürütmüştür. Evli, 2 Çocuk sahibidir. Ölüm Tarihi: 08.08.2008

⁷²⁴ TBMM Arşivi, **Hal Tercümesi, Sicil Dosyası No:891; TBMM Albümü, a.g.e., s. 943.**

Ahmet BULDANLI⁷²⁵

1921 yılında Milas'ta doğmuştur. Baba adı Rıza, ana adı Merdiye'dir. 1943 te Bursa askeri lisesini bitirmiştir. 1945 de Harp Okulu nu bitirmiştir. 1947 de Çankırı Piyade okulunu 1949 da Jandarma subay okulunu bitirerek 1956 ya kadar Anadolu'nun muhtelif yerlerinde Jandarma komutanı olarak görev almıştır. 1956 da İstifa ederek serbest meslekle uğraşmaya başlamıştır. 1962 de Maliye Bakanlığına girerek Maliye Bakanlığı Hazine Genel Müdürlüğü Şube Müdürü olarak çalışmıştır. Yabancı dil olarak Fransızca, Helence bilmektedir. Yazarlık ta yapmıştır. III. (XIV) Dönem AP Muğla Milletvekili seçilmiştir. Evli dir. 27 Eylül 2012 de vefat etmiştir. III. (XIV), IV. (XV) ve V. (XVI) Dönem Muğla Milletvekili olarak seçilmiştir.

Ali DÖĞERLİ⁷²⁶

(Ali Hilmi DÖĞERLİ)

1929 yılında Fethiye'de doğdu. Baba adı Hilmi, ana adı Zehra'dır. Fethiye Atatürk okulunu bitirdikten sonra Orta ve Lise tahsilini İstanbul Galatasaray

⁷²⁵ TBMM Arşivi, **Hal Tercümesi, Sicil Dosyası No: 893**; TBMM Albümü, **a.g.e.**, s. 943.

⁷²⁶ TBMM Arşivi, **Hal Tercümesi, Sicil Dosyası No: 892**; TBMM Albümü, **a.g.e.**, s. 944.

lisesinde tamamlamıştır.1954 yılında ulaştırma yedek subayı olarak askerliğini yapmıştır. Ticaret ve Çiftçilikle uğraşmıştır. CHP 'ye 1957 yılında katılarak 1961–1969 yılları arası CHP ilçe Başkanlığı yapmıştır. Türk Fransız Kültür Cemiyeti Başkanlığı yapmıştır. III. (XIV) Dönem CHP Muğla Milletvekili seçilmiştir. Avrupa Konseyi Danışma Meclis Üyesi olarak görev almıştır. Bildiği yabancı diller Fransızca, İngilizce'dir. Evli, 2 çocuk sahibidir

8. TBMM Millet Meclisi IV. (XV) Yasama Dönemi 1973-1977 Dönemi Muğla Milletvekilleri

Ünat DEMİR⁷²⁷

1938 Fethiye Demirler köyü doğumludur. Baba adı Ramazan Şevki, ana adı Ayşe'dir. Ortaokul mezunudur. Az düzey İngilizce ve Fransızca bilmektedir.1961 yılında AP de politikaya başlamıştır. AP ilçe başkanlığı 1968 de İl Genel Meclis Üyeliği yapmıştır. Fethiye'de 1966–1970 yılları arasında Ticaret ve Çiftçilikle uğraşmıştır.1963 yılında Fethiye AP gençlik kollarında başkanlık yapmıştır.1966 AP ilçe Yönetim Kurulu üyeliğine seçilmiştir.1969 da AP Milletvekili aday adayı olmuş fakat seçilmemiştir.1973 de tekrar AP den aday olmuş ve liste başı yapılarak milletvekili seçilmiştir. IV. (XV) Dönem AP Muğla Milletvekilliği yapmıştır. Anadolu Bankası İdare Meclisi Üyesi, Türkiye Odalar Birliği Müşaviri olarak çalışmıştır. IV. (XV) ve V. (XVI) dönem 1979 (Ara Seçim)'lerinde Muğla AP Muğla Milletvekili olarak meclise gitmiştir. Evli, 3 Çocuk sahibidir.

⁷²⁷ TBMM Arşivi, **Hal Tercümesi, Sicil Dosyası No: 1148**; TBMM Albümü, **a.g.e.**, s. 1008.

Halil DERE⁷²⁸

1926 yılında Muğla'da doğdu. Baba adı Murat ana adı Şerife'dir. ABD'de Eğitim Fakültesi okudu. Eğitim İdareciliği alanında Master yapmıştır. Yabancı dil olarak İngilizce bilmektedir. Köy Enstitüsü Öğretmeni olarak çalışmıştır. Gezici Başöğretmen, İlköğretim Denetmeni ve Müfettişi unvanları ile görevler almıştır. Muğla Halk Eğitim Merkezi Başkanı, 1961 yılında Millî Eğitim Bakanlığı Halk Eğitim Genel Müdürlüğü Şube Müdür Yardımcısı ve Uzmanı olarak çalışmıştır. IV.(XV) Dönem Muğla Milletvekili seçilmiştir. Evli, 4 Çocuk sahibidir.

Ölüm Tarihi: 05.12.1982

9. TBMM Millet Meclisi V. (XVI) Yasama Dönemi 1977-1980 Dönemi Muğla Milletvekilleri

Sami GÖKMEN⁷²⁹

⁷²⁸ TBMM Arşivi, **Hal Tercümesi, Sicil Dosyası No:1149**; TBMM Albümü, **a.g.e.**, s. 1008.

⁷²⁹ TBMM Arşivi, **Hal Tercümesi, Sicil Dosyası No:1392**; TBMM Albümü, **a.g.e.**, s. 1072.

1935 yılı Fethiye Arpacık köyü doğumludur. Baba adı Mehmet ana adı Fatma'dır. Ortaöğretimi Antalya Öğretmen lisesinde tamamlamıştır. İstanbul Eğitim Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Devlet Lisan Okulu İngilizce Bölümü, Sosyal ve İdari Bilimler Fakültesi Eğitim Bölümünü bitirmiştir. Hacettepe Üniversitesi Bilim Uzmanlığı alanında Master yapmıştır. Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Doktora Eğitimini Eğitim yöneticiliği alanında bitirmiştir. 1 yıl ilkokul 4 yıl lise öğretmenliği yapmıştır. Gazi Eğitim Enstitüsü ve Kız Teknik Yüksekokulu Yönetim Bilim ve Toplum Bilim Dersleri Öğretmeni, olarak görev almıştır. Türkiye Radyo-Televizyon Kurumu Radyo Televizyon Programcısı ve Yöneticisi olarak bulunmuştur. Yönetim, Eğitim ve Radyo TV alanlarında kitapları bulunmaktadır. V. (XVI) Dönem 1977 CHP Muğla Milletvekili seçilmiştir. Evli, 2 Çocuk sahibidir.

Hasan Fehmi İLTER⁷³⁰

1928 yılında Milas'ta doğmuştur. Baba adı Osman, ana adı Ummuhan'dır. İlk ve orta tahsilini Milas ortaokulunda, lise eğitimini İzmir'de tamamlamıştır. Üniversite eğitimini İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesinde bitirmiş ardından Ankara Barosunda Avukatlık stajını yapmıştır. Serbest Avukat olarak hayatına devam etmiştir. Siyasi hayata 1957 yılında CHP başlamıştır. 1958–1975 yılları arasında yönetim kurulu üyesi olarak görev almıştır. Milâs CHP yönetim kurulu başkanlığı görevinde bulunmuştur. 1975 senato seçimlerinde Muğla'dan 14 oy eksik olarak ikinci sırada aday olarak katılmıştır. 1977 yılı haziran seçimlerinde V. (XVI) Dönem CHP Muğla Milletvekili seçilmiştir. Evli, 2 Çocuk. Ölüm Tarihi: 04.06.1978

⁷³⁰ TBMM Arşivi, **Hal Tercümesi, Sicil Dosyası No: 1393**; TBMM Albümü, a.g.e.,s. 1072.

10. TBMM XVII. Yasama Dönemi 1983-1987 Dönemi Muğla Milletvekilleri

Mehmet Umur AKARCA⁷³¹

1945 yılında İstanbul'da doğmuştur. Baba adı Ömer Faruk, ana adı Hatice Mualla'dır. İlkokula ABD'de Lourel School da başlamıştır. Orta ve lise öğrenimini Ankara Kolejinde 1964 yılında tamamlamıştır. Ankara Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi 1972 yılında bitirmiştir. 1976 da Röntgen Mütahassısı unvanı almıştır. Belli bir süre Hacettepe Hastanelerinde çalıştıktan sonra Muğla Milâs'a yerleşmiş ve serbest hekim olarak devam etmiştir. Eğitim alanında Ankara Üniversitesi Temel Bilimler Yüksekokulu diploması, Hacettepe Üniversitesi Biyolojik Bilimler Lisans ve Sağlık Bilimleri Yüksekokulu diplomalarına sahiptir. Yabancı dili İngilizcedir. XVII. Dönem 1983 ANAP Muğla Milletvekili seçilmiştir. Evli, 2 Çocuk sahibidir.

Ahmet ALTINTAŞ⁷³²

1922 yılında Çankırı'da doğmuştur. Baba adı Abdullah, ana adı Sare'dir. İlk ve orta öğrenimini Çankırı'da lise öğrenimini Kastamonu da tamamlamıştır. İstanbul

⁷³¹ TBMM Arşivi, **Hal Tercümesi, Sicil Dosyası No: 1393**; TBMM Albümü, **a.g.e.**, s. 1157.

⁷³² TBMM Arşivi, **TBMM Üyelerine Ait Özgeçmiş Bildirimi**; TBMM Albümü, **a.g.e.**, s.1158.

Orman Fakültesi Orman mühendisliğinden 1944 yılında mezun olmuştur. Askerliğini 1946–1947 yıllarında Demiryolu subayı olarak yapmıştır. Memuriyetleri Bartın ve Köyceğiz Orman Bölge Şefi, Sarıkamış Kısım Müdürü, Göle, Oltu, Eğirdir, İnegöl, Eskişehir ve Adana Orman İşletmeleri İşletme Müdürü, Adana Orman Bölge Başmüdür Yardımcısı, Muğla Orman Bölge Başmüdürü, 1977 yılında Tedviren Orman Genel Müdürü, Orman Bakanlığı Müsteşar Yardımcısı, Bakanlık Baş müşaviri olarak çalışmıştır. Değişik tarihlerde yurt dışı görevlerde bulunmuştur. XVII. Dönem ANAP Muğla Milletvekili seçilmiştir. Tarım, Orman ve Köy işleri Komisyonu Başkanı görevinde bulunmuştur. Yabancı dili İngilizcedir. Evli, 2 Çocuk sahibidir.

İdris GÜRPINAR⁷³³

1921 yılında Sivas İlinin Acıyurt köyünde doğmuştur. Baba adı Cemalettin, ana adı Emine'dir. 1933 yılında Sivas Fevzi paşa ilkokulunu bitirmiştir. 1939 Adana lisesini, 1946'da İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesini bitirip doktor olmuştur. 1947'de Acıpayam Sıtma Savaş Tabibi, 1952'de ihtisas için Ankara Numune Hastanesi ne görevlendirilip 1955'de İç Hastalıkları Mütahassısı ünvanı almıştır. Sırası ile Sivas Sosyal Sigortalar Kurumu Hastanesi Baştabibi ve Dâhiliye Mütahassısı, 1956–1962 Milas Sağlık Merkezi Hükümet Tabibi ve Baştabibi, 1962–1966 Muğla Devlet Hastanesi İç Hastalıkları Mütahassısı, Sosyal Sigortalar Kurumu Muğla Hastanesi İç Hastalıkları Mütahassısı, 1975 de emekli olmuş ve serbest olarak

⁷³³ TBMM Arşivi, **TBMM Üyelerine ait Özgeçmiş Bildirimi**; TBMM Albümü, **a.g.e.**, s. 1158.

çalışmıştır. XVII. Dönem 6 Kasım 1983 seçimlerinde HP Muğla Milletvekili seçilmiştir. Yabancı dili İngilizce'dir. Evli, 2 Çocuk sahibidir. Ölüm Tarihi: 29.06.1996

Muzaffer İLHAN⁷³⁴

1943 yılında Muğla ilinin Fethiye ilçesi Kabağaç köyünde doğmuştur. Baba adı Şevket, ana adı Tursun'dur. 1960 yılında Fethiye ortaokulundan mezun olmuştur. 1964 yılında Muğla Erkek sanat enstitüsünü bitirmiştir. 1965 yılında Kayseri Bayındırlık Müdürlüğü Teknisyeni olarak çalışmaya başlamıştır. 1968 tarihinde Ankara'ya Bayındırlık Bakanlığı 5. Bölge Müdürlüğü İnşaat Kontrolörü olarak görevlendirilmiştir. 1969 yılında Ankara yüksek Tekniker okulunu bitirmiştir. 1969 yılında Köy işleri Bakanlığı Yol Su Elektrik Genel Müdürlüğü Niğde İli Yol Su Elektrik Müdürlüğü Yol İşleri Şefi olarak görev yapmıştır. 1970–1971 yılları arasında askerlik görevini yapmıştır. Askerlik dönüşü Bayındırlık Bakanlığı Kayseri Yapı İşleri 7. Bölge çalışanı, 1979 yılında Muğla İli Yol Su Elektrik Müdürü olarak atanmıştır. 1983 yılında görevinden ayrılarak milletvekilliği için aday olmuştur. Hür Demokrat Parti Kurucu Üyesi olarak görev almıştır. XVII. Dönem 1983 MDP Muğla Milletvekili seçilmiştir. XVIII. dönemde milletvekili adayı olmuş fakat kazanamamıştır. XIX. Dönem 20 Ekim 1991 seçimlerinde DYP Muğla milletvekili seçilmiştir. Yabancı dili Fransızcadır. Evli, 3 Çocuk Babasıdır.

⁷³⁴ TBMM Arşivi, **TBMM Üyelerine Ait Özgeçmiş Bildirimi**; TBMM Albümü, a.g.e., s. 1158.

11.TBMM XVIII. Yasama Dönemi 1987-1991 Dönemi Muğla Milletvekilleri

Tufan DOĞU⁷³⁵

1941 Muğla ilinin Köyceğiz ilçesinde doğmuştur. Baba adı Ramazan, ana adı Kerime'dir. İlköğrenimini Köyceğiz'de Ortaöğrenimini ise Fethiye'de yapmıştır. Ankara Gazi ve İzmir Atatürk lisesinde okumuştur.1961–1963 yılları arasında askerlik vazifesini yapmıştır.1964 yılında siyasi hayata CHP atılmıştır. Önce gençlik kolları sekreterliği ardından da İl başkanlığı yapmıştır.1952 de futbol ile başlayan sporculuk hayatı 1968 yılında sona ermiştir. Basın-Yayın, Gazeteci –1968 yılında Muğla Orman Başmüdürlüğü Orman Muhafaza Okulu İdare Amiri olarak çalışmaya başlamıştır. Muğla'da yayın yapan İlkadım Gazetesi ve matbaasını satın almıştır. Sahibi ve Başyazarı, İlkadım Matbaası sahibi, 1975 yılında kurulan Anadolu Basın Birliği Kurucu Genel Başkanlığı görevini bir yıl süre ile yapmıştır.1976–1980 yılları arasında CHP il Başkanlığı yapmıştır.1982 yılında Çağdaş Gazeteciler Derneğinin düzenlediği yarışmada Makale dalında 1.lik Ödülünü almıştır.1985 yılında SHP il başkanlığı görevini yürütmüştür.29 Kasım 1987 tarihinde yapılan XVIII. Dönem SHP Muğla Milletvekili seçilmiştir. Evli, 2 Çocuk sahibidir.

Musa GÖKBEL⁷³⁶

⁷³⁵ TBMM Arşivi, **TBMM Üyelerine Ait Özgeçmiş Bildirimi**; TBMM Albümü, a.g.e., s. 1220.

1948 Muğla ilinin Bodrum ilçesinde doğmuştur. Baba adı İbrahim, ana adı Fatma'dır. Eğitim durumu lisedir. Mesleği Turizm işleri ile uğraşmıştır. Serbest Ticaret, Turizmci olarak geçimini sağlamıştır. XVIII. Dönem SHP Muğla Milletvekili seçilmiştir. 2014 Yerel seçimler Öncesi Muğla Büyükşehir Belediye Başkanlığı için aday adayı olmuştur. Evli, 2 Çocuk sahibidir.

Latif SAKICI⁷³⁷

1934 Kayseri doğumludur. Baba adı Ahmet, ana adı Lütfiye'dir. Ahmet Paşa ilkokulundan mezun olmuştur Ortaokul 2. Sınıftan terk ederek küçük yaşta ticari hayat atılmıştır. Aile şirketi olan İnşaat şirketinde Serbest İnşaat Müteahhidi olarak çalışmıştır. Şirketin genel müdürü olarak bulunmuştur. DYP İl başkanlığı görevi yapmıştır. XVIII. Dönem DYP Muğla Milletvekili seçilmiştir. XIX. Dönem DYP Muğla Milletvekili seçilmiştir. TBMM Başkanlık Divanı İdare Amiri görevi yapmıştır. 2005 yılında DYP Muğla il Başkanlığı görevine seçilmiştir. 2007 Genel seçimlerinde DP Muğla Milletvekili adayı olmuş fakat kazanamamıştır. Evli, 2 çocuk sahibidir.

⁷³⁶ TBMM Arşivi, **TBMM Üyelerine Ait Özgeçmiş Bildirimi**; TBMM Albümü, **a.g.e.**, s. 1220.

⁷³⁷ TBMM Arşivi, **TBMM Üyelerine Ait Özgeçmiş Bildirimi**; TBMM Albümü, **a.g.e.**, s. 1221.

Süleyman Şükrü ZEYBEK⁷³⁸

1954 yılında Muğla'da doğmuştur. Baba adı Ahmet, ana adı Nevcihan'dır.1966 yılında Muğla Atatürk İlkokulunu,1972 İzmir Özel Türk Kolejini,1976 Sakarya Devlet Mühendislik ve Mimarlık Akademisi İnşaat Mühendisliği Bölümü nü bitirmiştir.1976–1978 yıllarında Muğla da serbest meslek çalışmıştır.1978–1980 askerlik vazifesini yapmıştır.1980 -1987 yıllar arası Muğla'da serbest meslek çalışmıştır. Ticaret ile uğraşmıştır Siyasi hayata Anavatan partisi İl kurucusu ve Kurucu sekreter olarak başlamıştır. Belediye meclis üyeliği ve il başkanlığı görevlerinde bulunmuştur. Yabancı dili İngilizcedir. XVIII. Dönem ANAP Muğla Milletvekili seçilmiştir. Evli, 2 Çocuk sahibidir.

12.TBMM XIX. Yasama Dönemi 1991-1995 Dönemi Muğla Milletvekilleri

İrfettin AKAR⁷³⁹

28 Kasım 1946'da Muğla'nın Milas ilçesine bağlı Avşar köyünde doğdu. Abdurrahman Bey ve Fatmana Hanımın oğludur. İlk, orta ve lise eğitiminden sonra Ege Üniversitesi Mühendislik Bilimleri Fakültesi, İnşaat Bölümünden mezun oldu. Serbest inşaat mühendisliği yaptı. 1991 genel seçimlerinde DYP listesinden 19. dönem Muğla milletvekili seçilerek parlamentoya girdi. Bu dönemde TBMM Bayındırlık, İmar, Ulaştırma ve Turizm Komisyonu başkanvekilliği, Kamu İktisadi Teşebbüsleri Komisyonu üyeliği ve Sanayi, Teknoloji ve Ticaret Komisyonu üyeliği

⁷³⁸ TBMM Arşivi, **TBMM Üyelerine Ait Özgeçmiş Bildirimi**; TBMM Albümü, **a.g.e.**, s. 1220.

⁷³⁹ TBMM Arşivi, **TBMM Üyelerine Ait Özgeçmiş Bildirimi**; Burhanettin Doğan, **Türk Parlamento Tarihi XIX. Dönem (1991 - 1995)**, s. 876; TBMM Albümü, **a.g.e.**,s. 1284.

ve (9/1) Esas Nolu Meclis Soruşturması Komisyonu üyeliği görevinde bulundu. Az derecede Fransızca bilmektedir. Evli ve iki çocuk babasıdır.

Nevşat ÖZER⁷⁴⁰

1943 yılında Muğla ilinin yatağan ilçesinin Yeşilbağcılar (Gibye) kasabasında doğmuştur. Baba adı Ali, ana adı Nazife'dir. İlkokulu ve ortaokulu yatağanda liseyi Muğla Turgut Reis de tamamlamıştır.1960 yılında İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesini kazanmıştır. Az düzey İngilizce ve Fransızca – Orman Mühendisi – 1965 Yatağan Orman İşletme Müdürlüğünde Mühendis olarak çalışmıştır.1966 da askerlik vazifesine gitmiştir asteğmen ve teğmen olarak görevini yapmıştır. Askerlikten sonra Kavaklıdere Orman İşletme Müdürlüğü Bellibol Bölge Şefi,5 yılda Yatağan bölge Şefi olarak çalışmıştır.1973yılında Muğla Orman İşletme Müdür Yardımcısı, 1975 de Milas Orman İşletme Müdürü olarak çalıştıktan sonra 1979 da Balıkesir Orman Ana Tamirhane Müdürü olarak atanmıştır.1980 yılında Muğla Orman Bölge Müdür Yardımcısı,1982yılında İstanbul Orman Bölge Müdür Yardımcısı,1984 de Bursa Orman Bölge Müdürü olarak atanmıştır. XVIII dönem Muğla vekilliği için seçimlere katılmış fakat kazanamamıştır.24 Aralık 1987 de Orman Bakanlığı Orman Genel Müdürü olmuştur. Görev sırasında değişik ülkelerde görevlerde bulunmuştur. 20 Ekim 1991 de XIX. Dönem ANAP Muğla Milletvekili seçilmiştir.

⁷⁴⁰ TBMM Arşivi, **TBMM Üyelerine Ait Özgeçmiş Bildirimi, Kütük Sıra No: 2389;** Doğan, **a.g.e.**, s. 3067; TBMM Albümü, **a.g.e.**, s. 1285.

Bu dönemde TBMM Tarım, Orman ve Köyişleri Komisyonu üyeliği ve Plan ve Bütçe Komisyonu üyeliği görevlerinde bulundu. Yabancı dili Fransızca ve İngilizcedir. Evli, 2 Çocuk sahibidir.

Erman ŞAHİN⁷⁴¹

1938 İzmir de doğmuştur. Baba adı Hamdi ana adı Nesime'dir. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi 2. Sınıftan ayrılmıştır. Hava Trafik teknisyenliği kursunu bitirip 1959 yılında bir yıl Esenboğa havalimanında çalışmıştır. Askerlik vazifesini yedek subay öğretmen olarak Trabzon'da yapmıştır.1964 yılında Gazetecilik işine başlamıştır. Muğla'da Matbaa ve Yeni Muğla Gazetesi sahibi olmuştur.1973,1977,1984 dönemlerinde Muğla Belediye Başkanı olarak görev yapmıştır. Belediye başkanlığı döneminde Fransa İngiltere ve ABD ye kısa süreli iş makineleri üzerine teknik geziler yapmıştır. 12 Eylül Askeri darbesinde görevden alınmıştır. 20 Ekim 1991 de XIX. Dönem SHP Muğla Milletvekili seçilmiştir. Bu dönemde Kamu İktisadi Teşebbüsleri Komisyonu üyeliği, İçişleri Komisyonu üyeliği ve Karadeniz Ekonomik İşbirliği Parlamenter Asamblesi Türk Grubu üyeliği görevlerinde bulundu. 49. ve 50. Hükümet Devlet Bakanı olarak vazife almıştır. 50. Hükümet te Bayındırlık ve İskân Bakanı olarak ilimizi temsil etmiştir. SHP'nin 18 Şubat 1995'te yapılan kurultayda kendini feshederek CHP ile birleşmesi üzerine milletvekilliği görevine bu partide devam etti. Yabancı dili İngilizce'dir Evli, 3 Çocuk sahibidir.

⁷⁴¹ TBMM Arşivi, **TBMM Üyelerine Ait Özgeçmiş Bildirimi**; TBMM Albümü, a.g.e., s. 1285.

13.TBMM XX. Yasama Dönemi 1995-1999 Dönemi Muğla Milletvekilleri

Lale AYTAMAN⁷⁴²

1944 İstanbul'da doğmuştur. Baba adı Abdullah, ana adı Mukadder'dir.1953 yılında Avusturya Sankt Georg İstanbul Kız lisesini bitirmiştir.1963 yılında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Alman Dili ve Edebiyatı Bölümünü bitirmiştir.1964'de Hamburg Üniversitesi Alman Dili ve Edebiyatı okumuştur.1974 de Hamburg Üniversitesi Felsefe doktorasını tamamlamıştır. 1975 de Dış işleri Başkonsolosu Reha Aytaman ile evlenmiştir. 1979 yılında Ankara Üniversitesi İktisadi ve Ticari İlimler Akademisinde Öğretim görevlisi olarak çalışmıştır.1981 de Eşi Büyükelçi reha Aytaman ile birlikte Bangkok da bulunmuş burada Diplomat eşleri Derneği başkanı olarak bulunmuştur.1988 de Boğaziçi Üniversitesin 'de Öğretim Görevlisi olarak çalışmıştır.1991 de Turgut Özal Tarafından Muğla valiliğine atanmıştır.1994–1995 Avrupa Konseyi Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi Türk Delegasyonu Başkanı ve Avrupa'da Bölgesel Planlamalar Grup Başkanı olarak görevler yapmıştır. XX. Dönem ANAP Muğla Milletvekili seçilmiştir. Yabancı dil olarak iyi derecede İngilizce, Almanca ve orta derecede İtalyanca bilmektedir. Evli, 1 Çocuk sahibidir

⁷⁴² TBMM Arşivi, **TBMM Üyelerine Ait Özgeçmiş Bildirimi**; TBMM Albümü, a.g.e., s.1359.

Zeki ÇAKIROĞLU⁷⁴³

1953 yılında Milas Eğridere köyünde doğmuştur. Baba adı Mehmet, ana adı Dudu'dur. İlkokulu Milas Sakarya İlkokulunda, parasız yatılı sınavını kazanarak Antalya lisesinde eğitimini tamamlamıştır. 1973 yılında İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesini bitirmiştir. Avukatlık stajını İzmir Barosunda bitirip Avukatlık mesleğine burada başlamıştır. 1975 de kısa dönem Yedek subay adayı olarak askerliğini yapmıştır. Orta düzey 1976 dan itibaren Milâs'ta Avukatlık yapmaya başlamıştır. Çeşitli sivil toplum örgütlerinde görev almıştır. Okul aile birliği ve çeşitli derneklerde yönetim kuruluğu üyeliği ve başkanlıklar yapmıştır. Sakarya ilkokuluna 12 derslik yapımında katkıda bulunmuştur. 2 Dönem Milas belediye meclis üyeliği yapmıştır. 4 dönem CHP ilçe başkanlığı görevlerinde bulunmuştur. Atatürkçü düşünce derneği üyesidir. XX. Dönem 1995 seçimlerinde CHP Muğla Milletvekili seçilmiştir. Yabancı dili İngilizce'dir. Evli, 2 Çocuk sahibidir.

⁷⁴³ TBMM Arşivi, **TBMM Üyelerine Ait Özgeçmiş Bildirimi**; TBMM Albümü, **a.g.e.**, s. 1359.

Mustafa DEDEOĞLU⁷⁴⁴

1951 yılında Fethiye’de doğmuştur. Baba adı Kemal, ana adı Ganime’dir. İlkokulu Fethiye Merkez Atatürk ilkokulunda, Ortaokulu Isparta Gönen Öğretmen Okulunda bitirmiştir. 14 yıl öğretmenlik yapmıştır. Eğitim Ön Lisans Yüksekokulunu bitirmiştir. 1983 yılında aktif siyasi hayata katılmıştır. DYP 'nin çeşitli kademelerinde görevler almıştır. 1987 ve 1991 yıllarında DYP milletvekili aday adayı olmuş fakat seçilememiştir. 27 Mart 1994 seçimlerinde il genel meclisi üyeliğine seçilmiştir. Bu görevi yapmakta iken istifa ederek 24 Aralık 1995 seçimlerinde XX. Dönem DYP Muğla milletvekili seçilmiştir. Evli, 3 Çocuk sahibidir.

Yalım EREZ (Enis Yalım EREZ)⁷⁴⁵

1944 yılında Van’da doğmuştur. Baba adı İhsan, ana adı Nezahat’tır. Lise mezunudur. Sanayi ve Ticaret Odası Başkanı, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği Başkanlığı görevini yapmıştır. XX. Dönem seçimlerinde DYP Muğla Milletvekili seçilmiştir. 53.,54. ve 55. Hükümetlerde Sanayi ve Ticaret Bakanı olarak bakanlık görevlerinde bulunmuştur. Evli, 3 çocuk sahibidir.

⁷⁴⁴ TBMM Arşivi, **TBMM Üyelerine Ait Özgeçmiş Bildirimi**; TBMM Albümü, **a.g.e.**, s. 1360.

⁷⁴⁵ TBMM Arşivi, **TBMM Üyelerine Ait Özgeçmiş Bildirimi**; TBMM Albümü, **a.g.e.**, s. 1361.

Fikret UZUNHASAN⁷⁴⁶

1945 yılında Trabzon ili Sürmene ilçesinde doğmuştur. Baba adı Tufan, ana adı Safiye'dir. İlk ve orta tahsilinin Aralık'ı'da, Lise tahsilini Trabzon'da tamamlamıştır. Üniversite eğitimini Karadeniz Teknik Üniversitesi İnşaat Fakültesini bitirerek İnşaat Yüksek Mühendisi ünvanı ile mezun olmuştur. İki yıl Bayındırlık Bakanlığı Yapı İşleri 8. Bölge Müdürlüğü Statik Büro Mühendisi olarak çalışmıştır. 1972 yılında serbest mesleğe atılarak Anadolu'nun değişik bölgelerinde okul, hastane, köprü, yol, fabrika, stadyum, konut gibi projelerde yer almıştır. 1984 de Muğla gölet sulama barajı işini üstlenerek Muğla'ya yerleşmiştir. İnşaat Mühendisleri Odası Muğla Temsilcisi olmuştur. Muğla ili DSP ilçe başkanlığı görevi yapmıştır. XX. Dönem DSP Muğla Milletvekili seçilmiştir. DSP grup başkan vekilliği yapmıştır. 18 Nisan 1999 XXI. Dönem DSP'den tekrar Muğla milletvekili seçilmiştir. TBMM'de çeşitli komisyonlarda görev almıştır. Evli, 2 Çocuk sahibidir.

14.TBMM XXI. Yasama Dönemi 1999–2002 Dönemi Muğla Milletvekilleri

Tunay DİKMEN⁷⁴⁷

⁷⁴⁶ TBMM Arşivi, TBMM Üyelerine Ait Özgeçmiş Bildirimi; TBMM Albümü, a.g.e., s.1359.

⁷⁴⁷ TBMM Arşivi, TBMM Üyelerine Ait Özgeçmiş Bildirimi; TBMM Albümü, a.g.e., s. 1435.

1963 Muğla ilinin Milas ilçesi Çamlıyurt köyünde doğmuştur. Baba adı İsmail, ana adı Gülsüm'dür. İlk ve Orta öğrenimini Milâs'ta, 1983 de Samsun veteriner sağlık Meslek lisesinden mezun olup Tunceli'de göreve başlamıştır. Muğla Yatağan ve Milas İlçe Tarım Müdürlükleri Veteriner Sağlık Teknikeri olarak çalışmıştır. Bu sırada Anadolu Üniversitesi Açık öğretim Fakültesi Veteriner Sağlık Ön Lisans Programını bitirip, Veteriner Sağlık Teknikeri olmuştur. Veteriner Sağlık Teknisyenleri Derneği Muğla İl Temsilcisi görevini yürütmüştür. Siyasi hayata DSP'nin Köy kent projelerinin uygulanmasında katkıda bulunmak için 18 Nisan 1999'da XXI. Dönem seçimlerinde DSP Muğla Milletvekili seçilmiştir. Yabancı dili İngilizcedir. Evli, 3 Çocuk sahibidir.

Metin ERGUN⁷⁴⁸

1963 yılında Muğla ili Milas ilçesi Kargıcak köyünde doğmuştur. Baba adı Tevfik, ana adı Nazife'dir. İlkokulu Kargıcakta, Ortaokulu Ankara yeni Mahallede, Liseyi Yozgat ta okudu. 1985 yılında Atatürk Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesini bitirdi.1988'de Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans programını tamamladı.1993'de Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkoloji Bölümünde Doktora yaparak 1996 da Doçent olmuştur.2006 yılında Profesör ünvanı almıştır. Erzurum Atatürk, Konya Selçuk Üniversiteleri ve Gazi Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümlerinde Öğretim Üyesi olarak görev yaptı. XXI. Dönem MHP Muğla Milletvekili seçilmiştir. Yabancı dili İyi düzeyde İngilizce, Rusçadır. Ayrıca Özbekçe, Kazakça, Kırgızca, Başkurt'ça Türk Lehçelerini bilmektedir. Evli, 2 Çocuk sahibidir.

⁷⁴⁸ TBMM Arşivi, **TBMM Üyelerine Ait Özgeçmiş Bildirimi**; TBMM Albümü, a.g.e., s. 1436.

Hasan ÖZYER⁷⁴⁹

1960 yılında Muğla ilini Fethiye ilçesinde doğmuştur. Baba adı Ömer, ana adı Faika'dır. İlk ve Orta tahsilini Fethiye'de tamamlamıştır. 1977 yılında başladığı Ankara Devlet Mühendislik ve Mimarlık Akademisi Elektrik Mühendisliği Bölümünü 1982 yılında bitirmiştir. Askerlik vazifesini 1982–1983 yıllarında yedek subay olarak yaptı. Memleketi Fethiye ye dönerek iş hayatına atıldı.1988 de Özyer Aş kurarak yönetim kurulu başkanı oldu. Başta Turizm, İnşaat, petrol, maden, enerji, döviz gazete, TV alanlarında yatırımlar yaptı.18 Nisan 1999 seçimlerinde XXI. Dönem ANAP Muğla Milletvekili seçildi. Orta düzey İngilizce bilmektedir. Evli, 3 çocuk sahibidir.

Nazif TOPALOĞLU⁷⁵⁰

1956 yılında Muğla Yerkesik'de doğmuştur. Baba adı Hüseyin, ana adı Sadıka'dır. İlkokulu yerkesik ilkokulunda, Liseyi Konya Anadolu lisesinde okumuştur. Üniversite eğitiminin Ege Üniversitesi Ege Tıp Fakültesinde tamamlamıştır. Askerlik vazifesini Tabip teğmen olarak yapmıştır. Görevini Mardin

⁷⁴⁹ TBMM Arşivi, **TBMM Üyelerine Ait Özgeçmiş Bildirimi**; TBMM Albümü **a.g.e.**, s. 1435.

⁷⁵⁰ TBMM Arşivi, **TBMM Üyelerine Ait Özgeçmiş Bildirimi**; TBMM Albümü, **a.g.e.**, s. 1435.

Hasankeyf Sağlık Ocağı, Muğla Milas Ören Sağlık Ocağı ve Milas 2 nolu Sağlık Ocaklarında Tabip olarak devam ettirmiştir. XXI. Dönem DSP Muğla Milletvekili seçilmiştir. Yabancı dil olarak İngilizce, Almanca bilmektedir. Evli, 3 Çocuk sahibidir.

İbrahim YAZICI⁷⁵¹

1948 Bursa'da doğmuştur. Baba adı Mehmet, ana adı Münevver'dir. Lise mezunudur. Yazıcı Turizm Şirketler Grubu Yönetim Kurulu Başkanlığı yapmıştır. Bursaspor Kulübü Başkanı görevinde bulunmuştur.1993–1995 ANAP Bursa İl Başkanlığı yapmıştır. XX. Dönem Bursa milletvekili XXI. Dönem ANAP Muğla Milletvekili olarak meclise girmiştir. Orta düzey İngilizce bilmektedir. Evli, 2 çocuk sahibidir.

15. TBMM XXII. Yasama Dönemi 2002–2007 Dönemi Muğla Milletvekilleri

⁷⁵¹ TBMM Arşivi, **TBMM Üyelerine Ait Özgeçmiş Bildirimi**; TBMM Albümü, **a.g.e.**, s. 1436.

Ali ARSLAN⁷⁵²

20 Ocak 1955 yılında Ula'da doğdu. Babası Kadir Bey, annesi Melahat Hanımdır. İlk ve ortaokulu Ula'da, liseyi İzmir Atatürk Lisesinde tamamladıktan sonra 1972 yılında Ege Üniversitesi Tıp Fakültesine girdi ve 1978 yılında mezun oldu. Aynı yıl Göcek Etibank Maden İşletmesinde işyeri hekimi olarak göreve başladı. 1980 yılında askere alındı ve Alemdağ 15'inci Füze Üst Komutanlığında tabip asteğmen olarak görev yaptı. Askerlik hizmetini tamamladıktan sonra Ortaca'da serbest muayene hekimliğine başladı ve bu işe 3 Kasım 2002 yılına kadar devam etti. Siyasi faaliyetlere 1974 yılında Ula CHP gençlik kollarında yönetim kurulu üyeliği ile başladı. 1984–1994 yıllarında Ortaca Belediye Meclis üyeliği, 1988–1999 yıllarında da Ortaca SHP ve CHP ilçe başkanlığı görevlerinde bulundu. 3 Kasım 2002 seçimlerinde CHP Muğla Milletvekili seçildi. Sağlık, Aile, Çalışma ve Sosyal İşler Komisyonu üyeliği yaptı. Meclis oyunları satranç turnuvası 2005–2006 birincilik ödülünü aldı. 22'nci Yasama Döneminde 62 kanun teklifine imza koydu. 18 sözlü, 115 yazılı soru önergesi verdi. Fransızca bilen Arslan, evli ve bir çocuk babasıdır.

Gürol ERGİN⁷⁵³

1 Haziran 1944'te Samsun'da doğdu. Babası İsmail Bey, annesi Safiye Hanımdır. Samsun'da Dumlupınar İlkokulu ve Mithat paşa Ortaokulunda okudu. Erzurum Lisesini bitirdi. Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi genel zirai bilgiler bölümünden 1966'da mezun oldu. Atatürk Üniversitesinde 1971'de doktor, 1978'de

⁷⁵² TBMM Arşivi, **TBMM Üyelerine Ait Özgeçmiş Bildirimi**; Ahmet Yıldız, **Türk Parlamento Tarihi, TBMM, XXII dönem, (2002-2007)** C.3, s. 859; TBMM Albümü, **a.g.e.**, s. 1511.

⁷⁵³ TBMM Arşivi, **TBMM Üyelerine Ait Özgeçmiş Bildirimi**; Yıldız, **a.g.e.**, s. 859; TBMM Albümü, **a.g.e.**, s. 1511.

doçent oldu. 1990’da, Hacettepe Üniversitesinde profesörlüğe yükseldi. 1966–1981 yılları arasında Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesinde öğretim üyeliği yaptı. 1981–2002 döneminde Hacettepe Üniversitesi Mühendislik Fakültesi öğretim üyesi, 1981-83’te HÜ Senato üyesi ve HÜ Mezuniyet Sonrası Eğitim Fakültesi dekan yardımcısı, 1981-1988 ve 1994- 1997’de HÜ gıda mühendisliği bölüm başkanlığı, 1982-2002’de HÜ gıda bilimleri anabilim dalı başkanlığı görevlerinde bulundu. 1986-88’de Sanat Kurumu 2’nci Başkanlığı, 1992-95’te TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası 2’nci Başkanlığı, 1995-2002’de TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası Başkanlığı yaptı. Biyoteknoloji Derneği, Gıda Teknolojisi Derneği, Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği, Atatürkçü Düşünce Derneği ve Erzurum Vakfı Sanat Kurulu üyesidir. 1996 FAO Türkiye Temsilciliği “Gümüş Para Ödülü” (Dünya Gıda Zirvesi Ulusal Çalışmalarına Katkısı dolayısıyla), 2000 Akdeniz Gazeteciler Derneği “Sivil Toplum Örgütü Yöneticisi dalında Yılın Adamı Ödülü”, 2002 ADD Eskişehir Şubesi “Atatürkçülük” ödülünün sahibidir. Çeşitli yıllarda ve değişik sürelerde Almanya, Avusturya ve İsveç’te bilimsel çalışmalar yaptı. Beslenme, süt bilimi ve teknolojisi, yağ bilimi ve teknolojisi, gıda kimyası ve tarım ekonomisi konularında çok sayıda Türkçe ve Almanca yayını bulunmaktadır. 2002, 2007 seçimlerinde CHP Muğla Milletvekili seçildi. Plan ve Bütçe Komisyonu, (10/69,118) Esas Numaralı Meclis Araştırması Komisyonu ve (10/41,170,177,263,295) Esas Numaralı Meclis Araştırması Komisyonu üyeliklerinde bulundu. Almanca bilen Ergin, evli ve iki çocuk babasıdır.

Orhan Seyfi TERZİBAŞIOĞLU⁷⁵⁴

15 Ağustos 1947 yılında Muğla'da doğdu. Babası Mehmet Ali Bey, annesi Vicdan Hanımdır. Muğla Atatürk İlkokulu, Muğla Turgut Reis Ortaokulu ve Lisesi, Aydın Lisesi ve İzmir Namık Kemal Lisesinde okudu. 1971 yılında Marmara Üniversitesi Diş Hekimliği Fakültesinden diş hekimi olarak mezun oldu. Askerliğini tabip yedek subay olarak Malatya 2'nci Ordu İstihkâm Alayında tamamladı. Meslek hayatına Muğla'da serbest diş hekimi olarak başladı. 1975 yılında lisan eğitimi için bir süre Almanya'da kaldı. Daha sonra Yatağan Sağlık Ocağının diş hekimliğini beş yıl süre ile ve ardından Muğla SSK Hastanesinin diş hekimliğini de 15 yıl süreyle yaptı. Yaklaşık 30 yıl Muğla'da serbest diş hekimi olarak çalıştı. 3 Kasım 2002 seçimlerinde AK Parti Muğla Milletvekili seçildi. Bayındırlık, İmar, Ulaştırma ve Turizm Komisyonu, Plan ve Bütçe Komisyonu ve (9/5,6) Esas Numaralı Meclis Soruşturması Komisyonlarında üye olarak görev aldı, 22'nci Yasama Döneminde 23 kanun teklifine imza koydu. Almanca ve İngilizce bilen Terzibaşioğlu, evli ve üç babasıdır.

⁷⁵⁴ TBMM Arşivi, **TBMM Üyelerine Ait Özgeçmiş Bildirimi**; Yıldız, **a.g.e.**, s. 860; TBMM Albümü, **a.g.e.**, s. 1511.

Fahrettin ÜSTÜN⁷⁵⁵

23 Eylül 1966 yılında Muğla-Milas'a bağlı Çomakdağ Kızılağaç köyünde doğdu. Babası Nurettin Bey, annesi Sevim Hanımdır. İlköğrenimini köyünde, ortaöğrenimini Milas'a bağlı Selimiye Beldesinde, Lise öğrenimini İzmir Namık Kemal ve Milas Lisesinde tamamladıktan sonra üniversite sınavlarında Fırat Üniversitesi Veteriner Fakültesine girdi. 1991 yılında veteriner hekim yüksek lisans diploması alarak mezun oldu. 1992–1993 yılında Samsun ve Kırıkkale'de askerliğini yaptı. 1993 Haziran ayında kamu veteriner hekimi olarak göreve başladı. 18 ay burada görev yaptıktan sonra Tunceli ilinde hayvan sağlığı şube müdürü olarak görev aldı. 3 yıl Tunceli'de görev yaptıktan sonra Muğla İl Müdürlüğü ve Milas İlçe Tarım Müdürlüğünde, 1998–2002 arasında görev yaptı. Aynı zamanda muayenehane açarak serbest veteriner hekim olarak çalıştı. Mesleği gereği hayvancılık, balıkçılık, arıcılık ve yem bitkileri üzerine çalışmaları oldu. Tütün yasasının çıkmasıyla birlikte alternatif tarım ürünleri konusunda çalışmalar yaptı. Muğla Veteriner Hekimler Odası merkez konsey delegasyonluğu, Muğla Tarım Orman- Sen Ege Bölge delegesi, Tüketicileri Koruma Derneği Milas Şubesi merkez delegasyonluğunda bulundu. 3 Kasım 2002 seçimlerinde CHP Muğla Milletvekili seçildi. Tarım, Orman ve Köy işleri Komisyonu üyeliği yaptı. 22'nci Yasama Döneminde 43 kanun teklifine imza koydu. 59 sözlü, 66 yazılı soru önergesi verdi. İngilizce bilen Üstün, evli ve 2 çocuk babasıdır.

⁷⁵⁵ TBMM Arşivi, **TBMM Üyelerine Ait Özgeçmiş Bildirimi**; Yıldız, **a.g.e.**, s. 864; TBMM Albümü, **a.g.e.**, s. 1511.

Ali Cumhuri YAKA⁷⁵⁶

1 Ekim 1950'de Datça'nın Yaka köyünde doğdu. Babası Ömer Bey, annesi Emine Hadiye Hanımdır. İlkokulu köyünde, ortaokulu Germencik'te okudu. 1968 yılında Muğla İlköğretmen Okulunu bitirdi. 1991 yılında da Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi ön lisansı bitirdi. Sırası ile Muğla, Giresun, Muğla, İzmir ve tekrar Muğla illerinde öğretmenlik yaptı. 1972 yılından 1977 yılına kadar Fethiye TÖB-DER Başkanlığı görevinde bulundu. 1980 -1991 yılları arasında esnaflık yaptı. Halkçı Parti, SODEP ve SHP'de görev aldı. 1991 yılında tekrar öğretmenliğe başladı. 1997 Ocak ayında emekli oldu. 2000 yılı Mart ayında CHP Fethiye ilçe başkanı seçildi. 3 Kasım 2002 genel seçimlerinde milletvekili seçildi. Çevre Komisyonu, Milli Eğitim, Kültür, Gençlik ve Spor Komisyonu ve (10/337,343,356,357) Esas Numaralı Meclis Araştırması Komisyonu üyeliklerinde bulundu. 22'nci Yasama Döneminde 85 kanun teklifine imza koydu. 10 sözlü, 66 yazılı soru önergesi verdi. Evli ve dört çocuk babasıdır.

⁷⁵⁶ TBMM Arşivi, **TBMM Üyelerine Ait Özgeçmiş Bildirimi**; Yıldız, **a.g.e.**, s. 866; TBMM Albümü, **a.g.e.**, s. 1511.

16.TBMM XXIII. Yasama Dönemi 2007-2011 Dönemi Muğla Milletvekilleri

Mehmet Nil HİDİR⁷⁵⁷

1956 yılında Karamanda doğmuştur. Baba adı Yahya, ana adı Perihan dır. 1983 yılında Ege Üniversitesi Tıp Fakültesini bitirmiştir. Londra’da Accident And Emergency Course Eğitimi almıştır. 1984–1985 Askerlik vazifesini tabip asteğmen olarak yapmıştır. 1983-1984 Van Çatak Sağlık Ocağı Doktoru, 1985-1986 Van Ana Çocuk Sağlığı Şube Müdürü,1986 -1987 Van Sağlık Müdür Yardımcısı ve Vekili, 1988-1989 Konya 5. Sağlık Ocağı Tabibi,1989-1992 Konya Sağlık Müdür Yardımcısı, 1992-1994 Fethiye Hudut Sahilleri Tabibi, 1994-1996 Marmaris Devlet Hastanesi Acil Hekimi,1996-2005 Sosyal Sigortalar Kurumu İşyeri Tabibi ve Serbest Tabip olarak görevlerde bulunmuştur.

Siyasi faaliyet olarak 1975–1978 yılları arası Tıp Fakültesi öğrenci derneği,1978–1980 Talebe Federasyonu İzmir Şube Başkanı, 1994 yerel seçimler Muğla Belediye başkan adayı,1995 seçimleri Muğla Milletvekili adayı,1996–1997 Parti Muğla İl başkanlığı,2002 AK Parti Marmaris teşkilat başkanı, 2003–2007 Ak parti Muğla İl Başkanlığı, görevlerini yürütmüştür. XXIII.2007–2011 Dönem AK parti Muğla Milletvekili olarak meclise girmiştir. Orta düzey İngilizce bilmektedir. Evli, 4 çocuk sahibidir.

⁷⁵⁷ TBMM Arşivi, TBMM Üyelerine Ait Özgeçmiş Bildirimi; TBMM Albümü, a.g.e., s. 1587.

Yüksel ÖZDEN⁷⁵⁸

1963 yılında Muğla da doğmuştur. Baba adı Hüseyin, ana adı Saniye'dir. İlkokulu Muğla da Orta öğrenimini Burdur İHL de tamamlamıştır.1986 Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Eğitim Yönetimi Planlama Bölümünü bitirmiştir.1993 ABD Wisconsin Üniversitesi Doktora eğitimini tamamlamıştır. Aynı Üniversite Eğitimde Yeniden Yapılandırma Merkezinde çalışmıştır.1994 de yurda dönerek Üniversitelerde akademik hayata başlamıştır.1995 yardımcı doçent,1998 de doçent,2004 de Profesör ünvanı almıştır. Kırıkkale ve Balıkesir Üniversiteleri Öğretim Üyesi, Eğitim Bilimleri ve Yabancı Diller Bölüm Başkanı, Sürekli Eğitim Merkezi Müdürü, Necati bey Eğitim Fakültesi Dekanı, Millî Eğitim Bakanlığı İlköğretim Genel Müdürü, olarak görevler almıştır. Eğitimde dönüşüm, Eğitimde yeni değerler, Öğrenme öğretme, Kendini keşfet, Okulu yeniden kurmak gibi eğitimle ilgilim eserler kaleme almıştır. Ayrıca alını ile ilgili birçok kitaba editörlük yapmıştır. Eğitimde değişim, liderlik vizyon, Kalite yönetimi, gibi konularda birçok konferans seminer vermiştir.

XXIII. 2007–2011 Dönem ve XXIV. Dönem 2011 Ak parti Muğla Milletvekili seçilmiştir. NATO Parlamenter Asamblesi Türk Grubu Üyesi, Avrupa Güvenlik ve Savunma Asamblesi, Batı Avrupa Birliği (Batı Avrupa Birliği Parlamentolararası Avrupa Güvenlik ve Savunma Asamblesi) Türk Delegasyonu Üyesi, Türkiye-Avustralya Dostluk Grubu Başkanı olarak görevler yürütmüştür. 24. Dönemde Türkiye-AB KPK Üyeliği ve Asya Parlamenter Asamblesi Türk Grubu

⁷⁵⁸ TBMM Arşivi, **TBMM Üyelerine Ait Özgeçmiş Bildirimi**; TBMM Albümü, **a.g.e.**, s. 1587.

Başkanlığı görevlerini yürütmektedir. Çok iyi düzey İngilizce bilmektedir. Evli, 3 Çocuk sahibidir.

Fevzi TOPUZ⁷⁵⁹

1954 yılında Muğla'nın Milas ilçesi Dörttepe köyünde doğmuştur. Baba adı Ali, ana adı Fatmana'dır. İlkokulu köyünde ortaokul ve liseyi Milâs'ta tamamlamıştır. Üniversite eğitimini İstanbul Teknik Üniversitesi İnşaat Fakültesi Harita Mühendisliği Bölümünde bitirmiştir. On yıl Özel Sektörde Mühendis olarak çalıştıktan sonra 1987 yılından beri kendi şirketinde işine devam etmektedir.

Siyasi hayata 1976 yılında CHP gençlik kollarında başlamıştır. SHP Milâs ilçe yönetim kurulu üyeliği yapmıştır.1988 yılından itibaren SHP ve CHP de kurultay delegeliği yapmıştır.1989 yılında yapılan seçimlerde SHP den Milas Belediye Başkanı seçilmiştir.1992 yılında CHP tekrar siyasi hayata başlamasıyla SHP den ayrılarak CHP de Belediye Başkanlığı görevine devam etmiştir.1996–1998 yılları arası CHP Milâs ilçe başkanlığı yapmıştır.1999 yılı yerel seçimlerinde tekrar Milâs belediye başkanı seçilmiştir.2004 yılı seçimlerinde tekrar dan belediye başkanı seçilmiştir. Ege Bölgesi Sanayi Odası Milas Şubesi Meclis Başkanı, Milas Çevre ve Kültür Değerlerini Koruma Tanıtma Vakfı, Milas'ı Tanıtma ve Güzelleştirme Derneği Yönetim Kurulu Başkanı, Yeni Milas Spor Kulübü Başkanı gibi görevlerde bulunmuştur. XXIII. 2007–2011 Dönem CHP Muğla Milletvekili seçilmiştir. Orta düzey İngilizce bilmektedir. Evli, 2 çocuk sahibidir.

⁷⁵⁹ TBMM Arşivi, **TBMM Üyelerine Ait Özgeçmiş Bildirimi**; TBMM Albümü, **a.g.e.**, s. 1587.

17.TBMM XXIV. Yasama Dönemi 2011- Dönemi Muğla Milletvekilleri

Ömer Süha ALDAN⁷⁶⁰

Ömer Süha Aldan, 19 Temmuz 1959'da Konya Akşehir'de doğdu. Babasının adı Ramazan, annesinin adı Yıldız'dır. Hukukçu, Savcı; Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesini bitirdi. Sırasıyla, Konya Hâkim adaylığı, Samsun Lise, Araç, Niksar ve Fethiye Cumhuriyet Savcılığı görevlerinde bulundu. Ankara DGM Cumhuriyet Savcılığı ve Ankara Cumhuriyet Savcılığı görevlerini yürüttü. Eğitim amaçlı seminer ve eğitimlerde konferanslar verdi. DENETDE'nin "Temiz Topluma Katkı Ödülü" ile Toplumsal Saydamlık Hareketinin "Yılın Dürüstlük Ödülü" sahibidir. Kişisel internet sitesinde analizleri bulunmaktadır. XXIV. Dönem CHP Muğla milletvekili olarak seçilmiştir. Adalet Komisyonu ve Güvenlik ve İstihbarat Komisyonu Üyesidir. Orta düzeyde Fransızca bilen Aldan, evli ve 2 çocuk babasıdır.

⁷⁶⁰ TBMM Albümü, 24. Dönem, s. 222.

Ali BOĞA⁷⁶¹

1949 yılında Muğla İli, Fethiye İlçesi, Karaçulha Köyünde doğdu. Babasının adı Şevket, annesinin adı Nuriye'dir. Üst düzey yönetici; Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Siyaset ve İdare Bölümünü bitirdi. 1977'de Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Teşvik ve Uygulama Genel Müdürlüğü'nde uzman yardımcısı olarak göreve başladı. 1980 Yılında Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı'na geçti. 1987'de DPT 'İhracat Proje Değerlendirme Grup Başkanlığı'na getirildi. 1992 yılında Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığına geçerek 'İhracat Proje Değerlendirme Daire Başkanı' oldu. 1995 yılında ise Dış Ticaret Müsteşarlığı İhracat Genel Müdür Yardımcılığı görevine atandı. 1997-2000 yılları arasında Avustralya Melbourne Ticaret Ataşeliği görevinde bulundu. 2003-2009 yılları arasında Dış Ticaret Müsteşarlığı İhracat Genel Müdürlüğü görevini yürüttü. 2009-2011 yılları arasında Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Müsteşarı olarak görev yaptı. XIV dönem 2011 AK parti Muğla Milletvekili olarak meclise girmiştir. Plan ve Bütçe Komisyonu Üyesidir. Konusunda yayınlamış muhtelif kitapları ve çok sayıda makalesi bulunmaktadır. İyi düzeyde İngilizce bilen BOĞA, evli ve 3 çocuk babasıdır.

⁷⁶¹ TBMM Albümü, **24. Dönem, a.g.e.**, s. 223.

Tolga ÇANDAR⁷⁶²

16 Ağustos 1959'da Muğla Milas'ta doğdu. Babasının adı Hasan, annesinin adı Sıdika'dır. İnşaat Mühendisi, Sanatçı; Orta Doğu Teknik Üniversitesi İnşaat Mühendisliği Fakültesini bitirdi. İnşaat mühendisi olarak çalıştı. Müzisyen olarak albümler ve film müzikleri yaptı ve 20 kadar CD'si yayınlandı. Tiyatro, sinema ve dizilerde oyunculuk yaptı. Köşe yazarı olarak Birgün Gazetesinde çalıştı. İyi düzeyde İngilizce bilen Çandar, evli ve 1 çocuk babasıdır.

Nurettin DEMİR⁷⁶³

14 Nisan 1953'te Muğla Fethiye Göcek'te doğdu. Babasının adı Mehmet, annesinin adı Gülsüm'dür. Tıp Doktoru, Öğretim Üyesi Prof. Dr.; Ege Üniversitesi Tıp Fakültesini bitirdi. SSK Ege Doğumevi ve Kadın Hastalıkları Araştırma ve Eğitim Hastanesinde kadın hastalıkları ve doğum alanında uzmanlığını yaptı. 1992-1994 tarihleri arasında SSK Ege Doğumevi ve Kadın Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi Başhekimliği görevinde bulundu. Türkiye'nin ilk "Bilgi İşlem ve Hastane Otomasyon Sistemini" kurdu. 1989'da Kadın Hastalıkları ve Doğum

⁷⁶² TBMM Albümü **a.g.e.**, s. 223; http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/milletvekillerimiz_ eski.sonuc?adi=&soyadi=&il=MU%D0LA&meclis=1-24&kelime= Erişim tarihi (15.10.2014)

⁷⁶³ TBMM Albümü **a.g.e.**, s. 223.

ABD'de doçent, 2000'de Harran Üniversitesi Tıp Fakültesinde profesör oldu. 1998'de İzmir'in ilk özel tüp bebek merkezinin kuruculuğunu yaptı. 2008'de Muğla Üniversitesi Tıp Fakültesi Kadın Hastalıkları ve Doğum ABD öğretim üyeliğine ve 2009'da Tıp Fakültesi Kurucu Dekanlığına atandı. Yurt içi ve yurt dışında akademik yayınları ile yayınlanmış 2 kitabı bulunmaktadır. İngilizce bilen Demir, evli ve 2 çocuk babasıdır.

Mehmet ERDOĞAN⁷⁶⁴

1 Ocak 1964'te Muğla Ortaca'da doğdu. Babasının adı Musa, annesinin adı Havva'dır. Mülki İdare Amiri; Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi İktisat Bölümünü bitirdi. Edirne'de Kaymakam adayı olarak göreve başladı. Değişik illerde mülki idare amiri olarak görev yaptı. İzmir Vali Yardımcısı görevi yapmıştır. XXIV. dönem MHP Muğla milletvekili olarak meclise girmiştir. Orta düzeyde İngilizce bilen Erdoğan, evli ve 2 çocuk babasıdır.

⁷⁶⁴ TBMM Albümü, **a.g.e.**, s. 223; http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/milletvekillerimiz_ eski.sonuc?adi=&soyadi=&il=MU%DOLA&meclis=1-24&kelime= Erişim tarihi (15.10.2014)

Ek 37: Muğla'da Görev Yapan Valiler (1946-2011) (Muğla Valiliği Arşivi)

Valinin Adı -Soyadı	Görev Yaptığı Tarihler
Muzaffer Kuşakçioğlu	1949–1950
Abdullah Dilaver Argun	1950–1951
Ahmet Sebati Ataman	1951–1953
Esat Kaya Ayman	1953–1960
R. Necdet Taşer	1960–1961
Şerif Tüten	1961-1965
Hasan Basa	1966-1970
Kemal Şenol	1970-1971
Özer Türk	1971-1975
Nüzhet Erman	1975-1978
Naci Babacan	1978-1979
Çetin Birmek	1979-1981
Kemal Nehrozoglu	1981-1984
Yücel Bölgen	1984-1988
Erol Çakır	1988-1991
Lale Aytaman	1991-1995
Ahmet Cemil Serhadlı	1996-1999
Lütfi Yiğenoğlu	1999-2001
Hüseyin Aksoy	2001-2006
Mustafa Temel Koçaklar	2006-2007
Lütfi Yiğenoğlu	2007-2008
Ahmet Altıparmak	2008-2010
Fatih Şahin	2010-2013

Ek 38: Muğla'da Görev Yapan Belediye Başkanları (1946-2011)
(Muğla Belediyesi Arşivi)

Belediye Başkanının Adı -Soyadı	Görev Yaptığı Tarihler
İskender Alper	1946-1950
Naci Karaosmanoğlu	1950-1957
Esat Kaya Ayman	1957-1960
Necati Kınacı	1960-1960
Selahattin Kürşat	1960-1960
Necdet Taşar	1960-1961
Şerif Tüten	1961-1963
Latif Sepil	1963-1965
Haluk Özsoy	1965-1973
Erman Şahin	1973-1980
İbrahim Ali Göker	1980-1982
Erman Şahin	1984-1989
Orhan Çakır	1989-1999
Osman Gürün	1999.....

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Osman Köse

Doğum Yeri : Fethiye

Doğum Yılı : 15-01-1982

Medeni Hali : Evli

EĞİTİM VE AKADEMİK BİLGİLER

Lise 1995-1998 : Fethiye Lisesi

Lisans 1999-2003 : Kırıkkale Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü

Yabancı Dil : İngilizce

MESLEKİ BİLGİLER

2005-2008 : Özel Dershane Tarih Öğretmenliği

2008-2009 : Milli Eğitim Bakanlığı Ücretli Öğretmenlik

2009-2010 : Özel Dershane Tarih Öğretmenliği

2012 - : Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Okutmanlığı